

Sammanträdesprotokoll Kommunstyrelsen

Sammanträdesdatum	2023-11-06
Plats och tid	Ängen, Acusticum kl. 13:00-16:15
Beslutande	Se sida 2
Övriga deltagare	Se sida 2
Sekreterare	Maria Öman

Protokolljustering

Följande parter justerar detta protokoll genom digital signering.

Justeringens plats och tid	Digitalt 2023-11-09 kl. 08:00
Paragrafer	§§221-240
Ordförande	Patric Lundström (S)
Justerare	Louise Mörk (S)

Tillkännagivande

Protokollet är justerat. Justeringen tillkännages på kommunens digitala anslagstavla.

Beslutsinstans	Kommunstyrelsen
Sammanträdesdatum	2023-11-06
Publiceras	2023-11-09
Avpubliceras	2023-12-01
Protokollets förvaringsplats	Kommunledningsförvaltningen
Tillkännages av	Maria Öman

Närvarande på sammanträdet

Beslutande

Patric Lundström (S) (ordförande)
Anton Li Nilsson (C) (2:e vice ordförande)
Håkan Johansson (M)
Claes Danell (S)
Karl-Erik Jonsson (M)
Carola Bergman (S)
Cristian Bergvall (S)
Helén Lindbäck (KD)
Louise Mörk (S)
Sara Lagesen Lundgren (S)
Marika Berglund (C) ersätter Majvor Sjölund (C)
Richard Westerberg (S) ersätter Kata Nilsson (S)
Sara Hall (SLP) ersätter Anders Nordin (SLP)
Lage Hortlund (SD) ersätter Magnus Häggblad (SD)
Mikael Borgh (V) ersätter Stina Carlsson (V)

Övriga deltagare

Andreas Lind (Kommunchef)
Åsa Öberg (Ekonomichef)
Maria Öman (Kommunsekreterare)
Louise Bringselius (Forskare Tillisbaserad styrning och ledning) §221
Johan Bäcklin (VD Pireva) §§232-233
Linda Bergmark (Säkerhetssamordnare) §239
Mats Dahlberg (MP)

Innehållsförteckning	sid
§ 221 Utbildning - Tillitsbaserad styrning och ledning	4
§ 222 Medfinansiering - Checkpoint Young 2024-2025	5
§ 223 Anslutning av AB PiteEnergi helägda dotterbolag till Piteå kommuns koncernkontosystem	8
§ 224 Delegationsbestämmelser för kommunstyrelsen	10
§ 225 Remiss - Gemensam hjälpmedelsnämnd mellan Region Norrbotten och länets samtliga kommuner	12
§ 226 Remiss - Kommuninvest Gröna Lån	15
§ 227 Remiss - Uppdaterad bevarandeplan för Norrbottensdelen av Åbyälvens Natura 2000-område	16
§ 228 Remiss - Kortare ledtider för elnätsutbyggnad – Utveckla arbetssätt och parallella processer	19
§ 229 Redovisning till kommunstyrelsen från Piteå Kommunföretag AB 2023	21
§ 230 Redovisning av delegationsbeslut	22
§ 231 Redovisning av anmälda handlingar	23
§ 232 Taxa - kommunalt avfall	25
§ 233 Taxa - Allmänna vatten- och avloppsanläggningar	27
§ 234 Reglemente - Gemensam överförmyndarnämnd Piteå och Älvsbyns kommun	29
§ 235 Boende för Ensamkommande barn	32
§ 236 Taxa för uthyrning av lokaler Grans naturbruksgymnasium	36
§ 237 Taxa och avgifter måltidsservice 2024	38
§ 238 Taxa för nyttjande och försäljning av kommunal mark	40
§ 239 Risk- och sårbarhetsanalys 2024-2027	42
§ 240 Information från kommunchefen	44

§ 221 Utbildning - Tillitsbaserad styrning och ledning

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar att flytta informationen och genomföra den vid senare tillfälle.

Ärendebeskrivning

Piteå kommuns styrning och ledning bygger på ett tillitsbaserat förhållningssätt. Nu har du möjlighet att få veta mer om vad detta innebär.

Bakgrund:

Mellan 2016–2020 tillsattes Tillitsdelegationen av regeringen i syfte att utreda hur styrningen inom välfärden kunde utvecklas för att i större omfattning ta tillvara på medarbetares kompetens och erfarenhet, för att därigenom bidra till större kvalitet för medborgare och näringsliv.

Louise Bringselius var den forskare som var knuten till delegationens arbete. Louise var också den som initialt var stödet för införandet av tillitsbaserat styrning och ledning i Piteå kommun.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

§ 222 Medfinansiering - Checkpoint Young 2024-2025

Diariernr 23KS576

Beslut

Kommunstyrelsen medfinansierar projektet Checkpoint Young med 55 000kr för 2024 och 55 000 för 2025. Totalt 110 000 kr.

Beslutet gäller under förutsättning att en tillräcklig medfinansiering uppnås för att projektet ska genomföras enligt beskrivning.

Medel anvisas från Tillväxtpolitiska reserven.

Ärendebeskrivning

Norrbottens Handelskammare är huvudsökande.

Bakgrund

Att fokusera på den yngre generationens ledare är en av de viktigaste insatser som görs i arbetet med att underlätta de stora förestående generationsväxlingarna som Norrbotten står inför. Checkpoint Young nätverket för morgondagens ledare, skapa gynnsamma förutsättningar för den yngre generationens kompetensutveckling och är ett uppskattat och effektivt nätverk. Nätverkets nytta förstärks av dess branschöverskridande och kommunöverskridande format.

Checkpoint Young är nätverket för morgondagens ledare med ledarskap och mänskliga möten som den röda tråden. Ett effektivt koncept där morgondagens ledare får träffas och etablera nya affärskontakter. Nätverket initierades av näringslivet i Piteå och Luleå och det har drivits med stor framgång sedan 2001.

Syfte och målsättning

Checkpoint Young är ett kommun- och branschöverskridande nätverk som riktar sig till drivna och aktivera personer under 40 år som vill vara med och utveckla Norrbottens näringsliv och samtidigt höja sin egna kompetens och bredda sitt befintliga nätverk.

Genom nätverksträffar får deltagarna lära känna varandra samtidigt som de inspireras och utvecklar nya kunskaper inom ledarskap. Föreläsningar och samtal bidrar till deltagarnas kompetensutveckling inom ämnen som framtida ledare har nytta av. De skapar genom sitt deltagande ett nätverk som spänner över många olika branscher och ger nya affärsmöjligheter. Fokus ligger på kraften i mötet med andra drivna människor

och deltagarnas personliga utveckling.

Vi ser det därför som en möjlighet att genom ett ungt, jämställt och effektivt nätverk sammanlänka kommunerna och öppna upp för nya affärskontakter och samarbeten som gynnar både individer och näringslivet i Norrbotten.

Målgrupp

Checkpoint Young vänder sig till drivna och ledande personer under 40 år.

Gemensamt för deltagarna är att de har en ledande position, eller ses om en framtida ledare av sin arbetsgivare. Individen ska också ha en personlig målsättning att driva och verka i närregionen inom överskådlig tid. I huvudsak fokuserar nätverket på kommunerna Piteå och Luleå.

Ekonomi

Enligt nedanstående budgetförslag går fyra huvudpartners in med 55,000kr vardera årsvis. Övriga samarbetspartners går in med 35,000kr vardera årsvis. Två sponsorer går in med 10,000kr vardera.

Årsavgift för individuella nätverksdeltagare är 4,000kr/år och 5 000kr/år för icke medlemmar. Beräknat på 60 deltagare totalt, täcks 28 deltagares avgifter av avgiften för medfinansiering. Projektet genomförs under två år med följande årsbudget. En utvärdering av budgeten kommer att göras tillsammans med Styrgruppen (där en deltagare kommer från näringslivsavdelningen Piteå) efter varje projektår. Eventuellt överskott i projektet hanteras i samråd mellan finansiärer och styrgrupp.

Total projektbudget 2024-2025

Projektledning 400 000kr

Arvode föreläsare 400 000kr

Lokaler/förtäring 200 000kr

Resor/logi 80 000kr

Tryckt material/övrigt 36 000kr

Totala kostnader 1 116 000kr

Finansiering

Piteå Kommun 110 000kr

Luleå Kommun 110 000kr

Sparbanken Nord 110 000kr

Ernst & Young (EY) 110 000kr

Övriga samarbetspartners 420 000kr

Deltagaravgifter 256 000kr

Total medfinansiering 1 116 000kr

Kommunledningsförvaltningens yttrande

Piteå Kommun bör fortsätta delta i detta projekt. Projektet fokuserar och stödjer den yngre generationens framtida ledare samt bidrar till ett bra nätverkande. Ett brett och dynamiskt nätverkande tillför nya kontakter, kommunöverskridande kunskapsfarenheter och kompetensförstärkning inom området ledarskap. Om stöd beviljas berättigas en person att representera Piteå Kommun i styrgruppen för projektet. I tillägg får Piteå kommun utse fyra deltagare mot förra periodens 3 stycken, vars deltagaravgift täcks inom samarbetet, att delta i nätverket för 2024-2025.

Deltagarna kommer att träffas i båda kommunerna för att byta erfarenheter och ny kunskap genom olika föreläsare. Den finansiering som Piteå kommun bidrar med bedöms stå väl i proportion till den effekt som projektet tillför till kommunen och den verksamhet som stöds.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

§ 223 Anslutning av AB PiteEnergi helägda dotterbolag till Piteå kommuns koncernkontosystem

Diariennr 23KS624

Beslut

Kommunstyrelsen ansluter AB PiteEnergi helägda dotterbolag PiteEnergi Elnät AB och PiteEnergi Handel AB till Piteå kommuns koncernkontosystem.

Kommunstyrelsen beslutar att AB PiteEnergi har rätt att fördela AB PiteEnergi beviljade koncernkontolimit mellan AB PiteEnergi och dess helägda dotterbolag.

Ärendebeskrivning

Piteå kommun och koncernen Piteå Kommunföretag AB använder sig sedan många år av koncernkontosystem i Sparbanken Nord och Nordea. De bolag som idag ingår i koncernkontosystemet av Piteå Kommunföretag ABs bolag är:

Piteå Kommunföretag AB

Piteå Näringsfastigheter AB (inklusive helägda dotterbolag)

AB PiteEnergi

AB PiteBo

Piteå Hamn AB

Piteå Renhållning och Vatten AB

Piteå Science Park AB

Nolia AB

Syftet med koncernkontosystemen är bland annat att utjämna betalningsflödet inom koncernen och på så sätt optimera ränteintäkterna och minska räntekostnaderna. Genom koncernkontosystemen tillhandahåller även bolagen och kommunen likvida medel till varandra.

På grund av ny EU-lagstiftning och ändring i ellagen beträffande att elnätsverksamhet måste ligga i separat bolag, beslutade Kommunfullmäktige 20230320 §124 att omstrukturera elnätsverksamheten i AB PiteEnergi till ett separat bolag. Detta sker genom att ombilda ett helägt vilande bolag i AB PiteEnergi koncernen till PiteEnergi Elnät AB.

Bolaget PiteEnergi Elnät AB har aldrig varit anslutet till Piteåkommuns koncernkontosystem, vilket med anledning av ovanstående måste göras. Föreslås

därför att ansluta PiteEnergi Elnät AB till koncernkontosystemet. Då PiteEnergi-koncernen även har det helägda dotterbolag PiteEnergi Handel AB föreslås därför även att PiteEnergi Handel AB ansluts till koncernkontosystemet.

Idag har bolaget AB PiteEnergi en beviljad koncernkontolimit om 70 mkr. Föreslås också att AB PiteEnergi har rätt att fördela den totala beviljade koncernkontolimiten mellan AB PiteEnergi och dess helägda dotterbolag.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

§ 224 Delegationsbestämmelser för kommunstyrelsen

Diariernr 23KS351

Beslut

Kommunstyrelsen antar reviderade delegationsbestämmelser för kommunstyrelsen.
From 1 december 2023-13 dec 2027

Kommunstyrelsen upphäver tidigare beslut 2020-01-13 § 8 om Delegation av upphandlingsbeslut avseende anläggnings- och byggtreprenader.

Ärendebeskrivning

Delegationsbestämmelser för kommunstyrelsen anger vilka beslut kommunstyrelsen delegerar till tjänsteperson, utskott eller förtroendevald med rätt att besluta för kommunstyrelsens räkning.

Delegationsbestämmelserna revideras kontinuerligt vid behov. I denna revidering ingår förutom redaktionella ändringar för att öka tydlighet även ett antal förändringar. Förändringarna avser:

Informationshanteringsplan

Uppdrag åt annan att genomföra upphandling för Piteå kommuns räkning

Placering av medel

Omställningsstöd och pensions för förtroendevalda

Utse signalskyddschef och biträdande signalskyddschef

Beslut om operationell och finansiell leasing

I arbetsordningen föreslås tillägg avseenden undertecknande av borgensförbindelse.

För ett antal beslut inom upphandlingsområdet föreslås att krav på anmälan av delegationsbeslut till kommunstyrelsen tas bort.

Kommunstyrelsen har tidigare tagit beslut 2020-01-13 § 8 om Delegation av upphandlingsbeslut avseende anläggnings- och byggtreprenader. I samband med att ny delegationsbestämmelse för Kommunstyrelsen beslutas föreslås detta tidigare beslut om Delegation av upphandlingsbeslut avseende anläggnings- och byggtreprenader upphävas.

Yrkanden

Patric Lundström (S) och Håkan Johansson (M): bifall till Kommunstyrelsens arbets- och personalutskotts förslag med ändring att lägga till ny punkt under allmänt, Beslut om ersättning till förtroendevalda vid behov av tolkning av Bestämmelser om ersättning till förtroendevalda - delegation till Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott. Punkt DB-0106, ändra Fördela till Justera, punkt DB-0117 och nya punkten om att Beslut att uppdra åt annan att genomföra upphandling för Piteå kommuns räkning, ska delges Kommunstyrelsen.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

- Delegationsbestämmelser för kommunstyrelsen

§ 225 Remiss - Gemensam hjälpmedelsnämnd mellan Region Norrbotten och länets samtliga kommuner

Diariennr 23KS473

Beslut

Kommunstyrelsen antar yttrande över remiss, Gemensam hjälpmedelsnämnd mellan Region Norrbotten och länets samtliga kommuner.

Ärendebeskrivning

Norrbottens Kommuner och Region Norrbotten har ett gemensamt uppdrag att utforma en samverkansform för hjälpmedel till personer med funktionsnedsättning.

Inriktningen är att skapa en gemensam nämnd där Region Norrbotten blir värdkommun. Sjukvårdsansvaret kommer inte övertas av den gemensamma nämnden utan ligga kvar hos respektive huvudman. Uppdraget har inneburit att utforma ett förslag till reglemente, samverkansavtal och ta fram en ny prismodell. Prismodellen håller på att testköras och bifogas i augusti. Utgångspunkten är att respektive huvudman ansvarar för sina kostnader.

Förslaget ska senare hanteras i ordinarie beslutsstruktur för huvudmännen och redovisas vid Norrbottens Kommuners styrelse 2023-12-07. Beslut efter eventuell rekommendation ska sedan ske i respektive kommunfullmäktige samt i regionfullmäktige under våren 2024, där ställningstagande till Gemensam nämnd samt val till ledamöter behöver hanteras. Tidsplanen är att organisationen med Gemensam nämnd verkställs 2025-01-01.

Förslaget på reglemente, samverkansavtal och prismodell kommuniceras nu till berörda tjänstepersoner och lämplig politisk nivå i respektive kommun.

Piteå kommun samtycker till en gemensam hjälpmedelsnämnd men påtalar att frågetecken föreligger. Bland annat behöver kostnadsfrågan förtydligas. Synpunkter lämnas enligt bilaga.

Avtalssamverkan

Frågan om avtalssamverkan i stället för en gemensam nämnd har diskuterats, men avtalssamverkan är inget alternativ då särskilt boende ingår i hjälpmedelsförsörjningen för kommunerna. Avtalssamverkan kan endast avse sådant som faller inom den kommunala respektive regionens befogenheter. En kommun eller region får inte

genom avtalssamverkan uppdra åt annan kommun eller region att utföra uppgifter som den inte själv får utföra. Enligt hälso- och sjukvårdslagen har kommunerna hälso- och sjukvårdsansvaret inklusive hjälpmedel på särskilda boenden, vilket medför att detta är en kommunal angelägenhet men ingen angelägenhet för regionen.

Ny prismodell för hjälpmedel

I och med att den nya hjälpmedelsnämnden implementeras är förslaget att en ny prismodell ska gälla. Bakgrund till att en ny prismodell har tagits fram är:

- Nuvarande prismodell föråldrad, nuvarande togs fram 2006
- Arbetsgrupp med representanter från Region och kommuner har arbetat med att ta fram principer för en ny hyresmodell under 2021
- Omvärldsbevakning gjordes, de flesta hjälpmedelsverksamheter har lämnat produkthyra
- Målet var att produkterna ska bära sina kostnader, dvs – rättvist
- Avgiftsuttaget får inte ge vinst, eventuellt överskott/underskott regleras årligen

Prismodellens delar:

Prismodellen består av två delar, ett grundabonnemang som är en fast kostnad oavsett volym, samt en rörlig kostnad utifrån volym. I det nya förslaget kommer påslaget för uthyrda hjälpmedel att flyttas från abonnemang till ett påslag på uthyrda hjälpmedel. Påslaget innefattar kostnader för lager (lokaler, personal), teknisk service, rekonditionering, anpassningar, reservdelar samt hjälpmedelskonsulenter.

I och med att påslaget kommer att flyttas från grundabonnemanget och bli ett påslag på uthyrda hjälpmedel kommer funktionshyra istället för produkthyra att införas. Funktionshyra innebär att en hjälpmedelsartikel har samma månadshyra oavsett hjälpmedelsexemplarets ålder samt val av tillbehör.

Det behöver förtydligas vad Funktionshyra innebär.

- Fokus på funktion istället för produkt
- Stödjer bättre förskrivarnas arbetssätt – brukarnas behov av hjälpmedel styr
- Alla betalar samma pris för samma funktion – likvärdigt, enkelt att förstå, planera & beräkna kostnader
- Lättare att beräkna effekt av prisjusteringar
- Enkelt att underhålla, dvs mindre administration

Ekonomisk påverkan för Piteå kommun

En simulering är genomförd för att se hur kommunerna påverkas av den nya prismodellen. En ny regiongemensam overhead-kostnad, OH ingår inte i simuleringen

men kommer att ingå i grundabonnemanget när regionen tagit fram en modell för det. I och med att kostnader flyttas från det fasta grundabonnemanget till påslag per hyrt hjälpmedel kommer grundabonnemanget för Piteå kommun att sjunka från 1 382 tkr till 1 208 tkr per år. Simulerad hyreskostnad efter den nya prismodellen skulle för Piteås del höjas från 5 857 tkr till 6 992 tkr. Totalt skulle detta innebära en fördyring för Piteå kommun från 7 240 tkr per år till 8 200 tkr per år, dvs 960 tkr i ökade kostnader. Socialnämnden bör äska dessa medel hos Kommunfullmäktige då budgetram saknas i dagsläget för de ökade kostnaderna den nya prismodellen innebär.

Att det blir dyrare för Piteå kommun när kostnaderna simuleras till 2024-års prisnivå kan till viss del förklaras av att hyrpriserna i den simulerade modellen indexerats upp till 2024-års prisnivå, vilket gör att modellen ej rakt av visar hur mycket dyrare det blir för Piteå kommun att en ny prismodell införs. En annan anledning till de ökade kostnaderna för Piteå kommun är för att vi i dagsläget har många hyrda rollatorer, vi har även många hyrda sängar med hög snittålder vilket gör att det blir en fördyring för Piteå med funktionshyra istället för den gamla beräkningsmodellen där hyreskostnaden sjönk i takt med att hjälpmedlen blev äldre.

Hjälpmedelskostnaden för Piteå kommun kommer att öka med 960 tkr, pengar som Socialtjänsten måste äska från Kommunfullmäktige.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

- Yttrande över remiss, Gemensam hjälpmedelsnämnd mellan Region Norrbotten och länets samtliga kommuner
- Förslag samverkansavtal
- Förslag Reglemente Gemensam nämnd

§ 226 Remiss - Kommuninvest Gröna Lån

Diariennr 23KS611

Beslut

Kommunstyrelsen antar yttrande över remiss, Kommuninvest Gröna lån.

Ärendebeskrivning

Kommuninvest avser genomföra en uppdatering av sitt ramverk för gröna obligationer (Ramverket). Kriterier för Gröna lån, vilka förmedlas till kommunala aktörer för att finansiera miljö- och klimatinriktade investeringsprojekt, utgör en bärande del av Ramverket.

Under det senaste året har ett förslag till nya kriterier för Gröna lån arbetats fram av Kommuninvests Miljökommitté för grön finansiering (Kommittén). Kommittén består av miljö- och klimatspecialister som verkar inom kommunsektorn.

Syftet med remissen är att inhämta synpunkter på om de föreslagna kriterierna, både i detalj och som helhet, är lämpliga utifrån förutsättningarna för kommunala verksamheter.

Piteå kommun lämnar följande synpunkter.

Kommunledningsförvaltningen yttrande

Kommunledningsförvaltningens bedömning är att Kommuninvests omfattande detaljriktadhet i de nya kraven för gröna obligationer riskerar leda till att kommuner och regioner inte bedömer det vara värt mödan att utreda och besvara de komplexa frågorna för att få 2 punkter lägre ränta. Med för rigida regelverk riskeras att miljönyttan uteblir.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

- Rapport - Förslag nya kriterier för Gröna lån

§ 227 Remiss - Uppdaterad bevarandeplan för Norrbottdensdelen av Åbyälvens Natura 2000-område

Diariennr 23KS579

Beslut

Kommunstyrelsen antar yttrande över remiss, Uppdaterad bevarandeplan för Norrbottensdelen av Åbyälvens Natura 2000-område.

Ärendebeskrivning

Länsstyrelsen har skickat ett förslag till uppdaterad bevarandeplan för Åbyälvens Natura 2000-område SE0820434. Piteå kommun har möjlighet att yttra sig över förslaget.

Vad är Natura 2000?

Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest skyddsvärda naturområden. I Norrbotten finns 266 Natura 2000-områden fördelade i landskapet som ska skydda vår stora mångfald av naturliga miljöer. Från fjällkedjan till skärgården finns över 60 olika naturtyper och över 100 olika växter och djur som är särskilt viktiga att bevara. Områdena kan vara mycket olika varandra men de utgör ett exklusivt urval av den mest värdefulla naturen i Sverige och Europa.

Bevarandeplanen

Länsstyrelsen har tagit fram bevarandeplaner som beskriver områdenas värden, vad som kan utgöra ett hot samt vilka bevarandemål som finns för de olika arterna och livsmiljöerna. Planen är ett levande dokument som revideras om ny kunskap tillkommer eller om förutsättningarna för området ändras. Då skickas det nya, eller omarbetade, förslaget till bevarandeplan ut till olika remissinstanser såsom i det aktuella fallet med Åbyälven.

I förslaget till uppdaterad bevarandeplan har Länsstyrelsen vägt in den påverkan på utpekade arter och naturtyper som Åbyälvens enda vattenkraftverk i Hednäs medför. Detta har beaktats utifrån den kommande omprövningen av kraftverkets miljötilstånd. Underlaget för dessa bedömningar återfinns huvudsakligen i bevarandeplanens bilagor.

Åbyälven har en mycket hög grad av naturlighet. Älven är till stora delar oreglerad och har därför en naturlig vattenföring med strömsträckor och forsar, vilket är sällsynt ur ett europeiskt perspektiv. Detta skapar särskilt artrika livsmiljöer i älven. Förekomst

av fungerande lekområden och fria vandringsvägar är speciellt viktiga för en rik vattenfauna.

Åbyälvsloxen beskrivs ofta som unik då inte utsättning av andra främmande laxstammar har skett vilket är vanligt i andra älvar. Arterna lax, utter, flodpärlmussla och öring är arter som av EU anses vara särskilt betydelsefulla och ska beaktas i bevarandeplanen, Prioriterade åtgärder i förslag till ändrad bevarandeplan för Åbyälven. Sammantaget syftar bevarandeplanens åtgärder till att uppnå gynnsam bevarandestatus för växter, djur och livsmiljöer som är typiska för Åbyälven och utpekade av EU.

Åtgärderna är:

- Åtgärder för att ta bort eller skapa passagemöjligheter förbi vandringshinder.
- Strand- och vattenmiljöer som bär skador från flottningen behöver återställas.
- Vägtrummor i vägar som korsar vattendrag är viktiga att åtgärda om de medför svårigheter för fisk att passera eller att utter löper risk att dödas i trafiken.
- För att bevara ett fungerande ekosystem är det viktigt att skogsbruket lämnar tillräckligt breda och ekologiskt funktionella kantzoner vid vattendrag och sjöstränder.
- Åtgärder som på sikt skapar mer död ved i och intill vattendragen är prioriterade.
- Det är viktigt att uppnå och bevara livskraftiga populationer för områdets typiska och utpekade fiskarter. En långsiktig hållbar fiskeförvaltning är därför prioriterad.
- Spridning av främmande arter måste förhindras och förekomster övervakas/utrotas.
- Åtgärder krävs i diken som transporterar ut skadliga ämnen eller partiklar i Åbyälven, i synnerhet där flodpärlmussla finns och vid viktiga lekbottnar för lax och öring.
- Återställning av mark- och våtmarkshydrologin är prioriterad där det krävs för att vattendrag ska få en mer naturlig vattenföring.
- Utöver det skydd som Natura 2000-området innebär behöver områden med utpekade arter och naturtyper identifieras och ges ett adekvat skydd.

Synpunkter lämnas enligt yttrande i bilaga.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

- Yttrande över remiss, Uppdaterad bevarandeplan för Norrbottensdelen av Åbyälvens Natura 2000-område

- Bevarandeplan Åbyälven BD 2023 förslag
- PM - Potentiell smoltproduktion i Åbyälven
- Sammanställning habitat
- Modellering uppstart 1000 smolt

§ 228 Remiss - Kortare ledtider för elnätsutbyggnad – Utveckla arbetssätt och parallella processer

Diariennr 23KS501

Beslut

Kommunstyrelsen antar Yttrande över Remiss - Kortare ledtider för elnätsutbyggnad – Utveckla arbetssätt och parallella processer.

Ärendebeskrivning

Piteå kommun har givits möjlighet att yttra sig över Remiss - Kortare ledtider för elnätsutbyggnad. Yttrande är avstämt med det kommunala bolaget PiteEnergi.

Idag tar utbyggnaden av en kraftledning från att behovet identifierats tills att ledningen tas i drift ofta alltför lång tid. Tiden för nätutvecklingsprocessen är beroende av flera olika faktorer såsom projektets omfattning och miljöpåverkan, typ av nätkoncession, kontakter och avtal med markägare samt möjligheter till alternativa lösningar. Det krävs som regel flera tillstånd från olika myndigheter, framför allt beslut om nätkoncession från Energimarknadsinspektionen (Ei) och i de allra flesta fall beslut om ledningsrätt från Lantmäteriet.

I Rapporten Kortare ledtider för elnätsutbyggnad, Utveckla arbetssätt och parallella processer presenteras ett antal förslag på åtgärder samt behov av framtida utredningar.

Utifrån arbetet med åtgärdsförslagen tillsammans med berörda myndigheter och nätägare gör Ei bedömningen att myndigheterna tillsammans med nätägarna kan korta ledtiderna med en tredjedel.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

- Yttrande över remiss, Kortare ledtider för elnätsutbyggnad – Utveckla arbetssätt och parallella processer
- Rapport - Kortare ledtider för elnätsutbyggnad

§ 229 Redovisning till kommunstyrelsen från Piteå Kommunföretag AB 2023

Diariennr 23KS12

Beslut

Kommunstyrelsen tar del av redovisningen från Piteå Kommunföretag AB styrelsemöte 6 november 2023.

Kommunstyrelsen anser sig i och med detta ha fullgjort sin uppsiktsplikt avseende PIKAB och dess dotterbolag.

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen ska, efter varje styrelsemöte med Piteå kommunföretag AB (PIKAB), få en redogörelse för styrelsemötet. Detta som ett led i kommunstyrelsens fullgörande av sin uppsiktsplikt avseende kommunala företag.

Ordförande Patric Lundsgtröm (S) redogör för de punkter som behandlades vid Piteå kommunföretag ABs styrelsemöte den 6 november 2023:

VD rapport

Ekonomisk rapportering

Riktlinjer förmånsbil Pikab

Informationshanteringsplan Piteå Kommunföretag AB

Attestinstruktion

Policy för styrning och ledning

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

§ 230 Redovisning av delegationsbeslut

Beslut

Kommunstyrelsen godkänner anmälningarna av delegationsbeslut.

Ärendebeskrivning

Kommunledningsförvaltningen redovisar beslut som fattats med stöd av Kommunstyrelsens delegationsbestämmelser.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Delegationsbeslut

- Delegationsbeslut Anvisning för FRG (*dnr 22KS199-1*)
- Delegationsbeslut Avtalsförlängning mattransporter Strömbacka, Christina 2020 (*dnr 20KS207-5*)
- Delegationsbeslut Avtalsförlängning mattransporter Öjebyn, Hortlax, Norrfjärden 2020 (*dnr 20KS207-6*)
- Delegationsbeslut Placeirng kapitalförvaltning Sparbanken Nord (*dnr 23KS634-1*)
- Avtalsförlängning, företagshälsovård (*dnr 21KS267-5*)
- Delegationsbeslut - Fastställande av förfrågningsunderlag, Upphandling Bibliotekstransporter (*dnr 23KS637-1*)
- Tilldelningsbeslut - Förnyad konkurrensutsättning (FKU) Leasingbilar 2023 (*dnr 23KS680-1*)
- Fastställande av förfrågningsunderlag (*dnr 23KS688-1*)

§ 231 Redovisning av anmälda handlingar

Beslut

Kommunstyrelsen tar del av anmälda handlingar.

Ärendebeskrivning

Handlingar som inkommit till Kommunledningsförvaltningen för kännedom till Kommunstyrelsen.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Anmälda handlingar

- Uppdragsbeskrivning Riktlinjer jordbruksmark(*dnr 23KS477-1*)
- Protokoll - Folkhälsorådsmöte 2023-06-01(*dnr 23KS323-2*)
- Protokoll - Arbetsutskottsmöte Regional kollektivtrafikmyndigheten i Norrbotten 2023-09-28 (*dnr 23KS145-7*)
- Protokoll North Sweden European Office (NSEO) 2023-06-20(*dnr 23KS621-2*)
- Protokoll - Folkhälsoråd 2023-06-01(*dnr 23KS323-3*)
- Skrivelse till kommunstyrelsen från Fremia och Famna(*dnr 23KS1-11*)
- Protokoll Milö och tillsynsnämnden 2023-10-11(*dnr 23KS14-3*)
- § 80 Fyllnadsval av vice ordförande till Kultur- och fritidsnämndens arbetsutskott 2023-2026(*dnr 23KS128-3*)
- §81 Fyllnadsval av ersättare till Kultur- och fritidsnämndens arbetsutskott 2023-2026(*dnr 23KS128-4*)
- § 15 Delårsrapport Norrbottens E-nämnd 2023-10-12(*dnr 23KS90-5*)
- Protokoll Kultur- och fritidsnämnden 2023-10-10 (*dnr 23KS18-5*)
- Protokoll Regionala Kollektivtrafikmyndigheten Direktionsmöte nr 4 2023-10-16(*dnr 23KS145-8*)
- Protokoll Kommunstyrelsens arbets och personalutskott 2023-10-23 signerat(*dnr 23KS23-8*)
- Skrivelse till Regeringen - Trafikverkets redovisning av regeringsuppdrag, Norrbotniabanan(*dnr 23KS672-1*)
- Samhällsbyggnadsnämndens protokoll 2023-10-26 (*dnr 23KS15-5*)

- Protokoll Socialnämnden 2023-10-25 signerat(*dnr 23KS16-1*)
- Protokoll Barn- och utbildningsnämndens §§ 99-110 2023-10-26(*dnr 23KS13-14*)

§ 232 Taxa - kommunalt avfall

Diariernr 23KS627

Beslut

Kommunstyrelsen föreslår att Kommunfullmäktige antar Taxa för kommunalt avfall att gälla från och med 2024-01-01 till och med 2027-12-31.

Reservation

Håkan Johansson (M) och Karl-Erik Jonsson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget förslag.

Ärendebeskrivning

Johan Bäcklin, VD Pireva informerar vid Kommunstyrelsens sammanträde.

För 2024 prognostiseras Pirevas kostnadsökningar över avfallsindex A12:1MD (som ökat med 7,3 %). Bolaget ser i sin budget för 2024 att taxeökning med 7,6 % täcker de kostnadsökningar som bolaget har för att bedriva sin verksamhet inom kommunalt avfall för 2024. Under 2024 kommer kommunen (Pireva) att överta insamlingsansvaret av förpackningar från producenterna. Insamlingen ska ske fastighetsnära (FNI) och kommer att medföra ökade kostnader för bolaget. En viss del av FNI kommer ersättas av Naturvårdsverket via Piteå Kommun till Pireva. Ersättningen beräknas ej ge full kostnadstäckning därav den ökade kostnaden med 0,3% över index. Detta medför att vissa avgifter som tidigare tillhörde den kommersiella delen flyttas in under taxor 2024.

Bolagets stödfunktioner kommer under 2024 att fortsätta arbetet inom digital utveckling, verksamhets- och bolagsutveckling, IT-säkerhet, kommunikation samt kvalitet och miljö.

I renhållningstaxan för Piteå kommun framgår att:

”Renhållningstaxan är baserad på indextalet 101,4 (2013-08) i Avfallsindex A12:1MD. När detta index ändras, äger Pireva rätt att reglera avgiftsbeloppen därefter, dock inte oftare än en gång årligen.”

Index för perioden augusti 2022 till augusti 2023, ökade från 132,2 till 141,8 vilket motsvarar 7,3 %. I budget 2024 förväntas årliga kostnadsökningar såsom lönerevision, indexerade prisökningar etc. Sammantaget genererar dessa kostnadsökningar ett behov

att öka taxan enligt avfallsindex A12:1MD+0,3%, totalt 7,6 %

Förslaget innebär att kostnaden för det vanligaste villahushållet ökar med 14,50 kr per månad, vilket motsvarar 174 kr per år och för en lägenhet med ca 8,83 kr per månad vilket motsvarar 106 kr per år.

I föreslagen renhållningstaxa inkluderas taxejustering på 7,6 %.

Styrelsen föreslår att Kommunfullmäktige beslutar

- Att godkänna Fastighetsnära insamling under kommunalt ansvar se bilaga 1 med rött (förändringar)
- Att utöver avfallsindex höja taxan för kommunaltavfall och därmed jämförligt avfall från 1 januari 2024 med 0,3% vilket innebär en total taxeökning på 7,6%.

Pirevas styrelse har även enligt delegation beslutat att höja taxa för tömning av slam samt fettavskiljare enligt Statistiska Centralbyråns index A12:3MD med 6,6 procent för att anpassa driftskostnaderna, höjning gäller från 1 januari 2024.

Yrkanden

Håkan Johansson (M) och Karl-Erik Jonsson (M): bifall till Kommunledningsförvaltningens förslag med ändring att taxan höjs enligt index 7,3 procent.

Cristian Bergvall (S): bifall till Kommunledningsförvaltningens förslag.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition på de två förslagen och finner att Kommunstyrelsen beslutar enligt Kommunledningsförvaltningens förslag.

Beslutsunderlag

- Taxa för kommunalt avfall

§ 233 Taxa - Allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Diariernr 23KS626

Beslut

Kommunstyrelsen föreslår att Kommunfullmäktige antar Taxa - Allmänna vatten- och avloppsanläggningar att gälla från och med 2024-01-01 till och med 2027-12-31.

Ärendebeskrivning

För 2024 föreslås en generell ökning, oavsett mätartyp, av bruksavgifterna och anläggningsavgifterna om totalt 20 % respektive 6,35% (anläggningsavgift) för att täcka ökade driftkostnader hänförliga till driften av den allmänna VA-anläggningen.

Svenskt Vattens senaste rapport visar på att Sverige behöver investera 560 miljarder kronor inom vatten och avlopp. Pirevas översyn visar att bolaget behöver investera mellan 1,5-2 miljarder och att en ökning av Piteås taxa kommer behöva ske årligen de kommande fem åren med start från 1 januari 2024 med 15–20 % för att täcka de investeringar som ska göras i den befintliga infrastrukturen.

VA-infrastrukturen i Sverige byggdes i huvudsak på 60-/70-talet och finansierades till stor del av statliga medel. Behovet av förnyelse på dessa gamla anläggningar innebär, i kombination med nuvarande lagstiftning, att taxan är för låg och inte möter de faktiska behoven.

Nu behöver Pireva höja sin taxa för att klara av att re- och nyinvesteringar för att upprätthålla kvalitén på dricksvatten och avloppshantering.

Under 2024 kommer bolaget fortsätta att arbeta med den underhållsskuld som finns i ledningsnätet i kommunen. Underhållsskulden är något som bolaget delar med övriga av landets kommuner. Svenskt Vatten har i media talat om ett investeringsbehov om ca 250 miljarder. I Piteå har man sedan tidigare justerat bolagets reinvesteringstakt och har en väl avvägd underhållstakt.

Då vattenproduktionen som är Piteås viktigaste livsmedel är en av kommunens mest samhällskritiska funktioner är det av största vikt att denna infrastruktur framtidssäkras. Dagens vattenverk har uppnått en aktningsvärd ålder och måste uppdateras baserat på ny reningsteknik, miljökrav och tillväxt.

För att möta kommande investeringsbehov avseende dricksvattenproduktion/nytt vattenverk behöver bolaget bygga kapital för att på så sätt minska lånebehov och ökad

räntekostnad.

Under perioden 2020-2021 har taxaökningen varit 4 %, 2022 5,2 % varav 1 % för fondering, 2023 11 % taxa varav fondering 1 %.

Lagstiftningen medger inte längre fonderingshorisonter och därför har bolaget haft begränsade möjligheter att bygga kapital under längre period. Den nya fonderingstakten kommer att innebära att bolaget har ett eget kapital för nyinvestering i storleksordningen ca 10 %.

Det investeringsbehov 2024 (ny- och reinvesteringar) driver främst bolagets kapitalkostnader, ökade avskrivningar ca 4,4 mkr, finansiella kostnader genom det nya ränteläget med ca 4,7 mkr jämfört mot budget 2023.

Med anledning av ovan kostnadsökningar förväntas det totala intäktsökningsbehovet för driften av den allmänna Va-anläggningen uppgå till 20 %, varav 11,8 % tas ut genom höjda brukningstaxor och 8,2 % avser fondering för nyinvestering avseende nytt vattenverk.

Förslaget innebär att kostnaden för det vanligaste villahushållet ökar med 137,41 kr per månad vilket motsvarar 1 649 kr per år och för en ”normallägenhet” med 94,83 kr per månad vilket motsvarar 1 138 kr per år.

Anläggningsavgifterna har enligt taxan rätt att justeras årligen enligt entreprenadindex. Under perioden aug 2022 – aug 2023 har index ökat med 6,35 %. Piteva föreslår ökning inom index dvs 6,35 % för 2024.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

- Taxa - Allmänna vatten- och avloppsanläggningar

§ 234 Reglemente - Gemensam överförmyndarnämnd Piteå och Älvsbyns kommun

Diariennr 23KS583

Beslut

Kommunstyrelsen föreslår att Kommunfullmäktige antar nytt samverkansavtal för Gemensam överförmyndarnämnd för Piteå och Älvsbyns kommuner från och med 1 januari 2024.

Kommunstyrelsen föreslår att Kommunfullmäktige antar Reglemente för Gemensam överförmyndarnämnd för Piteå och Älvsbyns kommuner från och med 1 januari 2024.

Reservation

Håkan Johansson (M), Karl-Erik Jonsson (M) och Helén Lindbäck (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget förslag.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige i Piteå och Älvsbyns kommun beslutade 2018 att ingå gemensam överförmyndarnämnd med början 1 januari 2019. Några av syftena med att skapa en gemensam överförmyndarnämnd var att få till en effektivare, mindre sårbar och mer rättssäker överförmyndarverksamhet. Kommunerna var tidigt ute att bilda gemensam nämnd och samverkansavtalet och fördelningsnyckeln som togs fram ansågs då spegla en rättvis fördelning av ekonomin.

Efter att ha haft gemensam nämnd under flertalet år har det i utvärdering av samverkansavtalet visat sig att fördelningsnyckeln behöver revideras. Detta för att fördelningsnyckeln över tid ska bli stabilare. Förslaget som har tagits fram rörande ny fördelningsnyckel har skett i samarbete med representanter från båda kommunerna. Ekonomin är fördelad i tre områden där respektive kommun står för sina kostnader kopplat till nämnd/politik och ställföreträdare/uppdragstagare. Den del som avser överförmyndarexpeditionen fördelas kommunerna emellan genom en fördelningsnyckel.

Denna fördelningsnyckel baseras idag på antalet aktiva akter per kommun per den 31/12, året före budgeten fastställs. Antalet aktiva akter vid årets slut innebär inte totalt hanterade akter under året vilket medför att överförmyndarexpeditionen hanterar flertalet akter under året som inte ingår i fördelningsnyckeln vid årets slut. Det är vidare viktigt hur akter registreras för att de ska ingå i fördelningsnyckeln. Den idag aktuella fördelningsnyckel medför att den procentuella fördelningen mellan kommunerna varierar år från år vilket medför det svårt att planera budget.

För att få en mer tydlig och stabil fördelningsnyckel föreslår kommunledningsförvaltningen att samverkansavtalet revideras till att fördelningsnyckeln ska baseras på antalet kommunmedborgare per kommun per den 31/12, året före budget fastställs. Detta är en fördelningsnyckel som är vanligt förekommande i andra samverkansområden. Det innebär för 2022 en fördelning på 16% för Älvsbyns kommun och 84% för Piteå kommun.

Gemensam överförmyndarnämnd i Piteå och Älvsbyns kommuners beslut 2023-09-07 § 35

Gemensam Överförmyndarnämnd beslutar anta nytt förslag på samverkansavtal att träda i kraft 1 januari 2024.

Reglementet har reviderats med att ta bort en paragraf då samma typ av innehåll även finns med i §18. Förtydligat att handlingar som utförs på delegation skrivs under av delegat, (tilllägg i § 19).

Gemensam överförmyndarnämnd i Piteå och Älvsbyns kommuners beslut 2023-09-07 § 36

Gemensam Överförmyndarnämnd beslutar anta reviderat förslag på reglemente att träda i kraft 1 januari 2024.

Yrkanden

Håkan Johansson (M) och Karl-Erik Jonsson (M): bifall till Kommunstyrelsens arbets- och personalutskotts förslag med ändring att kostnaden fördelas enligt totala antalet ärenden under hela året.

Anton Li Nilsson (C): bifall till Kommunstyrelsens arbets- och personalutskotts förslag.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition på de två förslagen och finner att Kommunstyrelsen beslutar enligt Kommunstyrelsens arbets- och personalutskottets förslag.

Beslutsunderlag

- Samverkansavtal - Gemensam överförmyndarnämnd Piteå och Älvsbyns kommun
- Reglemente - Gemensam överförmyndarnämnd Piteå och Älvsbyns kommun

§ 235 Boende för Ensamkommande barn

Diariernr 23KS569

Beslut

Kommunstyrelsen föreslår att Kommunfullmäktige beslutar att successivt lägga ner kommunens Hem för vård eller boende (HVB) för ensamkommande flyktingbarn enligt scenario 2.

Reservation

Mikael Borg (V) och Helén Lindbäck (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget förslag.

Ärendebeskrivning

Hösten 2008 startade Piteå kommun sitt Hem för vård eller boende (HVB) för ensamkommande flyktingbarn. Verksamheten har sedan dess både utökats och minskats utifrån behov av platser. Finansieringen har sedan start skett enbart med statliga medel från Migrationsverket och har inte bekostats med kommunala medel.

Ersättningen från Migrationsverket har ändrats under resans gång, både gällande förutsättningar för att få betalt och nivåer på ersättningar. Från att från början vara ganska generösa till att de dragits ned och blivit mindre fördelaktiga för kommunerna.

Verksamheten utvecklades 2013, bland annat med ett s.k. stödboende för de barn som kommit längre i utvecklingen, för att sedan växa enormt i samband med flyktingvågen 2015. Sedan dess har inströmningen av ensamkommande barn minskat och successiv neddragning av antalet verksamheter har genomförts.

Idag består verksamheten i Piteå av ett kombinerat HVB och Stödboende. Piteå är den enda kommunen i Norrbotten som har ett särskilt/kommunalt HVB för ensamkommande barn, då övriga kommuner tvingats lägga ned. Flera kommuner hör därför av sig med önskan om att placera ensamkommande barn i Piteå då migrationsverket fortfarande anvisar samtliga kommuner och de då måste hitta platser på annan ort.

Piteå kommun har under föregående år, i samverkan med Länsstyrelsen som har en samordningsroll mellan kommunerna och Migrationsverket, tagit över andra kommuners andelar. Syftet har varit att fylla egna platser och därmed säkerställa att

verksamheten går runt ekonomiskt.

Inför år 2023 slogs det fast att boendena inte fick sälja platser eller ta över andelar från andra kommuner. Piteå kommun har därför inte gjort några överenskommelser om att ta över anvisningar. Övriga kommuner har dock signalerat att de gärna önskar fortsätta med dessa överenskommelser och gärna ser på en gemensam lösning.

Detta har gjort att verksamheten har en mindre beläggning av barn och med det följer en mindre ersättning från staten. Det står därmed klart att det inte är möjligt att driva boendet vidare med det beläggningsunderlag som finns idag. Boendena har en under en tid för att upprätthålla sin verksamhet nyttjat de generella statliga medel som tilldelats kommunens övergripande flyktingmottagning, men utifrån rådande regelverk, anvisningsförfarande och ersättningssystem står det klart att verksamheten inte går runt ekonomiskt.

Volymerna på antalet anvisade ensamkommande barn har minskat de senaste åren. Prognosen för Piteå kommun har de senaste åren varit ca 3-4 anvisningar per år.

Ska verksamheten finnas kvar så måste kommunala medel tillskjutas. Summan som skulle behöva tillskjutas kan minskas genom att ta över andelar från övriga kommuner i länet och/eller sälja platser till andra kommuner för att fylla platserna och då få fler mer medel.

Kommunfullmäktige har tidigare tagit beslut om att Piteå kommun ska ta emot ensamkommande barn och tillhandahålla boende för dessa. Därför behöver Kommunfullmäktige se över frågan igen, med fokus på kommunens övergripande mål och fatta beslut kring Piteås framtida ställningstagande kring målgruppen.

Socialtjänsten har tillsammans med Samhällsbyggnads gjort en konsekvensbeskrivning, där även Utbildningsförvaltningen och Överförmyndarnämnden erbjudits möjlighet att yttra sig.

Kommunfullmäktige bör därför se över frågan och fatta beslut kring Piteås framtida ställningstagande för målgruppen. I bifogad skrivelse beskrivs tre olika scenarion:

1. Kommunen väljer att ha kvar HVB/Stödboende för ensamkommande.
2. Kommunen väljer successiv nedläggning.
3. Kommunen väljer omedelbar nedläggning.

Eftersom beslutet, oavsett vilket det blir, i hög grad påverkar Utbildningsförvaltningen och Barn- och utbildningsnämnden ges nämnden möjlighet att lämna ett yttrande i frågan.

Socialnämndens beslut 2023-09-06 § 114

Socialnämnden beslutar att förorda förslag enligt scenario 2, en stegvis avveckling av boende för ensamkommande barn.

Socialnämnden beslutar att överlämna ärendet till kommunfullmäktige för beslut.

Samhällsbyggnadsnämndens beslut 2023-09-07 § 100

Samhällsbyggnadsnämnden förordar att Kommunfullmäktige beslutar enligt alternativ 2 om boende för ensamkommande barn.

Barn- och utbildningsnämndens beslut 2023-09-27 § 90

Barn- och utbildningsnämnden beslutar att förorda skrivelsens scenario 2; en successiv nedläggning, men det hade varit önskvärt om skrivelsens scenario 1 hade utrett förutsättningar för full kostnadstäckning.

Kommunledningsförvaltningens yttranden

Utifrån den utredning som redovisas samt de förslag som lämnats från berörda nämnder gör Kommunledningsförvaltningen samma bedömning att Piteå kommun bör successivt lägga ner kommunens Hem för vård eller boende (HVB) för ensamkommande flyktingbarn enligt scenario 2.

Yrkanden

Mikael Borg (V) och Helén Lindbäck (KD): bifall till scenario 1, Kommunen väljer att ha kvar HVB/Stödboende för ensamkommande barn.

Anton Li Nilsson (C), Lage Hortlund (SD) och Louise Mörk (S): bifall till Kommunstyrelsens arbets- och personalutskotts förslag.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition på de två förslagen och finner att Kommunstyrelsen beslutar enligt Kommunstyrelsens arbets- och personalutskottets förslag.

Beslutsunderlag

- Skrivelse - Utredning om boende för ensamkommande barn
- Skrivelse - Ekonomiska konsekvenser för Socialförvaltningen gällande boende för Ensamkommande barn
- § 90 Yttrande kring skrivelse gällande kommunens boenden för ensamkommande barn - Barn- och utbildningsnämnden
- § 100 Samhällsbyggnadsnämnden Verksamhetsanpassning av boende för ensamkommande barn
- §114 Socialnämnden Gällande boende för ensamkommande barn

§ 236 Taxa för uthyrning av lokaler Grans naturbruksgymnasium

Diariennr 21KS597

Beslut

Kommunstyrelsen föreslår att Kommunfullmäktige antar Taxa för uthyrning av lokaler Grans naturbruksgymnasium till och med 2027-12-31.

Ärendebeskrivning

Grans är en egen resultatenhetsenhet utan budgetram från KF där elevintäkter och produktionsintäkter finansierar alla driftkostnader. Det innebär att priserna för uthyrning av lokaler/utrymmen ska täcka de faktiska kostnaderna och också i specifika fall följa den marknadsmässiga prisbildningen. Beslut bör tas utifrån det underlag till prisökning som Grans beräknar och presenterar.

Hysesintäkterna bör varje år öka med minst det påslag som läggs på den lokalhyra som Grans betalar till fastighetsavdelningen, men även övriga ökade kostnader, där de kan räknas in, såsom livsmedel, diesel, etc.

Enligt information tidigare i år är förslaget ang lokalhyra från 2022 ej giltigt så det är den beslutade prisnivån från 2018 som gäller för närvarande. Se bilaga delegationsbeslut.

Pris internt gäller för kommunal verksamhet och ungdomsföreningar.

Delegationsbeslut Barn- och utbildningsnämnden 2023-10-06

Priserna för lokalhyra höjs fr o m 24-01-01 enligt nedanstående förslag.

Kommunledningsförvaltningens yttrande

Det pågår en översyn och utredning vid Kommunledningsförvaltningen som involverar Taxa för uthyrning av kommunens lokaler och Taxa för uthyrning av lokaler Grans Naturbruksgymnasium. Utredningen är initierad sedan Kommunfullmäktige 2022-02-21 beslutade att återremittera ärendet för ytterligare utredning av; bidragsberättigade föreningar enligt Kultur- och fritidsnämndens normer och föreningar som får bidrag via Socialnämnden, hyresnivåer för inomkommunala och utomkommunala föreningar samt avgifter vid oaksamhet.

I samband med detta beslutade Kommunfullmäktige att bordlägga ärendet om Taxa för

uthyrning av lokaler Grans Naturbruksgymnasium i avvaktan på utredningens förslag:

Eftersom konsekvenserna av att inte revidera Taxa för uthyrning av lokaler Grans Naturbruksgymnasium får ekonomiska konsekvenser för Grans föreslås att förslag till taxa enligt Barn- och Utbildningsnämndens delegationsbeslut antas i avvaktan på översyn och revidering av Taxa för uthyrning av kommunens lokaler.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

- Taxa för uthyrning av lokaler Grans naturbruksgymnasium

§ 237 Taxa och avgifter måltidsservice 2024

Diarienumr 23KS567

Beslut

Kommunstyrelsen föreslår att Kommunfullmäktige antar Taxa och avgifter måltidsservice.

Reservation

Håkan Johansson (M), Karl-Erik Jonsson (M), Helén Lindbäck (KD) och Lage Hortlund (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget förslag.

Ärendebeskrivning

Det nya priset motsvarar en prisökning med 176 kr/månad avseende måltidsabonnemang, vilket innebär en månadskostnad på 4 386 och en kostnad per dag på 146 kr. Ingående kostnadslag är löner, hyra, livsmedel, transporter, förbrukning och övriga kostnader. I ett måltidsabonnemang ingår per dag 3 mål plus 2 mellanmål.

Kommunfullmäktige beslutade 2016-10-17 §255, att fastställa målsättning om 93%-96% kostnadstäckningsgrad för Fastighets- och serviceförvaltningens kostnader för måltidsabonnemang avseende särskilt boende inom äldreomsorgen Kommunfullmäktige beslutade 2022-09-06 § 65, att fastställa 90 % kostnadstäckningsgrad år 2023-2024.

Vad gäller taxan för måltider utan biståndsbeslut, frukost och lunch (gäst) pågår en översyn. Övriga avgifter lämnas oförändrade.

Fastighets- och servicenämndens beslut 2023-09-06 § 64

Fastighets- och servicenämnden föreslår Kommunfullmäktige att fastställa avgifter och föreslår en höjning av måltidsabonnemanget (tre mål + mellanmål per dag) inom äldreomsorgen med 176 kr till 4 386 kr per månad (90% kostnadstäckningsgrad). Övriga avgifter lämnas oförändrade.

Fastighets- och servicenämnden föreslår Kommunfullmäktige att besluta att nya avgifter träder i kraft 1 februari 2024.

Yrkanden

Håkan Johansson (M), Helén Lindbäck (KD), Lage Hortlund (SD) och Karl-Erik Jonsson (M): avslag till taxan, måltidsservice skas istället upphandlas för att fastställa priset.

Anton Li Nilsson (C): bifall till Kommunstyrelsens arbets- och personalutskotts förslag.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition på de två förslagen och finner att Kommunstyrelsen beslutar enligt Kommunstyrelsens arbets- och personalutskottets förslag.

Beslutsunderlag

- Taxa för måltidsservice

§ 238 Taxa för nyttjande och försäljning av kommunal mark

Diariernr 23KS580

Beslut

Kommunstyrelsen föreslår att Kommunfullmäktige antar Taxa för nyttjande och försäljning av kommunal mark till och med 2027-12-31.

Ärendebeskrivning

Taxa för nyttjande och försäljning av kommunal mark behöver revideras. Revideringen innebär följande förslag till ändringar:

Punkt 2.1.1., punkt 2.1.2., punkt 2.1.3. och punkt 2.1.4.

Administrativ avgift tillkommer vid handläggning av arrendeavtal.

Punkt 2.2.

Det finns inte något övergripande avtal mellan Piteå kommun och PIKAB som det tidigare hänvisades till. Taxan föreslås vara samma för bolag som för privatpersoner. Sedan tidigare finns ett avtal mellan Piteå kommun och PiteEnergi gällande optokabel.

Punkt 2.2.2.

Förtydligt storlek på markyta vid upplåtelse för transformatorstation.

Punkt 2.4.

Markanvisningsavgift höjs. Anledningen är att undvika att attraktiv mark reserveras under lång tid och sedan inte leder till försäljning.

Punkt 3.1. och punkt 3.5.

Priser vid markförsäljning har justerats för att bättre motsvara marknadsvärde.

I övrigt innebär revideringen ändringar av mindre och redaktionell karaktär.

Samhällsbyggnadsnämndens beslut 2023-06-27 § 90

Samhällsbyggnadsnämnden föreslår att Kommunfullmäktige antar revidering av Taxa för nyttjande och försäljning av kommunal mark.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

- Taxa för nyttjande och försäljning av kommunal mark

§ 239 Risk- och sårbarhetsanalys 2024-2027

Diariernr 23KS510

Beslut

Kommunstyrelsen godkänner Risk-och sårbarhetsanalys 2024-2027.

Ärendebeskrivning

Enligt lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap ska Kommuner analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten.

Resultatet av arbetet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys. Kommunen ska senast den 31 oktober under det första kalenderåret efter ordinarie val till kommunfullmäktige ställa samman och rapportera resultatet av sitt arbete med risk- och sårbarhetsanalys enligt följande uppställning.

1. Beskrivning av kommunen och dess geografiska område.
2. Beskrivning av arbetsprocess och metod.
3. Identifierad samhällsviktig verksamhet inom kommunens geografiska område.
4. Identifierade kritiska beroenden för kommunens samhällsviktiga verksamhet.
5. Identifierade och analyserade risker för kommunen och kommunens geografiska område.
6. Beskrivning av identifierade sårbarheter och brister i krisberedskap inom kommunen och dess geografiska område.
7. Behov av åtgärder med anledning av risk- och sårbarhetsanalysens resultat.

Ändringar som gjorts i dokumentet:

Omarbetat, förkortat och lyft ut delar av materialet till bilaga. Nya bedömningar på sannolikhet och konsekvens för riskscenarion samt delvis reviderade analyser.

Linda Bergmark, Säkerhetssamordnare informerar vid Kommunstyrelsens sammanträde.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

- Risk - och sårbarhetsanalys 2024-2027

§ 240 Information från kommunchefen

Diariernr 23KS8

Beslut

Kommunstyrelsen tar del av information från Kommunchef.

Ärendebeskrivning

Andreas Lind, Kommunchef informerar vid Kommunstyrelsens sammanträde.

- Inbjudan till workshop för Visionsarbetet 28 november och 15 december, är skickat till Kommunstyrelsens ledamöter.
- Ökad sjukfrånvaro bland personalen, det har varit svårt att rekrytera personal, vi har inte påverkats så mycket av nya försörjningskravet, utbildning om våld i nära relationer har genomförts.
- Kommunen finns representerade vid fler regionala sammanhang.
- Arbetet inför kommande Riktlinjer och Verksamhetsplanering 2025-2027 är påbörjat.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition och finner att det endast föreligger ett förslag vilket blir Kommunstyrelsens beslut.

Utbildning -
Tillitsbaserad styrning
och ledning
§221

...

Medfinansiering -
Checkpoint Young 2024-
2025
§222
23KS576

...

Anslutning av AB
PiteEnergi helägda
dotterbolag till Piteå
kommuns
koncernkontosystem
§223
23KS624

...

Delegationsbestämmelse
r för kommunstyrelsen

§224

23KS351

...

Delegationsbestämmelser

Kommunstyrelsen

I Allmänna instruktioner

Allmänna delegationsbestämmelser

Med delegering menas att nämnden överför självständig beslutanderätt till delegaten. Detta innebär att nämnden ger delegaten i uppdrag att på nämndens vägnar fatta beslut i vissa ärenden.

Generell delegation regleras i dessa delegationsbestämmelser och inte i andra styrande dokument. Nämnden kan dock fatta särskilt beslut om delegation av beslutanderätt i enstaka fall i ett specifikt ärende.

Rutin för delegationsbeslut

Eftersom ett delegationsbeslut tas på nämndens vägnar ska det vara skriftligt. I beslutet ska anges på vilken nämnds vägnar beslutet fattats, delegatens namn och roll samt vilken punkt i delegationsbestämmelsen som utgör grund för delegationen.

Delegaten ansvarar för att expediera beslutet till den som berörs. Originalen lämnas till registrator för registrering i ärende, om inte beslutet upprättats och undertecknats digitalt direkt i ärendehanteringssystemet.

Delegationsbeslutet ska anmälas till nämnden nästkommande sammanträde.

Delegater

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap 37 § kan en nämnd uppdra till presidiet, utskott, ledamot eller ersättare i nämnden att besluta i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden.

En nämnd får enligt 7 kap. 5-8 §§ KL även uppdra åt en anställd att besluta å nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden, dock inte ärenden enligt 6 kap 38 § KL.

Det går inte att delegera till en grupp tjänstemän eller till ledamot och ersättare i annan nämnd.

Det är inte heller tillåtet med så kallad blandad delegering, det vill säga av nämnd delegerar beslutanderätt till både tjänstemän och politiker.

Delegatens behörighet omfattar endast beslut som ligger inom vad lag och annan författning samt Piteå kommuns styrande dokument föreskriver.

När delegaten har förhinder att utöva sin beslutanderätt övertas delegatens beslutanderätt av den som är tillförordnad att hantera delegatens arbetsuppgifter.

Anmälan av delegationsbeslut

Beslut som fattas med stöd av delegation ska anmälas till nämnden i enlighet med 6 kap 40 § KL, **om inte annat anges.** Anmälan av till nämnden ska redovisas på nästa sammanträde.

Delegationsbeslut som inte ska anmälas till nämnden ska protokollföras särskilt om de kan överklagas med stöd av kommunallagen 13 kap. Delegationsbeslut som inte ska anmälas till nämnden och inte kan överklagas med stöd av kommunallagen 13 kap ska dokumenteras i verksamhetssystem eller liknande.

Åtgärder som faller under nämndens arbetsordning är inte delegationsbeslut och behöver inte anmälas till nämnden.

Återrapporteringen är viktig för att nämnden ska kunna följa hur beslutanderätten används och för att beslutet ska få laga kraft.

Ett beslut får laga kraft tre veckor från den dag det tillkännagavs på kommunens anslagstavla, att protokollet över beslutet är justerat.

Ärenden som inte får delegeras

Beslut i följande ärenden får inte delegeras enligt 6 kap 38 § KL:

- ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet
- framställningar eller yttranden till fullmäktige liksom yttranden med anledning av att beslut av nämnden i dess helhet eller av fullmäktige har överklagats
- ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars större vikt
- ärenden som väckts genom medborgarförslag och som lämnats över till nämnden
- ärenden som enligt lag eller annan författning inte får delegeras.

Förbudet mot att delegera yttranden enligt den andra punkten ovan gäller dock inte om det överklagade beslutet fattats med stöd av delegation. Nämnden bestämmer själv om sådana yttranden ska avges av delegaten eller nämnden själv.

Delegat ska i varje specifikt fall överväga om beslutet omfattas av delegationsförbud även om det generellt inte omfattas av delegationsförbud. Delegat får i sådant fall inte utöva den delegerade beslutsrätten.

Delegering i brådskande ärenden

I kommunallagen 6 kap 39 § finns en bestämmelse som ger nämnden rätt att uppdra åt ordföranden, eller annan ledamot som nämnden utsett, att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan vänta till nästa sammanträde.

Brådskande beslut får delegeras enligt ovan även om beslutet omfattas av delegationsförbud enligt kommunallagen 6 kap 38 § p. 1-4.

Brådskande delegationsbeslut måste anmälas vid nästa nämndssammanträde.

Undertecknade av handlingar

När nämnden fattat beslut, eller när ett utskott fattat beslut med stöd av delegation, ska beslutet och de handlingar som behöver skrivas under med anledning av detta, undertecknas av ordföranden för den beslutande instansen, om nämnden inte angett annat. Vid förfall för ordföranden ska handlingen undertecknas av vice ordföranden och vid förfall för denne den ledamot som nämnden utser.

När arbets- och personalutskottet fattat beslut om inköp med stöd av delegation ska beslutet och de handlingar som behöver skrivas under med anledning av detta, undertecknas av inköpschefen. Vid förfall för inköpschefen ska handlingen undertecknas av ekonomichefen och vid förfall för denne den som nämnden utser.

När arbets- och personalutskottet fattat beslut om sponsring med stöd av delegation ska beslutet och de handlingar som behöver skrivas under med anledning av detta, undertecknas av handläggare av sponsringsärendet. Vid förfall för handläggaren ska handlingen undertecknas av avdelningschef kommunikationsavdelningen.

När en tjänsteperson fattat beslut med stöd av delegation ska beslutet och de handlingar som behöver skrivas under med anledning av detta, undertecknas av den tjänsteperson som fattat beslutet.

Alla handlingar som undertecknas som verkställighet av ett delegationsbeslut, undertecknas på nämndens vägnar.

I de fall handling enligt nämndens beslut ska kontrasigneras, ska handlingen kontrasigneras av den som nämnden utser.

Återkallelse av delegation

Kommunstyrelsen kan inte ändra delegatens beslut men kan återkalla delegationsuppdraget.

Kommunstyrelsen kan också ta över ett ärende och fatta beslut, så länge delegaten ännu inte har fattat ett beslut.

Jäv

Beslutanderätt får inte utövas i ärende som omfattas av jävsreglerna i 6 kap 28-32 §§ kommunallagen eller 16 § förvaltningslagen.

Skillnaden mellan beslut och ren verkställighet

Delegation innebär att nämnden ger delegaten i uppdrag att på nämndens vägnar självständigt fatta beslut i vissa ärenden.

Vissa uppgifter och beslut som är av rent förberedande eller rent verkställande karaktär ankommer automatiskt på den anställda utan delegation. Dessa beslut behöver inte anmälas till nämnden. För att det ska vara fråga om beslut av rent förberedande eller rent verkställande karaktär ska det saknas utrymme för självständiga bedömningar. Den anställde ska inte heller behöva välja mellan alternativa lösningar eller göra egna överväganden. Exempel på sådana beslut är avgiftsdebitering enligt fastställd taxa eller tilldelning av förskoleplats enligt klar turordningsprincip.

Nämndspecifika instruktioner

Ytterligare kommentarer för specifika delegationer och namngivna delegater finns i Stratsys under "Stöd i arbetet / Delegationsbestämmelser"

2 Delegationer

2.1 Allmänna ärenden

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0107	Utse tillförordnad kommunchef vid frånvaro Upp till 2 månader	Kommunchef	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott
DB-0108	Utse tillförordnad kommunchef vid frånvaro Längre än 2 månader	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0007	Brådskande ärenden då beslut inte kan vänta till kommunstyrelsens nästkommande sammanträde	Ordförande	1 vice ordförande
DB-0008	Utse ombud med behörighet att föra kommunens talan i domstol och andra myndigheter samt vid förrättningar av skilda slag	Ordförande	Avd. chef Styrning och ledning Förvaltningschef
DB-0009	Yttrande angående hemvärnsmän	Avd. chef Styrning och ledning	Förvaltningschef
DB-0010	Yttrande i mantalsskrivningsärenden	Kommunjurist	Avd. chef Styrning och ledning
DB-0011	Tillstånd att använda kommunens heraldiska vapen	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0012	Ändra överklagat beslut eller föreläggande enligt 27 § första stycket förvaltningslagen	Chef för tjänsteperson som fattat beslut	
DB-0013	Beslut att avvisa för sent inkommit överklagande enligt 24 § Förvaltningslagen	Kommunjurist	Avd. chef Styrning och ledning
DB-0014	Beslut att träffa personuppgiftsbiträdesavtal	Förvaltningschef	Biträdande förvaltningschef
DB-0015	Beslut att utnämna dataskyddsbud	Förvaltningschef	Biträdande förvaltningschef
DB-0016	Beslut att öppna konto på sociala medier	Ansvarig digitala media Avd. chef kommunikation	
DB-0017	Beslut att anta, upphäva och revidera kommunövergripande Anvisningar och Instruktioner (styrande dokument)	Kommunchef	
DB-0018	Beslut i fråga om anställd får delta i handläggning av ärende, när fråga om jäv för den anställde har uppkommit	Avdelningschef	
DB-0105	Utse behöriga till Uppföljningsfunktion för visselblåsarärenden	Kommunchef	
NY	Beslut att utse drönarpilot för flygning	Förvaltningschef	Biträdande förvaltningschef
NY	Beslut om informationshanteringsplan (gallring) avseende handlingar kopplade till kommunstyrelsens verksamhetsspecifika processer	Avdelningschef styrning och ledning	
NY	Beslut om informationshanteringsplan (gallring) avseende handlingar kopplade till kommunövergripande processer	Avdelningschef styrning och ledning	

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
NY	Beslut om ersättning till förtroendevalda vid behov av tolkning av Bestämmelser om ersättning till förtroendevalda	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	

2.2 Medlemskap i externa organisationer

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0019	Beslut att ansöka om medlemskap i föreningar och organisationer inom kommunstyrelsens verksamhetsområde och utse ledamöter för dessa	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0020	Nominera ledamöter och ersättare till styrelser och presidium i externa organisationer	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0021	Företräda kommunen, eller tilldela fullmakt för att företräda kommunen, vid årsstämmor/bolagsstämmor i bolag som inte ingår i PIKAB-koncernen, föreningsstämmor och andra likartade sammanträden i de företag som kommunen helt eller delvis äger eller annars har intresse i	Ordförande	1 vice ordförande

2.3 Reserverade medel för särskilda ändamål

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0022	Beslut vid ansökan om Landsbygdsmedel från Utvecklingspeng, Byapeng, Stöd till bebyggda kulturmiljöer och Stöd till landsbygdsbutiker	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0023	Beslut om medel från Klimatpotten	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0024	Revidering av årsplan för Planreserven upp till 300 tkr	Avd. chef Näringsliv	Biträdande förvaltningschef
DB-0025	Revidering av årsplan för Planreserven över 300 tkr	Ordförande	1 vice ordförande
DB-0109	Beslut om medel avsatta för oförutsedda kostnader för i Planreserven	Avd. chef Näringsliv	Biträdande förvaltningschef

2.4 Utlämnande av allmän handling

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
	Beslut om avslag eller delvis avslag av begäran om allmän handling samt beslut att uppställa villkor för utlämnande av allmän handling, gällande		
DB-0027	Utlämnande av allmän handling – Inköp - handling i upphandlingsärende eller rörande upphandlat avtal	Inköpschef	Ekonomichef
DB-0028	Utlämnande av allmän handling – Ekonomi - handling inom ekonomiavdelningens verksamhetsområde	Ekonomichef	Inköpschef Kommunjurist
DB-0029	Utlämnande av allmän handling – Personal - handling inom personalavdelningens verksamhetsområde	Avd. chef Personal	Kommunjurist

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0030	Utlämnande av allmän handling – Centralarkivet - handling inom centralarkivets verksamhetsområde	Arkivarie	Avd. chef Styrning och ledning Kommunjurist
DB-0031	Utlämnande av allmän handling – Övriga ärenden - övriga handlingar	Avd. chef Styrning och ledning	Enhetschef Externt stöd Kommunjurist

2.5 Sponsring

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0032	Elitidrottssponsring	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0033	Idrottssponsring upp till 50 tkr	Handläggare Sponsring	Avd. chef Näringsliv
DB-0034	Idrottssponsring över 50 tkr samt i särskilda fall	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0035	Evenemangssponsring upp till 50 tkr	Handläggare Sponsring	Avd. chef Näringsliv
DB-0036	Evenemangssponsring över 50 tkr, Vålgörenhetsbidrag och övrig sponsring	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0037	Upphävande av sponsringsavtal i förtid	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0038	Mottagande av sponsring	Kommunchef	

2.6 Externt finansierade projekt

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0041	Beslut att ansöka om ansökningar om externa offentliga medel	Avdelningschef	Förvaltningschef

2.7 Beslut om markanvisning som ej följer gällande översiktsplan eller som kräver ändring av gällande detaljplan

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0042	Beslut om markanvisning som ej följer gällande översiktsplan eller som kräver ändring av gällande detaljplan - för period upp till två år	Ordförande	1 vice ordförande

2.8 Inköp

Kommunstyrelsen ansvarar enligt reglementet för upphandling över direktupphandlingsgränsen oavsett vilken nämnds verksamhetsområde upphandlingen rör, samt för upphandling under direktupphandlingsgränsen inom sitt verksamhetsområde och vid kommunövergripande avtal (avtal som rör fler än en förvaltning).

Som verkställighet bedöms avrop på ramavtal inom budget och där samtliga villkor är

fastställda i ramavtalet samt löpande inköp inom budget om värdet understiger 0,1 prisbasbelopp, om inte särskilda skäl talar för annat.

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0110	Beslut om tilldelning av avtal rörande bygg- och anläggningsentreprenader överstigande budgetram.	Kommunstyrelsen	
DB-0111	Beslut om tilldelning av avtal rörande bygg- och anläggningsentreprenader inom budgetram.- Över 240 prisbasbelopp	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0112	Beslut om tilldelning av avtal rörande bygg- och anläggningsentreprenader inom budgetram.- Under eller lika med 240 prisbasbelopp	Inköpschef	Ekonomichef
DB-0113	Beslut om tilldelning av avtal över 120 prisbasbelopp.	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0114	Beslut om tilldelning av avtal upp till eller lika med 120 prisbasbelopp.	Inköpschef	Ekonomichef
DB-0115	Beslut om tilldelning av avtal upp till eller lika med direktupphandlingsgränsen	Förvaltningschef	Ekonomichef Inköpschef
DB-0116	Beslut att fastställa förfrågningsunderlag Ej anmälan till kommunstyrelsen	Handläggare	
DB-0117	Beslut att avbryta upphandling Ej anmälan till kommunstyrelsen	Inköpschef	Ekonomichef Förvaltningschef
DB-0118	Beslut att förlänga avtal inom upphandlad avtalsperiod. Ej anmälan till kommunstyrelsen	Handläggare	Ekonomichef Inköpschef
DB-0119	Beslut att förlänga avtal utanför upphandlad avtalsperiod omfattande ett värde upp till eller lika med gällande direktupphandlingsgräns för den totala avtalsperioden.	Inköpschef	Ekonomichef Förvaltningschef
DB-0120	Beslut att förlänga avtal utanför upphandlad avtalsperiod omfattande ett värde över gällande direktupphandlingsgräns för den totala avtalsperioden.	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0121	Beslut att godkänna avtalsöverlåtelse Ej anmälan till kommunstyrelsen	Inköpschef	Ekonomichef Förvaltningschef
DB-0122	Säga upp avtal och häva avtal	Inköpschef	Ekonomichef Förvaltningschef
DB-0123	Besluta om trepartsavtal och borgensåtagande med Husbyggnadsvaror HBV och leverantör till Piteå kommun, upp till 10 prisbasbelopp.	Inköpschef	Ekonomichef
DB-0124	Besluta om trepartsavtal och borgensåtagande med Husbyggnadsvaror HBV och leverantör till Piteå kommun, över 10 prisbasbelopp.	Biträdande förvaltningschef	Förvaltningschef
NY	Beslut att uppdra åt annan att genomföra upphandling för Piteå kommuns räkning. Ej anmälan till kommunstyrelsen	Inköpschef	Ekonomichef Förvaltningschef

2.9 Indrivningar och avskrivningar av fordringar

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0049	Definitiv avskrivning utan efterbevakning av fordran eller del av fordran Avskrivning av kommunens fordran mot kund som hänför sig	Kommunchef	

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
	till kommunstyrelsens verksamhetsområde upp till och med 200 tkr, då: - Uppgifter för att kunna söka betalningsföreläggande är otillräckliga. - Oprioriterad fordran vid konkurs i aktiebolag där utdelning inte kan påräknas. - Fordran mot dödsbo där utmätningsbara tillgångar saknas		
DB-0050	Definitiv avskrivning utan efterbevakning av fordran eller del av fordran Avskrivning av kommunens fordran mot kund som hänför sig till kommunstyrelsens verksamhetsområde upp till och med över 200 tkr, då: - Uppgifter för att kunna söka betalningsföreläggande är otillräckliga. - Oprioriterad fordran vid konkurs i aktiebolag där utdelning inte kan påräknas. - Fordran mot dödsbo där utmätningsbara tillgångar saknas	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	

2.10 Optionsrätt

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0052	Beslut att teckna avtal om optionsrätt	Ordförande	1 vice ordförande

2.11 Borgensåtagande förbindelse – bostadsförsörjning

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0053	Beslut att teckna borgen till stöd för bostadsförsörjningen Beslut om borgensåtagande till förmån för kommunalt bolag inom ramen för kommunfullmäktiges beslut om borgensram för bolaget.	Ekonomichef	Ordförande

2.12 Upptagande av lån inom den beloppsram och riktlinjer som kommunfullmäktige fastställt

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0054	Upptagande av långfristiga lån	Ordförande	1 vice ordförande
DB-0055	Konvertering eller förlängning av långfristiga lån	Ekonomichef	Biträdande förvaltningschef Kommunchef
DB-0056	Upptagande av tillfälliga lån och krediter	Ordförande	1 vice ordförande
NY	Beslut om tillfällig utökning < 10 mkr under max 12 månader av kommunalt bolags nyttjande av checkräkningskredit. Grunden för fördelning av checkräkningskrediten beslutas av kommunstyrelsen.	Ekonomichef	Kommunchef
NY	Beslut om operationell och finansiell leasing/hyrköp > direktupphandlingsgräns	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
NY	Beslut om operationell och finansiell leasing/hyrköp < direktupphandlingsgräns	Ekonomichef	Kommunchef

2.13 Omfördelning från driftsanslag till investeringsanslag

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0057	Omfördelning från kommunstyrelsens driftsanslag till investeringsanslag under löpande budgetår i enlighet med verksamhetsplan antagen av kommunfullmäktige	Förvaltningschef Kommunchef	Ekonomichef
DB-0106	Justera Fördela budgetmedel till nämnder för tillkommande kapitalkostnader under året från central driftpott för kapitalkostnader.	Ekonomichef	Kommunchef

2.14 Kapitalförvaltning

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0058	Beslut att ingå avtal med uppdragstagare gällande externa kapitalförvaltningsuppdrag i enlighet med Finanspolicy och Finansriktlinjer	Ordförande	1 vice ordförande
DB-0059	Beslut att placera medel i upphandlad kapitalförvaltares vård i enlighet med Finanspolicy och Finansriktlinjer.	Ekonomichef	Kommunchef
	Beslut om egen placering av medel i räntebärande fonder enligt Finanspolicy och Finansriktlinjer	Ekonomichef	Kommunchef

2.15 Beslutsattest

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0060	Beslutsattestera för förvaltning	Förvaltningschef	Biträdande förvaltningschef
DB-0061	Beslutsattestera för avdelning	Avdelningschef	

2.16 Personalfunktion

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0062	Beslut om att ingå kollektivavtal som reglerar frågor som rör kommunen som arbetsgivare och dess arbetstagare, i samband med löneöversyn	1 vice ordförande	Ordförande
DB-0063	Beslut om att ingå kollektivavtal som reglerar frågor som rör kommunen som arbetsgivare och dess arbetstagare, i övriga fall	Avd. chef Personal Personalstrateg lönebildning	
DB-0064	Beslut om stridsåtgärd	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0065	Utse ombud att föra kommunens talan i frågor som rör förhållandet mellan kommunen som arbetsgivare och dess arbetstagare.	Avd. chef Personal Personalstrateg lönebildning	
DB-0066	Beslut att lämna uppdrag åt sammanslutning som avses i 6 kap 3 § lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter.	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
	Beslut om omställningsstöd och pension för förtroendevalda i enlighet med (OPF-KL18) och eventuellt tidigare avtal.	Avd. chef Personal	

2.17 Anställningsbeslut

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0067	Anställningsbeslut kommunchef	Kommunstyrelsen	
DB-0068	Anställningsbeslut förvaltningschef	Kommunchef	
DB-0069	Anställningsbeslut avdelningschef	Förvaltningschef	
DB-0070	Anställningsbeslut enhetschef	Avdelningschef	
DB-0071	Anställningsbeslut övriga anställningar utom korta vikariat mindre än 6 månader	Chef verksamhet	
DB-0072	Anställningar mindre än 6 månader	Bemanningsenhet Chef verksamhet	

2.18 Lönebeslut vid nyanställning

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0073	Lönebeslut vid nyanställning kommunchef	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0074	Lönebeslut vid nyanställning förvaltningschef	Kommunchef	
DB-0075	Lönebeslut vid nyanställning avdelningschef	Förvaltningschef	
DB-0076	Lönebeslut vid nyanställning första linjens chef	Chef verksamhet	
DB-0077	Lönebeslut vid nyanställning övriga anställda	Personalspecialist	
DB-0078	Lönebeslut under pågående anställning	Avd. chef Personal Personalstrateg lönebildning	

2.19 Uppsägning, avsked, disciplinära åtgärder samt avstängning

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0079	Uppsägning, avsked, disciplinära åtgärder samt avstängning - Förvaltningschef	Kommunstyrelsens arbets- och personalutskott	
DB-0080	Uppsägning, avsked, disciplinära åtgärder samt avstängning - Anställda förutom förvaltningschef, kommunchef	Avd. chef Personal	Personalstrateg lönebildning

2.20 Godkännande av bisyssla

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0081	Godkännande av bisyssla för förvaltningschef	Kommunchef	
DB-0082	Godkännande av bisyssla för avdelningschef	Förvaltningschef	
DB-0083	Godkännande av bisyssla för övriga anställda	Förvaltningschef	

2.21 Beslut om särskild avtalspension samt om åtgärder om att kvarstå i tjänst efter uppnådd pensionsålder

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0084	Beslut om särskild avtalspension samt om åtgärder om att kvarstå i tjänst efter uppnådd pensionsålder för förvaltningschef	Kommunchef	

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0085	Beslut om särskild avtalspension samt om åtgärder om att kvarstå i tjänst efter uppnådd pensionsålder för övriga anställda	Förvaltningschef	
DB-0125	Beslut om utbetalning av pensionsförmån samt ersättning för förlorad pensionsförmån till förtroendevald	Avd. chef Personal	Biträdande förvaltningschef

2.22 Beslut om ledighet med eller utan lön

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0086	Beslut om ledighet med eller utan lön för förvaltningschef	Kommunchef	
DB-0087	Beslut om ledighet med eller utan lön för övriga anställda	Chef verksamhet	
DB-0088	Beslut om ledighet med eller utan lön för kommunchef	Ordförande	
DB-0089	Beslut om ledighet för fackligt uppdrag	Chef verksamhet Personalstrateg lönebildning	

2.23 Omplacering i samband med rehabilitering

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0090	Omplacering i samband med rehabilitering mellan verksamheter	Personalspecialist inom rehabilitering	

2.24 Säkerhetsskyddarbetet och säkerhetsarbetet

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0126	Beslut att utse säkerhetsskyddschef	Kommunchef	
NY	Beslut att utse signalskyddschef och biträdande signalskyddschef	Kommunchef	Biträdande förvaltningschef
DB-0091	Beslut om registerkontroll och säkerhetsprövning av personal samt inplacering i säkerhetsklass	Säkerhetsskyddschef	Biträdande säkerhetsskyddschef
DB-0092	Beslut om registerkontroll och säkerhetsprövning av säkerhetsskyddschef samt inplacering i säkerhetsklass	Kommunchef	Biträdande förvaltningschef
DB-0093	Beslut om säkerhetsskyddsavtal	Säkerhetsskyddschef	Kommunchef
DB-0094	Fastställande av säkerhetsskyddsanalys	Kommunchef	Säkerhetsskyddschef
DB-0095	Beslut om instruktioner för verkställande av säkerhetsskyddslagen i fråga om säkerhetsskyddet inom kommunens verksamhetsområden	Säkerhetsskyddschef	Kommunchef

2.25 Arkiv

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0096	Beslut om ensidigt övertagande av arkiv i samband med tillsyn	Arkivarie	Avd. chef Styrning och ledning

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0097	Beslut om att överta arkiv från nämnder och kommunala bolag	Arkivarie	Avd. chef Styrning och ledning
DB-0098	Förelägga nämnder och kommunala bolag åtgärder som framkommit vid tillsyn	Arkivarie	Avd. chef Styrning och ledning
DB-0099	Beslut om förändring i den verksamhetsbaserade informationsredovisningen	Arkivarie	Avd. chef Styrning och ledning

3 Arbetsordning kommunstyrelsen

Uppgifter enligt arbetsordningen kan utföras var för sig om inte annat anges och ska inte återrapporteras till nämnd.

ID	Delegationsbestämmelse	Delegat - Ordinarie	Delegat - Ersättare
DB-0103	Behörig att skriva under deklaration för mervärdeskatt	Ekonomichef Ekonomer ekonomi avd. Koncernkontroller	
DB-0102	Behörig att skriva under delgivning	Administratör Kommunsekreterare Registrator	
DB-0101	Behörig att ta emot rekommenderade brev	Administratör Kommunsekreterare Registrator	
DB-0104	Behörig att underteckna betalningsuppdrag/anvisning (två i förening)	Ekonomichef Ekonomer ekonomi avd. Koncernkontroller	
DB-0127	Bokföringsmässiga avskrivningar med efterbevakning där fordran kvarstår	Ekonomichef Kommunkontroller	
DB-0128	Indrivnings- och utmätningsåtgärder	Ekonomikonsulter inom kundreskontra	
DB-0040	Rekvisitioner av stöd till offentliga medel	Avdelningschef Biträdande förvaltningschef	
DB-0100	Teckna kommunens firma i de fall det finns krav på underskrift av "firmatecknare"	1 vice ordförande Kommunchef Ordförande	
DB-0039	Undertecknande av förbindelse om medfinansiering av offentliga medel	Avdelningschef Biträdande förvaltningschef	
NY	Underteckna borgensförbindelse	Ekonomichef Ordförande	

4 .

Beslut och revideringar

2018-10-01 KS § 239

2019-04-29 KS § 143

2021-11-22 KS § 274

2022-10-10 KS § 165

2023-01-16 KS § 7

2023-11-06 KS §

Remiss - Gemensam
hjälpmedelsnämnd
mellan Region
Norrbotten och länets
samtliga kommuner
§225
23KS473

...

Yttrande över remiss, Gemensam hjälpmedelsnämnd mellan Region Norrbotten och länets samtliga kommuner

Piteå kommun lämnar följande synpunkter över remissen.

Piteå kommun samtycker till en gemensam hjälpmedelsnämnd men påtalar att frågetecken föreligger. Bland annat behöver kostnadsfrågan förtydligas.

Piteå kommuns synpunkter avseende försäkring är att §8 endast reglerar egendomsförsäkring. Eventuellt har bedömning gjorts att det på grund av nämndens verksamhet inte finns behov av annan typ av försäkring. Det är dock bra om en ordentlig genomgång av försäkringsbehovet görs exempelvis bör det tecknas då skadeståndsskyldighet kan uppträda vid överträdelse av GDPR eller upphandling. I Sveriges kommuner och regioners skrift "Kommunala samverkansformer" anges som exempelformulering följande: "Vårdkommunen tecknar och vidmakthåller erforderliga försäkringar för den gemensamma nämndens verksamhet". Detta bör kompletteras med en förteckning på vad som avses. Det kan handla om egendomsförsäkring, ansvarsförsäkring, olycksfallsförsäkring och motorfordonsförsäkring med mera.

Ansvarsfördelning mellan kommunerna och regionen kring transporter av hjälpmedel måste förtydligas avseende vilka parter som ingår i sidoavtalet och vem kommunen ska upprätta ett transportavtal med.

I och med att påslaget för uthyrda hjälpmedel kommer att flyttas från grundabonnemanget och bli ett påslag på uthyrda hjälpmedel kommer funktionshyra istället för produkthyra att införas. Funktionshyra innebär att en hjälpmedelsartikel har samma månadshyra oavsett hjälpmedelsexemplarets ålder samt val av tillbehör. Det behöver förtydligas vad Funktionshyra innebär.

- Fokus på funktion istället för produkt
- Stödjer bättre förskrivarnas arbetssätt – brukarnas behov av hjälpmedel styr
- Alla betalar samma pris för samma funktion – likvärdigt, enkelt att förstå, planera & beräkna kostnader
- Lättare att beräkna effekt av prisjusteringar
- Enkelt att underhålla, dvs mindre administration

Den nya prissättningsmodellen är rättvis, dvs de olika produkterna ska själv bära sina kostnader och det blir rättvist även mellan kommunerna, vilket talar för den nya prismodellen även om det innebär ökade kostnader för Piteå kommun.

Piteå kommun

Patric Lundström (S)
Ordförande för Kommunstyrelsen

Samverkansavtal för gemensam hjälpmedelsnämnd

1 § Avtalsperiod

Samverkansavtalet gäller under förutsättning att såväl gemensamma hjälpmedelsnämndens reglemente som detta avtal godkänts av samtliga parter fullmäktige.

Uppsägningstiden är ett år och avtalet kan upphöra att gälla vid årsskiftet året efter det att uppsägning har skett.

§ 2 Målsättning

Nämnden ska ansvara för försörjningen av personligt förskrivna hjälpmedel i länet och förbrukningsartiklar vid diabetes och nutrition samt apparatbundet förbrukningsmaterial. Nämndens ambition är att bibehålla och vidareutveckla en långsiktig och förtroendefull samverkan i en anda av öppenhet och dialog. Det ömsesidiga åtagandet ska bidra till en gynnsam utveckling till nytta för patienterna.

Den gemensamma nämnden ska verka för att personer med funktionsnedsättning i länet ska tillförsäkras samma tillgång till hjälpmedel och medicintekniska produkter enligt detta samverkansavtal, oavsett vilken av de samverkande parterna som har huvudmannaskapet.

Den gemensamma nämnden ska även verka för att personer med behov av förbrukningsartiklar får tillgång till dessa oavsett, vilken av de samverkande parterna som har huvudmannaskapet.

Avsikten med den obrutna vårdkedjan är att öka patientsäkerheten samt kvaliteten gällande vård och behandling som utförs av olika huvudmän i Norrbotten.

Till grund för samverkan gäller detta samverkansavtal, nämndens reglemente, samt de gemensamt framtagna och av parterna antagna Hjälpmedelspolicy för förskrivning av personliga hjälpmedel och Riktlinjer för förskrivning av hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning.

§ 3 Nämndens uppgifter

Nämndens driftuppgifter är att tillhandahålla hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning och läkemedelsnära produkter enligt fastställda *Riktlinjer för förskrivning av hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning* respektive *Riktlinjer för läkemedelsnära produkter*.

Nämnden ska:

- Tillhandahålla och distribuera hjälpmedel.
- Upprätthålla teknisk prestanda på av regionen ägda hjälpmedel.
- Upprätthålla teknisk prestanda på av kommunen ägda hjälpmedel i de fall kommunen inte valt att göra detta i egen regi.
- Tillhandahålla rådgivning/konsultation.
- Tillhandahålla och distribuera medicinskt förbrukningsmaterial. Med medicinskt förbrukningsmaterial avses de produkter som används inom sjukvård som kan kopplas till säkerställandet av en

obruten vårdkedja. Följande produktområden avses i detta samverkansavtal och finns beställningsbara i gällande system:

- Nutritionsprodukter
- Diabetestekniska hjälpmedel
- Blanketter till viss del
- Patientnära analyser, enstaka förbrukningsvaror
- Specialsortiment, vissa produkter inom sårvård, specialsvårsvård, IVA/ANE och operationsprodukter

§ 4 Uppföljning av avtal

Avtalet ska årligen följas upp gällande avtalets tillämpning ur ett patientperspektiv, verksamhetsperspektiv samt ur parternas perspektiv (regionen samt varje enskild kommun). Avtalsuppföljningen ska säkerställa både samverkan samt tillgången gällande hjälpmedel och medicinskt förbrukningsmaterial samt tillgång till tjänster som ingår.

Uppföljningen ska även ske vad gäller:

- Ekonomi nedbruten på respektive samverkande part
- Samverkan med patientorganisationerna
- Nyckeltal
- Avvikelser
- Transporter

§ 5 Ekonomi

Kostnadsfördelning

Den gemensamma nämnden finansieras av de samverkande parterna gemensamt. Grunden för kostnadsfördelningen är respektive parts andel av omsättningen (abonnemang samt intäkter för försäljning och hyra). Självkostnadsprincipen ligger som grund för prissättning, vilket innebär att pris för hyra och försäljning beräknas utifrån regionens självkostnad för dessa. *Se vidare Bilaga – Prismodell.*

Budget

Nämndens budget består av intäkter i form av abonnemang från respektive kommun/region samt intäkter från hyra och försäljning. Kostnader budgeteras för verksamheten utifrån fastställt uppdrag och bedömda volymer. Utvärdering och eventuell slutreglering sker utifrån faktiska kostnader och intäkter.

Budgeten för nämnden är en nettobudget som består av intäkter och kostnader och ska vara i balans, dvs intäkter och kostnader ska vara lika stora. Undantaget är regionens andel av nämndens kansli, som finansieras med ett anslag.

Kommunernas andel av kostnader för nämndens kansli faktureras tillsammans med abonnemang.

Budgetprocess

Arbetsprocessen inför budget, årsredovisning och delårsbokslut följer Region Norrbottens övergripande process.

Budgeten upprättas av regionen efter samråd med de samverkande parterna. Detta samråd sker vid ett av nämndens sammanträden under våren, senast 30 april, året före budgetåret. Regionfullmäktige beslutar om budgeten senast den 30 juni.

Reglering av över- och underskott

Eventuellt över- och underskott regleras innevarande år så att resultatet blir noll. Fördelning av över- och underskott följer samma princip som kostnadsfördelningen.

§ 6 Prissättning

Priser sätts utifrån de principer som fastställs i prismodellen, med självkostnadsprincipen som utgångspunkt.

En prislista upprättas årligen med pris per invånare för abonnemang (kommuner), påslag i procent för hyrda och sålda hjälpmedel och medicintekniska produkter, transporter samt timtaxa och avgift för tjänster. Abonnemanget och timpriser uppräknas 1 januari varje år utifrån senast publicerade LPIK exklusive läkemedel. Ytterligare förändringar av påslagsprocent eller justering av abonnemang kan göras i syfte att motsvara självkostnad.

Pris för transporter följer leverantörens prislista.

Prislistan publiceras på Hjälpmedelsportalen på Norrbotten.se.

§ 7 Fakturering och betalningsvillkor

Fakturering sker månadsvis. Kommunernas abonnemang debiteras med lika belopp per månad utifrån befolkningens mängd enligt SCB:s senaste statistik innan fastställande av prislistan. Betalning ska ske inom 30 dagar från fakturadatum. Dröjsmålsränta debiteras enligt räntelagen.

§ 8 Försäkring

Respektive huvudman tecknar försäkring för den egendom som huvudmannen äger. Egendom som nyttjas gemensamt och ägs av regionen ingår i regionens försäkringsansvar.

Den part som har hyrt ett hjälpmedel svarar för förlust eller annan skada som beror på skador eller förluster som uppkommer efter mottagandet eller före överlämning till transportör vid återlämning.

§ 9 Driftstörningar

Vid händelse som förhindrar att den gemensamma nämnden kan leverera i enlighet med samverkansavtalet ska värdkommunen informera på Hjälpmedels- eller Materialportalen. Ärenden som kräver beslut eller prioriteringar ska eskaleras i de olika samverkansgrupperingarna på tjänstepersonsnivå.

Kostnader som kan hänföras till extraordinär händelse fördelas mellan parterna i enlighet med kostnadsfördelningsnyckeln. ([Lag 2006:544](#))

§ 10 Oenighet tvist

Twister i anledning av detta samverkansavtal ska lösas inom ramen för samverkansorganisationen. Frågor angående tillämpning av detta samverkansavtal som inte kan lösas i samförstånd ska lyftas till närmaste nivå. Om ärendet inte kan lösas i linjeorganisationen på tjänstepersonsnivå ska rapportering ske till den gemensamma nämnden. Twister i anledning av detta samverkansavtal ska lösas inom den gemensamma nämnden.

För det fall parterna inte kan komma överens ska tvisten avgöras av svensk allmän domstol med tingsrätt som första instans.

§ 11 Omvärldsbevakning och utveckling

De samverkande parterna ansvarar för att omvärldsbevakning inom området. Samverkan kring omvärldsbevakning och utvecklingsområden är viktig för att målet ska nås. Samverkan ska också ske kring gemensamma frågor för att underlätta och lösa frågor där kommunernas och regionens ansvar inom hjälpmedelsområdet möts.

Samverkansnivåer

§ 12 Politisk samverkan

Den gemensamma nämnden har det övergripande ansvaret för samverkansfrågor.

§ 13 Samverkan på tjänstepersonsnivå om hjälpmedel och medicinskt förbrukningsmaterial

Länsstyrgruppen beaktar ärenden som kommer från regionens eller kommunernas verksamheter som önskas utredas. Ärenden som länsstyrgruppen bedömer ska utredas vidare uppdras åt beredningsgrupp hjälpmedel.

Beredningsgrupp hjälpmedel utreder och bereder ärenden som kommer från den gemensamma nämnden eller länsstyrgruppen. Detta föredras sedan för den gemensamma nämnden. Möten sker vid behov men minst 2 gånger per år där regionen är sammankallande. Ordinarie deltagare är enhetschefer hjälpmedel och LSS/Syn/Hör samt MAS och MAR från kommunerna. Vid behov adjungeras verksamhetschefer från primär- och slutenvården, verksamhetschef från kommunerna samt nämndsekreterare. Vid ärenden som gäller ekonomi deltar ekonomer från regionen och kommunerna.

Länshjälpmedelsgruppens är ett forum som verkar för god patientsäkerhet och hög kvalitet vid förskrivning av lågfrekventa och dyrare hjälpmedel. Länshjälpmedelsgruppens och det årliga riktlinjearbetet är reglerat i *Riktlinjer för förskrivning av hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning*. Möten sker minst 20 gånger per år där regionen är sammankallande. Gruppen ska inneha representanter från alla berörda verksamheter, både inom Regional och kommunal verksamhet. Deltagande representanter utses av respektive Region och Kommunal verksamhet själva.

Länshjälpmedelsgruppens syfte är:

- att prioriteringar ska följa den etiska plattformen och säkerhetsställa att man tolkar riktlinjerna lika i länet.
- att säkra en god patientsäkerhet och hög kvalitet vid förskrivning av lågfrekventa och dyrare hjälpmedel på individnivå
- att bidra med sin kompetens (förskrivarens yrkeskompetens respektive hjälpmedelskonsulentens kompetens)
- att rekommendera att den enklaste produkten som motsvarar behovet förskrivas
- att samråda och ge förslag på arbetsgång vid introduktion/implementering/utprovning av nya produkter och nya användningsområden
- att årligen ge förslag till uppdatering av; Riktlinjer för förskrivning.

Länssamverkansgruppen är ett forum för informationsutbyte mellan regionen och länets kommuner gällande kompetens, omvärldsbevakning med flera frågor. Norrbottens Kommuner respektive Region Norrbotten utser sina representanter (fyra respektive fyra). Möten sker minst 5 gånger per år där regionen är sammankallande.

Samråd med utsedda representanter ska ske gällande bland annat:

- Information om ändrade ekonomiska förutsättningar
- Utrangering/återkallande av produktgrupper
- Avvikelse och händelser av vikt
- Förbrukningsmaterial

Länsdelsmöten är ett forum där förskrivare från samtliga kommuner inbjuds för informationsutbyte. Länets 14 kommuner delas in i två geografiska områden för bästa dialog. Luleå, Piteå och Bodens kommun har två representanter och övriga kommuner en. Möten hålls minst 4 gånger per år och regionen är sammankallande.

Samråd med utsedda representanter ska ske gällande bland annat:

- Utbildningar
- Produktfrågor
- Förändringar av lagervaror/saldon
- Information från leverantörerna och säkerhetsmeddelanden
- Avvikelse och återkallanden

Lokala samverkansmöten t.ex. kundmöten ska erbjudas av hjälpmedelsverksamheten vid behov eller om hjälpmedelsverksamheten ser ett behov. Respektive kommun utser en kontaktperson som regionen kan vända sig till i kommunspecifika frågor.

Kundmötenas syfte är att:

- Samråda kring lokala frågor och förhållanden gällande t.ex. teknisk service, transporter, tillgänglighet, leveranspunkter, utbildningar, avvikelser och eventuella närförråd.

§ 14 Samverkan med intresseorganisationer

Ambitionen är att samverkan återkommande ska ske med intresseorganisationer för personer med funktionsnedsättningar och pensionärsorganisationerna i arbetet med förslag till riktlinjeförändringar och inför upphandling av hjälpmedel.

§ 15 Hållbarhet

Verksamheten ska drivas utifrån gällande föreskrifter och lagar inom miljöområdet. Vid val av sortiment vid produktutvärderingar ska regionens övergripande miljöstrategi tillämpas.

Regionen ansvarar för att utrangering av hjälpmedel som ingår i det sortiment som hyrs ut tas om hand på ett miljöanpassat sätt. Kommunen ansvarar för utrangering av sina hjälpmedel på motsvarande sätt.

§ 16 Tillgänglighet och kommunikation

Rådgivning gällande produkter, lager, priser, leveranser mm till personal, förskrivare, patienter och till närstående med flera ska kunna ges.

Expertrådgivning av hjälpmedelskonsulent ska kunna erhållas både på produkt- och individnivå till förskrivare men även till patient och närstående m.fl. Hänvisning till rätt instans ska kunna ges under gällande öppettider.

§ 17 Inköp av hjälpmedel

Inköp görs enligt avtal, riktlinjer och rutiner. Upphandlat sortiment ska motsvara merparten av patienters behov med miniminivån 80 %.

§ 18 Inköp av förbrukningsmaterial

Inköp av förbrukningsartiklar enligt detta avtal görs för påfyllnad av lagret eller mot ett behov av en beställningsvara.

§ 19 Lagerhållning, rekonditionering och skrotning

Nämnden ska lagerhålla produkter och reservdelar i omfattning så att hjälpmedel kan tillhandahållas. Filialförråd vid sjukhusen lagerhåller högfrekventa hjälpmedel.

Rekonditionering och skrotning regleras enligt ekonomisk modell och hållbarhetsaspekter.

Hjälpmedel och förbrukningsmaterial enligt detta avtal finns antingen i lager eller som beställningsvaror. Regionen har rätt att besluta vilket material som ska finnas i lager och vilket som ska vara beställningsvaror.

Frekvent efterfrågat medicinskt förbrukningsmaterial ska lagerhållas.

Lågfrekventa varor är beställningsvaror och finns inte i lager.

§ 20 Service hjälpmedel

Under förutsättning att reservdelar finns i lager ska akuta reparationsbehov vara åtgärdat inom 24 timmar. Brådskande reparationer ska vara åtgärdade inom tre arbetsdagar. Normal serviceåtgärd ska vara påbörjad inom tre dagar.

§ 21 Förebyggande underhåll hyrda hjälpmedel

Teknisk kontroll, underhåll och service, periodiskt sker utifrån tidsintervall och/eller driftstimmar. Förebyggande underhåll görs enligt leverantörens anvisning till exempel personlyftar. Endast personal utbildad av leverantören kan utföra förebyggande underhåll.

§ 22 Specialanpassning av hjälpmedel

Under förutsättning att det inte finns produkt på marknaden som motsvarar behovet kan specialanpassning utföras enligt gällande lagstiftning och rutiner.

§ 23 Utprovning av hjälpmedel

Förskrivare ska kunna få stöd vid utprovning av hjälpmedel i för patienten lämplig miljö.

§ 24 Garantier på hjälpmedel

För garantier på hjälpmedel gäller produktleverantörens garantitid.

§ 25 Auktorisationsavtal

Endast av leverantören utbildad personal får utföra garantireparationer.

§ 26 Service av hjälpmedel som kommunen äger

Nämnden tillhandahåller tjänster avseende säkerhetskontroll, besiktning, service och underhåll för produkter som parterna själva äger i den omfattning som parterna har behov av. Tjänsten tillhandahålls enligt prislista

säkerhetskontroll, besiktning, service och underhåll av kommunen ägda hjälpmedel.

Administrativa rutiner

§ 27 Datasystem för lagerhållning, spårbarhet, registrering och beställning av hjälpmedel och förbrukningsmaterial

Förskrivare ska använda regionens gällande systemstöd för att beställa hjälpmedel och teknisk service.

Förskrivare och beställare ska använda regionens gällande systemstöd för att beställa förbrukningsmaterial.

Upplägg av kunder och beställare ska ske efter behov.

Administrativa uppgifter i datasystem t.ex. aktuella avtal, artikeluppgifter och löpande korrigeringar, fakturafrågor m.m. ska tillhandahållas.

§ 28 Redaktionellt arbete

Den gemensamma nämnden publicerar aktuell information på Hjälpmedelsportalen eller Materialportalen.

§ 29 Statistik, uppföljning och rapporter

Uppföljningsrapporter ska kunna tas fram och tillhandahålls för Regionens och kommunernas behov via regionens Datalager.

§ 30 Säkerhetsmeddelanden, avvikelser och tillbudshantering

Åtgärder ska utföras i enlighet med kvalitetsledningssystem och den medicintekniska lagstiftningen.

Stöd till förskrivare av hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning

§ 31 Rådgivning och stöd av hjälpmedelskonsulent

Rådgivning och stöd, både i enskilda patientärenden och principfrågor är viktig för att säkra kvalitet och patientsäkerhet. Ska bland annat tillhandahålla följande:

- Individuell rådgivning i patientärenden
- Individuell rådgivning vid beställningar
- Expertstöd vid komplicerade förskrivningar
- Rådgivning och stöd vid utprovningar, för patienten i lämplig miljö
- Information till förskrivare
- Samlad information på gemensam webbsida, (Hjälpmedelsportalen) med information om regler, riktlinjer, rutiner, sortiment, beställningsunderlag, kontaktuppgifter m.m.
- Utbildning till förskrivare, både inom produktområden och av övergripande karaktär, beslutsstöd, beställningssystem m.m., både grundläggande och fördjupande utbildningar
- Samverkan i hjälpmedelsfrågor såsom riktlinjer, läns hjälpmedelsgrupp, sortiment, ordnat införande m.m.
- Skriftlig information i form av rutindokument och patientinformation t.ex. sortimentsöversikt, beställningsunderlag, checklistor och patientinformation
- Samverkan med leverantörer vid utprovningar, utbildningar, visningar och mässor

- Rådgivning och stöd ska kunna ges exempelvis via telefon, videosamtal/fjärrstyrning, e-post och patientbesök på mottagning/hembesök.

Stöd till förskrivare av läkemedelsnära produkter

§ 32 Rådgivning och stöd av materialkonsulent

Rådgivning och stöd är viktig för att säkra kvalitet och patientsäkerhet.

Nämnden tillhandahåller:

- Samlad information på gemensam webbsida, med information om regler, riktlinjer, rutiner, sortiment, beställningsunderlag, kontaktuppgifter m.m.

Utbildning och kompetensutveckling för förskrivare

§ 33 Kompetenskrav förskrivare

Kontinuerlig utbildning är viktig för att säkra kvalitet och patientsäkerhet inom områdena hjälpmedel och läkemedelsnära produkter.

Förskrivare av hjälpmedel och förbrukningsartiklar ska ha genomgått grundläggande förskrivarutbildning och utbildning i beställningssystemet.

Förskrivare ska känna till och följa gällande riktlinjer och rutiner för förskrivning i Norrbotten.

Upprätthålls inte kompetensen avseende ovanstående krav, kan respektive huvudman återta förskrivningsrätten.

§ 34 Utbildningar till förskrivare av hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning

Utbildningar till förskrivare ska erbjudas efter aktuellt behov.

Förskrivarutbildning tillhandahålls inom aktuella förskrivningsprocesser, behovs- och produktområden.

Förskrivarutbildningar ska vara på grundläggande nivå, men vid behov ska även kunna erbjuda fördjupningar inom vissa produktområden. Kunskap om Hjälpmedelsportalen ska integreras i respektive förskrivarutbildning.

§ 35 Utbildningar till förskrivare av läkemedelsnära produkter

Utbildningar till förskrivare ska erbjudas efter aktuellt behov hos förskrivare.

Förskrivarutbildningar ska vara på grundläggande nivå, men vid behov ska även kunna erbjuda fördjupningar inom vissa produktområden.

Upphandling av produkter och tjänster

§ 36 Upphandling

Regionen genomför upphandlingar av hjälpmedel och läkemedelsnära produkter tillsammans med de kommuner som ingått samverkansavtal och vill delta i gemensamma upphandlingar, s.k. samordnade upphandlingar. Det praktiska upphandlingsarbetet genomförs av regionen.

Regionen samverkar med kommunerna i fastställandet av sortiment och framtagandet av kravspecifikationer. Förskrivarerepresentanter, med god kännedom och erfarenhet av respektive produktområde, som arbetar i kommuner ska ingå i arbetet. Hjälpmedelskonsulenter respektive

Materialkonsulenter driver upphandlingsprocessen genom förarbete i form av upphandlingsbeskrivning, kravspecifikationer, funktionsutvärderingar, efterarbete m.m.

Kommunerna lämnar en fullmakt till regionen gällande rätt att utföra upphandling samt teckna avtal. Varje deltagande kommun måste fatta ett eget tilldelningsbeslut för varje enskild upphandling. Regionen utformar tilldelningsbesluten och lämnar, efter påskrift av varje kommun, ut informationen om beslutet till samtliga anbudsgivare. De upphandlingar som genomförs resulterar i ramavtal med en eller flera leverantörer.

Kommunerna informeras om avtalen och kan sedan göra avrop från dem.

Vid upphandling av hjälpmedel och förbrukningsmaterial kommer Region Norrbotten som värdkommun att samverka med regioner i norra regionen.

§ 37 Skadestånd

Det är inte tillåtet att göra inköp/upphandlingar vid sidan om upphandlade ramavtal. Om regionen eller någon deltagande kommun inte följer ramavtalen och detta leder till att en leverantör riktar ett skadeståndsanspråk till följd av avtalsbrott står regionen eller den kommun som orsakat skadan för hela det eventuella skadeståndet. Detsamma gäller skadestånd enligt lagen om offentlig upphandling (LOU) på grund av otillåtna direktupphandlingar. Andra skadeståndsanspråk som väcks mot regionen på grund av brott mot LOU ska fördelas enligt den fördelningsprincip som ligger till grund för grundabonnemanget.

Transporter

§ 38 Transporter hjälpmedel

Transporter av hjälpmedel avtalas av respektive kommun i ett sidoavtal. Sidoavtalet reglerar den omfattning och ersättning för transporter som följer av att kommunen avser hyra och avropa hjälpmedel via nämnden enligt upphandlat avtal.

Transporter enligt detta sidoavtal omfattar transporter till och från Hjälpmedelsverksamheten till en leveransplats i kommunen. Detta är minimivån för transporter av hjälpmedel och är inte möjlig att välja bort. Utöver detta kan den enskilda kommunen också avtala om nedan:

1. Transporter till övriga leveransplatser inom kommunen.
2. Transporter till och från patienter i ordinärt boende i kommunen.

Större förändringar gällande transporter sker normalt i samband med upphandling av tjänsten.

§ 39 Transporter av förbrukningsmaterial

Transporterna avser leverans till angiven adress inom länet. Inget separat sidoavtal för dessa transporter tecknas.

Förbrukningsmaterial levereras normalt enligt det leveransschema som gäller för respektive part. Detta förutsatt att produkten finns i lager och att beställningen sker senast klockan 11.30 arbetsdagen före leveransdag. Enstaka leveranser utöver de schemalagda sker efter samråd mellan beställare och materialverksamheten. Leveranser sker enbart på helgfria vardagar.

Avtalsexemplar

Detta avtal är upprättat i 15 exemplar av vilka parterna tagit varsitt.

_____den

Region Norrbotten

_____den

Arjeplog kommun

_____den

Arvidsjaur kommun

_____den

Boden kommun

_____den

Gällivare kommun

_____den

Haparanda kommun

_____den

Jokkmokk kommun

_____den

Kalix kommun

_____den

Kiruna kommun

_____den

Luleå kommun

_____den

Pajala kommun

_____den

Piteå kommun

_____den

Älvsbyn kommun

_____den

Överkalix kommun

_____den

Övertorneå kommun

UTKAST

Reglemente Gemensam hjälpmedelsnämnd mellan Region Norrbotten och länets samtliga kommuner

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Senast reviderad	Beslutsinstans
Reglemente Gemensam hjälpmedelsnämnd mellan Region Norrbotten och länets samtliga kommuner	Reglemente	När reglementet fastställs	Fullmäktige hos respektive huvudman
Dokumentansvarig	Version	Diarienummer	Giltig till
Division Regionstöd Region Norrbotten	2.2		Tills vidare
Dokumentinformation	Reglemente Gemensam hjälpmedelsnämnd mellan Region Norrbotten och länets samtliga kommuner		
Dokumentet gäller för	Förtroendevalda och tjänstepersoner i Region Norrbotten och länets samtliga kommuner		

Gemensam hjälpmedelsnämnd inrättades mellan Region Norrbotten och Luleå, Boden, Piteå, Gällivare, Kiruna, Jokkmokk, Älvsbyn, Haparanda, Kalix, Övertorneå, Pajala, Arjeplog, Arvidsjaur och Övertorneå kommun, den XXXX.

Region Norrbotten är värdkommun och Hjälpmedelsnämnden ingår i Region Norrbottens organisation. Region Norrbotten är juridisk person för den gemensamma nämnden.

Slutarkivering av nämndens handlingar ansvarar värdkommunen för. Utöver vad som följer av lag gäller detta reglemente och ett mellan de samverkande huvudmännen ingånget samverkansavtal för den gemensamma nämnden.

Förutsättningar

1 §

Hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning

Enligt 8 kap. 7 § respektive 12 kap. 5 § hälso- och sjukvårdslagen ska vårdgivaren erbjuda hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning.

Med personliga hjälpmedel avses medicintekniska produkter och anpassning av dessa, samt i särskilda fall konsumentprodukter, som en person behöver i det dagliga livet för att förbättra eller kompensera kroppsfunction för ökad aktivitetsgrad och delaktighet. Personliga hjälpmedel förskrivs för individuella behov. Utifrån hjälpmedelspolicyn ska gemensamma riktlinjer för förskrivning av hjälpmedel revideras årligen.

Läkemedelsnära produkter

Enligt 8 kap. 9 § respektive 12 kap. 6 § hälso- och sjukvårdslagen ska vårdgivaren tillhandahålla förbrukningsartiklar som fortlöpande behövs på grund av allvarlig sjukdom eller efter behandling för sådan sjukdom.

Vissa förbrukningsartiklar ingår i läkemedelsförmånerna (lagen 2002:160 om läkemedelsförmåner).

Mål

2 §

Den gemensamma nämnden ska verka för att personer med funktionsnedsättning i länet ska tillförsäkras samma tillgång till medicintekniska produkter, oavsett var i vårdkedjan de befinner sig, och oavsett var de är bosatta i länet.

Den gemensamma nämnden ska verka för att personer med behov av förbrukningsartiklar, enligt samverkansavtalet, får tillgång till dessa oavsett var i vårdkedjan de befinner sig och oavsett var i länet de är bosatta.

Avsikten med den obrutna vårdkedjan är att öka patientsäkerheten samt kvaliteten av behandling som utförs av olika huvudmän i Norrbotten.

Uppgifter

3 §

Nämnden ansvarar för att:

- Tillhandahålla hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning
- Tillhandahålla och distribuera följande medicinskt förbrukningsmaterial
 - Nutritionsprodukter
 - Diabetestekniska hjälpmedel

HJÄLPMEDELSNÄMNDEN

- Blanketter till viss del
- Patientnära analyser, enstaka förbrukningsvaror
- Specialsortiment, vissa produkter inom sårvård, specialsvårsvård, IVA/ANE och operationsprodukter
- Upprätthålla teknisk prestanda på av regionen ägda hjälpmedel.
- Upprätthålla teknisk prestanda på av den enskilda parten ägda hjälpmedel i de fall parten inte valt att göra detta i egen regi.
- Utarbeta förslag om mål, riktlinjer och policy för hjälpmedelsförsörjningen som överlämnas till de samverkande parterna för beslut¹.
- Ge förslag på kompetenskrav för förskrivare att förskrivare produkter.
- Vid behov lägga förslag till egenavgifter inom ansvarsområdet.
- Ge förslag på vilka tjänster som ska tillhandahållas som sedan överlämnas till de samverkande parterna för beslut.
- Följa utvecklingen inom området medicintekniska produkter.
- Uppföljning och utvärdering av gemensamma nämndens ansvarsområde ur ett patientperspektiv.
- Svara för allmän och riktad information.
- Svara för samråd med intresseorganisationer.
- Rapportera om ekonomi, prestationer och kvalitet i enlighet med regionstyrelsens anvisningar.
- Årligen fatta beslut om internkontrollplan baserad på riskbedömning av verksamheten samt återrapportera resultatet till Regionstyrelsen.
- Utarbeta förslag till kostnadsfördelningssystem (Prismodell) som föreläggs de samverkande parterna för beslut
- Samverka med specialistfunktioner inom Region Norrbotten
- Tillhandahålla rådgivning och konsultation.
- Utöver vad som följer av lag ska nämnden tillse att verksamheten bedrivs enligt detta reglemente och samverkansavtal.

Regionens specialistverksamheter som tillhandahåller hjälpmedel ingår inte i avtalet t.ex. syn-, hörsel, medicinska behandlingshjälpmedel eller ortopedteknik.

Ansvar- och rapporteringsskyldighet

4 §

Nämnden ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och styrande dokument som värdkommunens fullmäktige har beslutat, de föreskrifter som kan finnas i lag eller förordning, bestämmelser i detta reglemente samt samverkansavtalet.

Nämnden ska två gånger per år till värdkommunens styrelse rapportera hur verksamheten utvecklas och nämndens ekonomiska ställning under

¹ Behörighet att förskriva vissa förbrukningsartiklar är reglerad i Socialstyrelsens föreskrift SOSFS 2008:1 4 kap.

budgetåret. Redovisning ska ske enligt riktlinjer som fastställs av regionfullmäktige.

Delårsrapport och årsredovisning ska tillställas de samverkande parternas fullmäktige efter den godkänts av Region Norrbottens fullmäktige.

Vårdkommunens styr- och ledningssystem utgör grunden för nämndens internkontroll, nämnden ska årligen upprätta en plan för kontrollen.

Arbetsformer

Sammansättning

5 §

Nämnden består av 17 ledamöter och 17 ersättare varav fullmäktige i Region Norrbotten utser tre ledamöter och tre ersättare och fullmäktige i respektive kommun en ledamot och en ersättare vardera.

Ordförande och vice ordförande i nämnden utses av vårdkommunen.

Nämnden har inget utskott.

Ersättarnas tjänstgöring

6 §

Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare från den part som valt ledamoten tjänstgöra i ledamotens ställe.

En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har trätt in i ledamotens ställe.

Om ersättarna inte valts proportionellt ska de tjänstgöra enligt den av respektive fullmäktige bestämda ordningen.

En ersättare som har börjat tjänstgöra har dock alltid företräde oberoende av turordningen. Om styrkebalansen mellan partierna därigenom påverkas får dock en ersättare som inställer sig under pågående sammanträde träda in i stället för en ersättare som kommer längre ner i ordningen.

Växeltjänstgöring

7 §

En ledamot eller en ersättare som har avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får åter tjänstgöra, sedan ärendet har handlagts.

En ledamot som har avbrutit tjänstgöringen vid ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får åter tjänstgöra om ersättarens inträde har påverkat styrkebalansen mellan partierna.

Inkallande av ersättare

8 §

En ledamot som är hindrad att delta i ett sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till nämndens sekreterare.

Sekreteraren kallar in den ersättare som står i tur att tjänstgöra och som inte redan kallats in.

Övriga icke tjänstgörande ersättare

9 §

Övriga icke tjänstgörande ersättare har rätt att delta i nämndens överläggningar. De har dock inte rätt att få sin mening antecknad i protokollet.

Ersättare för ordföranden

10 §

Om varken ordföranden eller vice ordföranden kan delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde utser nämnden en annan ledamot att vara ordförande tillfälligt.

Den till åldern äldste ledamoten tjänstgör som ordförande, tills den tillfällige ordföranden har utsetts.

Om ordföranden till följd av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid får värdkommunen utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Sammanträden

Tidpunkt

11 §

Nämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer. Nämnden får besluta om offentliga sammanträden.

Utöver de sammanträden som tagits i planen ska sammanträde enligt 6 kap. 23 § kommunallagen hållas när minst en tredjedel av ledamöterna begär det eller om ordföranden anser att det behövs.

Kallelse

12 §

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena. Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.

Kallelsen ska på ett lämpligt sätt skickas till varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara vid sammanträdet senast fem dagar före sammanträdesdagen.

Kallelsen bör åtföljas av dagordning. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på dagordningen ska bifogas kallelsen. I undantagsfall får kallelse ske på annat sätt.

När varken ordföranden eller vice ordförande kan kalla till sammanträde ska den till åldern äldste ledamoten göra detta. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Deltagande på distans

13 §

Den gemensamma nämnden får sammanträda med ledamöter närvarande på distans.

Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra

HJÄLPMEDELSNÄMNDEN

på lika villkor. Lokalen ska vara så beskaffad att inte obehöriga kan ta del av sammanträdeshandlingar, bild eller ljud.

Ordföranden avgör om närvaro får ske på distans.

Nämnden får bestämma vad som närmare ska gälla om deltagande på distans i nämnden.

Ersättning till ledamot och ersättare

14§

Ersättning utgår till ledamot och ersättare enligt respektive kommuns och regionens egna bestämmelser. Nämndens sekreterare anmäler till respektive kommun och regionen vilka som varit närvarande vid sammanträdet, varefter varje part ansvarar för ersättningen.

Beslutsförhet

15 §

Hjälpmedelsnämnden får bara handlägga ärenden när fler än hälften av ledamöterna är närvarande.

Föredragning

16 §

Föredragning inom nämnden sker av ordföranden eller på dennes uppdrag av någon av de samverkande parternas tjänstepersoner. Nämnden kan uppdra beredning och föredragning av visst ärende eller viss grupp av ärenden åt en eller flera särskilda ledamöter eller åt någon av de samverkande parternas tjänstepersoner.

Värdkommunen tillhandahåller en nämndsekreterare.

Justering av protokoll

17 §

Protokollet justeras av ordföranden och en ledamot.

Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen bör redovisas skriftligt innan nämnden justerar den.

Nämndens protokoll ska tillkännages på samverkansparternas anslagstavlur. Regionen har ansvar för att kontrollera när nämndens protokoll har anslagits på de olika anslagstavlor.

Reservation

18 §

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska anmälas innan sammanträdet avslutas.

Delgivning

19 §

Behörig att motta delgivning å nämndens vägnar är, förutom ordförande och vice ordförande, verksamhetschef eller annan anställd som nämnden bestämmer.

Undertecknande av handlingar

20 §

Skrivelser, avtal och andra handlingar från nämnden ska på nämndens vägnar undertecknas av ordföranden. Vid förfall för ordföranden inträder vice ordföranden och vid förfall för denne den ledamot som nämnden utser.

Nämnden får även uppdra åt förtroendevald eller tjänsteman att enligt av nämnden lämnade direktiv underteckna handlingar på nämndens vägnar.

Beslut som fattas med stöd av delegation samt skrivelser, avtal och andra handlingar som upprättas med anledning därav undertecknas av den som fattar beslutet och, i förekommande fall, kontrasigneras av den som utses därtill.

Beredning av ärenden m.m.

22 §

De ärenden som ska avgöras av den gemensamma nämnden ska beredas av beredningsgruppen.

Region Norrbotten ansvarar för verkställighet av nämndens beslut samt planerar och administrerar den verksamhet som nämnden ansvarar för.

Respektive fullmäktiges beslut om egenavgifter avseende den gemensamma nämndens prestationer ska inte beredas av den gemensamma nämnden utan inom respektive samverkansparts egen organisation.

Revision

23 §

Hjälpmedelsnämnden skall granskas av revisorerna i var och en av de samverkande kommunerna och regionen. Det är enbart fullmäktige i den kommun/region som valt ledamoten i fråga som vid vägrad ansvarsfrihet kan besluta om entledigande från uppdraget.

Upphandlande myndighet

24 §

Verksamheten omfattas bland annat av lagen om offentlig upphandling (LOU). Region Norrbotten är, som värdkommun för den gemensamma nämnden, upphandlande myndighet.

Remiss - Kommuninvest
Gröna Lån
§226
23KS611

...

Remissdokument
**Förslag till nya kriterier
för Gröna lån**

KOMMUNINVEST

1 Innehåll

2	Om remissdokumentet.....	2
3	Generella utgångspunkter och rekommendationer.....	3
4	Förnybar energi	7
5	Energieffektivisering inom energisystem och verksamheter	12
6	Gröna byggnader.....	14
7	Hållbara transporter.....	20
8	Avfallshantering.....	24
9	Vatten- och avloppsvattenhantering	26
10	Klimatanpassningsåtgärder	31
11	Övriga miljöåtgärder	33

2 Om remissdokumentet

Detta dokument redogör för det fullständiga förslaget till nya kriterier för Gröna lån, vilka antagit av Kommuninvests Miljökommitté för grön finansiering (Kommittén). Efter genomförd remissrunda avses de nya kriterierna för Gröna lån införas i en uppdaterad version av Kommuninvest Ramverk för gröna obligationer (Ramverket).

I ett introducerande avsnitt redogörs för Kommitténs generella utgångspunkter och rekommendationer. Där beskrivs också de förändringar som Kommittén föreslår när det gäller grundkraven som alla projekt som kan beviljas finansiering (Berättigade Projekt) måste uppfylla. Därefter beskrivs Kommitténs förslag till förändringar av kriterierna för var och en av de åtta projektkategorierna:

1. Förnybar energi
2. Energieffektivisering inom energisystem och verksamheter
3. Gröna byggnader
4. Hållbara transporter
5. Avfallshantering
6. Vatten- och avloppsvattenhantering
7. Klimatanpassningsåtgärder
8. Övriga miljöåtgärder

I dokumentet används genomgående två kolumner. Den vänstra beskriver nuvarande kriterier, i den utsträckning sådana finns, och den högra beskriver de förändringar i kriterierna som Kommittén föreslår. Förändringarna är markerade med kursiv stil.

3 Generella utgångspunkter och rekommendationer

Kommitténs förslag är att det framtida Ramverket omfattar introducerande innehåll där följande utgångspunkter och rekommendationer beaktas.

3.1 Grundkrav för Berättigade Projekt

3.1.1 Justeringar i grundkrav

Nuvarande grundkrav för Berättigade projekt	Förslag till nya grundkrav för Berättigade projekt
<p>Alla projekt måste</p> <ul style="list-style-type: none"> • främja övergången till ett klimattåligt samhälle med låga utsläpp • ingå i det systematiska miljöarbetet i den sökande kommunen eller regionen • vara förenliga med Sveriges miljömål eller regionala miljömål • ha som mål antingen en minskning eller anpassning till klimatförändringen, eller vara ett projekt som handlar om miljöhantering inom andra områden än klimatförändring 	<p><i>Berättigade projekt ska ingå i det systematiska miljöarbetet i den ansökande kommunen/regionen och relatera till nationella, regionala eller lokala miljö- och klimatmål med syfte att</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) <i>minska och/eller undvika klimatpåverkan, inklusive investeringar i koldioxidsnåla, energieffektiva och rena teknologier såsom förnybara energiprojekt, kollektivtrafiklösningar och mer energieffektiva byggnader,</i> b) <i>anpassa samhällen, bebyggd miljö och verksamheter till klimatförändringar, inklusive investeringar i lösningar för att minska klimatrelaterade risker</i> c) <i>hantera miljöfrågor inom andra områden än klimatförändringar, inklusive cirkulär ekonomi, förebyggande och begränsning av föroreningar, hållbar vattenanvändning samt skydd av biologisk mångfald och sunda ekosystem och återställande av skadade ekosystem.</i>

3.1.2 Redovisning av projektets främsta nyttor

Utöver de specifika kriterier som gäller för respektive projektkategori ska sökande i ansökan redogöra för projektets främsta miljö- och/eller klimatnyttor, samt om möjligt även kvantifiera dessa med understödande beräkningsresultat. Dessa kriterier finns i huvudsak redan i befintligt Ramverk.

3.1.3 Fossil inlåsning godkänns inte, fossila inslag kan tolereras

Kommuninvest kommer inte att godkänna investeringsprojekt som leder till en inlåsning av fossilenergibaserad infrastruktur.

För projekt som rör fjärrvärmeanläggningar skärps den maximala andelen fossilt bränsle från 10 till 5 procent, där torv räknas som en fossil energikälla. Om fossila avfallsfraktioner används för att utvinna energi vid anläggningen tillämpas denna begränsning inte på den fossila komponenten i avfallet, så länge det finns stöd för att återvinningen av energi via avfall leder till minskat behov av deponering.

3.1.4 Krav på minskad plastanvändning

Fjärrvärmeanläggningar som använder sig av förbränning för hela eller delar av sin energiproduktion ska vidta åtgärder för att minska andelen plast med fossilt ursprung. Detta utgör ett nytt krav i Ramverket.

3.1.5 Rekommendationer för bygg- och anläggningsmaterial

Många av de investeringsprojekt som finansieras genom Gröna lån omfattar byggnation av något slag, det gäller för t.ex. bostäder, verksamhetslokaler, vårdinrättningar och kommunal VA- eller energiinfrastruktur. Med undantag för betong och givet inriktningen på Ramverkets taxonomianpassning ställs för närvarande inte särskilda krav på specifika bygg- och anläggningsmaterial. Dock ställs krav på åtgärder för att minska klimatpåverkan från nya byggnader.

Kommuninvest rekommenderar också att beställare ställer miljö- och klimatkrav i upphandling som ett sätt att minska bygg- och anläggningsmaterialens miljö- och klimatpåverkan.

3.1.6 Krav på användning av klimatförbättrad betong

Kommittén har funnit det angeläget, givet betongens betydande klimatpåverkan, att kravställa på användning av klimatförbättrad betong i investeringsprojekt där betong ingår. Det innebär att kravställningen för Gröna lån blir skarpare än EU-taxonomin kriterier för väsentligt bidrag, som inte omfattar den betong som används i bygg- eller infrastrukturkonstruktioner.

Förslagen till kriterier är utvecklade för att understödja den utveckling som betongbranschens aktörer redan initierat. Kraven innebär användning av en betong med minst 20 procent reducerade koldioxidutsläpp, jämfört med en referensbetong med samma funktion, samt att principer om rätt betong på rätt plats tillämpas. Kraven föreslås utformas enligt nedan:

- Låntagaren ska i investeringsprojektet visa på tillämpning av svensk standard SS 137003:2021 för att optimera mängden betong i byggnaden samt optimera betongkvalitet så att funktionskrav kan uppnås med bibehållen teknisk prestanda. Rätt betong på rätt plats, i enlighet med den vägledning som den svenska

betongbranschens aktörer utvecklat¹, ska avspeglas i differentieringen av betongkvaliteter för olika applikationer.

- Klimatpåverkan för den betong som används för olika funktioner ska åtminstone vara 20 procent lägre än aktuell branschreferensnivå. Detta innebär, som ett minimum, användning av klimatförbättrad betong enligt nivå 2 i vägledningen.

Undantag kan göras för betong som är i kontakt med dricksvatten.

3.2 Mappning mot EU-taxonomin

Taxonomianpassade kriterier för Gröna lån har utvecklats för sådana verksamheter i EU-taxonomin² där Kommittén bedömt det som sannolikt att Kommuninvests låntagare kan inkomma med ansökningar för Gröna lån. EU-taxonomin tekniska granskningskriterier för väsentligt bidrag har utvärderats för respektive projektkategori i Ramverket. Granskningen har utgått från de EU-miljömål som för närvarande ansetts viktigast att utvärdera givet Ramverkets utformning.

Kommitténs förslag innebär att kriterierna för Gröna lån i vissa fall är skarpare än EU-taxonomin krav för väsentligt bidrag och i andra är mer tillåtande. För användning av betong samt för byggnaders energiprestanda och klimatåtgärder är de föreslagna kriterierna mer långtgående än taxonomin. Vad gäller avfallshantering och återvinningsgrad är de föreslagna kriterierna inte lika långtgående som i EU-taxonomin.

Vidare föreslår Kommittén att energiutvinning ur avfall ska kunna medges men sådan verksamhet omfattas inte av EU-taxonomin.

Vad gäller hållbara transporter föreslås avvikelser från EU-taxonomin krav på fordon med noll direkta utsläpp i form av avgaser. Kommittén föreslår krav som innebär att fordon, tåg, vagnar och fartyg ska vara helelektriska alternativt drivas av vätgas eller biogas. För fordon som huvudsakligen används för persontransporter i landsbygdstrafik kan biodrivmedel som möter vissa krav accepteras.

3.2.1 Möjligt att ansöka för samtliga verksamheter i EU-taxonomin

Även andra i EU-taxonomin ingående verksamheter än de som refereras i Ramverket kan utgöra ett Berättigat projekt, förutsatt att låntagaren kan visa att projektet uppfyller kraven för att påvisa väsentligt bidrag till minst ett av EU:s miljömål. Det kan t.ex. avse byggnader där sådana särskilda hänsyn tas att låntagaren snarare vill att projektet bedöms utifrån EU-taxonomin kriterier för miljömål om Klimatanpassning eller Cirkulär ekonomi än för miljömålet om Begränsning av klimatförändringar.

¹ Svensk Betong, "Vägledning klimatförbättrad betong, utgåva 2", 2022

² Förordning EU 2020/852 av den 18 juni 2020

3.3 Särskilt om Gröna byggnader

3.3.1 Energiprestanda och klimathänsyn i material och byggprocess

Ramverket tar fasta på att mer effektiv energianvändning är en förutsättning för att Sverige ska nå sina miljömål och skapa ett hållbart energisystem, i linje med EU:s *energy efficiency first*-princip. Berättigade projekt inom kategorin Gröna byggnader behöver därför ha en energiprestanda som tydligt understiger de svenska byggreglerna. Det innebär även energiprestandakrav som går längre än EU-taxonomin.

För att främja klimatarbete utifrån livscykelperspektiv ställs för nybyggnation också krav på att livscykelinriktade klimatåtgärder genomförs i projektet, som minimum för stommen. Därutöver ställs vissa upplysningskrav kopplat till klimatberäkning och upphandling.

3.3.2 Frivilliga åtaganden rörande miljöcertifiering och upphandling

För att främja ett systematiskt arbete som adresserar en bred palett av miljö- och klimatfrågor uppmuntrar Kommuninvest att nya byggnader miljöcertifieras alternativt färdigställs i enlighet med något av de etablerade system som finns på marknaden, t.ex. Miljöbyggnad, Svanen och Feby. Där ställs relevanta krav på bland annat byggnadens värmeförlusttal/värmeeffektbehov. Vid nybyggnation eller i samband med konvertering av byggnaders energisystem är det angeläget att hålla nere byggnadens eleffektbehov. Följsamhet till certifiering är dock inte ett krav för godkännande.

Kommuninvest rekommenderar vidare att beställare ställer miljö- och klimatkrav i upphandlingar som ett sätt att nå miljö- och klimatmål. För att främja ökad användning av klimatkrav och klimatberäkningar i upphandling har Kommuninvest i samverkan med bland andra IVL Svenska Miljöinstitutet och Sveriges Allmännyttas utvecklat en vägledning och annat stöd inom ramen för projektet Klimatkrav till rimlig kostnad³. Därtill uppmuntrar Kommuninvest offentliga beställare att beakta Upphandlingsmyndighetens frivilliga upphandlingskrav⁴. De kan användas för alla typer av upphandlingar där LOU, Lagen om Offentlig Upphandling, tillämpas.

³ Se projekthemsidan [Klimatkrav till rimlig kostnad](#).

⁴ Utöver områden som byggnadens energianvändning, klimatkrav för material och byggprocess samt lufttätethet och termisk integritet – vilka adresseras i Ramverket – har Upphandlingsmyndigheten för offentliga beställare utvecklat frivilliga upphandlingskrav för t.ex. inneklimat, fuktsäkerhet samt materialinventering och avfallshantering. Kraven är kvalitetssäkrade gentemot LOU, tas fram i samverkan med branschföreträdare och akademi samt annan expertis.

4 Förnybar energi

4.1 Berättigade projekt

Nuvarande formulering	Förslag till ny formulering
Produktion och distribution av förnybar energi	<p>Produktion, lagring och distribution av energi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bioenergibaserad energiproduktion (elproduktion, framställning av biogas och biobränslen för transportändamål, framställning av flytande biobränslen, kombinerad produktion av värme/kyla och el, produktion av värme/kyla) • Produktion av värme/kyla med hjälp av restvärme/spillvärme • Distribution av fjärrvärme/fjärrkyla (system för fjärrvärme eller fjärrkyla, renovering av ledningar och tillhörande infrastruktur) • Elproduktion med hjälp av vattenkraft, vindkraft och solcellsteknik • Överföring, distribution och lagring av el • Lagring av energi (geotermisk och vätgas) • Tillverkning och lagring av vätgas <p>Koldioxidavskiljning, -användning och -lagring</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koldioxidavskiljning • Koldioxidanvändning • Koldioxidlagring

4.2 Kriterier

För investeringsprojekt som rör bioenergi, vattenkraft, vätgas och koldioxidavskiljning gäller särskilda kriterier enligt nedan. För övriga berättigade projekt gäller enbart grundkraven i Ramverket.

4.2.1 Generella kriterier för användning av betong

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Kriterier för användning av betong saknas	För användning av betong gäller de kriterier som anges i "Krav på klimatförbättrad betong", se avsnitt Generella utgångspunkter och rekommendationer.

4.2.2 Bioenergibaserad energiproduktion

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
<p>Fördelningen av ursprungliga energikällor, inklusive avfallskomponenter som används för energiutvinning, får inte leda till att investeringsprojekt överskrider gränsen för fossila inslag.</p> <p>För projekt som till icke försumbar del omfattar fossil energi ska en miljökonsekvensanalys och effektrapportering vara strikta krav för godkännande. Kommuninvest kommer inte att godkänna investeringsprojekt som leder till inlåsning av fossilenergibaserad infrastruktur. Den maximala andelen fossilt bränsle som får användas vid fjärrvärmeprojekt är 10 procent (torv räknas som en fossil energikälla); om fossila avfallsfraktioner används för att utvinna energi får andelen fossil energi vara maximalt 20 procent (fossilbaserad plast räknas som en fossil energikälla).</p> <p>Om den fossila andelen överstiger mer än 10 procent inklusive torv, kommer en plan för att snabbt minska den fossila andelen till under 10 procent vara ett villkor</p>	<p><i>Om sammanlagd anläggningseffekt är större än 20 MW⁵ krävs hållbarhetsbesked från Energimyndigheten</i></p> <p><i>Andel fossil energi i energimixen får inte överstiga 5 procent (torv räknas som fossil energikälla). Detta villkor tillämpas inte på den fossila komponenten i eventuell avfallsfraktion av bränslmixen, så länge det finns stöd för att återvinningen av energi via avfall leder till minskat behov av deponering.</i></p> <p><i>För anläggningar som behandlar avfall för att utvinna energi gäller:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• anläggningen ska endast behandla farligt och/eller icke-återvinningsbart avfall, dvs. avfallet ska vara utsorterat, t.ex. genom källsortering, försortering på en industriell anläggning, eller i egen verksamhet</i> <i>• om fossila avfallsfraktioner används ska anläggningen vidta åtgärder för att minska andelen plast med fossilt ursprung, bland annat genom att leva upp till Avfall Sveriges och Energiföretagens Branschöverenskommelse om kvalitetssäkring av avfallsbränsle⁶.</i>

⁵ Beräkning av sammanlagd effekt görs enligt Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen. Bland annat ska enheter som används högst 500 timmar per år, beräknat som ett rullande medelvärde under en treårsperiod, undantas vid beräkningen. Från 1 januari 2025, för anläggningar som omfattas av det uppdaterade förnybarhetsdirektivet RED III, är gränsen 7,5 MW.

⁶ Överenskommelsen riktar i första hand till verksamhetsutövare för avfallsförbränningsanläggningar, men innebär också indirekta krav på de avfallsbehandlingskunder som köper deras behandlingstjänster. Överenskommelsen, som vanligen implementeras genom bilaterala kund-/leverantörsavtal, syftar till att säkerställa "best practice"-förfarande vad gäller t.ex. sortering, avvikelsehantering, kontroll och kompetensutveckling. Överenskommelsen kan på begäran erhållas från Kommuninvest.

för godkännande. Detta villkor tillämpas inte på den fossila komponenten i avfallet, så länge det finns stöd för att återvinningen av energi via avfall leder till minskade koldioxidutsläpp, inte enbart genom att ersätta fossila bränslen utan också genom att minska metanläckage från deponier.	
--	--

4.2.3 Elproduktion från vattenkraft

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga specifika kriterier för underkategorin	<p><i>Vattenkraftverksamhet (befintlig eller ny) som har ett tillstånd förenligt med den lagstiftning som trädde i kraft 1 jan 2019⁷ och som uppfyller <u>något</u> av följande kriterier:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Är ett strömkraftverk (saknar vattenmagasin) • Har en effekttäthet som överstiger 5 W/m² • Växthusgasutsläppen under hela livscykeln är lägre än 100 g CO₂e per kWh.

4.2.4 Tillverkning av vätgas

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
I befintligt Ramverk ingår inte kriterier för underkategorin	<i>Förnybara och/eller fossilfria energikällor ska primärt användas som råvara/material för tillverkningen. Den maximalt tillåtna andelen fossila energikällor är 5 procent.</i>

⁷ Miljöbalken 11 kap. (Vattenverksamhet) 27-28 § (Moderna miljövillkor).

4.2.5 Koldioxidavskiljning, -användning och -lagring

Investeringsprojektet kan avse såväl tekniska som naturbaserade lösningar.

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
I befintligt Ramverket ingår inte kriterier för underkategorin	<p><i>Koldioxidavskiljning (Carbon Capture, CC) som bidrar till att anläggningens växthusgasutsläpp minskar med minst 50 procent.</i></p> <p><i>Om koldioxidavskiljningen avser utsläpp från förbränning av avfall, ska avfallet vara utsorterat, t.ex. genom källsortering, försortering på en industriell anläggning eller i egen verksamhet.</i></p> <p><i>Koldioxidanvändning (Carbon Capture Usage, CCU) som leder till en minskning av CO₂-utsläpp jämfört med ett alternativscenario. Den uppskattade klimatnyttan ska beräknas.</i></p> <p><i>Koldioxidlagring (Carbon Capture Storage, CCS) under förutsättning att vederbörliga tillstånd erhållits för verksamheten.</i></p>

4.3 Skäl till föreslagna förändringar

4.3.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

Vid utvecklingen av förslag till nya villkor för Gröna lån i projektkategorin Förnybar energi har Kommittén utvärderat de tekniska granskningskriterier som i EU-taxonomin fastställts för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till EU:s miljömål om begränsning av klimatförändringarna⁸. Utvärderingen har omfattat kapitel 3 Tillverkning (avsnitt 3.10) samt kapitel 4 Energi (avsnitt 4.1, 4.3, 4.5, 4.8–4.13, 4.15, 4.20, 4.24 och 4.25).

4.3.2 Kommentar Miljökommittén

Bioenergibaserad energiproduktion

Krav på hållbarhetsbesked för anläggningar över en viss storlek. Kommittén har värderat EU-taxonominns hållbarhetskriterier för den biomassa som används i verksamheten och i samråd med branschföreträdare funnit det rimligt att kravställa i enlighet med svensk

⁸ Kommissionens delegerade förordning (EU) 2021/2139, av den 4 juni 2021.

lagstiftning och EU:s nuvarande förnybarhetsdirektiv RED-II. Det innebär att anläggningar med en sammanlagd anläggningseffekt som är större än 20 MW är skyldiga att ha hållbarhetsbesked från Energimyndigheten, en form av bevis på att biobränslen som används för produktion av el, värme och kyla och/eller bränslen är hållbara. Från 1 januari 2025, för anläggningar som omfattas av EU:s uppdaterade förnybarhetsdirektiv RED III, föreslås gränsen sänkas till 7,5 MW.

Gränsen 20 MW medför en avvikelse mot EU-taxonomin krav där samtliga pannor ska klara hållbarhetskraven. Anläggningar som är mindre än 20 MW står enligt Energiföretagen för <20 procent av produktionen och cirka 80–85 procent av pannorna.

Justering av krav på andel fossila bränslen. Vad gäller maximal andel fossila bränslen i energimixen förordas en sänkning från dagens 10 procent till 5 procent, motiverat av den pågående utfasningen av fossila bränslen i det svenska energisystemet. Kommittén anser det möjligt och rimligt att kravet skärps.

Elproduktion från vattenkraft

Nya krav på vattenkraft. De föreslagna kraven är i överensstämmelse med EU-taxonomin krav för att påvisa väsentligt bidrag till miljömålet om att begränsa klimatförändringarna.

Koldioxidavskiljning, - användning och -lagring

Som ett komplement till andra utsläppsminskande åtgärder som ökad produktion av förnybar energi, energieffektivisering och andra miljö- och klimatåtgärder har Kommittén ansett det önskvärt att möjliggöra finansiering för olika typer av tekniker kopplat till avskiljning/infångning av koldioxid.

Tillverkning av vätgas

Kommittén har funnit det rimligt med en mer pragmatiskt inriktad kravställan som är enklare för kommunsektorns aktörer att implementera, snarare än de detaljerade kriterierna i EU-taxonomin. Kommitténs bedömning är att kraven för vätgas ändå lever upp till EU-taxonomin krav för att väsentligen bidra till miljömålet om begränsning av klimatförändringarna.

Användning av betong

Kommittén har funnit det angeläget att kravställa på användning av klimatförbättrad betong i investeringsprojekt där betong ingår. De föreslagna kraven går utöver EU-taxonomin nuvarande kriterier för väsentligt bidrag.

5 Energieffektivisering inom energisystem och verksamheter

5.1 Berättigade projekt

Nuvarande formulering	Förslag till ny formulering
<p>Energieffektiviseringsåtgärder inom energisystem, exempelvis fjärrvärme/-kyla, elnät/smarta nät, energiåtervinning och energilagring.</p> <p>Även energieffektiviseringsåtgärder inom diverse kommunala aktiviteter och verksamheter som leder till minst 30 procent lägre energianvändning.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Energieffektiviseringsåtgärder inom energisystem, exempelvis fjärrvärme/-kyla, elnät/smarta nät, energiåtervinning, energilagring och installation av elektriska värmepumpar Energieffektivisering inom kommunala verksamheter, t.ex. utomhusbelysning och trafikljus.

5.2 Kriterier

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Minst 30 procent lägre energianvändning efter genomförd åtgärd.	Sökande ska redovisa storleken på energiförbrukning före respektive efter projektet.

5.2.1 Generella kriterier för användning av betong

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Kriterier för användning av betong saknas	För användning av betong gäller de kriterier som anges i "Krav på klimatförbättrad betong", se avsnitt Generella utgångspunkter och rekommendationer.

5.3 Skäl till föreslagna förändringar

5.3.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

Vid utvecklingen av de nya villkoren för Gröna lån i projektkategorin Energieffektivisering inom energisystem och verksamheter har Kommittén utvärderat de tekniska granskningskriterier som i EU-taxonomin fastställts för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till EU:s miljömål om begränsning av klimatförändringarna⁹. Utvärderingen har omfattat kapitel 3 Tillverkning (avsnitt 3.10) samt kapitel 4 Energi (avsnitt 4.1, 4.3, 4.5, 4.8–4.13, 4.15, 4.20, 4.24, 4.25)

Kommuninvest konstaterar att EU-taxonomin i huvudsak saknar kriterier för den typ av projekt som förutses inom ramen för projektkategorin.

5.3.2 Kommentar Miljökommittén

Givet det stora behovet av energieffektivisering i samhället har Kommittén funnit det rimligt att inte kravställa på storleken eller relativförändringen av energieffektiviseringsåtgärden. Kommittén har heller inte funnit det motiverat att kravställa på det energisystem i vilket investeringen görs, så länge som projektet inte leder till en inlåsning av fossilenergibaserad infrastruktur.

För att möjliggöra relevant återrapportering till de investerare som innehar Kommuninvests gröna obligationer, ställs dock krav på att låntagaren ska kunna kvantifiera storleken på energibesparingen.

⁹ Kommissionens delegerade förordning (EU) 2021/2139, av den 4 juni 2021.

6 Gröna byggnader

6.1 Berättigade projekt

Nuvarande formulering	Förslag till ny formulering
<ul style="list-style-type: none"> Nya eller befintliga flerfamiljshus Nya eller befintliga lokaler Större renoveringar av byggnader Energieffektiviseringsåtgärder i partiella system av befintliga byggnader 	<ul style="list-style-type: none"> Nya och befintliga bostadshus Nya och befintliga lokaler Större renoveringar av byggnader Övriga åtgärder som rör energieffektivitet i byggnader, vad gäller klimatskal, energieffektiv utrustning samt instrument och anordningar

6.2 Kriterier

6.2.1 Generella kriterier för användning av betong

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Krav på kriterier för användning av betong saknas	<i>För användning av betong gäller de kriterier som anges i "Krav på klimatförbättrad betong", se avsnitt Generella utgångspunkter och rekommendationer.</i>

6.3 Kriterier för Nya och befintliga bostadshus och lokaler

6.3.1 Energieffektivitet

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Nya eller befintliga byggnader med en energieffektivitet där primärenergitalet är minst 20 procent lägre än vad som krävs enligt gällande regelverk (Boverkets byggregler, BBR 29).	Nya och befintliga bostadshus och lokaler med en energieffektivitet där primärenergitalet är minst 20 procent lägre än vad som krävs enligt gällande regelverk (Boverkets byggregler, BBR 29). <i>Samma kravnivå gäller även vid tillbyggnad.</i>

6.3.2 Lufttäthet och termisk integritet

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<i>Byggnader som är större än 5 000 m² (Atemp) ska genomgå testning för lufttäthet och termisk integritet, i enlighet med den tolkning som ges av branschorganisationerna Byggföretagen och Fastighetsägarna.</i>

6.3.3 Klimatkrav material och byggprocess

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
<p>För byggnader med produktionsstart från 1 januari 2021 ska sökanden kunna visa att livscykelinriktade klimatåtgärder genomförs i projektet, som minimum för stommen, eller att byggnadens klimatpåverkan under byggskedet har beräknats.</p> <p>För byggnader med produktionsstart från 1 januari 2022 ska sökanden kunna visa både att livscykelinriktade klimatåtgärder genomförs i projektet, som minimum för stommen, samt att byggnadens klimatpåverkan under byggskedet har beräknats</p>	<p><i>Sökande ska visa att livscykelinriktade klimatåtgärder genomförs i projektet, som minimum för stommen, t.ex. genom att använda trä eller klimatförbättrad betong.</i></p> <p><i>För användning av betong gäller de kriterier som anges i "Krav på klimatförbättrad betong", se avsnitt Generella utgångspunkter och rekommendationer.</i></p>

6.3.4 Upplyningskrav kopplat till klimatberäkning och upphandling

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
<p>För byggnader med produktionsstart från 1 januari 2021 ska sökanden kunna visa att livscykelinriktade klimatåtgärder genomförs i projektet, som minimum för stommen, eller att byggnadens klimatpåverkan under byggskedet har beräknats.</p> <p>För byggnader med produktionsstart från 1 januari 2022 ska sökanden kunna visa både att livscykelinriktade</p>	<p><i>För nya byggnader ska – efter färdigställandet – byggnadens livscykelbaserade utsläpp (global uppvärmningspotential, GWP) beräknas för byggskedet (LCA-modul A1-A5), och beräkningen kunna lämnas ut till Kommuninvest på begäran⁹.</i></p> <p><i>För byggnader där klimatberäkning finns redan vid tidpunkt för ansökan, ska upplysningar lämnas dels om beräkningsresultat dels om/hur beräkningen beaktas i upphandlingen.</i></p>

<p>klimatåtgärder genomförs i projektet, som minimum för stommen, samt att byggnadens klimatpåverkan under byggskedet har beräknats</p>	
---	--

6.4 Skäl till föreslagna förändringar (Nya byggnader)

6.4.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

Vid utvecklingen av de nya villkoren för Gröna lån i projektkategorin Gröna byggnader har Kommittén utvärderat de tekniska gransningskriterier som i EU-taxonomin fastställts för avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till EU:s miljömål om begränsning av klimatförändringarna¹⁰. Utvärderingen har omfattat kapitel 7 Bygg- och fastighetsverksamhet, avsnitt 7.1–7.4.

6.4.2 Kommentar Miljökommittén

Energiprestanda

Kommittén har inte funnit skäl att ändra kraven på energiprestanda då kravnivåerna anses möjliga och rimliga för kommunsektorns aktörer, är väl etablerade och dessutom är mer långtgående än EU-taxonominns krav.

Lufttäthet och termisk integritet

Kommittén har funnit det rimligt att följa kraven i EU-taxonomin, föreslagna kriterier hänvisar dock till den tolkning som utvecklats i Sverige av marknadens aktörer.

Klimatkrav material och byggprocess

Kommittén har, givet betongens betydande klimatpåverkan, funnit det angeläget att kravställa på användning av klimatförbättrad betong i investeringsprojekt där betong till en betydande del ingår. Detta innebär att de föreslagna kraven på användning av klimatförbättrad betong i ramverket går utöver taxonomins nuvarande kriterier för väsentligt bidrag.

Upplysningskrav kopplat till klimatberäkning och upphandling

Kommittén har funnit det rimligt att justera i befintliga krav på klimatberäkning för att bättre linjera med EU-taxonominns utformning, men anpassat för förutsättningar i Sverige inklusive att ny lag om klimatdeklaration tillkommit sedan 2022. Notera att kravet att klimatberäkningen ska kunna lämnas ut på begäran utgår från EU-taxonomin, det är inte ett lagkrav.

¹⁰ Kommissionens delegerade förordning (EU) 2021/2139, av den 4 juni 2021.

För att främja ökad användning av klimatkrav i upphandling har Kommittén funnit det rimligt att införa ett nytt upplysningskrav. Detta gäller dock endast ansökningar där en klimatberäkning finns redan vid ansökningstillfället.

6.5 Kriterier inom Större renoveringar

6.5.1 Energiprestanda

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Större renoveringar och ombyggnationer av byggnader ska leda till att primärenergitalet minskar med minst 30 procent eller överensstämmer med energiprestandakrav för nya byggnader enligt gällande regelverk (Boverkets byggregler, BBR 29).	<p><i>Större renoveringar och ombyggnationer av byggnader ska leda till att primärenergitalet minskar med minst 30 procent eller överensstämmer med energiprestandakrav för nya byggnader enligt gällande regelverk (Boverkets byggregler, BBR 29). Finansiering kan då erhållas för hela ombyggnationen.</i></p> <p><i>Sökande som i projektet inte kan uppnå kraven enligt ovan, kan ändå erhålla Grönt lån för enskilda åtgärder i projektet, förutsatt att åtgärdstypen ingår bland de som anges i kategorin Övriga åtgärder. Finansiering kan då erhållas motsvarande investeringskostnad för respektive enskild åtgärd.</i></p> <p><i>För användning av betong gäller de kriterier som anges i "Krav på klimatförbättrad betong", se avsnitt Generella utgångspunkter och rekommendationer.</i></p>

6.5.2 Upplysningskrav rörande åtgärder, klimatberäkningar och upphandling

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<i>Sökande ska lämna upplysningar om vilka miljö- och klimatåtgärder som genomförs i projektet, om klimatpåverkan från byggproduktionen har beräknats samt om/hur en sådan beräkning beaktas i upphandlingen.</i>

6.6 Skäl till föreslagna förändringar (Större renoveringar)

6.6.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

Samma som för underkategorin nya eller befinliga bostadshus och lokaler. Det gäller även särskilda krav på klimatförbättrad betong.

6.6.2 Kommentar Miljökommittén

Energiprestanda

Ändringar har införts för att tydliggöra vilken omfattning av finansiering som är möjlig kopplad till större renoveringsprojekt.

Upplysningskrav rörande åtgärder, klimatberäkningar och upphandling

För att främja ökad användning av klimatberäkningar och klimatkrav i upphandling anser Kommittén det rimligt att införa nya upplysningskrav.

6.7 Kriterier inom Övriga åtgärder

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
<p>Energieffektiviseringsåtgärder i partiella system av befintliga byggnader som leder till att energianvändningen minskar med minst 30 procent.</p>	<p><i>Specifika åtgärder för energieffektivisering i byggnader:</i></p> <p><i>Energieffektivt klimatskal</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) <i>Tilläggsisolering, inklusive åtgärder för att säkerställa lufttäthet och åtgärder för att minska effekterna av t.ex. köldbryggor.</i> b) <i>Energieffektiva fönster och dörrar.</i> <p><i>Energieffektiv utrustning i byggnader</i></p> <ul style="list-style-type: none"> c) <i>Energieffektiva ljuskällor samt system för luftkonditionering, vattenuppvärmning och energiåtervinning.</i> d) <i>Vatten- och energisnåla tappvattenarmaturer (maximalt vattenflöde på högst 6 l/min).</i> e) <i>Elektriska värmepumpar som uppfyller följande kriterier:</i> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Köldmediets globala uppvärmningspotential får inte överskrida 675.</i> - <i>Energieffektiviteten får inte underskrida energieffektivitetsklass A.</i> f) <i>Anslutning till och utrustning för fjärrvärme eller fjärrkyla.</i>

	<p><i>Instrument och anordningar för mätning, reglering och kontroll av byggnaders energiprestanda och effektuttag</i></p> <p>g) Zontermostater, smarta termostatsystem och sensorer, inklusive rörelse- och dagsljusstyrning.</p> <p>h) System för fastighetsautomation och kontroll, ventilation, energiförvaltning av byggnader och belysningskontroll. Inklusive effektstyrande och effektbegränsande utrustning, för t.ex. styrning av laddinfrastruktur samt batterilager för effektutjämnning.</p> <p>i) Smarta mätare för elektricitet, fjärrvärme, gas och kyla.</p> <p>j) Fasad- och takelement med skuggning eller solstyrning, inklusive som stöder vegetationsuppbyggnad.</p>
--	---

6.8 Skäl till föreslagna kriterieförändringar (Övriga åtgärder)

6.8.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

Samma som för övriga underkategorier inom projektkategorin.

6.8.2 Kommentar Miljökommittén

Givet det stora behovet av energieffektivisering i samhället samt för att linjera med EU-taxonomin har Kommittén funnit det rimligt att justera i kraven för Övriga åtgärder. Kraven för enskilda energieffektiviseringsåtgärder föreslås därför lättas upp.

Det tidigare kravet, *”Energieffektiviseringsåtgärder i partiella system av befintliga byggnader som leder till att energianvändningen minskar med minst 30 procent.”* har utgått. Kravet på att en viss minsta nivå av energieffektivisering har ersatts av en lista med sådana energieffektiviseringsåtgärder som automatiskt är berättigade att erhålla Gröna lån, oavsett hur stor energieffektivisering som uppnås i det individuella projektet.

Nya krav för värmepumpar. De föreslagna kraven överensstämmer med EU-taxonomin krav för att väsentligen bidra till miljömålet om att begränsa klimatförändringarna, avsnitt 4.16.

7 Hållbara transporter

7.1 Berättigade projekt

Nuvarande formulering	Förslag till ny formulering
Hållbara transporter	<ul style="list-style-type: none"> • Tåg, vagnar och fartyg för person- och godstrafik på järnväg och i sjöfart. Persontrafik på järnväg kan inkludera regional- och lokaltåg, tunnelbana och spårvagn. • Persontransport på väg • Infrastruktur för gång, cykel eller enpersonsfordon • Infrastruktur för järnvägstransport • Infrastruktur som möjliggör koldioxidsnål vägtransport och kollektivtrafik • Infrastruktur som möjliggör koldioxidsnål sjöfart.

7.2 Kriterier

7.2.1 Generella kriterier för användning av betong

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Kriterier för användning av betong saknas	<i>För användning av betong gäller de kriterier som anges i "Krav på klimatförbättrad betong", se avsnitt Generella utgångspunkter och rekommendationer.</i>

7.2.2 Tåg, vagnar och fartyg för person- och godstrafik på järnväg och i sjöfart

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<p><i>Tåg, vagnar och fartyg ska vara helelektriska alternativt drivas av vätgas eller biogas.</i></p> <p><i>Om infrastruktur för elektrifierade transporter saknas kan lösningar som använder biodrivmedel accepteras, förutsatt att användningen av dem innebär att växthusgasutsläppen minskar med minst 65 procent, jämfört med användning av fossila bränslen.</i></p>

7.2.3 Persontransport på väg

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<p><i>Fordonen ska vara helelektriska alternativt drivas av vätgas eller biogas.</i></p> <p><i>Om fordonen huvudsakligen används för landsbygdstrafik kan biodrivmedel accepteras förutsatt att användningen av dem medför att utsläppen av växthusgaser understiger de utsläpp som användningen av fossila bränslen hade gett med minst 65 procent.</i></p>

7.2.4 Infrastruktur för gång, cykel eller enpersonsfordon

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<p><i>Investeringsprojektet ska utgöras av t.ex. trottoarer, cykelbanor och fotgängarområden, installationer för elektrisk laddning och tankning med väte.</i></p>

7.2.5 Infrastruktur för järnvägstransport

Nuvarande villkor för Gröna lån	Förslag till nya villkor för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<p><i>Investeringsprojekt som uppfyller ett av dessa kriterier:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• Infrastruktur, inklusive tillhörande delsystem, ska antingen vara elektrifierad eller omfattas av en elektrifieringsplan eller kunna användas med noll direkta fossila koldioxidutsläpp i form av avgaser.</i> <i>• Infrastruktur, inklusive tillhörande delsystem, ska vara avsedd för omlastning av gods mellan transportsätt eller för överföring av passagerare från järnväg till järnväg eller från andra transportsätt till järnväg.</i>

	<p>Och därutöver:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Infrastrukturen ska inte vara avsedd för transport eller lagring av fossila bränslen.</i>
--	--

7.2.6 Infrastruktur som möjliggör koldioxidsnål vägtransport och kollektivtrafik

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<p><i>Investeringsprojekt som uppfyller ett av dessa kriterier:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Platser för elektrisk laddning, uppgraderingar av anslutningar till elnätet, tankningsstationer för vätgas eller biogas eller elektriska vägsystem.</i> • <i>Omlastning av gods mellan transportsätt: terminalinfrastruktur och terminalöverbyggnader för lastning, lossning och omlastning av varor.</i> • <i>Infrastruktur för kollektivtrafik, däribland tillhörande signaleringssystem för tunnelbane-, spårvagns- och järnvägssystem.</i>

7.2.7 Infrastruktur som möjliggör koldioxidsnål sjöfart

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<p><i>Investeringsprojekt som uppfyller ett av dessa kriterier:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>För drift av fartyg som drivs av el, vätgas eller biogas</i> • <i>För tillhandahållande av landström till fartyg i hamn</i> • <i>För hamnens egen verksamhet med noll direkta koldioxidutsläpp</i> • <i>För omlastning av gods mellan transportsätt: terminalinfrastruktur och terminalöverbyggnader för lastning, lossning och omlastning av varor.</i>

7.3 Skäl till föreslagna förändringar

7.3.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

Vid utvecklingen av de nya villkoren för Gröna lån i projektkategorin Hållbara transporter har Kommittén utvärderat de tekniska granskningskriterier som i EU-taxonomin fastställts för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till EU:s miljömål om begränsning av klimatförändringarna¹¹. Utvärderingen har omfattat kapitel 6 Transporter, avsnitt 6.1–6.3 samt 6.13–6.16.

7.3.2 Kommentar Miljökommittén

Förslagen till nya villkor för Gröna lån följer i huvudsak EU-taxonominns krav för väsentligt bidrag. Vad avser fordon, fartyg och infrastruktur för hållbara transporter utgår dock EU-taxonomin från principen om noll direkta koldioxidutsläpp i form av avgaser, oavsett om utsläppen är fossila eller biogena.

Kommittén har därför utrett vilka krav på hållbara/förnybara drivmedel som är lämpliga i en svensk kontext för bland annat persontransporter på väg. Det förslag som förordas – helelektriska fordon alternativt drivna av vätgas eller biogas – har valts för att hitta en balans mellan taxonomins krav om noll direkta koldioxidutsläpp från avgaser, men utan att exkludera användningen av den biogas som Ramverket och EU-taxonomin i andra delar godkänner produktion av. Kommittén har funnit det rimligt att kriterierna bejakar svensk praxis för biogas, med dess integrerade förhållningssätt till avfallshantering, förnybara drivmedel och hållbar matproduktion.

Att förslaget inte inkluderar etanol kan ses som begränsande, men förslaget ligger i nivå med Energimyndighetens hållbarhetskriterier liksom med fordonskraven i miljözon klass 3, Bra Miljöval och Svanen. Kriterierna understödjer dessutom den regionala drivmedelsprioritering som samtliga länsstyrelser pekat på behövs för att klara målet om en fossilfri fordonsflotta till 2030.

För vissa typer av transporter (landsbygdstrafik med buss, viss tågtrafik) har Kommittén funnit det rimligt att medge biodrivmedelsbaserade lösningar, förutsatt att det leder till minst 65 procents minskning av växthusgasutsläpp. Nivån om 65 procent förordas för att det linjerar med både EU-taxonominns krav på biobränslen för transportändamål (se (EU) 2021/39, avsnitt 4.13, Väsentliga bidrag till begränsning av klimatförändringar, punkt 2) och det gränsvärde som fastställts i Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och biobränslen, för anläggningar som tagits i drift efter 31 december 2020 (se 2 kap. Hållbarhetskriterier, 1 § punkt 3).

¹¹ Kommissionens delegerade förordning (EU) 2021/2139, av den 4 juni 2021.

8 Avfallshantering

8.1 Berättigade projekt

Nuvarande formulering	Förslag till ny formulering
Avfallshantering	<i>Anläggningar och system för behandling, insamling, omlastning, sortering, transport och återvinning av avfall och återvunnet material.</i>

8.2 Kriterier

8.2.1 Generella kriterier för användning av betong

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Kriterier för användning av betong saknas	<i>För användning av betong gäller de kriterier som anges i "Krav på klimatförbättrad betong", se avsnitt Generella utgångspunkter och rekommendationer.</i>

8.2.2 Icke-farligt avfall

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Minskning av avfallens mängd och skadliga påverkan, ökad återanvändning och återvinning av material och energi	<p><i>Avfallet ska vara utsorterat och separat insamlat i enlighet med 3 kap Avfallsförordningen.</i></p> <p><i>Allt insamlat icke-farligt avfall som har källsorterats ut avses gå till förberedelse för återanvändning eller återvinning.</i></p> <p><i>Restavfall, dvs. icke-farligt avfall som inte går att återanvända eller återvinna på annat sätt än genom förbränning, ska kvalitetssäkras¹².</i></p>

¹² Efterlevnad sker genom att verksamhetsutövaren lever upp till den branschgemensamma överenskommelse rörande kvalitetssäkring av avfallsbränsle som slutits mellan Avfall Sverige och Energiföretagen, aktuell version: "Branschöverenskommelse för kvalitetssäkring av avfallsbränsle, mars 2022".

	<p><i>Den uppskattade klimatnytta som följer av förändringen (t.ex. förändrad återvinningsgrad, förändrad klimatpåverkan från transport, mer energieffektiv anläggning) ska beräknas.</i></p> <p><i>Vid materialåtervinning av icke-farligt avfall ska återvinningsgraden av det behandlade avfallet före och efter investering redovisas.</i></p>
--	--

8.2.3 Farligt avfall

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Minskning av avfallens mängd och skadliga påverkan, ökad återanvändning och återvinning av material och energi	<i>Den anläggning som behandlar det farliga avfallet ska inneha giltigt miljötillstånd för respektive avfallsfraktion.</i>

8.3 Skäl till föreslagna förändringar

8.3.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

Vid utvecklingen av de nya villkoren för Gröna lån i projektkategorin Avfallshantering har Kommittén utvärderat såväl de tekniska gransningskriterier som i EU-taxonomin fastställts för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till EU:s miljömål om begränsning av klimatförändringarna¹³ som de tekniska gransningskriterierna för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till EU:s miljömål om omställning till en cirkulär ekonomi¹⁴.

Vad avser EU:s miljömål om begränsning av klimatförändringarna har utvärderingen omfattat kapitel 5 Vattenförsörjning, avloppsrening, avfallshantering och sanering, avsnitt 5.5–5.9. Vad avser EU:s miljömål om omställning till en cirkulär ekonomi har utvärderingen omfattat avsnitt 2.3–2.5 samt 2.7.

8.3.2 Kommentar Miljökommittén

Förslagen till nya villkor för Gröna lån följer i huvudsak EU-taxonomin kriterier för väsentligt bidrag och har ansetts utgöra en möjlig och rimlig nivå på kravställen.

Vad gäller materialåtervinning är ökad återvinningsgrad för alla fraktioner både önskvärd och nödvändig oavsett dagens återvinningsgrad. Kommuninvest väljer därför i sitt förslag att avvika från EU-taxonomin minimikrav om 50 procents återvinningsgrad. I stället ingår ett krav på att redovisa återvinningsgrad före och efter investering, samt att klimatnyttoberäkna investeringens effekter.

¹³ Kommissionens delegerade förordning (EU) 2021/2139, av den 4 juni 2021

¹⁴ [Sustainable Finance Package: Annex II: Transition to a circular economy](#), 27 juni 2023.

9 Vatten- och avloppsvattenhantering

9.1 Berättigade projekt

Nuvarande formulering	Förslag till ny formulering
Vatten- och avloppshantering	<ul style="list-style-type: none"> Anläggningar och tillhörande infrastruktur/ledningsnät för vatten- och avloppsvattenhantering, inklusive för biogasproduktion Infrastruktur för avledning av dagvatten Avsaltningsanläggningar

9.2 Kriterier

9.2.1 Generella kriterier för användning av betong

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Kriterier för användning av betong saknas	<i>För användning av betong gäller de kriterier som anges i "Krav på klimatförbättrad betong", se avsnitt Generella utgångspunkter och rekommendationer. Undantag kan göras för betong som är i kontakt med dricksvatten.</i>

9.2.2 Dricksvattenförsörjning

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<p><i>Om projektet ska bedömas utifrån Miljökriterier (låntagares vägval)</i></p> <p><i>Investeringsprojektet ska efter investeringen möta båda dessa kriterier:</i></p>

	<p>- Vattentäkterna har erhållit nödvändiga tillstånd¹⁵ och ska, om det behövs, vara skyddade genom fastställt vattenskyddsområde¹⁶.</p> <p>- Läckagenivån för den del av vattenförsörjningssystemet som omfattas av investeringen är lika med eller lägre än tröskelvärdet 1,5¹⁷. Alternativt minskar läckagenivån med minst 20 procent jämfört med före investeringen och för ett genomsnitt på tre år.</p> <p>Om projektet ska bedömas utifrån Klimatkriterier (låntagares vägval)</p> <p>Investeringsprojektet ska efter investeringen möta något av följande kriterier:</p> <p>- Genomsnittlig nettoenergiförbrukning¹⁸ för upptag och behandling av vatten är lika med eller lägre än 0,5 kWh per kubikmeter producerat vatten till vattenförsörjning. Alternativt minskar nettoenergiförbrukningen med minst 20 procent jämfört med före investeringen och för ett genomsnitt på tre år.</p> <p>- Läckagenivån för den del av vattenförsörjningssystemet som omfattas av investeringen är lika med eller lägre än tröskelvärdet 1,5¹⁹. Alternativt minskar läckagenivån med minst 20 procent jämfört med före investeringen och för ett genomsnitt på tre år.</p>
--	---

¹⁵ Tillstånd genom vattendom.

¹⁶ En bedömning om vattenskyddsområde behövs ska ha gjorts enligt Havs- och vattenmyndighetens vägledning (<https://www.havochvatten.se/arkiv/aktuellt/2021-02-09-vagledning-om-vattenskyddsomraden.html>). Om bedömningen är att ett vattenskyddsområde ska införas ska vattenskyddsområdet vara fastställt.

¹⁷ Beräknad med hjälp av infrastrukturläckageindex (*Infrastructure Leakage Index, ILI*) eller annan lämplig metod.

¹⁸ Beräkningen av nettoenergiförbrukningen kan beakta energiproduktion i systemet såsom produktion av biogas och vatten-, sol-, värme- och vindenergi.

¹⁹ Beräknad med hjälp av infrastrukturläckageindex (*Infrastructure Leakage Index, ILI*) eller annan lämplig metod.

9.2.3 Avloppsvattenhantering

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
<p>Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin</p>	<p>Om projektet ska bedömas utifrån Miljökriterier (låntagares vägval)</p> <p>Investeringsprojektet ska efter investeringen möta båda dessa kriterier:</p> <p><i>Avloppshanteringssystemet har ett ledningsnät samt väl anpassade reningsprocesser så att reningsverket lever upp till utsläppskraven i enlighet med sitt miljötillstånd.</i></p> <p><i>Om anläggningen har en kapacitet på 100 000 personekvivalenter (pe) eller mer, eller har ett dagligt inflöde av BOD7 (löst syre per dygn under sju dygn) som överstiger 7 ton, behandlas slammet med rötning eller en teknologi med lika eller lägre energiförbrukning.</i></p> <p>Om projektet ska bedömas utifrån Klimatkriterier (låntagares vägval)</p> <p>Investeringsprojektet ska efter investeringen möta följande kriterium:</p> <p>Reningsverkets nettoenergiförbrukning²⁰ är lika med eller lägre än:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 35 kWh per pe per år för reningskapacitet på under 10 000 pe - 25 kWh per pe per år för reningskapacitet på mellan 10 000 och 100 000 pe - 20 kWh per pe per år för reningskapacitet på över 100 000 pe. <p>Och därutöver, om investeringen berör biogasproduktion</p>

²⁰ Beräkningen av nettoenergiförbrukningen kan beakta energiproduktion i systemet såsom produktion av biogas och vatten-, sol-, värme- och vindenergi.

	<p><i>En övervaknings- och beredskapsplan för minimering av metanläckage ska ha upprättats vid anläggningen.</i></p> <p><i>Den producerade biogasen används direkt för el- eller värmeproduktion, eller uppgraderas till biometan och tillförs naturgasnätet eller används som fordonsbränsle eller råvara inom den kemiska industrin.</i></p>
--	--

9.2.4 Avledning av dagvatten

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<i>Investeringsprojektet, inklusive tillhörande delsystem, ska avse avledning, fördröjning och/eller rening av dagvatten.</i>

9.2.5 Avsaltningsanläggningar

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för underkategorin	<p><i>En klimatrisk- och sårbarhetsanalys ska ligga till grund för investeringsbeslutet och sökande ska lämna upplysningar om det väsentliga innehållet i denna.</i></p> <p><i>Energianvändningen för hela avsaltningsprocessen (inklusive sidobehandlingar, pumpning och bortforsling av saltlösning) överstiger inte 4 kWh per m³ producerat sötvatten.</i></p>

9.3 Skäl till föreslagna kriterieförändringar

9.3.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

Vid utvecklingen av de nya villkoren för Gröna lån i projektkategorin Vatten- och avloppsvattenhantering har Kommittén utvärderat såväl de tekniska granskningskriterier som i EU-taxonomin fastställts för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses

bidra väsentligt till EU:s miljömål om begränsning av klimatförändringarna²¹ som de tekniska granskningskriterierna för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till EU:s miljömål om hållbar användning och skydd av vatten och marina resurser²².

Vad avser EU:s miljömål om begränsning av klimatförändringarna har utvärderingen omfattat kapitel 5 Vattenförsörjning, avloppsrening, avfallshantering och sanering, avsnitt 5.2–5.4. Vad avser EU:s miljömål om hållbar användning och skydd av vatten och marina resurser har utvärderingen omfattat avsnitt 1.1 och 2.1–2.3.

9.3.2 Kommentar Miljökommittén

Förslagen till nya villkor för Gröna lån följer i huvudsak EU-taxonomin kriterier för väsentligt bidrag och har ansetts utgöra en möjlig och rimlig nivå på kravställen.

Givet de frågetecken som finns inom VA-branschen för att använda klimatförbättrad betong i kontakt med dricksvatten medges för sådana fall undantag från kraven.

²¹ Kommissionens delegerade förordning (EU) 2021/2139, av den 4 juni 2021

²² [Sustainable Finance Package](#): *Annex I: Sustainable use and protection of water and marine resources*, 27 juni 2023.

10 Klimatanpassningsåtgärder

10.1 Berättigade projekt

Nuvarande formulering	Förslag till ny formulering
Klimatanpassningsåtgärder i byggnader, infrastruktur och känsliga miljöer.	<i>Anpassningslösningar, såväl fysiska som naturbaserade, som är ägnade att minska klimatrelaterade risker i t.ex. bebyggd miljö, infrastruktur eller känsliga miljöer.</i>

Om investeringsprojektet avser dagvattenhantering ska ansökas göras inom ramen för projektkategori Vatten- och avloppsvattenhantering.

10.2 Kriterier

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga ytterligare kriterier för projektkategorin	<i>Investeringsprojektet ska utgöras av fysiska eller naturbaserade anpassningslösningar för att minska klimatrelaterade risker i t.ex. bebyggd miljö, infrastruktur eller känsliga miljöer.</i> <i>Sökande ska lämna upplysningar om den klimatrisk- och sårbarhetsanalys som ligger till grund för projektet.</i> <i>För användning av betong gäller de kriterier som anges i "Krav på klimatförbättrad betong", se avsnitt Generella utgångspunkter och rekommendationer.</i>

10.3 Skäl till föreslagna förändringar

10.3.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

För Ramverkets projektkategori Klimatanpassningsåtgärder är det främst de delar i EU-taxonomin som publicerades i juni 2023 som bedöms relevanta för den typ av fysiska investeringar som en kommun engagerar sig i av anpassningsskäl.

Vid utvecklingen av förslag till nya villkor för Gröna lån i projektkategorin Klimatanpassningsåtgärder har Kommittén dels utvärderat de tekniska granskningskriterier som tillkommit till EU-taxonomin för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till EU:s miljömål om anpassning till

klimatförändringar²³ dels utvärderat de tekniska granskningskriterierna för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till EU:s miljömål om hållbar användning och skydd av vatten och marina resurser²⁴.

För miljömålet om anpassning till klimatförändringar har utvärderingen omfattat kapitel 7 Bygg- och fastighetsverksamhet (avsnitt 7.8 *Civil engineering*) samt kapitel 14 [Katastrofriskhantering]/Disaster risk management (avsnitt 14.2 *Flood risk prevention and protection infrastructure*). För miljömålet om hållbar användning och skydd av vatten och marina resurser har utvärderingen omfattat kapitel 3 [Katastrofriskhantering]/Disaster risk management (avsnitt 3.1 *Nature-based solutions for flood and drought risk prevention and protection*.)

10.3.2 Kommentar Miljökommittén

Kriterierna uppfyller inte taxonomikraven. Kommittén har funnit det rimligt med en mer pragmatiskt inriktad kravställan som är enklare för kommunsektorns aktörer att implementera, snarare än de detaljerade kriterierna i EU-taxonomin.

²³ [Sustainable Finance Package: Text amending the Climate Delegated Act – Annex II: Climate change adaptation](#), 27 juni 2023.

²⁴ [Sustainable Finance Package: Text of the Environmental Delegated Act and amending the Disclosures Delegated Act – Annex I: Sustainable use and protection of water and marine resources](#), 27 juni 2023.

11 Övriga miljöåtgärder

11.1 Berättigade projekt

Nuvarande formulering	Förslag till ny formulering
Miljöåtgärder på andra områden än minskad klimatpåverkan och klimatanpassning (exempelvis naturvård, åtgärder som främjar biologisk mångfald, ett hållbart jordbruk och förbättrade ekosystemtjänster).	<p>Miljöåtgärder på andra områden än minskad klimatpåverkan och klimatanpassning, t.ex. inom EU-taxonomin målområden cirkulär ekonomi, förebyggande och begränsning av föroreningar, skydd av biologisk mångfald och sunda ekosystem samt återställande av skadade ekosystem, i den mån projektet inte passar bättre i någon av Ramverkets övriga projektkategorier.</p> <p>Projektet kan t.ex. avse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skapande och bevarande, inklusive restaurering och vitalisering, av livsmiljöer, ekosystem och arter. • Sanering av deponier och förorenade områden, inklusive omhändertagande av olagligt deponerat avfall.

11.2 Kriterier

Nuvarande kriterier för Gröna lån	Förslag till nya kriterier för Gröna lån
Utöver Ramverkets grundkrav finns inga specifika kriterier för projektkategorin	<p><i>Investeringsprojektet ska utgöras av miljöåtgärder på andra områden än minskad klimatpåverkan och klimatanpassning, t.ex.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Skapande och bevarande, inklusive restaurering och vitalisering, av livsmiljöer, ekosystem och arter.</i> • <i>Sanering av deponier och förorenade områden, inklusive omhändertagande av olagligt deponerat avfall.</i> <p><i>En miljökonsekvensbedömning eller en prövning av behovet av bedömning har utförts och sökande ska lämna upplysningar om det väsentliga innehållet i denna.</i></p> <p><i>För platser/projekt i eller nära områden med känslig biologisk mångfald (inklusive Natura 2000-nätverket av skyddade områden, Unescos</i></p>

	<i>världsarv och viktiga områden för biologisk mångfald, liksom andra skyddade områden) redovisas de nödvändiga riskbegränsande åtgärderna.</i>
--	---

11.3 Skäl till föreslagna förändringar

11.3.1 Koppling till verksamheter i EU-taxonomin

Vid utvecklingen av nya villkor för Gröna lån i projektkategorin Klimatanpassningsåtgärder har Kommittén utvärderat de tekniska gransningskriterierna för att avgöra om en ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till antingen miljömålet om Förebyggande och begränsning av miljöförstöring²⁵ (avsnitt 2.3-2.4) eller miljömålet om Skydd och återställande av biologisk mångfald²⁶ (avsnitt 1.1). Vidare har kraven för att inte orsaka betydande skada (*Do No Significant Harm*, DNSH) i förhållande till miljömålet om Skydd och återställande av biologisk mångfald beaktats.

11.3.2 Kommentar Miljökommittén

Söka följa EU-taxonominns krav för väsentligt bidrag. Investeringsprojekt rörande Övriga miljöåtgärder utgör en liten andel av totalt beviljade Gröna lån. Samtidigt är EU-taxonominns krav för att påvisa väsentligt bidrag för sådana åtgärder omfattande.

Kommittén har funnit det rimligt med en mer pragmatiskt inriktad kravställan som är enklare för kommunsektorns aktörer att implementera, snarare än de detaljerade kriterierna i EU-taxonomin. Förslaget innebär att i stället kravställa i enlighet med taxonominns krav för att inte orsaka betydande skada (*Do No Significant Harm*, DNSH) i förhållande till EU:s miljömål om skydd och återställande av biologisk mångfald och ekosystem.

²⁵ [Sustainable Finance Package: Text of the Environmental Delegated Act and amending the Disclosures Delegated Act – Annex III: Pollution prevention and control](#), juni 2023.

²⁶ [Sustainable Finance Package: Text of the Environmental Delegated Act and amending the Disclosures Delegated Act – Annex IV: Protection and restoration of biodiversity and ecosystems](#), juni 2023.

Remiss - Uppdaterad
bevarandeplan för
Norrbottensdelen av
Åbyälvens Natura 2000-
område
§227
23KS579

...

Yttrande över remiss, Uppdaterad bevarandeplan för Norrbottensdelen av Åbyälvens Natura 2000-område

Länsstyrelsen har skickat ett förslag till uppdaterad bevarandeplan för Åbyälvens Natura 2000-område SE0820434. Piteå kommun har möjlighet att yttra sig över förslaget och lämnar följande synpunkter.

Åbyälven har stor betydelse för friluftsliv, rekreation, sportfiske och naturupplevelser. Bevarandeplanen bedöms inte påverka friluftslivets möjligheter eller tillgängligheten till älven ur denna aspekt utan syftar snarare till att upprätthålla och utveckla de värden som är viktiga för friluftslivet.

Länsstyrelsen har med stöd av bl a EU-medel (ReBorN, www.rebornlife.org) jobbat med miljöåterställning av naturmiljöerna i Åbyälven i syfte att förbättra livsmiljöerna för lax, öring, flodpärlmussla och utter. Ståndplatser och lekbottnar för fisk har återskapats då dessa i stor utsträckning förstördes i samband med flottningsepoken. Piteå och Arvidsjaur kommuner har bidragit och stöttat projektet på olika sätt i syfte att främja laxens och öringens förutsättningar som en grund för att utveckla sportfisket och sportfiskerieringen.

Bevarandeplanen bedöms stärka sportfiskets förutsättningar och bidra till bättre möjligheter för den besöksnäring som grundas på sportfisket. Naturbaserad besöksnäring knuten till Åbyälven bör fortsatt kunna ske på ett hållbart vis utifrån förslag på ändrad bevarandeplan.

Kommunens översiktsplan anger ingen specifik inriktning för Åbyälven men redovisar olika riksintressen och värden för natur, kultur och friluftsliv som är knutna till Åbyälven. Generellt anger översiktsplanen att vattnets betydelse behöver lyftas fram:

"I Piteå ska alla sjöar och vattendrag ha en god ekologiskt och kemisk status och de variationsrika livsmiljöerna i våra vatten ska bevaras. Näringar, rekreation och annan verksamhet ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas."

Översiktsplanen redovisar inga utpekanden av nya verksamheter eller anläggningar för energiutvinning eller dylikt i Åbyälven. Översiktsplanen och den ändrade bevarandeplanen bedöms därför inte stå i konflikt med varandra.

Bevarandeplanens syfte och bevarandemål kan komma att få en viss tyngd och inverkan vid prövningar i enlighet med Miljöbalken för befintliga verksamheter som ligger i Åbyälven eller verksamheter som kan ge en indirekt påverkan på älvens bevarandestatus. Detta bedöms vara angeläget och naturligt i en gemensam strävan efter ett mer hållbart samhälle.

Utifrån ovanstående är förslaget att Piteå kommun stödjer bevarandeplanens nya utformning och de åtgärder som föreslås.

Piteå kommun

Patric Lundström (S)
Ordförande för Kommunstyrelsen

Områdesinformation

Uppdaterad:	2023-XX-XX
Kommuner:	Piteå och Arvidsjaur
Markägareförhållanden:	Statligt, bolag och privat
Områdets totala areal:	7140,9 hektar i Norrbotten
Områdesnummer:	SE0820433
Områdestyp:	Föreslaget område av gemenskapsintresse (pSCI) 2000-07-01 Område av gemenskapsintresse (SCI) 2005-01-01 Särskilt bevarandeområde (SAC) 2011-03-01. Regeringsbeslut M2010/4648/Nm
Berörda samebyar:	Västra Kikkejaur och Östra Kikkejaur
Övrig information:	Detta skyddade område omfattas av vattendirektivets (2000/60/EG) bilaga IV punkt 1

Innehåll

1. Inledning	4
1.1. Vad är en bevarandeplan?	4
1.2. Tillståndsplikt och samråd	4
1.3. En älv och två län	5
1.4. Kvalitetssäkringsarbete	5
1.5. Miljökvalitetsnormer och Natura 2000-områden.....	5
2. Naturtyper och arter som ska bevaras i området	6
3. Områdesbeskrivning	8
3.1. Naturmiljön	8
3.2. Djurlivet	9
3.3. Påverkan	10
4. Bevarandesyfte	12
4.1. Prioriterade bevarandevärden	12
4.2. Prioriterade bevarandeåtgärder	13
5. Områdets utpekade arter och naturtyper	15
5.1. Flodpärlmussla 1029	15
5.2. Lax 1106	16
5.3. Stensimpa 1163	18
5.4. Utter 1355	18
5.5. Ävjestrandsjöar 3130 och Myrsjöar 3160.....	19
5.6. Större vattendrag 3210 och Mindre vattendrag 3260	21
6. Hotbild	24
6.1. Vattenkraft och dammar	24
6.2. Skogsbruk	25
6.3. Markavvattning	25
6.4. Körskador.....	25
6.5. Fysiska förändringar	26
6.6. Fiske och fiskodling	26
6.7. Ämnen med negativ påverkan på vattenmiljön	27
6.8. Grumling.....	27
6.9. Övrigt	27
7. Bevarandeåtgärder	28
7.1. Allmänt	28
7.2. Skydd	28
7.3. Fiskförvaltning	28
7.4. Åtgärdsarbete.....	29

8. Källor.....	32
1. Bilaga – Karta	Fel! Bokmärket är inte definierat.
2. Bilaga - Fördjupade beskrivningar av bevarandemålen	35
3. Bilaga – Naturtyper och naturtypsarealer	49

1. Inledning

EU-länderna arbetar gemensamt för att värna om den biologiska mångfalden och har enats om vilka naturtyper och arter som är extra viktiga att skydda och bevara. Dessa finns listade i art- och habitatdirektivet samt i fågeldirektivet. De områden som ingår i det europeiska nätverket Natura 2000 har pekats ut eftersom de innehåller en eller flera av dessa naturtyper och/eller arter och är ett led i att skydda dessa. Vissa arter och naturtyper i direktiven är prioriterade vilket innebär att extra hänsyn ska tas till dem.¹ Varje område som ingår i Natura 2000-nätverket föreslås av respektive länsstyrelse och beslutas av regeringen.

1.1. Vad är en bevarandeplan?

Över hela Sverige finns idag en stor mängd naturområden som ingår i Natura 2000. Till varje sådant område finns det en bevarandeplan som ur olika aspekter beskriver området och dess syfte, mål och värden. Bevarandeplanen är tänkt att fungera som:

- Ett vägledande dokument för berörda myndigheter, kommuner, exploatörer med flera vid eventuella bedömningar och prövningar som kan ske vid exploatering eller andra åtgärder som riskerar att skada Natura 2000-området.
- Ett informationsunderlag vid bedömning av om området är tillräckligt skyddat och för hur området bör skötas för att på bästa sätt upprätthålla eller utveckla de naturvärden som pekats ut där.
- En informationskälla till markägare, brukare, marknadsaktörer och allmänhet om området och vilka värden som är speciella för just det området.
- Stöd vid Vattenmyndighetens beslut om miljö kvalitetsnormer för vatten.

1.2. Tillståndsplikt och samråd

Särskild lagstiftning gäller för Natura 2000-områden. Detta regleras i miljöbalken, 7 kap. 27 – 29 §§. För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön inom området. I de fall då det är svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde, kan man samråda med tillsynsmyndigheten före genomförandet.

Ett tillstånd får lämnas endast om verksamheten/åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter/åtgärder inte

¹ Detta avser arter och livsmiljöer som är markerade med P i bilaga 1 till artskyddsförordningen (2007:845) respektive bilaga 4 till förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken. Inga av Åbyälvens arter och naturtyper är bedömda som prioriterade enligt denna definition.

kan skada den eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas. Den får inte heller medföra att arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av dessa inom området. Särskilda undantag kan göras från detta, men endast med regeringens tillstånd. Mer information om detta finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.²

1.3. En älv och två län

Åbyälvens vattensystem rinner genom både Norrbottens och Västerbottens län. Av administrativa skäl har älven därför delats upp i två separata Natura 2000-områden. Dessa har samma namn men skiljs åt genom varsin områdeskod (SE0820433 i Norrbotten respektive SE0810438 i Västerbotten). Alla Natura 2000-områden ska ha en egen bevarandeplan, men ett vattensystem bör behandlas som en helhet för att effektivare uppnå bevarandemålen. Länsstyrelserna har därför tillsammans utformat de delar av bevarandeplanerna som omfattar hela Natura 2000-området Åbyälven. Det är främst områdesbeskrivning, bevarandesyfte, bevarandemål och hotbild som i huvudsak är likalydande. Beskrivningarna om förvaltning och bevarandetillstånd är däremot specifika för respektive län. Förekomsten av utpekade naturtyper och arter har stora likheter men det finns även vissa skillnader som bör beaktas länsvis (se Tabell 1 och 2 på nästa sida).

1.4. Kvalitetssäkringsarbete

Kvaliteten på älvens naturtypsklassning är för närvarande mycket låg. Länsstyrelsen bedömer att det inte är möjligt att kvalitetssäkra det omfattande kartmaterialet manuellt och avvaktar därför effektivare analysmetoder. Länsstyrelsen har sedan för avsikt att, efter samråd med berörda parter, föreslå de nya gränserna och naturtypsarealerna till regeringen. Denna bevarandeplan redovisar de nu kända uppgifterna.

1.5. Miljökvalitetsnormer och Natura 2000-områden

Utöver bevarandeplaner för Natura 2000-områden finns andra mål och riktlinjer. När det gäller verksamheter och åtgärder som kan påverka sjöar och vattendrag kan till exempel även EU:s vattendirektiv vara tillämpligt. Miljökvalitetsnormer (MKN) är de mål som ska uppnås enligt Förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (jfr EU:s Ramvattendirektiv (2000/60/EG)). Miljökvalitetsnormerna tillsammans med bevarandemålen för ett Natura 2000-områdes arter och naturtyper bildar även ett gemensamt ramverk, som är styrande för kommunernas planering samt vid myndigheternas prövningar och tillsyn. Information om miljökvalitetsnormerna i ett område framgår av databasen Vatteninformationssystem Sverige (VISS).³

² Länsstyrelsen i Norrbottens län ([Tillstånd Natura 2000-område | Länsstyrelsen Norrbotten \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se)) (hämtad 2023-02-15).

³ [Välkommen till VISS \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se) (hämtad 2023-02-15).

2. Naturtyper och arter som ska bevaras i området

I tabell 1 och 2 nedan redovisas naturtyper och arter från art- och habitatdirektivet som pekats ut som värdefulla i Åbyälvens Natura 2000-område och som ska bevaras. Information om naturtypernas utbredning inom området finns i kartverket Skyddad natur, under Naturtypskarteringar.⁴ Sök på "kartverket skyddad natur" på Naturvårdsverkets hemsida för att hitta verktyget. Endast ett fåtal fältinventeringar har gjorts av områdets naturtyper och naturtypsklassningarna är därför främst framtagna med hjälp av datamodeller. Detta medför att naturtypernas klassning och utbredning har en låg noggrannhet eller kan vara felaktiga. Vid en tillståndsprövning är det därför oftast nödvändigt med en inventering för att säkerställa aktuell naturtyp.

Tabell 1: Utpekade arter i respektive län. Ett X visar att arten är dokumenterad i länet och är regeringsbeslutad.

Utpekad art	Vetenskapligt namn	Norrbottens län	Västerbottens län
Flodpärlmussla	<i>Margaritifera margaritifera</i>	X	X
Bredkantad dykare	<i>Dytiscus latissimus</i>	-	X
Lax	<i>Salmo salar</i>	X	X
Stensimpa	<i>Cottus gobio</i>	X	X
Utter	<i>Lutra lutra</i>	X	X

I Åbyälven omfattas alla strömsträckor samt ett antal sjöar av Art- och habitatdirektivet. Rinnande vatten i älvens huvudfåra klassificeras som naturtypen Större vattendrag (3210). Rinnande vatten i biflöden är till övervägande del klassificerade som naturtypen Mindre vattendrag (3260). Diken, kanaler, omledda eller mycket kraftigt påverkade älvsträckor ska vanligtvis inte omfattas av de naturtyper som tas upp i Art- och habitatdirektivet. Den vanligaste naturtypen bland sjöar i området är Ävjestrandsjöar (3130) i Åbyälvens källområden och skogsland i Norrbotten medan Myrsjöar (3160) dominerar bland mindre sjöar i barrskogslandskapet i Västerbotten.

Tabell 2: Areal per utpekad naturtyp i respektive län.

Utpekad naturtyp	Naturtypskod	Uppskattad areal (ha) Norrbottens län	Uppskattad areal (ha) Västerbottens län
Ävjestrandsjöar	3130	3030	0
Myrsjöar	3160	600	40

⁴ Under arbetet med bevarandeplanen har konstaterats att naturtypsarealen i naturnaturtypskartan kraftigt avviker från den rapporterade arealen, se vidare bilaga 3. Tills vidare kvarstår de rapporterade arealuppgifterna.

Större vattendrag	3210	1050	200
Mindre vattendrag	3260	15	70

3. Områdesbeskrivning

3.1. Naturmiljön

Natura 2000-området utgörs av Åbyälvens vattensystem med huvudfåra, biflöden och sjöar. Åbyälven är en skogsälv som är drygt 17 mil lång från källa till hav och som passerar länsgränsen cirka fyra mil från kusten. Det totala huvudavrinningsområdet storlek är 1 343 km². Älvens totala fallhöjd är 387 meter. Medelvattenföringen är 16 m³/s, medelhögvattenföringen 105 m³/s och medellågvattenföringen drygt 3 m³/s. Berggrunden längs Åbyälven är varierande. Magmatiska bergarter som dioriter och graniter dominerar men även en del stråk av basiska bergarter som amfibolit förekommer.

Utmärkande för Åbyälven är att dess dalbotten ligger relativt högt i flack terräng långt fram mot kusten, omgiven främst av fattiga skogs- och myrmarker. Älven har i sin helhet mycket få biflöden varav de största är Klubbälven som mynnar i huvudfåran strax uppströms länsgränsen i Norrbottens län och Tvärån som mynnar nedströms Båtfors i Västerbottens län. Åbyälven är fritt strömmande ner till ett vattenkraftverk i Hednäs, cirka två kilometer söder om länsgränsen. År 2022 beslutade Skellefteå Kraft att ansöka om återkallande av tillståndet för verksamheten vid Hednäs kraftverk vilket i förlängningen kan innebära att det rivs.

Åbyälven har sina källflöden i myrmosaiker mellan naturreservatet Reivo och byn Auktsjaur, söder om Moskosel i Arvidsjaur kommun. Ett stort antal små bäckar i älvens källområde för vatten till flera större sjöar, bland annat Laukersjön, Vuotnersjön och Östra Kikkejaure. Det gör att älven snabbt växer sig större. Nedströms dessa stora sjöar blir älven en lugnflytande skogsälv med många relativt korta sel, likt ett pärlband. I detta område övergår älvfåran i ett för Åbyälven karaktäristiskt sätt att slingra fram i en oregelbunden fåra i många mil, genom ett småkulligt landskap format av tvärställda moränryggar med omväxlande barrskog och myr. På flera platser skapas förgreningar och parallella fårar som sedan rinner samman igen. I Byskeselet, ett smalt och mycket långsträckt sel, rinner älven genom myrmark. Nedströms selet övergår jordmånen från morän och torvmark till isälvsmaterial, mestadels sand. Denna övergång överensstämmer ganska väl med högsta kustlinjen som ligger vid Hällforsens nacke vid Bäckmyrheden. Här byter älven karaktär genom att förekomsten av våtmarker intill älven minskar och landskapet blir mindre kuperat. Älvfåran blir rakare med ett mycket stort inslag av forsar hela den återstående sträckan fram till Klubbfors vid länsgränsen.

Nedströms länsgränsen är avrinningsområdet relativt sjöfattigt. Här slingrar sig huvudfåran fram genom mestadels finkorniga älvsediment och i de mellersta delarna (Båtfors-Källbomark) morän med insprängda torvjordar. I de finkorniga sedimenten är älven meandrande och nerskuren och omges långa sträckor av jordbruksmarker. I Västerbotten bildar älven ett 40-tal forsar som växlar med lugnflytande sträckor ner till mynningsområdet i Bottenviken.

Vårfloden inträffar under första halvan av maj. Is- och vårfloederosionen sätter prägel på vegetationen längs stora delar av älven. Träd- och buskvegetation

hålls tillbaka, varvid stränderna blir öppna och domineras av örter, ris och gräs. En väl utvecklad vattenvegetation finns i en del sjöar. I Sierrajavrrie täcks stränderna av tät ävjebroddvegetation.

3.2. Djurlivet

Åbyälven är en av de artrikare skogsälvarna i de två länen. I Åbyälven finns 16 olika fiskarter dokumenterade. Vanligaste arterna är lax, öring, harr, gädda, abborre och lake. Fiskvägen vid Hednäs kraftverk byggdes 1996. Fram till 2000 kontrollerades uppvandringen och fiskarnas art och längd manuellt. Därefter skedde registrering av tidpunkt, riktning, storlek och längd av en elektronisk fiskräknare som också tog siluettbilder av fiskarna. Fördelningen mellan lax och öring gjordes dock fortfarande manuellt genom analys av sambandet mellan fiskens storlek och registreringstidpunkten. Från 2008 sker registreringen av en fiskräknare med kamera som möjliggör analys av de arter som passerar räknaren. Någon uppräknning av antalet fiskpassager har inte skett vid driftsavbrott vilket innebär att antalet uppvandrande fiskar kan vara något underskattat. Registreringen ger dock en tydlig bild av hur många fiskar som når upp i älvens norrbottniska del, medan antalet fiskar som leker nedströms kraftverket är mindre känt. Under 1990-talet var det endast ett fåtal laxar per år som passerade vattenkraftverket i Hednäs. Därefter skedde en ökning fram till 2009 varefter uppvandringen i snitt legat på knappt 90 laxar/år. Även havsöringens uppvandring har varierat i omfattning under 2000-talet och ligger sedan 2010 på drygt 60 öringar/år.⁵

Flodpärlmusslan tycks endast förekomma i Åbyälvens huvudfåra. Populationen i Norrbotten utgörs av knappt 150 äldre individer spridda längs en sträcka av cirka 24 kilometer från Renmyrforsen till länsgränsen. I Västerbotten finns minst 16 dokumenterade fyndplatser av arten. Lax är sannolikt artens primära värdfisk i området, men ingen lyckad rekrytering av småmusslor (juveniler) har påvisats.^{6 7} Omfattande miljöåterställning har genomförts i vattendraget⁸ vilket dock inte bedöms vara tillräckligt för att underlätta flodpärlmusslans framtida reproduktion i Norrbotten.

Utter har observerats i stora delar av avrinningsområdet. Kunskapen om var uttern förekommer erhålls genom Länsstyrelsens regelbundna miljöövervakning men den är fortfarande bristfällig, till exempel avseende var uttrarna reproducerar sig. Genomförda vattendragsrestaureringar har gynnat arten.⁹

⁵ Fiskvandring - Skellefteå Kraft (skekraft.se) (hämtad 2023-02-15).

⁶ Olofsson, Patrik. 2018. Pre-restoration study of freshwater pearl mussel glochidia larvae on salmon and trout in rivers within ReBorN-LIFE (LIFE15 NAT/SE/000892). Länsstyrelsen i Norrbottens län. [a179e9_4b0c783ca5a24c448813d1ebedb0a24b.pdf](https://www.rebornlife.org/files/2018/04/a179e9_4b0c783ca5a24c448813d1ebedb0a24b.pdf) (rebornlife.org) (hämtad 2023-02-15).

⁷ Wengström, Niklas. 2022. LIFE ReBorN – Evaluation of prevalence and intensity of glochidia on Salmonidae. SportFiskarna. [LIFE ReBorN – Evaluation of prevalence and intensity of glochidia on Salmonidae](https://www.rebornlife.org/files/2022/02/LIFE_ReBorN_-_Evaluation_of_prevalence_and_intensity_of_glochidia_on_Salmonidae.pdf) (rebornlife.org) (hämtad 2023-02-15).

⁸ ÅBYÄLVEN | reborn (rebornlife.org) (Hämtad 2023-02-15)

⁹ Backe, Susanne. 2021. Utterförekomst före och efter miljöåterställning av vattendrag i projektet ReBorN LIFE. Länsstyrelsen i Norrbottens län. [Utter i Norrbottens län 2021-ReBorN](https://www.rebornlife.org/files/2021/05/Utter_i_Norrbottens_lan_2021-ReBorN.pdf) (rebornlife.org) (hämtad 2023-02-15).

Den hotade flodkraften återfinns framför allt i de nedre delarna av Åbyälven men enstaka fynd har gjorts i Norrbotten vid Björkforsen.

3.3. Påverkan

Majoriteten av Åbyälvens huvudfåra och biflöden är fritt strömmande. Konnektiviteten bryts emellertid av ett kraftverk i Hednäs med tillhörande damm, som utgör ett vandringshinder för ett flertal vandrare arter. Kraftverket uppfördes redan år 1919 och en fisktrappa byggdes först 1996. Trots trappan har fisk stora problem att hitta fiskvägen och att passera den¹⁰. Svagsimmande arter och arter som inte hoppar bedöms inte kunna passera trappan och sannolikt var detta även fallet i den naturliga forsen som var relativt brant och smal.¹¹ Fisk kan simma upp i torrfåran och bli stående nedströms dammen när spillvatten släpps, vilket fördröjer uppvandringen. Fiskar riskerar även att bli instängda i höljor i torrfåran när spillet upphör eller att bli liggande på torra land. Även fiskarnas passage nedströms fungerar dåligt. Sedan 2003 finns en smoltavledare installerad, men denna har inte fungerat tillfredsställande. År 2022 beslutade Skellefteå Kraft att ansöka om återkallande av tillståndet för verksamheten vid Hednäs kraftverk. Detta kan i förlängningen innebära att kraftverket rivs.

Timmerflottnings bedrevs i Åbyälven och Tvärån från slutet av 1800-talet men verksamheten avslutades 1964. Idag finns det rester kvar från denna epok, tydligast i form av stenkistor längs ström- och forssträckor. Även dammar och andra flottningsanordningar byggdes. Relativt omfattande rivningar av flottningskonstruktioner och återställningar av vattenfåror har utförts sedan 1970-talet och pågår ännu. Fortfarande finns flera flottledsrensade vattendragssträckor som behöver miljöåterställas. Viss påverkan såsom artificiella vandringshinder och strukturer kvarstår även i redan restaurerade älvsträckor. Här ingår fyra helt eller delvis hindrande dammar samt anläggningar som bevarats på grund av sitt kulturhistoriska värde.

Älven är påverkad av skogsavverkningar och dikningar. Brist på död ved i vattnet och längs stränder missgynnar insekter och andra organismer som lever av dött organiskt material samt försämrar möjligheten för fisk att ta skydd och att hitta föda. Vedbristen är en konsekvens av 1800- och 1900-talets flottnings och avverkningar. Även nutida skogsbruk, där bevuxna kantzoner längs vattendragen saknas eller är alltför smala och trädfattiga, bidrar till vedbrist.

Det omfattande skogsbilvägnätet, med ett stort antal vägtrummor, har delvis fragmenterat Åbyälvens vattensystem. Flera av vägtrumorna är underdimensionerade vilket lett till att vattenhastigheten ökat och i vissa fall till att vattnet eroderat bäckbotten på utloppssidan och skapat ett fall. Fallet gör att det blir svårt, och ibland omöjligt, för fisk och andra organismer att passera uppströms. Det finns därför ett stort behov av att åtgärda dessa hinder. Om

¹⁰ Broman, Andreas. 2018. Tekniska fiskvägar i Norr- och Västerbottens län. Länsstyrelsens rapportserie nr 17/2018. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

¹¹ Utredning fiskväg Hednäs kraftverk, Åbyälven, Skellefteå kommun. Norconsult. 2015.

väg–vattenpassagen saknar en småviltspassage under vägen riskerar djur, till exempel utter, att bli överkörda.

Skogsdiken och diken från myrar transporterar ut sediment och andra ämnen i vattendragen. Diken som grävts för många år sedan kan även i dag avge stora mängder sediment som lägger sig på botten. Sedimentpartiklarna kan kväva romkorn i lekbottenar och förstöra bottenlevande djurs livsmiljöer. Även nya vägdiken som anläggs inom närliggande vindkraftsparker riskerar att påverka vattenmiljön negativt.

4. Bevarandesyfte

Det övergripande syftet för området bevarande är att det (enligt 16 § Förordningen om områdesskydd) ska bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att upprätthålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de ingående naturtyperna och arterna på biogeografisk nivå.¹² Det enskilda Natura 2000-områdets syfte är också att lokalt bevara eller återskapa ett gynnsamt bevarandetilstånd för de naturtyper och arter som utpekats.

Gynnsam bevarandestatus

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

1. Uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö.
2. Artens naturliga eller hävdbevingade utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid.
3. Det finns och sannolikt kommer att fortsätta att finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt.

En livsmiljös bevarandestatus anses gynnsam när:

1. Dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande.
2. Den särskilda struktur och de särskilda funktioner som är nödvändiga för att den ska kunna bibehållas på lång sikt finns och sannolikt kommer att finnas under en överskådlig framtid.
3. Bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

4.1. Prioriterade bevarandevärden

Åbyälven är ett utpekad Natura 2000-område eftersom den i stora delar är en fritt strömmande skogsälv som i begränsad omfattning påverkats av vattenkraft och reglering. Därigenom karaktäriseras större delen av älven av naturliga, säsongsmässiga vattenståndsfluktuationer som bland annat skapar särskilt artrika strandzoner längs sjöar och vattendrag. Tack vare älvens naturliga flödesregim och morfologi har den både mångformighet och i stora delar god konnektivitet. Det senare innebär fria vattenvägar och ett fritt flöde uppströms, nedströms och till angränsande strandhabitat. Detta utgör några av skälen till den rika biologiska mångfald som kan återfinnas i älven. Strömsträckor utgör en särskilt artrik livsmiljö och fungerande lekbottnar i dessa är viktiga för en rik vattenfauna. Här finns särskilt stora arealer naturtyper varav många miljöer som

¹² Naturvårdsverket. Biogeografisk uppföljning av naturtyper och arter. [Biogeografisk uppföljning av naturtyper och arter \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se) (hämtad 2023-02-25).

har hög representativitet. Särskilt viktiga är ävjestrandsjöar, myrsjöar, större vattendrag och mindre vattendrag som är utpekade naturtyper.

Den naturliga vattenmiljön skapar förutsättningar för ett rikt djurliv där de utpekade arterna lax, utter och flodpärlmussla är särskilt viktiga. Åbyälvens laxbestånd är ovanligt genom att vara ett av få i landet som är relativt opåverkat av utsättning av lax från andra älvar.¹³ Älvens funktion som lek- och uppväxtområde för arten är därför en avgörande faktor för områdets bevarandevärde.

Sammantaget utgör det stora värdet för området just vattensystemet som helhet, där varje enskild sjö, bäck, å och älvsträcka utgör en värdefull komponent för att upprätthålla områdets totala biologiska mångfald och naturlighet. Det gör vattensystemet till en i sin helhet väl bevarad skogsälv för Norrbottens och Västerbottens län och därigenom en viktig del av Natura 2000-nätverket.

4.2. Prioriterade bevarandeåtgärder

- Fortsatta åtgärder för att ta bort människoskapade vandringshinder för vattenlevande organismer är viktiga.
- Kvarvarande sträckor med strand- och vattenmiljöer som bär skador från flottningsepoken behöver återställas. Särskilt prioriterade är åtgärder som gynnar lax och flodpärlmussla. Återställningen måste göras med stor hänsyn till dessa arters krav på sin livsmiljö.
- Vägtrummor och vägar som korsar vattendrag är viktiga att åtgärda när de är konstruerade på ett sådant sätt att de medför svårigheter för fisk att passera, eller att uttrar utsätts för en onödigt hög risk att dödas i trafiken. Hänsyn bör även tas till svagsimmande fiskarter.
- Hänsynen inom skogsbruket behöver förbättras. I synnerhet behöver tillräckligt breda och ekologiskt funktionella kantzoner sparas intill vattendrag och sjöar, för att bevara fungerande ekosystem och förhindra skadliga läckage till vattnet. Även åtgärder som på sikt skapar mer död ved i och intill vattendragen är prioriterade.
- Det är viktigt att uppnå och bevara livskraftiga populationer för områdets typiska och utpekade fiskarter. En långsiktigt hållbar fiskeförvaltning är därför prioriterad.
- Spridning av främmande arter måste förhindras och eventuell förekomst övervakas eller utrotas.

¹³ Fisk, Erik och Johansson, Sören. 2017. Utsättningar av lax i Västerbotten under 1900-talet, Länsstyrelsen i Västerbottens län.

- Åtgärder krävs i diken som transporterar skadliga ämnen eller partiklar till vattnet i Åbyälvens vattensystem, i synnerhet i anslutning till lokaler för flodpärlmussla eller lekbottnar för lax och öring.
- Återställning av mark- och våtmarkshydrologin är prioriterad i områden som är så påverkade av till exempel dikning att åtgärder krävs för att vattendrag ska få en mer naturlig vattenföring.
- Utöver det skydd som Natura 2000-området innebär behöver arealen med andra former av områdesskydd öka för att ge utpekade arter och naturtyper ett fullgott skydd. De befintliga skydd som idag omfattar avrinningsområdet har främst avgränsats för sina skogliga värden. Delområden med höga limniska värden eller potential behöver därför identifieras och bevaras i form av naturreservat, biotopskydd eller motsvarande.

5. Områdets utpekade arter och naturtyper

I detta avsnitt finns korta beskrivningar¹⁴ gällande de arter och naturtyper som är utpekade för Natura 2000-området Åbyälven i Norrbottens län samt bedömningar avseende arternas och naturtypernas nuvarande bevarandetillstånd.

Här finns också bevarandemål som beskriver det tillstånd som ska råda när respektive utpekad art eller naturtyp har uppnått ett gynnsamt bevarandetillstånd och genom detta på bästa sätt fyller sin funktion i Natura 2000-nätverket. Observera att för arter gäller vanligtvis även att habitatet ska kunna förse arten med nödvändiga strukturer och funktioner. Se därför även bevarandemålen för naturtyperna. Bevarandemålen är tänkta att fungera som vägledning vid till exempel skötselplanering och uppföljning men utgör också viktiga underlag vid tillståndsprövning. Bevarandemålen är i huvudsak gemensamma för de båda Natura 2000-områden som omfattar Åbyälven.

I bilaga 2 finns fördjupade beskrivningar av bevarandemålen som bland annat beskriver påverkan av kraftverket i Hednäs. Fördjupningarna avser i huvudsak Norrbottens län.

5.1. Flodpärlmussla 1029

5.1.1. Beskrivning

Flodpärlmusslan föredrar att leva i strömmande och forsande vatten med grus- och stenbottnar med blockrika partier. Den tycker om klara, näringsfattiga vatten och kräver ett stabilt pH på lägst 6 för att överleva. För en livskraftig population kan högre pH krävas. Flodpärlmusslan är filterare och strömhastigheten måste därför vara så hög att igenslamning, pålagring och inbäddning av botten där den lever undviks under större delen av året. Av samma orsak bör andelen fina partiklar av oorganiskt material (<1 mm) inte vara högre än 25 % i bottenmaterialet.

Flodpärlmusslan i Åbyälven är beroende av framför allt laxungar, men även öringungar, som värdfisk under larvstadiet. Tätheten av fiskungar är viktig och forskningsresultat tyder på att det krävs ≥ 5 öringungar/100 m² för att mussellarverna ska hitta sin värdfisk.¹⁵ Höga tätheter förekommer främst i havsvandrande lax- och öringbestånd vilket innebär att flodpärlmusslan, trots ett stillasittande liv, i allmänhet är beroende av fria vandringsvägar.¹⁶

Under det följande utvecklingsstadiet, som pågår under flera år, lever musslan mellan bottenpartiklarna i vattendraget och då är en god genomströmning av

¹⁴ Se kompletterande information hos Naturvårdsverket. Natura 2000 i Sverige, Naturvårdsdirektivets arter och naturtyper. ([Natura 2000 i Sverige \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)) (hämtad 2023-02-15).

¹⁵ Henriksson, Lennart och Söderberg, Håkan. 2020. Åtgärdsprogram för flodpärlmussla. Rapport 2020:19. Havs- och vattenmyndigheten.

¹⁶ Degerman, Erik och Näslund, Ingemar. 2021. Fysisk restaurering av akvatiska miljöer, vattendrag och sjöar med kantzonen och våtmarker. Rapport 2021.03. GRIP on LIFE. Havs- och vattenmyndigheten.

syrerikt vatten nödvändig. Endast en bråkdel av mussellarverna överlever och utvecklas till reproducerande musslor. Flodpärlmusslan kan uppnå en ålder mellan 100 och 280 år.¹⁷ Den blir köns mogen vid 15–20 års ålder vilket motsvarar en storlek på 40–60 mm.

5.1.2. Bevarandemål

Flodpärlmusslan ska finnas spridd i området, populationen ska vara livskraftig och ha en nyrekrytering av småmusslor (juveniler). Det ska finnas livskraftiga, reproducerande populationer av värd fisk, framför allt lax men även öring, för att flodpärlmusslan ska kunna rekrytera nya individer till populationen och sprida sig. Flodpärlmusslornas och värd fiskarnas livsmiljöer ska bibehållas eller förbättras med avseende på utbredning, fysiska kvalitéer och strömförhållanden. Vattenkvaliteten ska vara god, med en försumbar påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung. Skogen längs vattendragen ska bevaras i sådan utsträckning att den skapar den skuggande effekt och stabila vattentemperatur som är nödvändig för musslorna och deras värd fiskar.

5.1.3. Bevarandetillstånd

Den kända populationen av flodpärlmussla i norrbottensdelen av Åbyälven finns längs en sträcka av ca 24 km, från Renmyrforsen till länsgränsen. Det rör sig om ett lågt antal individer och ingen lyckad rekrytering av småmusslor (juveniler) har observerats. Detta kan bero på att den glesa populationen producerar alltför få glochidielarver men också på att dammen vid Hednäs kraftverk hindrar tillräckligt många individer av lax, men även öring, från att nå området. Denna damm kan dock komma att rivas i samband med Skellefteå Krafts planerade avveckling av kraftverket.

Arten är mycket känslig för förändringar i livsmiljön men älvens enda population i Norrbotten omfattas trots det ännu inte av något formellt områdesskydd utöver det skydd som Natura 2000-området innebär. Omfattande återställningsåtgärder i huvudfåran har gjorts¹⁸ för att bland annat gynna flodpärlmusslan och ytterligare arbeten planeras inom ramen för projektet LIFE Revives.¹⁹ Sammantaget bedöms artens bevarandetillstånd inte vara gynnsamt inom området.

5.2. Lax 1106

5.2.1. Beskrivning

Laxen rör sig över stora områden och kräver olika miljöer under sin livscykel. Den leker i forsande eller strömmande vattendrag. För att rommen ska överleva krävs luckra lekbottnar av blandat substrat i form av grus och stenar som genomströmmas av syrerikt vatten. Ynglen håller till i strömmande eller

¹⁷ Oulasvirta, Panu (red). 2015. RAAKKU! – Freshwater pearl mussel in northern Fennoscandia. Series A 214. Metsähallitus.

¹⁸ [ÅBYÄLVEN | reborn \(rebornlife.org\)](https://www.rebornlife.org/) (hämtad 2023-02-15).

¹⁹ [LIFE Revives: Reviving freshwater pearl mussel populations and their habitats — Department of Biological and Environmental Science \(ju.fi\)](https://www.liferevives.org/) (hämtad 2023-02-15).

forsande områden med sten och mindre block där de får skydd i mellanrummen och kan hitta lämpliga ståndplatser. Efter 2–4 års tillväxt smoltifierar laxen, det vill säga anpassas till ett liv i saltvatten, och vandrar ut till sina uppväxtområden i Östersjön. Efter 1–4 år i havet återvänder laxen vanligtvis till den älv där den föddes för att leka.²⁰ Vattenföring och vattentemperatur avgör vid vilken tid laxen kan vandra upp och fria vandringsvägar är då en förutsättning. Laxens komplicerade livscykel, med flera utvecklingsstadier, krav på olika miljöer med god kvalitet och de långa vandringarna mellan sött och salt vatten, gör den sårbar för både naturlig och mänsklig påverkan.

Åbyälvens laxbestånd är ovanligt genom att vara ett av få i landet som är relativt opåverkat av utsättning av lax från andra älvar. Laxen förekommer framför allt nedanför kraftstationen då endast ett mindre antal fiskar klarar av uppvandringen via fiskvägen²¹. Den lilla laxpopulation som finns i Norrbotten leker primärt i Åbyälvens huvudfåra men även i biflödet Klubbälven. Laxen bedöms utgöra flodpärlmusslans huvudsakliga värd fisk men den har inte bidragit till nyrekrytering av småmusslor annat än i mycket begränsad omfattning sedan Hednäs kraftverk byggdes.²² Det kan bland annat bero på att det nuvarande beståndet av laxungar inte uppnår tillräcklig täthet på grund av det begränsade antalet lekfiskar.²³

5.2.2. Bevarandemål

Antalet lekvandrande lax, även de som passerar Hednäs, ska uppvisa en ökande trend från 2010-talets nivåer. Produktionen av smolt ska vara minst 73 % av den beräknade maximala kapaciteten för älven (rekommenderat älvspecifikt mål enligt ICES/WGBAST:s årliga rapport). Laxstammen ska ha en naturlig storleksfördelning med ett tydligt inslag av stora individer. Laxen ska föryngras sig inom hela det område där den har naturlig förekomst i Åbyälven. Befintliga lekbottnar och uppväxtområden ska bibehållas eller förbättras med avseende på utbredning, fysiska kvalitéer och strömförhållanden. Artens upp- och nedströmsvandring ska inte hindras eller påtagligt försvåras av mänskligt skapade vandringshinder. Vattenkvaliteten ska vara god med en försumbar påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung. Vattenståndsfuktuationer och flöden ska vara naturliga. Skogen längs vattendragen ska bevaras i sådan utsträckning att de upprätthåller den skuggande effekt, stabila vattentemperatur och bidrag av död ved som är nödvändigt för att laxen ska trivas och reproducera sig.

5.2.3. Bevarandetillstånd

Laxen finns främst i Åbyälvens huvudfåra men förekommer också i flera biflöden. Minskade fiskekvoter och regleringar för havsfisket i kombination med

²⁰ Så kallade felvandrare finns inom alla laxpopulationer vilket innebär att några individer vandrar upp i en annan älv än födelseälven. Muntligen Stefan Stridsman, Länsstyrelsen i Norrbottens län, 2022.

²¹ [Fiskvandring - Skellefteå Kraft \(skekraft.se\)](#) (hämtad 2023-02-15).

²² Den minsta flodpärlmussla som hittats i Åbyälven i samband med Länsstyrelsens inventeringar var 62 mm vilket uppskattningsvis motsvarar en ålder på 15–35 år. Muntliga uppgifter Patrik Olofsson, Länsstyrelsen i Norrbottens län 2023.

²³ [Fiskvandring - Skellefteå Kraft \(skekraft.se\)](#) (hämtad 2023-02-15).

storskaliga återställningsåtgärder i vattendragen har bidragit till en positiv utveckling av laxbeståndet de senaste decennierna. Både uppgången av vuxen fisk och tätheten av ungar har ökat något. Det totala antalet laxar som går upp i älven varje år och som passerar Hednäs är dock fortfarande mycket litet och har dessutom minskat de senaste åren. Bevarandetillståndet kan därmed inte sägas vara gynnsamt.

Om Hednäs kraftverk rivs ut som en konsekvens av den nedläggning som Skellefteå Kraft beslutat att ansöka om förbättras förutsättningarna för laxens upp- och nedvandring avsevärt och därmed kan laxstammen komma att stärkas. En förutsättning för att uppnå och därefter upprätthålla gynnsamt bevarandetillstånd är även att fisket av lax sker hållbart.

5.3. Stensimpa 1163

5.3.1. Beskrivning

Stensimpa är vanligast i sträckor med klart, strömmande vatten som har renspolade, steniga och grusiga bottenar, men den går att hitta på såväl blockrika bottenar som på rena sandbottenar. Stensimpan är i huvudsak stationär men dess spridningsförmåga är inte känd i detalj. Den leker under vår- och försommar.

5.3.2. Bevarandemål

Stensimpans population ska inte minska och arten ska fortsatt finnas i de delar av Åbyälvens vattensystem där den har en naturlig förekomst. Stensimpans livsmiljöer ska bibehållas eller förbättras med avseende på utbredning, fysiska kvalitéer och strömförhållanden. Vattenkvaliteten ska vara god med en försumbar påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung.

5.3.3. Bevarandetillstånd

Stensimpan är väl spridd i Åbyälvens avrinningsområde och är i många delar av området mycket talrik. Dess bevarandetillstånd bedöms därför vara gynnsamt inom området.

5.4. Utter 1355

5.4.1. Beskrivning

Uttern föredrar vatten- och våtmarksområden som året runt erbjuder riklig tillgång till föda och som har landområden där den kan vila ostört och ha sina gryt. Uttern jagar framför allt i relativt grunda, strömmande vatten och vintertid behöver den isfria partier där den kan hitta mat. Tidigare har uttern varit kraftigt påverkad av en kombination av miljögifter, biotopförstörelse och jakt men sedan 1990-talet har beståndet återhämtat sig. I områden där vägar korsar vattendrag finns risk för att uttrar trafikdödas.

5.4.2. Bevarandemål

Uttern ska inte minska i utbredning eller populationsstorlek. Den ska förekomma väl spridd i hela vattensystemet längs både huvudfåran och biflöden. Åbyälven med de biflöden och sjöar som ingår i området ska vara

fortsatt naturligt rika på fisk och andra viktiga bytesdjur. Vattenkvaliteten ska vara god med en försumbar påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung. Natura 2000-området ska utgöra en god livsmiljö för uttern. Den ska kunna vandra fritt längs vattendragen och risken för att dödas av trafik ska vara låg.

5.4.3. Bevarandetillstånd

I takt med att PCB-halterna i miljön har minskat så har uttern återhämtat sig och man kan se en positiv trend för artens utbredning i länet. Den förekommer numera längs hela norrbottensdelen av Åbyälven. Satsningarna på biotopåterställning i älven har tydligt gynnat arten som fått bättre födotillgång och mer skyddade lägen genom mer naturliga strukturer i vattendragen.²⁴ Kunskap om var uttern förekommer i Norrbottens län erhålls genom regelbunden, stickprovsbaserad miljöövervakning. Kunskapen om var uttern förekommer och reproducerar sig inom Åbyälvens avrinningsområde är dock fortfarande bristfällig och det går därför inte att med säkerhet bedöma artens bevarandetillstånd.

5.5. Ävjestrandsjöar 3130 och Myrsjöar 3160

5.5.1. Beskrivning

Inom Norrbottensdelen av Åbyälvens vattensystem finns många större och mindre sjöar som bedömts vara antingen ävjestrandsjö eller myrsjö. Därutöver finns ett antal oklassificerade sjöar med naturtypskoden 3100 Sjö.

Ävjestrandsjöar kännetecknas av att de är näringsfattiga eller svagt näringsrika och har flacka och periodvis blottlagda stränder som är påverkade av störning, grunda bottnar och relativt klart vatten. Sjöarna utgör betydelsefulla miljöer för typiska arter såsom storlom, öring och harr samt kortskottsvegetation och lågvuxen ånnuell pionjärvegetation.

Myrsjöar är ofta små, normalt inte över 20 hektar, och kännetecknas av näringsfattigt vatten, låg produktivitet och påverkan av humussyror som gör dem naturligt sura. Humusämnen gör att vattnet vanligtvis är brunt och siktdjupet litet. Klarare vatten finns i vissa sjöar med lång omsättningstid. Ofta har myrsjöarna en stor andel myrmark i närområdet och de kan omges av gungflyn bildade av vitmossor. Vattenståndet varierar i allmänhet ganska lite. Vattenvegetationen består vanligen av glesa bestånd av flytbladsväxter som näckrosor, igelknoppar och natearter. Myrsjöar är viktiga för ett flertal fågelarter som häckar och söker föda i sjöarna och deras närområden. Typiska arter är bland annat knipa, sångsvan och smålom. I området finns ett mindre antal myrsjöar i biflödena.

²⁴ Backe, Susanne. 2021. Utterförekomst före och efter miljöåterställning av vattendrag i projektet ReBorN LIFE. Länsstyrelsen i Norrbottens län. [Utter i Norrbottens län 2021-ReBorN \(rebornlife.org\)](https://www.rebornlife.org) (hämtad 2023-02-15).

5.5.2. Bevarandemål

Arealen av respektive sjönaturtyp ska vara oförändrad eller öka i takt med att biotoper återställs.

Naturtyperna ska ha god funktion avseende vattenföring, flödesdynamik och hydromorfologi och bland annat:

- ha en naturlig hydrologisk regim som präglas av årligen återkommande lågvatten respektive översvämningar, styrda av nederbörd och avsmältning,
- ha en låg grad av antropogen påverkan avseende botten- och strandmiljöer och hysa naturliga materialflöden av olikstora partiklar som är viktiga för att forma, förnya och upprätthålla dessa miljöer,
- vara i huvudsak fria från negativ påverkan orsakad av dikning,
- ska vattenvägarna till och från sjöar vara fria från människoskapade vandringshinder som försvårar eller förhindrar spridning av naturligt förekommande organismer. Detta är nödvändigt för att arterna ska kunna upprätthålla en fungerande populationsdynamik och för att bibehålla balansen i ekosystemen.

Vattenkvaliteten i sjöarna ska vara så god, det vill säga syrerik, näringsfattig och med i huvudsak stabilt pH samt utan föroreningar, att livsbetingelserna är gynnsamma för de naturligt förekommande arterna i vatten och på svämplan. Påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung ska vara försumbar.

Avseende vegetationen ska de naturliga vegetationstyperna i sjöarnas närmaste omgivning och på svämplan och bottnar bevaras i sådan utsträckning

- att de utgör en ekologiskt funktionell kantzon, vilken hindrar läckage av sediment och skadliga ämnen samt bidrar med tillförsel av organiskt material,
- att de bibehåller sin naturliga struktur, utbredning, artsammansättning och artrikedom.

Artsammansättningen ska vara naturlig och de typiska arterna av fåglar, fiskar, trollsländor och kärlväxter ska finnas i livskraftiga populationer och ha tillgång till fullgoda livsmiljöer.

Främmande arter och stammar ska inte introduceras och befintliga sådana ska inte ha mer än försumbar påverkan på sjöarnas artsammansättning, konkurrenssituation och funktion.²⁵ Naturligt fiskfria sjöar ska förbli fiskfria.

²⁵ Vissa invasiva främmande arter omfattas av nationell lagstiftning, vilken kan medföra krav på utrotning av bestånd.

5.5.3. Bevarandetillstånd

Åbyälvens sjöar hyser mycket höga naturvärden tack vare sin biologiska mångfald och höga grad av naturlighet. Genom EU LIFE projektet ReBorN har nära 25 km av Åbyälvens huvudfåra återställts vilket sannolikt påverkat många av områdets sjöar positivt. Ytterligare insatser för att till exempel hindra läckage av skadliga ämnen från diken och för att återställa naturliga strandzoner krävs dock.

Eftersom klassningen av områdets naturtyper i dagsläget är så osäker och kunskapen om vilken grad av påverkan som råder i sjöarna är otillräcklig, kan inte någon bedömning göras av vilket bevarandetillstånd som råder för naturtyperna.

Typiska arter

Varje naturtyp har en egen uppsättning typiska arter. Dessa har valts ut eftersom de är knutna till viktiga strukturer eller funktioner i naturtypen eller själv utgör ett naturvärde. De är ofta känsliga och reagerar snabbt på negativ förändring. Detta gör att deras förekomst är en positiv indikator för naturtypen och utgör därmed en bedömningsgrund för naturtypens bevarandetillstånd. En generell förutsättning för gynnsamt bevarandetillstånd för en naturtyp är att ingen påtaglig minskning sker av de typiska arternas populationer. Vilka dessa arter är för respektive naturtyp finns redovisat i de naturtypsvisa vägledningarna på Naturvårdsverkets hemsida.

5.6. Större vattendrag 3210 och Mindre vattendrag 3260

5.6.1. Beskrivning

Norrbottdelen av Åbyälven är cirka 13 mil lång från källan till länsgränsen och är bland annat utpekad för naturtyperna Större vattendrag och Mindre vattendrag.

I sin västra sträckning karaktäriseras Åbyälven av ett stort antal relativt korta sel, likt ett pärlband. Därefter slingrar sig älven fram i många mil och på flera platser skapas förgreningar och parallella fåror som sedan rinner samman igen, så kallade kvillar. Nedströms Byskeselet blir älvfåran rakare och får ett stort inslag av forsar hela den återstående sträckan i Norrbotten. Åbyälven har i sin helhet mycket få biflöden. Det största är Klubbälven som mynnar i huvudfåran strax innan länsgränsen. Ett mindre biflöde är Tvårån som har större delen av sitt vattensystem i Norrbottens län.

Gemensamt för naturtyperna är ett naturligt varierande vattenstånd som påverkas av snösmältning på våren, perioder av regn under sommar och höst samt isläggning under vintern. Typiskt för naturtyperna är även en skiftande vattendynamik med lugna till forsande vattendragssträckor. Dessa egenskaper leder till en variation av strandmiljöer och bottnar med förutsättningar för hög

biologisk mångfald. Vattendrag är även viktiga spridningskorridorer för djur och växter.

Älven är fritt strömmande i Norrbotten men påverkas av Hednäs kraftverk i Västerbotten, vilken försvårar och i vissa fall förhindrar uppströms och nedströms spridning av lax, öring och andra akvatiska organismer.

5.6.2. Bevarandemål

Arealen större vattendrag och mindre vattendrag ska vara oförändrad eller öka i takt med att biotoper återställs.

Arealen strömsträckor ska bibehållas eller förbättras med avseende på utbredning, fysiska kvalitéer och strömförhållanden.

Naturtyperna ska ha god funktion avseende vattenföring, flödesdynamik och hydromorfologi och bland annat:

- ha en naturlig hydrologisk regim som präglas av årligen återkommande lågvatten respektive översvämningar styrda av nederbörd och avsmältning, och som på vintern gynnar en naturlig isdynamik,
- ska mängden död ved öka, i vattnet och på svämplan, i sådan grad att organismer som är beroende av veden gynnas och att fisk får skydd och föda,
- ha en låg grad av antropogen påverkan avseende botten- och strandmiljöer samt hysa naturliga materialflöden av olikstora partiklar som är viktiga för att forma, förnya och upprätthålla dessa miljöer,
- vara i huvudsak fria från negativ påverkan orsakad av dikning,
- ska vattenvägarna vara fria från människoskapade vandringshinder som försvårar eller förhindrar spridning av naturligt förekommande organismer. Detta är nödvändigt för att arterna ska kunna upprätthålla en fungerande populationsdynamik och för att bibehålla balansen i ekosystemen.

Vattenkvaliteten i vattensystemet ska vara så god, det vill säga syrerik, näringsfattig och med i huvudsak stabilt pH samt utan föroreningar, att livsbetingelserna är gynnsamma för de naturligt förekommande arterna i vatten och på svämplan. Påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung ska vara försumbar.

Avseende vegetationen ska de naturliga vegetationstyperna i vattendragens närmaste omgivning, på svämplan och på bottnar bevaras i sådan utsträckning:

- att de utgör en ekologiskt funktionell kantzon, vilken hindrar läckage av sediment och skadliga ämnen samt bidrar med nödvändig skuggning och tillförsel av organiskt material,

- att de bibehåller sin naturliga struktur, artsammansättning, artrikedom och utbredning,

Artsammansättningen ska vara naturlig och de typiska arterna av till exempel insekter, kärlväxter och fiskar, bland annat simpor, nejonögon, elritsa, öring och harr, ska finnas i livskraftiga populationer. De typiska arternas utbredning ska inte minska och de ska ha möjlighet att sprida sig.

Främmande arter och stammar ska inte introduceras och befintliga sådana ska inte ha mer än försumbar påverkan på vattendragens artsammansättning, konkurrenssituation och funktion.²⁶

5.6.3. Bevarandetillstånd

Åbyälvens större och mindre vattendrag hyser mycket höga naturvärden tack vare sin stam av vildlax, sin biologiska mångfald, naturliga vattenföring och sin höga grad av naturlighet. Genom EU LIFE projektet ReBorN har nära 25 km av älvens huvudfåra återställts, vilket har förbättrat vattendragens kvalitet (se Tabell 3). Trenden för naturtyperna bedöms vara positiv men ytterligare insatser, främst i de mindre vattendragen, krävs innan vattendragen och dess typiska arter kan bedömas ha ett gynnsamt bevarandetillstånd. Det handlar till exempel om att hindra läckage av skadliga ämnen från diken, ta bort vandringshinder och återställa fiskars lek- och uppväxtområden. Av stor betydelse för bevarandetillståndet är också att konnektiviteten vid Hednäs kraftverk förbättras och att hänsynen inom skogsbruket ökar.

Tillståndet kan skilja stort mellan olika vattendrag. Eftersom klassningen av områdets naturtyper ännu är osäker, kan inte någon bedömning av bevarandetillståndet göras av respektive naturtyp. Mindre vattendrag är dock generellt känsligare för påverkan.

²⁶ Vissa invasiva främmande arter omfattas av nationell lagstiftning, vilken kan medföra krav på utrotning av bestånd.

6. Hotbild

Nedan beskrivs ett antal potentiella hot mot Natura 2000-områdets värden. Hoten som redovisas är exempel på verksamheter, aktiviteter och dess effekter som bedöms kunna åstadkomma en negativ påverkan på de utpekade naturtyperna och arterna. Texten syftar till att vara vägledande vid prövning och förvaltning. Den ska inte ses som komplett och även andra hotbilder kan bli aktuella, varje enskilt områdes förutsättningar och värden ska alltid beaktas.

Endast de allvarligaste hoten mot Natura 2000-områdets naturvärden, som vi i dag känner till, är beskrivna här. Hot av global karaktär, till exempel klimatförändringar och långväga, luftburna föroreningar vilka inte kan lösas genom hänsyn i och omkring området eller genom områdets skötsel, är inte beskrivna. Effekterna från dessa storskaliga och ofta mera diffusa faktorer bör likväl följas upp inom ramen för nationell uppföljning och övervakning.

Hoten gäller även om påverkan härrör från något som sker utanför områdets gränser. I ett hydrologiskt system ska hänsyn alltid tas till att lokala ingrepp och verksamheter kan få negativa konsekvenser över stora arealer. Det gäller både uppströms och nedströms i systemets alla beståndsdelar. Kumulativa effekter från flera påverkanskällor ska också beaktas.

6.1. Vattenkraft och dammar

Vattenkraft och dammar har en kraftigt negativ påverkan på vattendrag och deras ekosystem. Natura 2000-området är skyddat mot utbyggnad av ny vattenkraft eftersom de negativa effekterna skulle vara omfattande.²⁷

- Reglering av vattenföringen rubbar de naturliga vattenfluktuationerna och översvämningar sker därmed under andra delar av året än när höga flöden normalt skulle ha förekommit. Detta skapar en onaturlig strandmiljö som påverkar strandvegetationen och många vattenlevande organismer negativt. Arter kan försvinna från det påverkade området. Korttidsreglering kan dessutom orsaka erosion i stränder med finsediment genom dagliga in- och utflöden av vatten i strandhaken eller nötning av is. I långtidsmagasin blir stora områden bottenfrusna och organismerna fryser sönder under vintern eller torkar ut på våren. Vid islossningen rycks sediment loss. Dessutom blir isens framkomlighet och bärighet försämrade.
- Dammar skapar en barriäreffekt, även då en väl fungerande fiskväg finns. Det vattenmagasin som en damm bildar förändrar artsammansättningen av bland annat fisk. Även vattentemperaturen påverkas. Mängden strömlevande arter minskar och spridningen nedströms av både växter och djur försämras avsevärt. (Läs mer om vandringshinder i avsnitt 6.5 Fysiska förändringar).
- Mängden forssträckor i vattendraget minskar om de däms över och med dem går viktiga och artrika livsmiljöer förlorade. Nedanför dammar och

²⁷ 4 kap 6 § Miljöbalk (1998:808).

kraftverk kan torra fåror skapas där alla vattenlevande organismer försvinner.

- Naturlig erosion, transport och avsättning av sand och grus på stränder och botten är viktiga funktioner för vattendragets morfologi, exempelvis vid deltabildning och meandring. Det skapar därmed en mångfald av livsmiljöer, som lekbotten för fisk. En damm fångar upp materialet som avsätts på botten och påverkar därmed dessa grundläggande funktioner påtagligt negativt.
- Fisk dödas eller skadas i kraftverksturbinerna när de vandrar nedströms om det inte finns effektiva fiskavledare.

6.2. Skogsbruk

Avverkning och markberedning i eller i nära anslutning till vattnet eller svämplan kan leda till läckage av eroderat material, näringsämnen och skadliga ämnen, direkt eller via diken (läs mer i avsnitt 6.7 Ämnen med negativ påverkan på vattenmiljön och 6.9 Grumling). Solinstrålningen ökar vilket innebär att vattentemperaturen stiger. Detta missgynnar en mängd vattenlevande arter till exempel lax, öring och flodpärlmussla. Färre träd längs vattendraget minskar tillförseln av organiskt material som löv och ved till vattnet, vilket leder till minskad produktion och födotillgång i ekosystemet. Mindre vattendrag är extra känsliga för effekterna av ingrepp i närmiljön eftersom den relativa påverkan blir större. Skogsbruket markavvattnar även skogsarealer och orsakar körskador. Läs mer om effekter från markavvattning och körskador i avsnitt 6.3 Markavvattning samt 6.4 Körskador.

6.3. Markavvattning

Markavvattning i form av nya eller befintliga diken samt rensning av diken i jordbruksmark, skogsmark eller intill infrastruktur utgör ett problem för vattenmiljön. Detta gäller även när många nya vägdiken anläggs inom närliggande vindkraftsetableringar. Diken kan orsaka läckage av grumlande partiklar och skadliga ämnen, främst metaller samt gödande och försurande ämnen, till vattnet (läs mer i avsnitt 6.7 Ämnen med negativ påverkan på vattenmiljön och 6.8 Grumling). Diken påverkar även den omgivande miljön genom att dränera svämplan. Dessa hyser ofta artrika svämängar och svämskogar som utgör viktiga delar i vattendragens och sjöarnas artsamhällen och dynamik. Utdikade landområden har en sämre vattenhållande förmåga och utgör en försämrade buffert mot höga eller låga flöden. Därmed kan även det mottagande vattendraget påverkas av den förändrade vattenföringen.

6.4. Körskador

Körning med skogsmaskiner, fyrhjulingar eller andra motordrivna fordon i eller i anslutning till vattendrag kan orsaka stor skada. Det riskerar att skapa grumling och slamma igen botten nedströms, förstöra bottenstrukturen på platsen eller orsaka körspår som avleder vatten från omkringliggande mark till vattendragen. Det kan orsaka stor urlakning av kvicksilver och andra skadliga ämnen. Exempel på särskilt känsliga områden är utströmningsområden för grundvatten samt våtmarker i nära anslutning till vattnet. I anslutning till lokaler med flodpärlmussla är körning i vattendrag särskilt olämpligt. Det kan få förödande

effekter för musslorna som är mycket känsliga för grumling och överslammade bottenar.

6.5. Fysiska förändringar

Direkt fysisk påverkan på vattenmiljön och angränsande stränder, exempelvis genom grävning, schaktning, uträtning, invallning eller muddring av sjöar och vattendrag, är sällan möjlig utan att naturtypen skadas eller förstörs. Eftersom sediment och skadliga ämnen då frigörs kan sådana åtgärder även få konsekvenser nedströms (läs mer i avsnitt 6.7 Ämnen med negativ påverkan på vattenmiljön och 6.8 Grumling). Vid ekologisk återställning av vattendrag kan dessa typer av ingrepp vara nödvändiga för att skapa mer naturliga strukturer och förhållanden. Då är det viktigt att tillräckliga försiktighetsåtgärder vidtas. Omledning av vatten är särskilt skadligt eftersom det leder till torrläggning och förlust av naturtyp. Rensning och kanalisering av vattenfåror i små vattendrag leder till ökad bottenfrysning vilket försämrar fiskens möjlighet att överleva vintern.

Vandringshinder kan exempelvis utgöras av dammar, flottningslämningar, felaktigt utformade fiskvägar eller vägtrummor med felaktig placering eller utformning. Dessa omöjliggör eller försvårar naturliga spridningsmönster för till exempel fisk och ryggradslösa djur. Det hindrar arter att nå lek-, födosöks- och uppväxtområden och leder till decimerade eller isolerade populationer som kan bli genetiskt utarmade och försvagade. Flodpärlmusslan är beroende av att dess värd fiskarter kan nå sina lek- och uppväxtområden och påverkas därför också negativt av vandringshinder.

Broar och överfarter över vattendrag längs trafikerade vägar och järnvägar utgör ett hot mot lokala populationer av utter. Om uttern inte kan passera utan att gå upp på vägen kan det leda till att många individer trafikdödas årligen.

Exploatering i form av bebyggelse och anläggningar på stränder och i strandnära lägen hotar artrika strandmiljöer. Anläggningar som går ut i vattnet kan i ogynnsamma fall innebära negativ påverkan på vattenmiljön och dess organismer genom förändringar i flöden och sedimenttransport, särskilt i grunda områden.

Gruvetablering skulle innebära ett stort negativt och oåterkalleligt ingrepp i den berörda naturmiljön. Stora arealer värdefull natur skulle riskera att försvinna och risk finns även för läckage av skadliga och igenslammade ämnen både under pågående och efter avslutad drift.

6.6. Fiske och fiskodling

Ohållbart fiske påverkar mängden fisk, storleksfördelningen inom arter samt fördelningen mellan bytesfisk och rovfisk i ekosystemet. Detta kan i sin tur leda till kaskadeffekter (oförutsedda händelsekedjor) och obalans i ekosystemet.

Fiskodling innebär ökad risk för smittspridning till vild fisk. Förrymd fisk kan konkurrera ut en inhemsk population eller påverka dess genetiska status om populationerna korsar sig med varandra. Fiskodling kan även orsaka övergödning och andra föroreningar i älvsystemet.

Olika fisksjukdomars utbrott och varaktighet kan utgöra ett hot mot laxpopulationer. Bakgrunden till de senaste årens sjukdomsutbrott i flera vildlaxälvar är fortfarande okänd enligt statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), vilket måste beaktas vid förvaltning av laxstammen.

6.7. Ämnen med negativ påverkan på vattenmiljön

Utsläpp, urlakning eller läckage av ämnen som påverkar vattenmiljön negativt sker från många olika källor, bland annat areella näringar, gruvverksamhet, enskilda avlopp och markstörning i områden med sulfidjordar. Även när påverkan lokalt inte är stor kan de sammanlagda utsläppen eller läckagen ändå skapa påtagliga negativa effekter. Små utsläpp kan i vissa fall vara naturliga eller oundvikliga vid normal markanvändning, men ämnena ska inte överstiga halter vid vilka de riskerar att hota naturtypernas strukturer, funktioner, typiska arter eller långsiktiga stabilitet. Utsläpp som utgör hot är främst:

- Miljögifter, främst i form av metaller och organiska ämnen, kan ackumuleras i organismer och finnas kvar i miljön under mycket lång tid. Vattenlevande organismer är ofta särskilt utsatta för dessa. Toppredatorer som uttern ackumulerar miljögifter i kroppen. PCB, PFOS och PBDE är exempel på ämnen som ibland påträffas i oroande nivåer i uttrar. Även många olika läkemedelsrester, ibland i höga halter, har hittats i uttrar.²⁸ Det är fortfarande okänt om och i så fall hur det kommer att påverka uttrarna i framtiden.
- Övergödande ämnen kan skapa lokala problem i sjöar och vattendrag genom exempelvis ökad algpåväxt. Det kan även påskynda igenväxning i området. Kvävegynnade växter skulle öka och riskera att konkurrera ut de hävdgynnade arterna.
- Försurande ämnen kan skada fisk och andra vattenlevande organismer. De flesta av länets vatten är känsliga för försurande ämnen.

6.8. Grumling

Grumling kan uppstå när finkornigt material läcker ut i vattnet eller när sediment rörs upp från botten vid skogsbruk, byggnation eller annan mänsklig aktivitet. Detta kan till exempel skada den limniska miljön genom att lekbotten och undervattensvegetation slammas över. Det är också skadligt för ett flertal fiskarter och ryggradslösa djur. Arter som lever i bottenmaterial och filtrerande djur, exempelvis musslor, är särskilt känsliga för grumling.

6.9. Övrigt

Främmande arter kan konkurrera med inhemska arter, utnyttja dem som bytesdjur, sprida sjukdomar eller hybridisera med närstående arter.

Upphörd hävd (slätter och bete av svämängar/raningar) leder till igenväxning och i förlängningen en minskad mångfald längs vattendraget.

²⁸ Roos, Anna; Eriksson, Ulla; Egebeck, Anna-Lena; Benskin, Jon och Fick, Jerker. 2023. Miljögifter i uttrar från Sverige, rapport 1:2023. Naturhistoriska riksmuseet.

7. Bevarandeåtgärder

7.1. Allmänt

Målet med bevarandeåtgärder är att de utpekade naturtyperna och arterna ska nå eller upprätthålla ett gynnsamt bevarandetillstånd. Det kan innefatta både skydd, aktiv förvaltning eller återställning av skadade miljöer. Förvaltningen av ett helt älvsystem är komplext och många aktörer är delaktiga i arbetet utöver Länsstyrelsen, till exempel kommuner, markägare och fiskerättsinnehavare. I det här kapitlet redovisas bland annat en översikt över Länsstyrelsen i Norrbottens riktade arbete med utpekade naturtyper och arter. Många av åtgärderna sammanfaller med de åtgärder som behövs för att nå miljökvalitetsnormerna. Mer om förvaltningsarbetet går att läsa om i åtgärdsprogrammet för Bottenvikens vattendistrikt.

7.2. Skydd

Åbyälven är skyddad enligt Natura 2000-bestämmelserna (7 kap 28 - 29 § miljöbalken). Det innebär att alla verksamheter och åtgärder, innanför och utanför området, som på ett betydande sätt kan påverka Natura 2000-området är tillståndspliktiga.

Älven med dess biflöden och källflöden är även skyddad i Miljöbalken (4 kap 6 §) från uppförande av vattenkraftverk samt från att vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål utförs.

Området saknar för närvarande nästan helt andra former av områdesskydd, till exempel naturreservat eller biotopskyddsområden. Detta är inte gynnsamt för områdets långsiktiga bevarande. Andelen skyddad areal behöver utökas genom att de mest värdefulla miljöerna i området identifieras och skyddas. Detta gäller både de limniska värdena och intilliggande våtmarks- eller landmiljöer. På grund av den låga andelen övrigt formellt skydd har Åbyälven ett särskilt stort behov av tillräcklig hänsyn vid fysisk planering, exploatering och pågående markanvändning, exempelvis skogsbruk.

7.3. Fiskförvaltning

Av Åbyälvens utpekade och typiska fiskarter regleras i Norrbotten fisket på lax, öring och harr i olika omfattning. Upp till Östra Kikkejaursjön regleras fisket genom generell lagstiftning från Havs- och vattenmyndigheten. Uppströms denna råder ingen generell reglering av arterna, vilket innebär att fiskerättsägare sätter egna regler för sina respektive områden. Formerna för reglering är olika för respektive art samt för olika delar av vattensystemet. De regleringsformer som förekommer idag är: årliga fredningstider (under vilken fiske av en art är helt förbjudet under lek), minimimått på den fångade fisken, fångstbegränsningar avseende hur många fiskar som får behållas per person och dag samt regler kring tillåtna fiskeredskap.

Målsättningen för länets fiskeförvaltning är att uppnå och upprätthålla livskraftiga fiskpopulationer. I takt med ökande fiskbestånd ökar även intresset för fiske av arterna och därmed behovet av en hållbar förvaltning. Länsstyrelsen

arbetar därför för att fiskeförvaltningen ska bli mer anpassad efter respektive älv samt efter lokala förhållanden. Det kommer att behövas ett fortsatt arbete med att utveckla till exempel fiskereglering, tillsyn, fångstrapportering av lax och öring samt utökade samarbeten med fiskerättsägare.

7.4. Åtgärdsarbete

7.4.1. Utförd eller pågående miljöåterställning

Timmerflottningen har lämnat omfattande spår i hela Åbyälven. Rivning och avlägsnande av dammar och enskilda flottningsanordningar har pågått sedan 70-talet. Inom EU LIFE projektet ReBorN har Länsstyrelsen återställt nära 25 km i Åbyälvens huvudfåra. Inom EU LIFE projektet Revives ska Länsstyrelsen återställa cirka 6 km i biflödet Klubbälven samt åtgärda det sista återstående vandringshindret i Åbyälvens huvudfåra, uppströms Hednäs, det så kallade Guorpadämnet. Återställningarna omfattar åtgärder som syftar till att återskapa naturliga vattenmiljöer, exempelvis att återutsätta stenar och död ved i rensade vattendrag, anlägga lekbottnar, öppna upp avstängda sidofårar, bredda vattendragen till dess naturliga bredder och åtgärda vandringshinder. Åtgärderna har även som syfte att vattendragens grundläggande funktioner ska bli mer naturliga och därmed upprätthålla sig själva, genom till exempel naturlig transport av grus och sand. Målbilden för återställningarna är god ekologisk status enligt miljökvalitetsnormen, med avseende på så kallad hydromorfologiska kvalitetsfaktorer, till exempel vandringsbarhet, förändringar i vattenföring och förändring av vattendragets utformning. Generellt behöver minst 85 % av ett vattendrags strömsträckor vara återställda för att uppnå god status för berörda kvalitetsfaktorer.²⁹

7.4.2. Åtgärdsbehov

Av de 42 vattenförekomster som ingår i vattendrag inom Åbyälvens avrinningsområde har 22 sämre än god ekologisk status (se Tabell 3). Några av de vanligaste miljöproblemen i dessa vattenförekomster är flödesförändringar samt morfologiska förändringar och kontinuitet. Påverkan kommer främst från vattenkraft, vägtrummor samt flottning. Det visar att trots omfattande återställningsarbeten kvarstår ett åtgärdsbehov och att problemen med de historiska flottledsrensningarna har mycket stor utbredning. Länsstyrelsen genomför riktade biotopkarteringar av vattendrag för att kartlägga åtgärdsbehoven. Det är dessa karteringar som ligger till grund för vattenförvaltningens bedömning av ekologisk status och som utgör underlag för de åtgärdsprojekt som Länsstyrelsen utför. Även om många vattendrag karterats så finns det många sjöar och vattendrag som ännu inte omfattats och som därför har en okänd status och ett okänt behov av åtgärder.

²⁹ Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2019:25) om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten.

Tabell 3: Ekologisk status i de vattenförekomster som i VISS kopplats till Natura 2000-området i Norrbottens län.^{30 31} Det bör noteras att några förekomster inte är naturtypsklassade och att tabellen därmed bör utläsas som en fingervisning.

Vatten	Status	Antal	%
Sjöar	Totalt	13	
	Hög	0	0
	God	13	100
	Måttlig	0	0
Vattendrag	Totalt	42	
	Hög	0	0
	God	20	49
	Måttlig	22	51

Skellefteå Kraft beslutade 2022 att ansöka om återkallande av tillståndet för verksamheten vid Hednäs kraftverk vilket i förlängningen kan innebära att kraftverket rivs ut. Vid en eventuell utrivning måste konnektiviteten uppströms och nedströms säkerställas och hänsyn tas till naturmiljö och känsliga arter. Om kraftverket och dammen inte rivs ut krävs åtgärder för att underlätta uppströms och nedströms vandring för i vattendraget naturligt förekommande organismer.

Felaktigt lagda vägtrummor kan skapa vandringshinder för vattenlevande djur och utgör ett stort problem för länets vattenmiljöer. Vägtrummorna är ofta lagda i små vattendrag vilka är viktiga för vattensystemets hela ekologi och funktion. Länsstyrelsen i Norrbotten har under åren 2015–2017 inventerat vägar som korsar vattendrag inom Åbyälvens avrinningsområde och hittade då 63 väg-vattenpassager varav färre än 20 helt eller delvis vandringshindrande passager återstår att åtgärda.

Trots omfattande genomförda och planerade återställningsarbeten finns sannolikt ett fortsatt behov av att åtgärda diken med negativ påverkan på vattendrag och sjöar. I dagsläget saknas tillräckligt underlag för en bedömning av hur många diken som återstår och vilka av dessa som behöver åtgärdas. Länet har generellt sett dikats i stor omfattning överallt där skogsbruk bedrivits vilket för Åbyälven utgör hela avrinningsområdet.

Inom Åbyälvens Natura 2000-område finns det 14 identifierade områden med potentiellt förorenad mark.³² Inom dessa områden finns det pågående eller avslutade verksamheter som bedömts kunna förorena marken och orsaka

³⁰ Skyddade områden - Åbyälven (lansstyrelsen.se)

³¹ Projektet ReBorN har gjort åtgärder i tre vattenförekomster i Åbyälven. Av dessa tre har en klassats upp med avseende på hydromorfologiska parametrar, i en har åtgärdssträckan varit för kort så den har inte klassats om och en har åtgärdats efter 2019 och kommer därmed tas med i klassningen i nästa vattenförvaltningscykel (cykel 4).

³² EBH-kartan (lansstyrelsen.se) datauttag 2023-02-23.

miljöproblem i anslutning till denna. Inget av dessa områden har varit föremål för åtgärder. Föroreningarna härrör från flera olika verksamheter som bränsledepåer, träimpregnering, plantskolor, depå för bekämpningsmedel och kemtvättar. Länsstyrelsen har inventerat förorenade markområden och publicerat rapporter kommunvis. De förorenade områden som finns inom Åbyälvens avrinningsområde finns beskrivna i rapporterna för Arvidsjaurs och Piteå kommuner.³³

Älvsystemet korsar ett stort antal vägar samt järnväg. Utterpassager kan behöva göras där risken för trafikdödade djur anses som stor. Någon behovsanalys av Åbyälven har dock inte utförts.

Det förekommer sannolikt ett flertal främmande arter och fiskstammar inom Åbyälvens avrinningsområde, men kunskapen om deras utbredning och påverkan på ekosystemet är i de flesta fall bristfällig. I nuläget har Länsstyrelsen inte kännedom om några tydligt negativa effekter från sådana arter men detta bör bevakas och i förekommande fall åtgärdas.

³³ Inventering av förorenade områden i Arvidsjaurs kommun. Länsstyrelsens rapportserie 23/2013. Inventering av förorenade områden i Piteå kommun. Länsstyrelsens rapportserie 21/2013.

8. Källor

Hemsidor:

[EBH-kartan \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se) datauttag 2023-02-23.

[Fiskvandring - Skellefteå Kraft \(skekraft.se\)](https://skekraft.se) (hämtad 2023-02-15).

[LIFE Revives: Reviving freshwater pearl mussel populations and their habitats — Department of Biological and Environmental Science \(ju.fi\)](https://www.jyu.fi) (hämtad 2023-02-15).

Biogeografisk uppföljning av naturtyper och arter (naturvardsverket.se) (hämtad 2023-02-15).

Databasen för provfiske i vattendrag - SERS | Externwebben (slu.se) (hämtad 2023-02-15)

[hansyn-till-vatten-alla-faktablad-samlade-i-en-pdf.pdf \(skogsstyrelsen.se\)](https://skogsstyrelsen.se) (hämtad 2023-02-15).

Målbilder för god miljöhänsyn - Skogsstyrelsen (hämtad 2023-02-15).

Naturvårdsdirektivets arter och naturtyper. ([Natura 2000 i Sverige \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)) (hämtad 2023-02-15).

[Skyddade områden - Åbyälven \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se) (hämtad 2023-02-24).

[Tillstånd Natura 2000-område | Länsstyrelsen Norrbotten \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se) (hämtad 2023-02-15).

[Vägledning - Mindre vattendrag \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se) (hämtad 2023-02-15)

[Vägledning - Myrsjöar \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se) (hämtad 2023-02-15).

[Vägledning - Större vattendrag \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se) (hämtad 2023-02-15)

[Vägledning - Äviestrandsjöar \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se) (hämtad 2023-02-15).

[Välkommen till VISS \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se) (hämtad 2023-02-15).

[ÅBYÄLVEN | reborn \(rebornlife.org\)](https://rebornlife.org) (hämtad 2023-02-15).

Rapporter:

Backe, Susanne. 2021. Utterförekomst före och efter miljöåterställning av vattendrag i projektet ReBorN LIFE. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Baltic salmon and trout assessment working group (WGBAST). Volume 3, Issue 26. ICES scientific reports. 2021.

Bergström, Tomas; Sundberg, Michael; Näslund, Ingemar. 2006. Utter i Jämtlands län, rapport 2006:02. Länsstyrelsen i Jämtlands län.

Broman, Andreas. 2018. Tekniska fiskvägar i Norr- och Västerbottens län. Länsstyrelsens rapportserie nr 17/2018. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Broman, Andreas. 2023. Potentiell smoltproduktion i Åbyälven. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Calles, Olle; Degerman, Erik; Wickström, Håkan; Christiansson, Jonas; Gustafsson, Stina och Näslund, Ingemar. 2013. Anordningar för upp- och nedströms passage av fisk vid vattenanläggningar. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14.

Dahlström, Niklas; Jönsson, Karin och Nilsson, Christer. 2005. Long-term dynamics of large woody debris in a managed boreal forest stream. *Forest Ecology and Management*. Volym 210. Umeå universitet.

Degerman, Erik och Näslund, Ingemar. 2021. Fysisk restaurering av akvatiska miljöer, vattendrag och sjöar med kantzoner och våtmarker. Rapport 2021.03. GRIP on LIFE. Havs- och vattenmyndigheten.

Fisk, Erik och Johansson, Sören. 2017. Utsättningar av lax i Västerbotten under 1900-talet, Länsstyrelsen i Västerbottens län.

Gustafsson, Stina. 2010. Migration losses of Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) smolts at a hydropower station area in River Åbyälven, Northern Sweden. SLU, Sveriges lantbruksuniversitet.

Henriksson, Lennart och Söderberg, Håkan. 2020. Åtgärdsprogram för flodpärlmussla. Rapport 2020:19. Havs- och vattenmyndigheten.

Inventering av förorenade områden i Arvidsjaur kommun. Länsstyrelsens rapportserie 23/2013.

Inventering av förorenade områden i Piteå kommun. Länsstyrelsens rapportserie 21/2013.

Lundström, Per. 2017. Underlag för samråd avseende fiskvandningsåtgärder i Hednäs kraftverk. EKOM.

Olofsson, Patrik. 2018. Pre-restoration study of freshwater pearl mussel glochidia larvae on salmon and trout in rivers within ReBorN-LIFE (LIFE15 NAT/SE/000892). Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Oulasvirta, Panu (red). 2015. RAAKKU! – Freshwater pearl mussel in northern Fennoscandia. Series A 214. Metsähallitus.

Palm, Stefan; Romakkaniemi, Atso; Dannewitz, Johan; Pakarinen, Tapani; Huusko, Riina; Jokikikko, Erkki och Broman, Andreas. 2020. Torneälvens bestånd av lax, havsöring och vandringsik – gemensamt svensk-finskt biologiskt underlag för bedömning av lämpliga fiskeregler under 2020. 2020. SLU.

Roos, Anna; Eriksson, Ulla; Egebeck, Anna-Lena; Benskin, Jon och Fick, Jerker. 2023. Miljögifter i utter från Sverige, rapport 1:2023. Naturhistoriska riksmuseet.

Utredning fiskväg Hednäs kraftverk, Åbyälven, Skellefteå kommun. Norconsult. 2015.

Wengström, Niklas. 2022. LIFE ReBorN – Evaluation of prevalence and intensity of glochidia on Salmonidae. SportFiskarna.

Zinko, Ursula. 2005. Strandzoner längs skogsvattendrag. Världsnaturfonden WWF.

Österling, Martin och Högberg, Jan-Olov. 2013. The impact of land use on the mussel *Margaritifera margaritifera* and its host fish *Salmo trutta*. Hydrobiologia.

Övrigt:

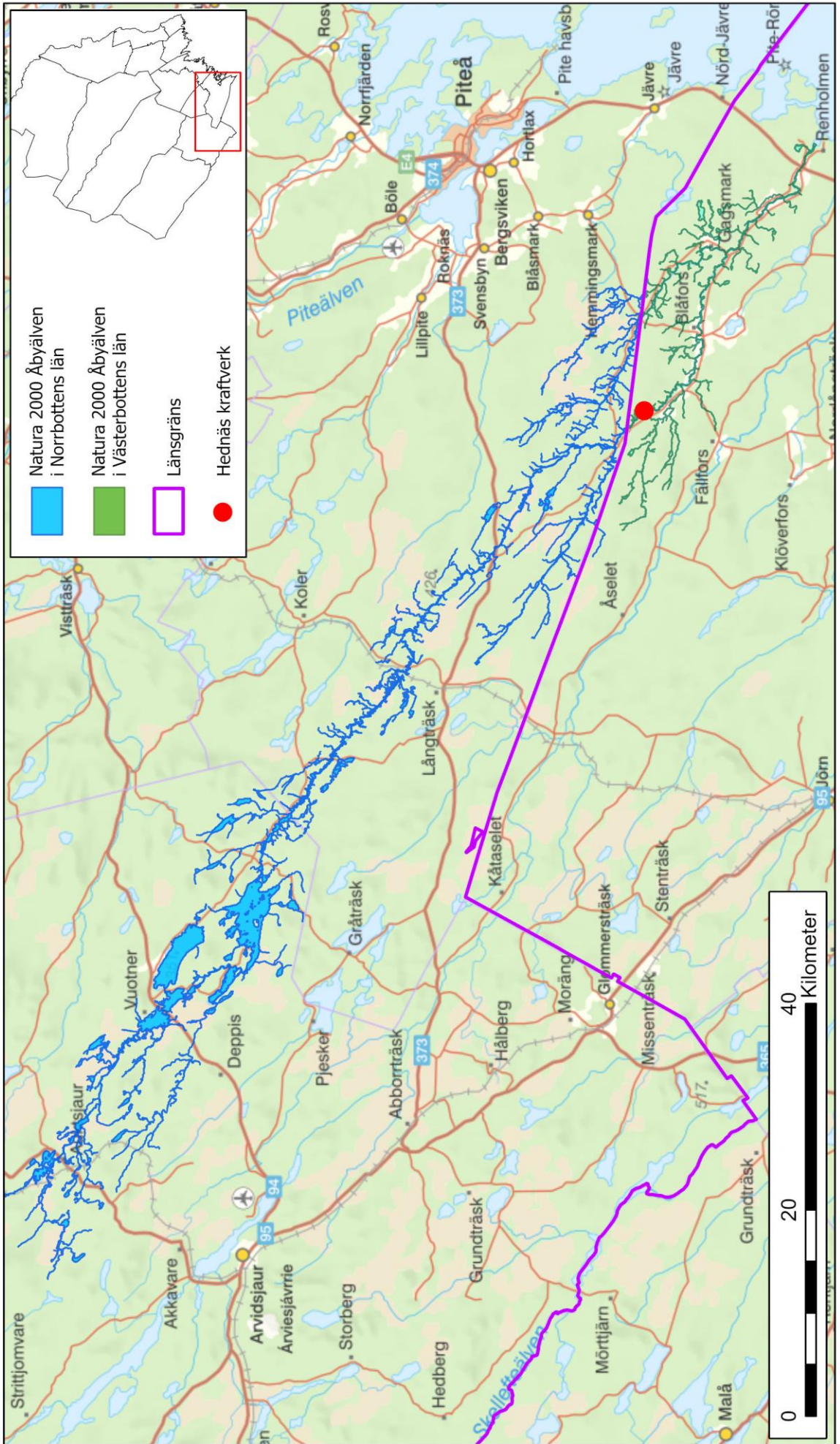
Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2019:25) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

Miljöbalk (1998:808).

VA 9/1990, dom 1991-06-20. Vattendomstolen, Umeå tingsrätt.

M 379-99, deldom 2007-09-27. Miljödomstolen, Umeå tingsrätt.

Bilaga 1: Åbyälvens Natura 2000-område

2. Bilaga - Fördjupade beskrivningar av bevarandemålen

Denna bilaga innehåller fördjupade beskrivningar av bevarandemålen för de arter och naturtyper som pekats ut som värdefulla i Åbyälvens Natura 2000-område. I fördjupningarna redovisas bland annat bedömningar av hur kraftverket i Hednäs påverkar möjligheterna att uppnå ett gynnsamt bevarandetilstånd hos respektive art och naturtyp. Observera att för arter gäller vanligtvis även att habitatet ska kunna förse arten med nödvändiga strukturer och funktioner. Målen och fördjupningarna för naturtyperna bör därför läsas parallellt med målen för arterna.

Art	Bevarandemål	Fördjupad beskrivning för Norrbotten
Flodpärlmussla 1029	1 Flodpärlmusslan ska finnas spridd i området, populationen ska vara livskraftig och ha en nyrekrytering av småmusslor (juveniler). <i>Målet har fått tilläggen "populationen ska" och "juveniler".</i>	Flodpärlmusslan finns längs 24 km av Åbyälvens huvudfåra. Populationen är gles och ingen lyckad rekrytering av småmusslor (juveniler) har observerats. En del av problematiken beror på att alltför få individer av lax och öring kan vandra upp från havet till flodpärlmusslorna. En annan faktor som påverkar är populationens gleshet som gör att flodpärlmusslans spermier får svårt att nå honorna vilket leder till få larver som i sin tur ska hitta någon av de fåtaliga värdfiskarna. Även kvarvarande miljöskador från flottningsepoken har haft en negativ inverkan. Målet är en naturlig förnygringsprocess som leder till att populationen når livskraftiga nivåer och att arten sprider sig.
	2 Det ska finnas livskraftiga, reproducerande populationer av värdfisk, framför allt lax men även öring, för att flodpärlmusslan ska kunna rekrytera nya individer till populationen och sprida sig. <i>Målet har ändrats så att värdfiskens funktion framgår tydligare.</i>	Från byggandet av kraftverket i Hednäs 1919 fram till 1996 då en fisktrappa togs i drift kunde inga vandrande bestånd av värdfisk nå flodpärlmusslorna i Norrbotten. Sedan dess har uppvandringen av lax, som troligen är den primära värdfiskarten, och öring visserligen ökat men ligger fortfarande på mycket låga nivåer. ³⁴ För att förbättra förutsättningarna för populationen ska Länsstyrelsen, tillsammans med Sportfiskarna Region Norr, inom ramen för LIFE-projektet Revives 2021—2026, infektera upp till 300 laxar/år med glochidielarver. För att en naturlig förnygringsprocess ska komma till stånd krävs dock åtgärder för att underlätta för lax och öring att vandra förbi Hednäs kraftverk upp till flodpärlmusslorna. Se vidare mål och fördjupade beskrivningar för lax.
	3 Flodpärlmusslornas och värdfiskarnas livsmiljöer ska bibehållas eller förbättras med avseende på utbredning, fysiska kvalitéer och strömförhållanden. <i>Målet har ändrats så att det omfattar hela livsmiljöerna och att motsvarande skrivning kan nyttjas för stensimpa.</i>	När vattendrag flottledsrensats har också många av de kvalitéer som är nödvändiga för flodpärlmusslans fortlevnad påverkats. Upp emot 25 km av Åbyälvens huvudfåra i Norrbotten har därför restaurerats genom bland annat uppluckring av bottnar och återföring av grus och sten. Inom den åtgärdade vattendragssträckan har sammanlagt 641 lekbottnar för lax och öring

³⁴ Fiskvandring - Skellefteå Kraft (skekraft.se) (hämtad 2023-02-15).

		<p>anlagts.³⁵ Fler åtgärder för att öka arealen av flodpärlmusslans och värdfiskens livsmiljöer i biflödet Klubbälven planeras inom LIFE-projektet Revives 2021—2026. Ytterligare åtgärdsbehov finns i Åbyälvens övriga biflöden och sannolikt även i huvudfåran.</p> <p>En förutsättning för att lekbottnarnas kvalitet ska bibehållas på lång sikt är att bland annat att tillräckligt många lekfiskar kan passera Hednäs kraftverk. När lekfiskarna gräver om i grusbotten förhindrar de att botten sätts igen av till exempel oorganiska finpartiklar och därmed till att de behåller sin funktion för fiskens lek och som habitat för flodpärlmussla.</p> <p>Målet inkluderar att ingen människoskapad försämring får ske.</p> <p>Se även mål 2 för naturtyperna 3210 och 3260.</p>
4	<p>Vattenkvaliteten ska vara god, med en försumbar påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung.</p> <p><i>Målet har ändrats så att det framgår att det handlar om människans påverkan.</i></p>	<p>Flodpärlmusslan ställer stora krav på sin livsmiljö utöver strömmande vatten och hårbotten av grus och sten.³⁶</p> <p>Övergödning, som mäts med totalfosfor och nitrat, bör kunna undvikas med effektiv avloppsrening samt välplanerad grävning och kontrollerad markanvändning. Detta innebär bland annat att all slamtransport från dikesrensning i samband med skogsbruk ska förhindras.³⁷</p> <p>När det gäller försurning, som mäts med pH och oorganiskt aluminium, är situationen generellt sett bra i norrbottensdelen av älven. Det förekommer naturliga surstötter på våren men flodpärlmusslan tycks inte påverkas av dem.</p> <p>På grund av kemiska föroreningar uppnås generellt sett inte god kemisk status i Sveriges vatten. Det är därför viktigt att påverkan inte ökar.</p> <p>Med sedimentterande partiklar avses bland annat oorganiska finpartiklar (<1mm) som kan sätta igen bottenstratum där musslor finns och därigenom påverka syresättningen negativt.</p> <p>Grumling och sedimentering kan mätas med turbiditet, färgtal och andelen finkornigt oorganiskt substrat men också med redoxpotentialen som mäter syresättningen i bottenstratum vilket indirekt avspeglar grumlingens effekter.</p> <p>Målet innebär att vattenkvaliteten ska bibehållas eller förbättras.</p> <p>Se även mål 4 för naturtyperna 3210 och 3260.</p>
	<p>Antropogent orsakad transport av finkorniga oorganiska partiklar ska inte förekomma i sådan mängd att det riskerar att skada musslorna eller deras livsmiljö.</p> <p><i>Målet har tagits bort eftersom motsvarande finns i mål 4.</i></p>	
5	<p>Skogen längs vattendragen ska bevaras i sådan utsträckning att den skapar den skuggande effekt och stabila vattentemperatur som är nödvändig för musslorna och deras värdfiskar.</p>	<p>Se mål 5 för naturtyperna 3210 och 3260.</p>

³⁵ ÅBYÄLVEN | reborn (rebornlife.org) (hämtad 2023-02-15).

³⁶ Henriksson, Lennart och Söderberg, Håkan. 2020. Åtgärdsprogram för flodpärlmussla. Rapport 2020:19. Havs- och vattenmyndigheten.

³⁷ Målbilder för god miljöhänsyn - Skogsstyrelsen (hämtad 2023-02-15).

		De viktigaste kärnområdena för arten ska omfattas av formellt områdesskydd. <i>Målet har tagits bort eftersom det utgör en åtgärd.</i>	
Art		Bevarandemål,	Fördjupad beskrivning för BD
Lax 1106	1	Antalet lekvandrande lax, även de som passerar Hednäs, ska uppvisa en ökande trend från 2010-talets nivåer. Laxstammen ska ha en naturlig storleksfördelning med ett tydligt inslag av stora individer. <i>Målet har förtydligats genom att bisatsen "även de som passerar Hednäs", lagts till.</i>	För Norrbottensdelen av Åbyälven avser målet antalet laxar som passerar Hednäs kraftverk. Om Hednäs avvecklas och kraftverksdammen rivs kan målet behöva mätas i tätteten av laxungar på elfiskade lokaler uppströms det tidigare kraftverket. Under perioden 1919–1996 kunde inga laxar ta sig förbi Hednäs. Efter 1996, då en fisktrappa togs i bruk, har laxen successivt återetablerat sig, men populationen påverkas fortfarande negativt av kraftverket. Uppvandrande laxar har problem med att hitta fiskvägen och riskerar att bli fördröjda när de i stället simmar upp i torrfåran. ³⁸ Detta medför sannolikt att många fiskar aldrig når habitatet uppströms kraftverket. Laxpopulationen påverkas även av att en stor andel smolt riskerar att dödas i den dämnda delen av älven eller när de passerar turbinerna respektive fisktrappan. ^{39 40} De senaste 12 åren har den tidigare ökningen av uppvandrande laxar planat ut och ligger nu på i medeltal 90 laxar/år. ⁴¹ Antalet uppvandrande fiskar kan dock vara något underskattat eftersom det inte skett någon uppräknings av antalet fiskpassager vid driftsavbrott i fisktrappans räknare. Stora laxindivider, som ofta är flergångslekare, bedöms vara viktiga för en laxpopulation. De kan bära på gener som är positiva för överlevnad och tillväxt. Stora laxhonor innebär också många deponerade ägg och därmed fler laxungar i vattendragen. I Torneälvens laxbestånd, som i huvudsak är opåverkat av vattenkraft, är honornas medelvikt cirka 8 kilo och andelen flergångslekare utgör i genomsnitt cirka 5 % av beståndet. ⁴² Dessa värden kan utgöra referenser vid bedömningen av laxens bevarandetillstånd i Åbyälven. För att målet ska nås krävs åtgärder för att förbättra konnektiviteten vid Hednäs kraftstation. Enligt beräkningar av fiskeutredningsgruppen (FUG) vid Länsstyrelsen i Norrbottens län 2023 behöver 1 667 laxar årligen vandra upp i älven för att beståndet långsiktigt ska upprätthålla en gynnsam genetisk struktur. Förutsatt att det inte förekommer flera delbestånd i älvsystemet är det ur ett genetiskt perspektiv inte nödvändigt att lax passerar Hednäs eftersom det bedöms finnas

³⁸ Broman, Andreas. 2018. Tekniska fiskvägar i Norr- och Västerbottens län. Länsstyrelsens rapportserie nr 17/2018. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

³⁹ Gustafsson, Stina. 2010. Migration losses of Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) smolts at a hydropower station area in River Åbyälven, Northern Sweden. SLU, Sveriges lantbruksuniversitet.

⁴⁰ Utredning fiskväg Hednäs kraftverk, Åbyälven, Skellefteå kommun. Norconsult. 2015.

⁴¹ [Fiskvandring - Skellefteå Kraft \(skekraft.se\)](https://www.skekraft.se) (hämtad 2023-02-15).

⁴² Palm, Stefan; Romakkaniemi, Atso; Dannewitz, Johan; Pakarinen, Tapani; Huusko, Riina; Jokikikko, Erkki och Broman, Andreas. 2020. Torneälvens bestånd av lax, havsöring och vandringslik – gemensamt svensk-finskt biologiskt underlag för bedömning av lämpliga fiskeregler under 2020. 2020. SLU.

		tillräckligt stora arealer laxhabitat nedströms kraftverket. ⁴³	
	2	<p>Produktionen av smolt ska vara minst 73 % av den beräknade maximala kapaciteten för älven (rekommenderat älvspecifikt mål enligt ICES/WGBAST:s årliga rapport).</p> <p><i>Målet har reviderats till 73 % i enlighet med WGBAST:s bedömning 2021.</i></p>	<p>Medel för den potentiella smoltproduktionen i hela Åbyälven har av Baltic salmon and trout assessment working group (ICES arbetsgrupp WGBAST) beräknats till 11 000.⁴⁴ WGBAST har bedömt att den faktiska smoltproduktionen i medeltal behöver ligga på 8 000 för att MSY ska uppnås. Smoltmålet för Åbyälven bör därmed uppgå till 73 %. För närvarande ligger den beräknade smoltproduktionen i älven under den antagna potentiella nivån vilket sannolikt är en konsekvens av passageproblematiken vid Hednäs.⁴⁵</p> <p>Enligt FUG:s beräkningar 2023 är den potentiella smoltproduktionen i hela Åbyälven betydligt högre än 11 000 smolt. Troligen ligger potentialen närmare 40 000 smolt vid en passageeffektivitet vid Hednäs på 80 %.⁴⁶ Detta innebär att skillnaden mellan nuvarande och potentiell smoltproduktion sannolikt är betydligt större än vad WGBAST:s senaste beräkningar visar. Målet har därmed brister som behöver beaktas vid kommande utvärderingar och uppdateringar.</p>
	3	<p>Laxen ska föryngra sig inom hela det område där den har naturlig förekomst i Åbyälven.</p> <p><i>Målet är oförändrat.</i></p>	<p>För närvarande beräknas Åbyälven innehålla 84 hektar reproduktionsområden varav 31 hektar uppströms Hednäs kraftverk, i huvudsak i Norrbottens län.⁴⁷ Enligt FUG:s beräkningar 2023 torde älven snarare innehålla omkring 176 hektar laxhabitat varav cirka 85 hektar uppströms Hednäs.⁴⁸</p> <p>Lax har en historisk, naturlig förekomst i stora delar av Åbyälven inklusive Klubbälven men dess möjlighet att föryngra sig i reproduktionsområdena ovanför Hednäs kraftverk begränsas av fiskvägens bristfälliga funktionalitet.</p>
	4	<p>Befintliga lekbottnar och uppväxtområden ska bibehållas eller förbättras med avseende på utbredning, fysiska kvaliteter och strömförhållanden.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att en avslutande mening om biotopåterställning tagits bort eftersom det utgör en åtgärd.</i></p>	<p>Tillgången till lämpliga lek- och uppväxtområden är av avgörande betydelse för laxpopulationens status och utveckling. Laxhonors äggproduktion beräknas ligga på 1000 – 1800 ägg per kg hona vilket är relativt få jämfört med andra fiskarter. Risken för omgrävning i redan använda lekgropar, och därmed oavsiktligt dödande av tidigare lagd rom, minskar med en större areal lekbottnar. Slutsatsen är att om man vill skapa bra förutsättningar för lek bör minst omkring 20 % av lokalens yta utgöras av lämpligt leksubstrat, gärna mer, men över 60 % lönar det sig knappt att gå.⁴⁹</p> <p>Inom ramen för LIFE-projektet Reborn (2016–2022) har cirka 25 km av Åbyälvens huvudfåra i Norrbotten återställts i syfte att förbättra bland annat laxens livsmiljöer genom uppluckring av</p>

⁴³ Broman, Andreas. 2023. Potentiell smoltproduktion i Åbyälven. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

⁴⁴ Tabell 4.2.3.2, sidan 192. Baltic salmon and trout assessment working group (WGBAST). Volume 3, Issue 26. ICES scientific reports. 2021.

⁴⁵ Se t ex sidan 200. Baltic salmon and trout assessment working group (WGBAST). Volume 3, Issue 26. ICES scientific reports. 2021.

⁴⁶ Broman, Andreas. 2023. Potentiell smoltproduktion i Åbyälven. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

⁴⁷ Sidan 157 och 193. Baltic salmon and trout assessment working group (WGBAST). Volume 3, Issue 26. ICES scientific reports. 2021.

⁴⁸ Broman, Andreas. 2023. Potentiell smoltproduktion i Åbyälven. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

⁴⁹ Degerman, Erik och Näslund, Ingemar. 2021. Fysisk restaurering av akvatiska miljöer, vattendrag och sjöar med kantzoner och våtmarker. Rapport 2021.03. GRIP on LIFE. Havs- och vattenmyndigheten.

		<p>bottnar och återföring av grus och sten. Inom den åtgärdade vattendragssträckan har sammanlagt 641 lekbottnar lämpliga för laxarnas lek anlagts. Ytterligare insatser planeras för biflödet Klubbälven inom det nya projektet LIFE Revives.</p> <p>En förutsättning för att lekbottnarnas kvalitet ska bibehållas på lång sikt är bland annat att tillräckligt många lekfiskar kan passera Hednäs kraftverk. När lekfiskarna gräver om i grusbottarna förhindrar de att botten sätts igen av till exempel oorganiska finpartiklar och därmed till att de behåller sin funktion för fiskens lek och som habitat för flodpärlmussla.</p> <p>Se även mål 2 för naturtyperna 3210 och 3260.</p>
	<p>Lekbottnar ska vara fria från sediment som slammar igen.</p> <p><i>Målet har tagits bort eftersom motsvarande finns i mål 4 och mål 6.</i></p>	
5	<p>Artens upp- och nedströmsvandring ska inte hindras eller påtagligt försvåras av mänskligt skapade vandringshinder.</p> <p><i>Målet är oförändrat.</i></p>	<p>Den totala passageeffektiviteten vid Hednäs kraftverk bedöms vara låg. Uppvandrande lax har mycket svårt att hitta fiskvägen och när vatten spills i den torrlagda älvfåran lockas fiskarna i stället dit. När vattenflödet minskar riskerar fiskarna att fastna i kvarvarande vattenansamlingar där de löper ökad risk att utsättas för både svampangrepp och predation.⁵⁰</p> <p>En fördröjd passage leder dessutom till energiförluster och till att fisken kan missa det 'environmental window' som arten kräver för att vandring ska ske.⁵¹ En längre fördröjning vid ett vandringshinder kan reducera den uppvandrande laxens fitness, begränsa dess uppströms migration och utsätta den för sjukdomar, predatorer och föroreningar. I Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14 anges att en rekommendation för svenska förhållande bör vara en fördröjningstid på max 3 dygn.⁵²</p> <p>I dagsläget finns inget skydd för nedvandrande mindre fisk såsom smolt varför dödligheten bedöms vara omfattande.⁵³</p>
6	<p>Vattenkvaliteten ska vara god, med en försumbar påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung.</p> <p><i>Målet har ändrats så att det framgår att det handlar om människans påverkan.</i></p>	<p>Mänsklig påverkan ska till exempel inte orsaka att oorganiska finpartiklar (<1mm) sätter igen bottenstratet där laxar leker och därmed påverka reproduktionen negativt.</p> <p>Se även mål 4 för naturtyperna 3210 och 3260.</p>
7	<p>Vattenståndsfluktuationer och flöden ska vara naturliga.</p>	<p>Vid Hednäs kraftverk är viss korttidsreglering tillåten inom givna gränser.⁵⁴ Skellefteå Kraft uppger dock att det i praktiken inte sker någon</p>

⁵⁰ Degerman, Erik och Näslund, Ingemar. 2021. Fysisk restaurering av akvatiska miljöer, vattendrag och sjöar med kantzoner och våtmarker. Rapport 2021.03. GRIP on LIFE. Havs- och vattenmyndigheten.

⁵¹ Calles, Olle; Degerman, Erik; Wickström, Håkan; Christiansson, Jonas; Gustafsson, Stina och Näslund, Ingemar. 2013. Anordningar för upp- och nedströms passage av fisk vid vattenanläggningar. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14.

⁵² Calles, Olle; Degerman, Erik; Wickström, Håkan; Christiansson, Jonas; Gustafsson, Stina och Näslund, Ingemar. 2013. Anordningar för upp- och nedströms passage av fisk vid vattenanläggningar. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14.

⁵³ Gustafsson, Stina. 2010. Migration losses of Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) smolts at a hydropower station area in River Åbyälven, Northern Sweden. SLU, Sveriges lantbruksuniversitet.

⁵⁴ VA 9/1990, dom 1991-06-20 och M 379-99, deldom 2007-09-27.

		<i>Målet är oförändrat.</i>	sådan reglering eftersom kraftverket drivs som ett så kallat strömkraftverk. ⁵⁵ En drift med korttidsreglering enligt tillståndet medför stora och onaturliga flödesfluktuationer som skulle kunna påverka laxpopulationen negativt.
	8	Skogen längs vattendragen ska bevaras i sådan utsträckning att den skapar den skuggande effekt, stabila vattentemperatur och bidrag av död ved som är nödvändig för att laxen ska trivas och reproducera sig. <i>Målet har justerats språkligt och fått tillägget "som är nödvändigt för att laxen ska trivas och reproducera sig".</i>	Se mål 5 för naturtyperna 3210 och 3260.
		Laxfisket som bedrivs ska vara hållbart. <i>Målet har tagits bort eftersom det utgör en åtgärd.</i>	
Art		Bevarandemål stensimpa	Fördjupad beskrivning för Norrbotten
Stensimpa 1163	1	Stensimpans population ska inte minska och arten ska fortsatt finnas i de delar av Åbyälvens vattensystem där den har en naturlig förekomst. <i>Målet har redigerats språkligt.</i>	Stensimpa är allmänt spridd i huvudfåran och förekommer även i vissa biflöden. ⁵⁶ Arten klarar dock inte att passera Hednäs kraftverk uppströms via fisktrappan, som är utformad så att fisk måste hoppa från ett trappsteg till ett annat. En förbättrad konnektivitet vid Hednäs skulle eventuellt medföra ett förbättrat genetiskt utbyte mellan populationerna och därmed en högre genetisk diversitet inom arten. Detta skulle i sin tur göra att stensimpan i högre grad kan motstå negativ påverkan. Det är dock tveksamt om stensimpan klarar av att vandra uppströms den naturliga, relativt branta och trånga forsen innan kraftverksetableringen 1919.
	2	Stensimpans livsmiljöer ska bibehållas eller förbättras med avseende på utbredning, fysiska kvalitéer och strömförhållanden. <i>Nytt mål avseende stensimpans livsmiljöer.</i>	Se mål 2 för naturtyperna 3210 och 3260.
	3	Vattenkvaliteten ska vara god, med en försumbar påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentnerande partiklar av antropogent ursprung. <i>Målet har ändrats så att det framgår att det handlar om människans påverkan.</i>	Se även mål 4 för naturtyperna 3210 och 3260.
Art		Bevarandemål utter	Fördjupad beskrivning Norrbotten
Utter 1355	1	Uttern ska inte minska i utbredning eller populationsstorlek. Den ska förekomma väl spridd i hela vattensystemet längs både huvudfåran och biflöden. <i>Målet har redigerats språkligt.</i>	Inom ReBorN-projektet 2016–2022 har flottledsrensade delar av Åbyälvens återställts. Detta har medfört att antalet uttrar ökat samt att spridning tillkommit på fler lokaler längs älven. ⁵⁷ Åtgärder inom det pågående LIFE-projektet Revives bedöms även de kunna påverka uttern positivt. För närvarande finns inga populationsdata som kan användas för uppföljning av målet men en metod

⁵⁵ Lundström, Per. 2017. Underlag för samråd avseende fiskvandringsåtgärder i Hednäs kraftverk. EKOM.

⁵⁶ Databasen för provfiske i vattendrag - SERS | Externwebben (slu.se) (hämtad 2023-02-15)

⁵⁷ Backe, Susanne. 2021. Utterförekomst före och efter miljöåterställning av vattendrag i projektet ReBorN LIFE. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

		för att beräkna populationen med hjälp av eDNA-analys av spillning håller på att tas fram.	
	2	<p>Åbyälven med de biflöden och sjöar som ingår i området ska vara fortsatt naturligt rika på fisk och andra viktiga bytesdjur.</p> <p><i>Målet är oförändrat.</i></p>	<p>Genomförda återställningsarbeten förväntas bidra till ökade fiskmängder och artrikare botten och strandmiljöer.</p> <p>En förbättrad konnektivitet vid Hednäs kraftverk förväntas innebära en ökad uppvandring av lax och öring samt förbättrade spridningsmöjligheter för andra strömlevande fiskar. Detta gynnar uttern som vintertid har en diet som domineras av strömlevande fiskarter.⁵⁸</p>
	3	<p>Vattenkvaliteten ska vara god, med en försumbar påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung.</p> <p><i>Målet har formulerats på samma sätt som motsvarande mål för flodpärlmussla och stensimpa inklusive att det framgår att det handlar om människans påverkan.</i></p>	Se mål 3 för naturtyperna 3130 och 3160 samt mål 4 för naturtyperna 3210 och 3260.
	4	<p>Natura 2000-området ska utgöra en god livsmiljö för uttern. Den ska kunna vandra fritt längs vattendragen och risken för att dödas av trafik ska vara låg.</p> <p><i>Målet har redigerats språkligt.</i></p>	<p>Av de 63 väg-vattenpassager som hittills inventerats i Norrbotten har enbart en bedömts utgöra en bra utterpassage. Resterande medför en ökad risk för uttern att trafikdödas. De felaktiga passagerna bör successivt bytas ut och anpassas så att uttrar kan passera utan att behöva gå upp på vägbanan och därmed utsättas för risken att bli trafikdödad.</p> <p>Förutom att uttrarna behöver skyddas från att uppströms dras in mot Hednäs kraftverksturbiner och utskov kan olika typer av konnektivitetshöjande åtgärder underlätta för uttrarna att ta sig förbi kraftstationen. Det kan till exempel handla om ett omlöp eller en biokanal förbi dammen. I det fall dammen med tillhörande vägsystem avvecklas och forsen med sina naturliga stränder återskapas kan området åter komma att utgöra en säker miljö för uttrarna.</p>
Naturtyper		Bevarandemål	Fördjupad beskrivning för Norrbotten
Åvje-strand-sjöar 3130 Myrsjöar 3160	1	<p>Arealen av respektive sjönaturtyp ska vara oförändrad eller öka i takt med att biotoper återställs.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att meningen "andelen formellt skyddad areal ska öka" tagits bort. Detta beror dels på att Natura 2000 utgör ett formellt skydd, dels på att reservatsskydd utgör en åtgärd.</i></p>	Kvaliteten på Natura 2000-områdets naturtypsklassning är fortsatt mycket låg. Målet avser därför den faktiska arealen av respektive naturtyp och inte den för närvarande rapporterade.
	2	<p>Naturtyperna ska ha god funktion avseende vattenföring, flödesdynamik och hydromorfologi och bland annat:</p> <ul style="list-style-type: none"> ha en naturlig hydrologisk regim som präglas av årligen återkommande lågvatten respektive översvämningar, styrda av nederbörd och avsmältning, ha en låg grad av antropogen påverkan avseende botten- och strandmiljöer och hysa naturliga materialflöden av olikstora partiklar 	<p>Områdets sjöar kan påverkas av att vattenlevande organismer har problem med att passera kraftverket Hednäs. Detta kan bland annat resultera i minskat genetiskt utbyte mellan fiskpopulationer i olika delar av älvsystemet.</p> <p>För övrigt påverkas sjöarna av nya eller befintliga diken samt rensning av diken i jordbruksmark, skogsmark eller intill infrastruktur samt av 1800- och 1900-talets flottningskonstruktioner och -rensnings.</p>

⁵⁸ Bergström, Tomas; Sundberg, Michael; Näslund, Ingemar. 2006. Utter i Jämtlands län, rapport 2006:02. Länsstyrelsen i Jämtlands län.

	<p>som är viktiga för att forma, förnya och upprätthålla dessa miljöer,</p> <p>vara i huvudsak fria från negativ påverkan orsakad av dikning,</p> <p>ska vattenvägarna till och från sjöar vara fria från människoskapade vandringshinder som försvårar eller förhindrar spridning av naturligt förekommande organismer. Detta är nödvändigt för att arterna ska kunna upprätthålla en fungerande populationsdynamik och för att bibehålla balansen i ekosystemen.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att vi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>ersatt geomorfologi med hydromorfologi tagit bort meningen "och gynna en naturlig ishyvling av stränder" då detta framför allt avser ävjestrandsjöar vilka saknas helt i Västerbotten,</i> - <i>förtydligat att det handlar om människans påverkan,</i> - <i>tagit bort exemplet på hur dikning kan påverka miljön negativt,</i> - <i>förtydligat att vandringshinder även kan försvåra spridning av naturligt förekommande organismer,</i> - <i>förtydligat att den negativa påverkan av vandringshinder kan avse alla naturligt förekommande organismer.</i> 	<p>Genomförda återställningsarbeten⁵⁹ har syftat till att återskapa naturliga funktioner och dynamiska processer i delar av Åbyälvens vattensystem vilket bedöms kunna gynna områdets sjöar. Ytterligare åtgärder bedöms dock vara nödvändiga. Av de 63 vägtrummor som inventerats i Norrbotten är minst 17 helt eller delvis vandringshindrande. Dessutom återstår minst fyra helt eller delvis hindrande människoskapade dammar. Det sista återstående vandringshindret i Åbyälvens huvudfåra uppströms Hednäs kommer att åtgärdas inom LIFE-projektet Revives 2021—2026.</p> <p>Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar bevarandemålet, tillsammans med mål 3, lägst god ekologisk status för ingående vattenförekomster enligt HVMFS 2019:25.</p>
<p>3</p>	<p>Vattenkvaliteten i sjöarna ska vara så god, det vill säga syrerik, näringsfattig och med i huvudsak stabilt pH samt utan föroreningar, att livsbetingelserna är gynnsamma för de naturligt förekommande arterna i vatten och på svämplan. Påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung ska vara försumbar.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att vi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>exemplifierat vad som avses med god vattenkvalitet i detta sammanhang (syrerik, näringsfattig och med stabilt pH),</i> - <i>förtydligat att det handlar om människans påverkan,</i> - <i>redigerat den sista meningen språkligt.</i> 	<p>I Norrbotten kan det lokalt förekomma naturligt förhöjda nivåer av försurande ämnen men över lag är problemen marginella. Målet är att ingen försämring ska ske.</p> <p>Antropogent skapade problem kan delvis undvikas med effektiv avloppsrening samt välplanerad grävning och kontrollerad markanvändning. Detta innebär bland annat att all slamtransport från dikesrensning i samband med skogsbruk ska förhindras.⁶⁰ Målet är att inga organismer ska skadas av grumling och sedimentering av antropogent ursprung.</p> <p>På grund av kemiska föroreningar uppnås generellt sett inte god kemisk status i Sveriges vatten. Det är därför viktigt att påverkan inte ökar. Målet är att ingen försämring ska ske.</p> <p>Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar bevarandemålet, tillsammans med mål 2, lägst god ekologisk status för ingående vattenförekomster enligt HVMFS 2019:25.</p>
<p>4</p>	<p>Avseende vegetationen ska de naturliga vegetationstyperna i sjöarnas närmaste omgivning och på svämplan och botten bevaras i sådan utsträckning</p> <p>att de utgör en ekologiskt funktionell kantzon, vilken hindrar läckage av sediment och skadliga ämnen samt bidrar med tillförsel av organiskt material,</p>	<p>Målet syftar till att sjöarnas närmiljöer och kantzoner ska få utvecklas naturligt och att naturliga biologiska och kemiska processer ska bibehållas vilket bland annat är av stor betydelse för utpekade och typiska arter.</p> <p>Uppgifterna om kvalitén på kantzoner kring sjöar i Åbyälvens vattensystem är bristfälliga. Hur bred kantzon som krävs för att den ska vara funktionell måste avgöras utifrån de förutsättningar som finns på plats. Målet innebär bland annat att stor hänsyn</p>

⁵⁹ ÅBYÄLVEN | reborn (rebornlife.org) (hämtad 2023-02-15).

⁶⁰ Målbilder för god miljöhänsyn - Skogsstyrelsen (hämtad 2023-02-15).

	<p>att de bibehåller sin naturliga struktur, utbredning, artsammansättning och artrikedom.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att vi förtydligat att det handlar om naturliga vegetationstyper och att kantzonen bidrar med tillförsel av organiskt material. Vi har dessutom strukit den avslutande satsen "särskilt avseende kortskottsvegetation".</i></p>	<p>måste tas vid skogsbruk och annan markanvändning.^{61 62}</p> <p>Sjöarnas typiska och karaktäristiska arter framgår av Naturvårdsverkets vägledningar för ävjestrandsjöar och myrsjöar.^{63 64} För övrigt saknas sammanställd kunskap om vilka av naturtypernas arter som förekommer i och vid sjöarna och hur frekventa arterna är.</p>
5	<p>Artsammansättningen ska vara naturlig och de typiska arterna av fåglar, fiskar, trollsländor och kärlväxter ska finnas i livskraftiga populationer och ha tillgång till fullgoda livsmiljöer.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att vi förtydligat att artsammansättningen ska vara naturlig och viss språklig redigering.</i></p>	<p>Områdets sjöar påverkas sannolikt av att vattenlevande organismer har problem med att passera kraftverket i Hednäs. Detta resulterar bland annat i minskat genetiskt utbyte mellan fiskpopulationer i olika delar av älvsystemet.</p> <p>Sjöarnas typiska och karaktäristiska arter framgår av Naturvårdsverkets vägledningar för ävjestrandsjöar och myrsjöar. För övrigt saknas sammanställd kunskap om vilka av naturtypernas typiska arter som förekommer i och vid sjöarna och hur frekventa arterna är. Det är också tveksamt om några arter utöver lax och öring klarat av att vandra uppströms den naturliga, relativt branta och trånga forsen innan kraftverksetableringen 1919.</p> <p>Målet innebär bland annat att sjöarnas fiskpopulationer ska vara livskraftiga och inte minska. Fisket regleras i fiskelagstiftningen och ska bedrivas långsiktigt hållbart. Fiskerättsägarna avgör hur fisket ska bedrivas och upplåtas.</p>
6	<p>Främmande arter och stammar ska inte introduceras och befintliga sådana ska inte ha mer än försumbar påverkan på sjöarnas artsammansättning, konkurrenssituation och funktion. Naturligt fiskfria sjöar ska förbli fiskfria.</p> <p><i>Målet har ändrats och anpassats till att ny lagstiftning reglerar hanteringen av invasiva främmande arter. Sista meningen om fiskfria sjöar har flyttats från det tidigare målet om fisk och fiske (se nedan).</i></p>	<p>För att plantera ut fisk krävs alltid tillstånd av Länsstyrelsen och beviljas endast om fisken är fri från smittsamma sjukdomar och om den biologiska mångfalden bevaras (se SFS 1994:1716).</p> <p>Det är dessutom i lag förbjudet att bland annat odla, föda upp, använda eller släppa ut de invasiva främmande arter som finns förtecknade på EU-nivå. Av dessa har bisam, jättebalsamin, jätteloka, mårdhund, smal vattenpest, tromsöloka och ullhandsskrabba dokumenterats i Norrbottens län.</p> <p>Fastighetsägare ansvarar för EU-listade IAS-arter på den egna fastigheten och således även för att vidta bekämpningsåtgärder.</p> <p>Andra invasiva arter i Norrbotten, som för närvarande inte omfattas av lagstiftning men som också bör bekämpas, är blomsterlupin, mördarsnigel, sandlupin, svarthuvad snigel, vattenpest och vresros.</p> <p>Av ovanstående arter har hittills jättebalsamin, blomsterlupin, tromsöloka och smal vattenpest dokumenterats i Åbyälvens närområde. Till dessa kommer mink, som är höglklassad i Sverige vilket innebär mycket hög risk för invasion och påverkan på biologisk mångfald.</p> <p>En generell rekommendation är att aldrig släppa ut främmande arter i naturen eftersom oförutsedda ekologiska effekter och framtida klimatscenarier kan innebära att arter som inte utgör något hot idag kan komma att medföra stora problem i framtiden.</p>

⁶¹ Zinko, Ursula. 2005. Strandzoner längs skogsvattendrag. Världsnaturfonden WWF.

⁶² [hansyn-till-vatten-alla-faktablad-samlade-i-en-pdf.pdf \(skogsstyrelsen.se\)](#) (hämtad 2023-02-15).

⁶³ [Vägledning - Ävjestrandsjöar \(naturvardsverket.se\)](#) (hämtad 2023-02-15).

⁶⁴ [Vägledning - Myrsjöar \(naturvardsverket.se\)](#) (hämtad 2023-02-15).

		<p>Avseende fisk ska</p> <ul style="list-style-type: none"> - fiskfaunans artsammansättning vara naturlig. - naturligt fiskfria sjöar förbli fiskfria. - fisket bedrivs långsiktigt hållbart. <p><i>Målet har tagits bort eftersom respektive delmål:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ryms inom mål 5 och 6.</i> - <i>Har flyttats till mål 6.</i> - <i>Är en åtgärd.</i> 	
Naturtyper		Bevarandemål	Fördjupad beskrivning för Norrbotten
<p>Större vattendrag 3210</p> <p>Mindre vattendrag 3260</p>	1	<p>Arealen större vattendrag och mindre vattendrag ska vara oförändrad eller öka i takt med att biotoper återställs.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att meningen "Andelen formellt skyddad areal ska öka". Detta beror dels på att Natura 2000 utgör ett formellt skydd, dels på att reservatsskydd utgör en åtgärd.</i></p>	<p>Kvaliteten på Natura 2000-områdets naturtypsklassning är fortsatt mycket låg och någon omklassificering har inte skett med anledning av genomförda restaureringsåtgärder. Målet avser därför den faktiska arealen av respektive naturtyp och inte den för närvarande rapporterade.</p>
	2	<p>Arealen strömsträckor ska bibehållas eller förbättras med avseende på utbredning, fysiska kvalitéer och strömförhållanden.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att de viktiga parametrarna har preciserats.</i></p>	<p>I både huvudfåran och biflöden är konnektiviteten i sidled, den hydrologiska regimen och det morfologiska tillståndet påverkat av åtgärder under flottningsepoken (rensningar, dämmen etc). Upp emot 25 km av Åbyälvens huvudfåra i Norrbotten har därför restaurerats genom bland annat uppluckring av bottnar och återföring av grus och sten.⁶⁵ Fler åtgärder i biflödet Klubbälven och vid det sista återstående vandringshindret i älvens huvudfåra uppströms Hednäs planeras inom LIFE-projektet Revives 2021—2026. Ytterligare åtgärdsbehov finns i älvens biflöden och sannolikt även i huvudfåran.</p> <p>En förutsättning för att lekbottnarnas kvalitet ska bibehållas på lång sikt är bland annat att tillräckligt många lekfiskar kan passera Hednäs kraftverk. När lekfiskarna gräver om i grusbotten förhindrar de att bottnarna sätts igen av till exempel oorganiska finpartiklar och därmed till att de behåller sin funktion för fiskens lek och som habitat för flodpärlmussla.</p> <p>Generellt behöver minst 85 % av en vattenförekomsts strömsträckor vara opåverkade eller återställda för att vattenförekomsten ska uppnå god status enligt vattenförvaltningen.⁶⁶</p>
	3	<p>Naturtyperna ska ha god funktion avseende vattenföring, flödesdynamik och hydromorfologi och bland annat:</p> <ul style="list-style-type: none"> ha en naturlig hydrologisk regim som präglas av årligen återkommande lågvatten respektive översvämningar, styrda av nederbörd och avsmältning, och som på vintern gynnar en naturlig isdynamik, ska mängden död ved öka, i vattnet och på svämplan, i sådan grad att organismer som är beroende av veden gynnas och att fisk får skydd och föda, ha en låg grad av antropogen påverkan avseende botten- och strandmiljöer samt hysa 	<p>Områdets vattendrag påverkas av att vattenlevande organismer har problem med att passera kraftverket i Hednäs. Den befintliga fiskvägen är anpassad för lax och öring och förutsätter att fisken kan hoppa för att ta sig upp. Harr och abborre är exempel på relativt simstarka arter som dock inte hoppar och som därmed inte kan passera kraftverket. Detta kan medföra en negativ påverkan på populationsgenetisk nivå om populationer uppströms kraftverket dräneras på individer som simmat nedströms och inte kan komma tillbaka igen. Det är också tveksamt om några arter utöver lax och öring klarat av att vandra uppströms den naturliga, relativt branta och trånga forsen innan kraftverksetableringen 1919.</p>

⁶⁵ ÅBYÄLVEN | reborn (rebornlife.org) (hämtad 2023-02-25).

⁶⁶ Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2019:25) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

	<p>naturliga materialflöden av olikstora partiklar som är viktiga för att forma, förnya och upprätthålla dessa miljöer,</p> <p>vara i huvudsak fria från negativ påverkan, orsakad av dikning,</p> <p>ska vattenvägarna vara fria från människoskapade vandringshinder som försvårar eller förhindrar spridning av naturligt förekommande organismer. Detta är nödvändigt för att arterna ska kunna upprätthålla en fungerande populationsdynamik och för att bibehålla balansen i ekosystemen.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att vi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>ersatt geomorfologi med hydromorfologi</i> - <i>förtydligt att det handlar om människans påverkan,</i> - <i>tagit bort exemplen på hur dikning kan påverka miljön negativt,</i> - <i>förtydligt att vandringshinder även kan försvåra spridning av naturligt förekommande organismer,</i> - <i>förtydligt att den negativa påverkan av vandringshinder kan avse alla naturligt förekommande organismer.</i> 	<p>I både huvudfåran och biflöden är den hydrologiska regimen och det morfologiska tillståndet påverkat av åtgärder under flottningsepoken (rensningar, dämmen etc). Upp emot 25 km av Åbyälvens huvudfåra i Norrbotten har därför restaurerats genom bland annat uppluckring av bottnar och återföring av grus och sten.⁶⁷ Fler åtgärder i biflödet Klubbälven och vid det sista återstående vandringshindret i älvens huvudfåra uppströms Hednäs planeras inom LIFE-projektet Revives 2021—2026. Ytterligare åtgärdsbehov finns i älvens biflöden och sannolikt även i huvudfåran.</p> <p>Länsstyrelsen har under åren 2015–2017 inventerat vägar som korsar vattendrag inom Åbyälvens avrinningsområde och hittade då 63 väg–vattenpassager, varav 17 helt eller delvis vandringshindrande återstår att åtgärda.</p> <p>Död ved från både barrträd och lövträd är viktigt som livsmiljö för vattenlevande organismer och tillförsel av näring. Strukturer skapade av ved från barrträd har långsammare nedbrytning och ger därför mer långlivade strukturer än lövträd.⁶⁸</p> <p>Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar bevarandemålet, tillsammans med mål 4, lägst god ekologisk status för ingående vattenförekomster enligt HVMFS 2019:25.</p>
4	<p>Vattenkvaliteten i vattensystemet ska vara så god, det vill säga syrerik, näringsfattig och med i huvudsak stabilt pH samt utan föroreningar, att livsbetingelserna är gynnsamma för de naturligt förekommande arterna i vatten och på svämplan. Påverkan av antropogena övergödande, försurande och giftiga ämnen samt grumlande och sedimentterande partiklar av antropogent ursprung ska vara försumbar.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att vi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>exemplifierat vad som avses med god vattenkvalitet i detta sammanhang (syrerik, näringsfattig och med stabilt pH),</i> - <i>förtydligt att det handlar om människans påverkan,</i> - <i>redigerat den sista meningen språkligt.</i> 	<p>Eftersom Åbyälven är ett rinnande vatten med forssträckor är syresättningen normalt god.</p> <p>I Norrbotten kan det lokalt förekomma förhöjda nivåer av försurande ämnen men över lag är problemen marginella. Målet är att ingen försämring ska ske.</p> <p>Antropogent skapade problem kan delvis undvikas med effektiv avloppsrening samt välplanerad grävning och kontrollerad markanvändning. Om grävarbeten ska utföras i systemets vattenfårar måste de planeras så att grumling av älvens vatten minimeras och inte påverkar till exempel vandrande fisk, fiskrom eller filtrerande organismer som flodpärlmusslor negativt. Grumligt vatten ska förhindras att rinna ut i vattendrag vid all form av dikning eller dikesunderhåll, till exempel i samband med skogsbruk.¹ Målet är att inga organismer ska skadas av grumling och sedimentering av antropogent ursprung.</p> <p>På grund av kemiska föroreningar uppnås generellt sett inte god kemisk status i Sveriges vatten. Det är därför viktigt att påverkan inte ökar. Målet är att ingen försämring ska ske.</p> <p>Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar bevarandemålet, tillsammans med mål 3, lägst god ekologisk status för ingående vattenförekomster enligt HVMFS 2019:25</p>
5	<p>Avseende vegetationen ska de naturliga vegetationstyperna i vattendragens närmaste omgivning, på svämplan och på bottnar bevaras i sådan utsträckning:</p> <p>att de utgör en ekologiskt funktionell kantzon, vilken hindrar läckage av sediment och</p>	<p>Målet syftar till att vattendragens närmiljöer och kantzoner ska få utvecklas naturligt och att naturliga biologiska och kemiska processer ska bibehållas vilket bland annat är av stor betydelse för utpekade och typiska arter. Studier utförda av Österling och Högberg 2013 indikerar till exempel</p>

⁶⁷ ÅBYÄLVEN | reborn (rebornlife.org) (hämtad 2023-02-15)

⁶⁸ Dahlström, Niklas; Jönsson, Karin och Nilsson, Christer. 2005. Long-term dynamics of large woody debris in a managed boreal forest stream. Forest Ecology and Management. Volym 210. Umeå universitet.

	<p>skadliga ämnen samt bidrar med nödvändig skuggning och tillförsel av organiskt material,</p> <p>att de bibehåller sin naturliga struktur, artsammansättning, artrikedom och utbredning.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att vi förtydligat att det handlar om naturliga vegetationstyper och att kantzonen bidrar med tillförsel av organiskt material.</i></p>	<p>att flodpärlmusslan påverkas negativt av skogsbruk och slutavverkning nära strandzonen.⁶⁹</p> <p>Uppgifterna om kvalitén på Åbyälvens kantzoner är bristfälliga. Hur bred kantzon som krävs för att den ska vara funktionell måste avgöras utifrån de förutsättningar som finns på plats. Målet innebär bland annat att stor hänsyn måste tas vid skogsbruk och annan markanvändning.^{70 71}</p> <p>Vattendragens typiska och karaktäristiska arter framgår av Naturvårdsverkets vägledning för större respektive mindre vattendrag.^{72 73}För övrigt saknas sammanställd kunskap om vilka av naturtypernas arter som förekommer i och vid vattendragen och hur frekventa arterna är.</p>
6	<p>Artsammansättningen ska vara naturlig och de typiska arterna av till exempel insekter, kärlväxter och fiskar, bland annat simpor, nejonögon, elritsa, öring och harr, ska finnas i livskraftiga populationer. De typiska arternas utbredning ska inte minska och de ska ha möjlighet att sprida sig.</p> <p><i>Målet har ändrats genom att vi förtydligat att artsammansättningen ska vara naturlig, strukit meningen om att typiska arter ska uppnå gynnsam bevarandestatus samt viss språklig redigering.</i></p>	<p>Områdets vattendrag påverkas av att vattenlevande organismer har problem med att passera kraftverket i Hednäs. Den befintliga fiskvägen är anpassad för lax och öring och förutsätter exempelvis att fisk kan hoppa för att ta sig upp. Harr och abborre är exempel på relativt simstarka arter som dock inte hoppar och som därmed inte kan passera kraftverket. Detta kan medföra en negativ påverkan på populationsgenetisk nivå om populationer uppströms kraftverket dräneras på individer som simmat nedströms och inte kan komma tillbaka igen.</p> <p>Enligt elfiskeregistret har de typiska arterna bergsimpa, bäcknejonöga, elritsa, harr, lax, stensimpa, stäm och öring återfunnits i Åbyälven uppströms länsgränsen.⁷⁴ Även abborre, flodkräfta, gädda, lake och mört finns registrerade. Ytterligare information om vattendragens typiska och karaktäristiska arter framgår av Naturvårdsverkets vägledning för större respektive mindre vattendrag.^{75 76} För övrigt saknas sammanställd kunskap om vilka av naturtypernas arter som förekommer i och vid vattendragen och hur frekventa arterna är. Det är också tveksamt om några arter utöver lax och öring klarat av att vandra uppströms den naturliga, relativt branta och trånga forsen innan kraftverksetableringen 1919.</p> <p>Målet innebär bland annat att vattendragens fiskpopulationer ska vara livskraftiga och inte minska. Fisket regleras i fiskelagstiftningen och ska bedrivas långsiktigt hållbart. Fiskerättsägarna avgör hur fisket ska bedrivas och upplåtas.</p>
7	<p>Främmande arter och stammar ska inte introduceras och befintliga sådana ska inte ha mer än försumbar påverkan på vattendragens</p>	<p>För att plantera ut (sätta ut) fisk krävs alltid tillstånd av länsstyrelsen och beviljas endast om fisken är fri från smittsamma sjukdomar och om den biologiska mångfalden bevaras (se SFS 1994:1716).</p> <p>Det är dessutom i lag förbjudet att bland annat odla, föda upp, använda eller släppa ut de invasiva</p>

⁶⁹ 2022-09-28 Österling, Martin och Högberg, Jan-Olov. 2013. The impact of land use on the mussel *Margaritifera margaritifera* and its host fish *Salmo trutta*. Hydrobiologia.

⁷⁰ Zinko, Ursula. 2005. Strandzoner längs skogsvattendrag. Världsnaturfonden WWF.

⁷¹ [hansyn-till-vatten-alla-faktablad-samlade-i-en-pdf.pdf \(skogsstyrelsen.se\)](#) (hämtad 2023-02-15).

⁷² [Vägledning - Större vattendrag \(naturvårdsverket.se\)](#) (hämtad 2023-02-15)

⁷³ [Vägledning - Mindre vattendrag \(naturvårdsverket.se\)](#) (hämtad 2023-02-15)

⁷⁴ [Databasen för provfiske i vattendrag - SERS | Externwebben \(slu.se\)](#) (hämtad 2023-02-15)

⁷⁵ [Vägledning - Större vattendrag \(naturvårdsverket.se\)](#) (hämtad 2023-02-15)

⁷⁶ [Vägledning - Mindre vattendrag \(naturvårdsverket.se\)](#) (hämtad 2023-02-15)

	<p>artsammansättning, konkurrenssituation och funktion.⁷⁷</p> <p><i>Målet har ändrats och anpassats till att ny lagstiftning reglerar hanteringen av invasiva främmande arter. En mening om fiskfria sjöar har flyttats från det tidigare målet om fisk och fiske (se nedan).</i></p>	<p>främmande arter som finns förtecknade på EU-nivå. Av dessa har bisam, jättebalsamin, jätteloka, mårhund, smal vattenpest, tromsöloka och ullhandsskrabba dokumenterats i Norrbottens län.</p> <p>Fastighetsägare ansvarar för EU-listade IAS-arter på den egna fastigheten och således även för att vidta bekämpningsåtgärder.</p> <p>Andra invasiva arter i Norrbotten, som för närvarande inte omfattas av lagstiftning men som också bör bekämpas, är blomsterlupin, mördarsnigel, sandlupin, svarthuvad snigel, vattenpest och vresros.</p> <p>Av ovanstående arter har hittills jättebalsamin, blomsterlupin, tromsöloka och smal vattenpest dokumenterats i Åbyälvens närområde. Till dessa kommer mink, som är högklassad i Sverige vilket innebär mycket hög risk för invasion och påverkan på biologisk mångfald.</p> <p>En generell rekommendation är att aldrig släppa ut främmande arter i naturen eftersom oförutsedda ekologiska effekter och framtida klimatscenarier kan innebära att arter som inte utgör något hot idag kan komma att medföra stora problem i framtiden.</p>
	<p>Avseende fisk ska</p> <ul style="list-style-type: none"> - fiskfaunans artsammansättning vara naturlig. - fisket bedrivs långsiktigt hållbart. <p><i>Målet har tagits bort eftersom respektive delmål:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Rymts inom mål 6 och 7. - Är en åtgärd. 	

⁷⁷ Vissa invasiva främmande arter omfattas av nationell lagstiftning, vilken kan medföra krav på utrotning av bestånd.

3. Bilaga – Naturtyper och naturtypsarealer

I nedanstående tabell redovisas avvikelserna mellan de arealer av utpekade naturanaturtyper som rapporterats till EU och de naturtypsarealer som redovisas i skiktet naturanaturtypskartan (NNK) i kartverket Skyddad natur.

Utpekad naturtyp	Naturtypskod	Rapporterad areal (ha) Norrbottens län	Areal (ha) naturtyp enligt NNK Norrbottens län
Sjöar*)	3100	0	4897
Näringsfattiga slättsjöar*)	3110	0	1138
Ävjestrandsjöar	3130	3030	0
Myrsjöar	3160	600	197
Större vattendrag	3210	1050	0
Mindre vattendrag	3260	15	494
Icke natura-sjö*)	3900	0	4,5

*) Är inte specifikt utpekade naturtyper i Åbyälvens Natura 2000-område.

När Sverige på 1990-talet föreslog att Åbyälven med flera stora norrlandsälvar skulle ingå i Natura 2000-nätverket var tiden och inventeringsresurserna knappa. För Norrbottens del innebar det att de initiala naturtypsbedömningarna skedde med hjälp av papperskartor då det inte fanns tillgång till vare sig analysverktyg eller datamodeller. Detta medförde att naturtypernas klassning och utbredning hade en låg noggrannhet eller var direkt felaktiga.

Med basinventeringen 2004–2008 var avsikten att många av osäkerheterna i de tidigare bedömningarna skulle korrigeras. På grund av Norrbottens storlek och många sjöar, naturtypsdefinitioner som var svåra att tillämpa samt att det, med undantag för 3160 myrsjöar, inte gick att naturanaturtypsklassa sjöar utan fältbesök, blev dock utfallet magert. Under basinventeringen besöktes endast fyra sjöar inom Åbyälvens Natura 2000-område. Två klassificerades som 3900 ickenatura-sjö, en som 3160 myrsjö och en som 3110 näringsfattig slättsjö. Utöver det har 169 sjöar <50 hektar där minst 50 % är våtmark automatiskt klassificerats som 3160 myrsjö i enlighet med Metrias handledning för grundkarteringen. Övriga sjöar har klassificerats som 3100 sjöar. Med undantag för de fåtal sjöar som besöktes i fält har Länsstyrelsen inte genomfört någon granskning av sjöarna inom Åbyälvens Natura 2000-område.

NNK utgör därmed även en redogörelse för den kunskapsbrist som fortfarande finns avseende klassificeringen av Åbyälvens sjöar. För att framledes åstadkomma en tillräckligt heltäckande och korrekt naturtypsklassificering av sjöarna bedömer Länsstyrelsen att det fordras nya och effektivare analysmetoder och sannolikt även fältbesök.

Även när det gäller vattendragen finns det en avsevärd skillnad mellan rapporterad areal och arealen i NNK. Enligt Metria kommer klassningen i NNK från arbetet med basininventeringen 2004–2008. Indata var en automatisk kartering från GSD-fastighetskartan och ingen granskning av naturtypsklassningen har därefter skett av Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har 2023 testat att göra nya arealberäkningar med hjälp av dels polygonskiktet i Lantmäteriets produkt Hydrografi i nätverk, dels polygonskiktet för Natura 2000 i Länsstyrelsens geodatakatalog/GDK (se nedanstående tabell). Fördelningen mellan naturtyperna 3210 större vattendrag och 3260 mindre vattendrag har i dessa beräkningar skett utgående från vattendragens Strahlerordning (strömordning). Vattendrag i Strahlerordning 4 och uppåt har fördelats till 3210 och vattendrag i Strahlerordning 3 och nedåt har fördelats till 3260, vilket är i enlighet med Naturvårdsverkets vägledning för naturtyperna. Ingen naturtypsbedömning i övrigt har skett med avseende på resterande kriterier i vägledningarna.⁷⁸

Medelvattenföringen i Åbyälvens huvudfåra nedströms Klubbälvens tillflöde, dvs strax norr om länsgränsen mot Västerbotten, är endast cirka 12,5 m³/sekund, vilket är avsevärt lägre än riktvärdet för större vattendrag (>20 m³/sekund). Det skulle kunna innebära att alla naturtypsvattendrag inom norrbottensdelen av Åbyälvens Natura 2000-område bör klassificeras som 3260 mindre vattendrag. Innan de rapporterade naturtypsarealerna ändras krävs dock ytterligare analyser och sannolikt även fältbesök.

Utpekad naturtyp	Naturtyps-kod	Rapporterad areal (ha) Norrbottens län	Areal (ha) naturtyp enligt NNK i Norrbottens län	Areal enligt polygonskiktet i Hydrografi i nätverk ⁷⁹	Areal enligt polygonskiktet för Natura 2000 i GDK
Större vattendrag	3210	1050	0	822	830
Mindre vattendrag	3260	15	494	10	22

⁷⁸ [Vägledning - Större vattendrag \(naturvardsverket.se\)](#), [Vägledning - Mindre vattendrag \(naturvardsverket.se\)](#)

⁷⁹ I detta skikt saknas de minsta vattendragen som polygoner varför arealen är en underskattning.

Kontaktuppgifter

Länsstyrelsen i Norrbottens län 971 86 Luleå

Telefon: 010-225 50 00

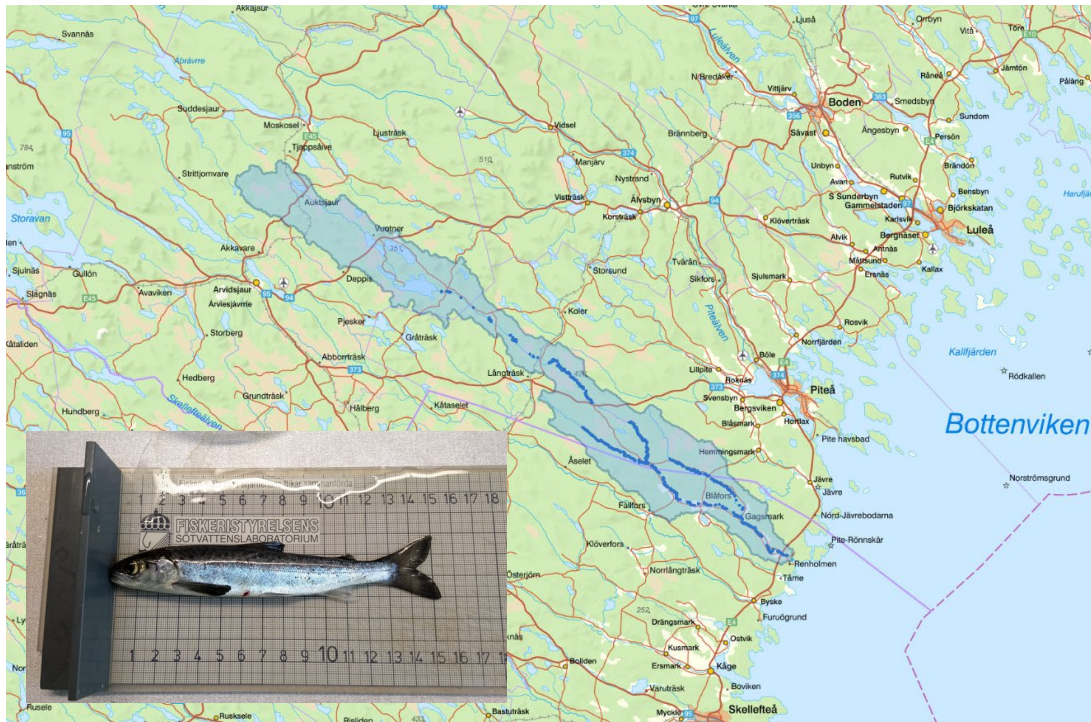
E-post: norrbotten@lansstyrelsen.se

Omslagfoto/övriga foton

Här skriver du fotografens/fotograferna namn/bildbyrå

Diarienummer

511-1561-2023

Potentiell smoltproduktion i Åbyälven

Länsstyrelsens Fiskeutredningsgrupp 2023

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Telefon: 010-225 50 00

Kontakt: Andreas Broman

Innehåll

Sammanfattning	4
Tillgängliga laxhabitat.....	6
Slutsatser	8

Potentiell smoltproduktion och smoltmål	9
Potentiell smoltproduktion enligt WGBAST	9
Potentiell smoltproduktion utifrån övriga laxälvars medelproduktion	9
Potentiell smoltproduktion enligt egen förenklad modell	10
Potentiell smoltproduktion enligt Energiforsk och SLUs populationsmodell	12
Smoltmål	14
Slutsatser	15

Minsta livskraftiga population och effektiv populationsstorlek.....	16
Minsta livskraftiga population.....	16
Slutsatser	17

Täckningsgrad.....	18
Slutsats	18

Referenser	19
-------------------------	-----------

Sammanfattning

Resultaten från analyserna i detta PM visar att den samlade arealen laxhabitat i Åbyälven uppgår i omkring 176 hektar (med potentiella biflöden inräknade). WGBAST siffra på tillgängliga arealer (84 hektar) laxhabitat är väldigt låg jämfört med andra studier som gjorts. En noggrannare avgränsning av strömsträckor i biflödena skulle kunna göras för att få en ännu mer exakt uppgift av arealen strömsträckor.

Elfiskeresultat från de senaste 15 åren (2008-2022) visar att lax förekommer på 95 % av alla elfiskade strömsträckor. Det bedöms därför rimligt att anta att även framanalyserade strömsträckor som inte har elfiskats kan klassas som laxhabitat.

Det är i dagsläget omöjligt att avgöra exakt hur stor den potentiella smoltproduktionen av lax är i Åbyälven. Med all säkerhet är den betydligt större än 11 000 smolt. Troligen ligger potentialen närmare 40 000 smolt då flera oberoende beräkningsmetoder antyder det. Den oproportionerligt låga potentiella smoltproduktionen i WGBAST beräkningar beror sannolikt på att WGBAST tar med den vandringsproblematik som idag föreligger vid Hednäs kraftstation. Det görs inte i beräkningarna i detta PM eftersom syftet är att undersöka den potentiella smoltproduktionen utan eventuell påverkan från vattenkraft.

Ifall den potentiella smoltproduktionen är omkring 40 000 smolt spelar det inte så stor roll om ett eventuellt smoltmål sätts vid 75 % eller 85 %. Målet uppnås inte hur som helst i dagsläget. För att långsiktigt upprätthålla en gynnsam genetisk struktur och utveckling i Åbyälven laxbestånd behöver 1 667 individer årligen vandra upp i älven. Arealen lämpliga habitat nedströms Hednäs kraftverk och Storfallet bedöms tillräckligt stora för att upprätthålla en tillräckligt stor population för att nå Ne 1000 och ett långsiktigt genetisk bevarande. Data på uppvandring saknas dock från de nedre delarna av älven så det går inte att bedöma om tillräckligt många laxar verkligen vandrar upp i älven.

Eftersom det finns tillräckligt med arealer laxhabitat för att upprätthålla en population över 1 667 individer nedströms Hednäs kraftstation och Storfallet bör inte passagemöjligheten där påverka möjligheten att nå en gynnsam genetisk struktur och utveckling i Åbyälvens laxbestånd. Detta är dock förutsatt att det inte förekommer flera delbestånd i älvsystemet.

Behov av ytterligare data

För att säkerställa att tillräckligt många laxar vandrar upp i Åbyälven för att upprätthålla en god genetik bör räkning av uppvandrande lax även ske närmare älvens mynning till havet.

För att bedöma laxens utbredning i Åbyälvens vattensystem bör elfisken utföras högre upp i huvudfåran än det elfiskas i dagens elfiskeprogram.

Tillgängliga laxhabitat

Enligt WGBAST-rapport för lax och havsöring i Östersjöområdet 2021 finns 84 hektar (intervallet 69-102 hektar) laxhabitat tillgängligt i Åbyälven (WGBAST 2021). Förutom arealerna som finns angivna i WGBAST rapport finns det en uppsjö gamla analyser och karteringar där ytan laxhabitat i Åbyälven har beräknats. I detta avsnitt görs ett försök att utvärdera arealen laxhabitat med modern GIS-teknik och elfiskedata från såväl Åbyälven som andra närliggande älvar samt med andra äldre analyser som är gjorda.

Tillgängliga elfiskedata från de senaste 15 åren visar att laxen i Åbyälven nyttjar huvudfåran upp till Byskeselet. Tillgängliga laxhabitat bedöms också finnas i Tvärån och Klubbälven. I de översta delarna av huvudfåran samt i Klubbälven och Tvärån finns väldigt få elfiskelokaler. I Åbyälvens huvudfåra har Östra Kikkejaure antagits utgöra gräns för laxens potentiella utbredning eftersom älven ändrar karaktär med flera stora sjöar efter varandra. I Tvärån och Klubbälven är det svårare att avgöra var gränsen för laxens potentiella utbredning går.

För att ändå försöka avgöra var gränsen för laxens potentiella utbredning går i Åbyälven har vi utgått från elfiskedata i Torneälven och Kalixälven. Laxbestånden i dessa älvar har under de senaste 20 åren ökat och lax återfinns nu långt upp i biflöden där den inte återfanns innan bestånden ökade. Gränsen för utbredningen i dessa älvsystem tycks i dagsläget gå där vattendragen är 8-10 meter breda (i enstaka fall återfinns lax på lokaler där vattendragen bara är 6 meter breda).

För att beräkna ytan av tillgängliga laxhabitat i Tvärån och Klubbälven har vi antagit att laxen potentiellt kan nyttja motsvarande habitat som laxbestånden i Torneälven och Kalixälven nyttjar. Avgränsning för utbredningen har därför gjorts där vattendragen blir smalare än 10 meter eller vid utlopp ur större sjöar. Länsstyrelsernas Hecras-modellering för lutande vattendragssträckor har använts för att avgränsa strömsträckor och habitat (bygger på linjelutning mellan 0,25-4 % och fastighetskartans skikt för vatten). Hecras-modellen har dock sina brister. Strömsträckorna i huvudfåran har därför justerats något utifrån flygbilder. Strömsträckorna i biflödena har på grund av tidsbrist inte justerats på samma sätt.

Enligt Hecras-modellen finns 172 hektar strömsträckor som faller inom kriteriet 0,25-4 % lutning i Åbyälvens huvudfåra. Strömsträckorna är fördelade över biflöden och huvudfåra i enlighet med vad som redovisas i tabell 2.

Resultatet från GIS-analysen av tillgängliga strömsträckor ligger långt ovanför intervallet på 69 till 102 hektar som WGBAST utgår ifrån i sina beräkningar av den potentiella smoltproduktionen i Åbyälven.

Figur 1. Karta över strömsträckor i Åbyälven vattensystem enligt Länsstyrelsernas Hec-Ras modell (mörkblå markeringar).

I äldre försök att beskriva ytan laxhabitat i Åbyälven har allt ifrån gamla fallrättskartor, karteringar och mer avancerade statistiska analyser gjorts (Karlström Ö. 1998, Karlström H. 2005, Skellefteå kommun, Perä I. 2006, Ågren S. och Leanordsson K. 2010, EKOM, 2017, Amosova V. 2021). Vissa av analyserna har endast tittat på arealer nedströms Hednäs kraftverk, medan andra har bedömt den samlade arealen i hela huvudfåran upp till Östra Kikkejaure. En tredje kategori har delat upp arealerna uppströms och nedströms Hednäs kraftverk. Ingen av analyserna har räknat med potentiella laxhabitat i biflödena.

Ifall vi använder medelvärdet av procentandelen habitat uppströms respektive nedströms Hednäs kraftverk, från de analyser som har delat upp habitaterna på detta sätt, för att räkna fram den totala arealen i de analyser som endast tittat på områden nedströms Hednäs blir medelvärdet av samtliga analyser 133 hektar i huvudfåran. Om Hec-Ras-arealerna för biflödena (43 hektar) adderas till medelvärdet av huvudfårans arealer blir den samlade ytan laxhabitat i Åbyälvens vattensystem 176 hektar (tabell 2 och bilaga 1). Av dessa 176 hektar är 91 hektar tillgängliga nedströms Hednäs kraftverk och Storfallet och 85 hektar ligger uppströms.

Tabell 1. Framräknade arealer på tillgängliga laxhabitat i Åbyälven.

Delområde	Areal (ha)
Huvudfåra nedströms Hednäs kraftverk	*66
Tvärån	25
Huvudfåra uppströms Hednäs kraftverk	*67
Klubbälven	18
Summa	176

*Extrapolerade medelvärden utifrån medelvärdet av arealfördelning uppströms respektive nedströms Hednäs kraftverk i studier som har delat upp habitaterna på detta sätt.

För att få en uppfattning om framanalyserade strömsträckor utgör laxhabitat har resultatet från samtliga elfiskelokaler nedströms de översta laxförekomsterna gått igenom. Genomgången visar att lax finns på 95 % av elfiskelokalerna inom framanalyserade strömsträckor (tabell 3). Det är endast på en elfiskelokal i Klubbälven som lax ej har fångats, men denna elfiskelokal har endast elfiskats vid ett tillfälle.

Tabell 2. Strömsträckornas representativitet som laxhabitat (strömsträckor nedströms den översta kända förekomsten lax).

Vattendrag	Antal elfiskade strömsträckor	Antal elfiskade strömsträckor med lax	Andel med lax
Huvudfåran nedströms Hednäs	18	18	100 %
Tvåran	2	2	100 %
Huvudfåran uppströms Hednäs	3	3	100 %
Klubbälven	5	4	80 %
Summa	19	18	95 %

Slutsatser

Resultaten från denna analys visar att den samlade arealen laxhabitat i Åbyälven bör uppgå i omkring 176 hektar. WGBAST siffror på tillgängliga arealer (84 hektar) laxhabitat är väldigt låg jämfört med andra studier som gjorts. En noggrannare avgränsning av strömsträckor i biflödena skulle kunna göras för att få en ännu mer exakt uppgift av arealen strömsträckor.

Elfiskeresultat från de senaste 15 åren (2008-2022) visar att lax förekommer på 95 % av alla strömsträckor. Det är endast på en elfiskelokal i Klubbälven som lax ej har fångats (endast elfiskad vid ett tillfälle). Utifrån detta bedöms det rimligt att anta att framanalyserade strömsträckor kan klassas som laxhabitat.

Potentiell smoltproduktion och smoltmål

Potentiell smoltproduktion enligt WGBAST

Enligt WGBAST-rapport för lax och havsöring i Östersjöområdet 2021 är den potentiella smoltproduktionen 11 000 smolt i Åbyälven (WGBAST 2021). När arealen laxhabitat i älvsystemet i samma rapport är 84 hektar innebär det att den potentiella medelproduktionen av smolt är 130 smolt per hektar.

Potentiell smoltproduktion utifrån övriga laxälvars medelproduktion

Enligt WGBAST 2021 ligger övriga vildlaxälvar i Bottenviken, utan påverkan av vattenkraft, högre i smoltproduktion än Åbyälven. Produktionen varierar mellan 306 och 158 smolt per hektar med ett medel 282 smolt per hektar (tabell 4). Elfiskeresultat i Åbyälven visar att tätheterna av laxungar är jämförbar med övriga älvar, så det bedöms rimligt att anta att älven borde uppgå i samma smoltproduktion per hektar om passageproblematiken vid Hednäs kraftverk löses.

Tabell 3. Smoltproduktion i övriga laxälvar i Norrbotten.

Älv	Produktionsarea (ha)	Potentiell smoltproduktion (n)	Produktion (smolt/ha)
Simojoki	252	49 000	194
Torneälven	5 562	1 700 000	306
Kalixälven	2 612	660 000	253
Råneälven	387	61 000	158
Byskeälven	564	140 000	248
Sammanlagt	9 377	2 648 000	282

För att visa hur den potentiella smoltproduktionen ändras ifall smoltproduktionen per hektar ändras kan vi anta att produktionen av smolt i Åbyälven är 282 smolt per hektar (det arealviktade medelvärdet för Simojoki, Torneälven, Kalixälven, Råneälven och Byskeälven). Den potentiella smoltproduktionen i Åbyälven blir då 49 632 smolt i stället för 11 000 smolt (tabell 5).

Tabell 4. Potentiell smoltproduktion i Åbyälven om smoltproduktionen antas vara lika hög som medlet för övriga laxälvar i Norrbotten.

Vattendrag	GIS-analys (ha)	Potentiell produktion
Åbyälven nedströms Hednäs	66	18 612
Tvärån	25	7 050
Åbyälven uppströms Hednäs	67	18 894
Klubbälven	18	5 076
Summa	176	49 632

Potentiell smoltproduktion enligt egen förenklad modell

För att sätta detta i ytterligare ett perspektiv sattes en förenklad populationsmodell upp i Excel, där habitatarealerna för Åbyälven (176 hektar) stoppades in tillsammans med parametrar om överlevnad mellan olika livsstadier (tabell 6). För att få en bild av produktionsfunktion startades beräkningarna vid en produktion på 1 000 smolt (generation 0 och de tre föregående generationerna).

Bärkapaciteten 0+, som ofta utgör den reglerade faktorn i smoltproduktionen, har satts till 18,5 0+ per 100 m². Medeltätheten i elfisken som utförts i Åbyälven de senaste 15 åren är 22,5 0+ per 100 m². Värdet har dragits ned till 18,5 på grund av antagna variationer i habitatkvalitet. Bland annat på grund av att vissa habitat, högt upp i systemet, är små och relativt isolerade med mycket kanteffekter.

Den naturliga passagemöjligheten vid Storfallet har i detta exempel antagits vara 0,8 på grund av en antagen naturlig försening. Det finns inga uppgifter om att ansamlingar av lax och försening vid Storfallet, men det är inte helt orimligt att anta att fallet kan ha varit svärpasserat vid vissa flöden (Norconsult, 2015).

Tabell 5. Antaganden i egen uppsatt beräkningsmodell för laxpopulationen i Åbyälven.

Faktor	Värde	Referens
Andel återvandrande honor	0,25	Medelvärdet av könsfördelning i fisktrappan vid Jockfall 2021 och 2022.
Antal ägg per kilo kroppsvikt	1 350	Palm S, Romakkaniemi A, med flera, 2023. Torneälvens bestånd av lax, havsöring och vandringsik – gemensamt svensk-finskt biologiskt underlag för bedömning av lämpliga fiskeregler.
Medelvikt honor (kg)	9	Data från fiskräknaren i Jockfall 2021 och 2022.
Genomsnittlig bärkapacitet 0+	18,5	Medeltätheten på elfiskelokalerna i Åbyälven de senaste 15 åren är 22,5 0+ per 100m ² . Detta har dragits ned till 18,5 på grund av antagna variationer i habitatkvalitet.
Överlevnad från ägg till 0+	0,07	Ecology and management of Atlantic salmon. by D. H. Mills. 1991.

Tabell 5. Fortsättning...

Faktor	Värde	Referens
Överlevnad från 0+ till 1+	0,37	SERS elfiskedata från Torneälven, Kalixälven, Råneälven och Byskeälven 2013 till 2021 visar att överlevnaden är 53 %. Detta har dragits ned något på grund av antagna variationer i habitatkvalitet. En överlevnad på 0,37 stämmer överens med vad som finns angivet i Ecology and management of Atlantic salmon. by D. H. Mills. 1991.
Överlevnad från 1+ till 2+	0,4	Antagande, bör inte vara lägre än överlevnad 0+ till 1+. Ju mindre yngel desto känsligare.
Överlevnad från 2+ till 3+	0,6	Antagande, bör inte vara lägre än överlevnad 1+ till 2+. Ju mindre yngel desto känsligare.
Överlevnad under utvandring	0,9	Exklusive eventuell påverkan från Hednäs kraftverk.
Havsöverlevnad	0,1	Återvandring av märkt vild smolt (Kallio-Nyberg I. 2004).
Andel 3-årig smolt	0,85	Degerman, E. (gammal muntlig referens)
Andel 4-årig smolt	0,15	Degerman, E. (gammal muntlig referens)
Passageeffektivitet Storfallet	0,8	Antagen passageeffektivitet.

Tabell 6. Utdrag från den egna beräkningsmodellen efter det att jämvikt i populationen har uppnåtts. Röd markering avser Hednäs kraftverk och det partiella vandringshindret vid Storfallet.

Område	GIS-analys (ha)	Återvändande lekfisk	Honor
Åbyälven nedströms Hednäs	66	1 529	336
Tvärån	25	579	127
Åbyälven uppströms Hednäs	67	1 242	273
Klubbälven	18	334	73
Summa	176	3 683	810

Tabell 7. Fortsättning...

Område	Antal deponerade ägg	0+	1+
Åbyälven nedströms Hednäs	3 178 354	122 100	45 177
Tvärån	1 203 922	46 250	17 113
Åbyälven uppströms Hednäs	2 581 208	123 950	45 862
Klubbälven	693 459	33 300	12 321
Summa	7 656 943	325 600	120 472

Tabell 6. Fortsättning...

Område	2+	3+	>0+	Smolt
Åbyälven nedströms Hednäs	18 071	1 626	64 874	15 288
Tvärån	6 845	616	24 574	5 791
Åbyälven uppströms Hednäs	18 345	1 651	65 857	15 520
Klubbälven	4 928	444	17 693	4 169
Summa	48 189	4 337	172 998	40 768

Mängden 0+ nådde bärkapaciteten efter 18 generationer och jämvikt i smoltproduktion uppstod efter 22 generationer. Den potentiella smoltproduktionen planade enligt modellen ut vid 40 768 smolt (tabell 7). Data för samtliga generationer bifogas i bilaga 2.

Det är inte förrän passageeffektiviteten vid Hednäs kraftstation och Storfallet sänks till under 0,43 som passageeffektiviteten blir begränsande istället för den genomsnittliga bärkapaciteten. Det tar dock betydligt längre tid att nå jämvikt om passageeffektiviteten är låg. För att ta ett exempel nås bärkapaciteten i smoltproduktion först efter ~50 generationer om passageeffektiviteten vid Storfallet sätts till 0,48.

Storfallet har inte bedömts vara ett definitivt vandringshinder för lax och öring i tidigare bedömningar. Det är därför rimligt att anta att passageeffektiviteten för lax inte har varit så låg som 0,43. Denna analys visar då att Storfallet inte bör ha utgjort någon större begränsning av laxproduktionen i Åbyälven.

Potentiell smoltproduktion enligt Energiforsk och SLUs populationsmodell

Den potentiella smoltproduktionen blir ännu större vid analys med modellen "Analys av förväntade effekter på fiskbestånd efter konnektivitetsåtgärder vid flera kraftverk FiMod 3.3, version 6.0", utvecklad av Kjell Leonardsson med flera vid SLU i Umeå. Modellen finns att ladda ner från www.energiforsk.se.

Indata till modellen utgörs av arealer habitat och antaganden om överlevnadssannolikheter för olika livsstadier, passageeffektivitet vid vandringshinder, fekunditet och ett produktivetsmått (bärkapacitet) som här uttrycks som max antal 0+ (årsyngel) per 100 m². Den maximala produktionspotentialen (K) beräknas av modellverktyget utifrån de underlag om arealer med lämpliga habitat och maximala tätheter av 0+ som specificeras.

Antaganden

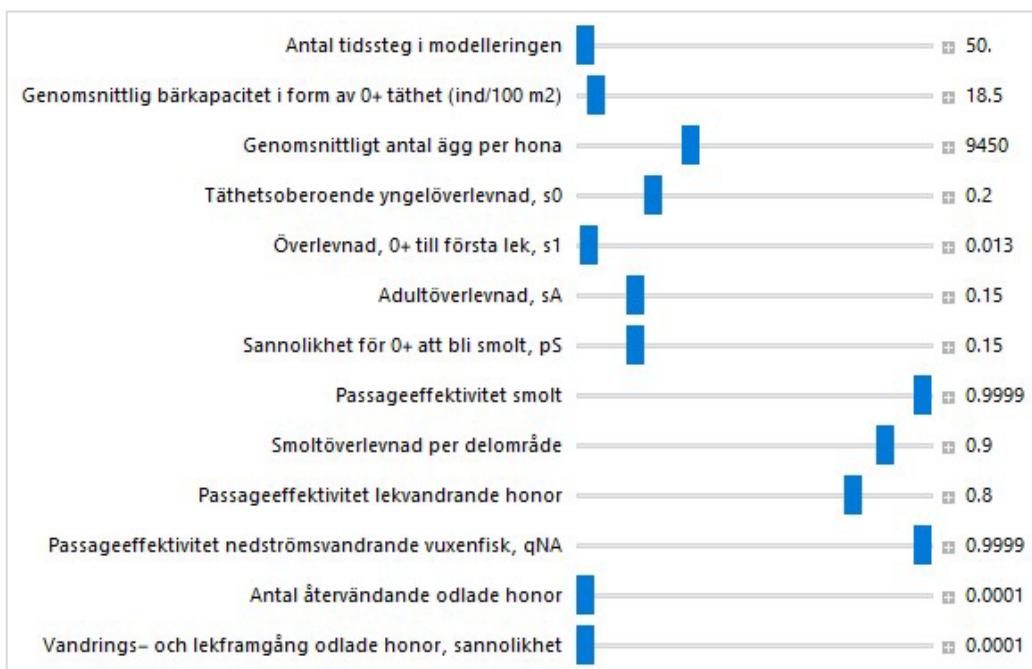
Vid körning av modellen har den genomsnittliga bärkapaciteten av 0+ antagits vara 18,5. Det är det nuvarande medelvärdet av tätheter 0+ i elfisken utförda i Torne, Kalix och Råne älvar (2013-2021), så det är inte fråga om bärkapacitet utan om faktiska uppmätta medeltätheter av 0+. Den verkliga bärkapaciteten ligger sannolikt högre eller till och med betydligt högre än så.

Antalet ägg per hona har antagits vara 9 450 i ett laxbestånd med naturligt beståndsstruktur. Siffran har sitt ursprung i fiskräknardata från fiskvägen i Jockfall där medellängden på identifierade laxhonor har antagits motsvara en viss vikt och vikten i sin tur motsvarar 1 350 ägg per kilogram kroppsvikt (Amosova, V. et al. 2021).

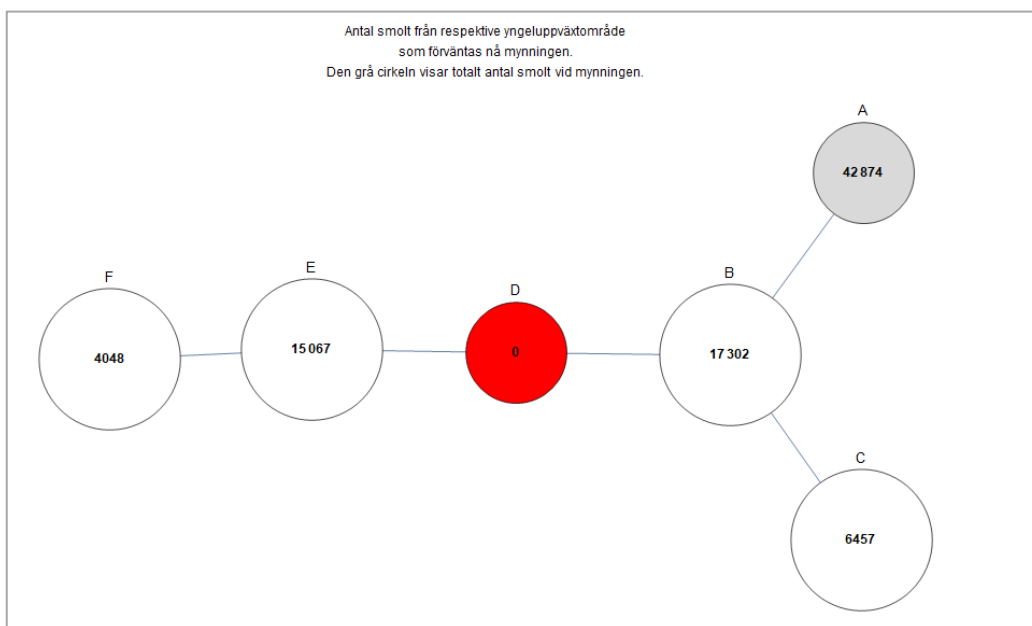
För att beräkna den potentiella smoltproduktionen utan påverkan från Hednäs kraftverk är kraftverket inte inlagt i modellen.

Passageeffektiviteten vid Storfallet har antagits vara 0,8 för uppströms vandrande lax eftersom det skulle kunna ske en viss fördröjning där om Hednäs kraftverk inte stod på platsen.

Övriga indata utgörs av förinlagda defaultvärden (figur 2).

Figur 2. Indata till modellen för att beräkna den potentiella smoltproduktionen i Åbyälven.

Figur 3. Schematisk karta (nätverk) över Åbyälven och potentiell smoltproduktion i respektive delområde. A = det sammanlagda antalet smolt som lämnar mynningen, B = huvudfåran nedströms Hednäs kraftverk och Storfallet, C = Tvärån, D = Storfallet, E= huvudfåran uppströms Hednäs kraftverk och Storfallet, F = Klubbälven.

Trots att bärcapaciteten är lågt satt visar resultatet att den potentiella smoltproduktionen i Åbyälven är 42 874 smolt när passageeffektiviteten vid Storfallet sätts till 0,8 (figur 3). Även om passageeffektiviteten i Storfallet sänks till 0,5 i modellen hamnar smoltproduktionen över 40 000 smolt och stannar på 41 627 smolt när jämvikt uppnås.

Smoltmål

WGBAST smoltmål är kopplat till det maximala uthålliga uttaget (MSY). För att laxbeståndet i Åbyälven ska nå MSY behöver 73 % av den potentiella produktionen uppnås (tabell 8). För Torneälven, Kalixälven, Råneälven och Byskeälven är WGBAST MSY-mål 76 %, 81 %, 75 % respektive 78 %.

Tabell 7. Smoltproduktion i övriga laxälvar i Norrbotten.

Älv	Medel för att nå MSY	Medel för potentiell smoltproduktion	Andel av potentiell som behövs för att nå MSY
Simojoki	32 000	49 000	65 %
Torneälven	1 317 000	1 722 000	76 %
Kalixälven	547 000	670 000	82 %
Råneälven	50 000	67 000	75 %
Åbyälven	8 000	11 000	73 %
Byskeälven	109 000	140 000	78 %

Slutsatser

Det är i dagsläget omöjligt att avgöra exakt hur stor den potentiella smoltproduktionen av lax är i Åbyälven. Med all säkerhet är den betydligt större än 11 000 smolt. Troligen ligger potentialen närmare 40 000 smolt då flera oberoende beräkningsmetoder antyder det.

Den oproportionerligt låga siffran för den potentiella smoltproduktionen i Åbyälven i WGBAST beräkningar beror med stor sannolikhet på att WGBAST tar med den vandringsproblematik som idag föreligger vid Hednäs kraftstation. Det görs inte i beräkningarna i detta PM eftersom syftet är att undersöka den potentiella smoltproduktionen utan eventuell påverkan från vattenkraft.

Ifall den potentiella smoltproduktionen är omkring 40 000 smolt spelar det inte så stor roll om ett eventuellt smoltmål sätts vid 75 % eller 85 %. Målet uppnås inte hur som helst i dagsläget.

Minsta livskraftiga population och effektiv populationsstorlek

Minsta livskraftiga population

En förutsättning för att laxen ska uppnå gynnsamt bevarandetilstånd är att den genetiska strukturen i beståndet är god och det finns möjlighet till fri genetisk utveckling. Inom ekologin används begreppet minsta livskraftiga effektiva populationsstorlek (N_e) för att beskriva det lägsta antalet individer som krävs för att en population ska upprätthålla detta.

De tidigare internationellt etablerade bevarandegenetiska riktlinjerna som anger att populationer inte ska understiga 50 och 500 individer på kortare respektive längre sikt har på senare tid börjat ifrågasättas. Det har i stället föreslagits att högre riktvärden på 100 och 1 000 borde tillämpas (Frankham et al. 2014). Framför allt om arternas evolutionära potential ska kunna uppnås i genetiskt isolerade populationer.

För en art som laxen där varje älvs population är unik och där Sverige har ett särskilt ansvar för bevarandet ur ett EU-perspektiv bör inga risker tas. Särskilt inte i Åbyälven är ett Natura 2000-område. Ambitionen för Åbyälvens laxbestånd föreslås därför sättas till N_e 1 000.

Definitioner

N_e - Genetiskt effektiv populationsstorlek per generation. Avser lokal effektiv populationsstorlek för all lax i hela Åbyälven (alla habitat sammantagna). Ett generationsintervall väntas här vara ca 5-7 år.

N_b - Antal genetiskt effektiva individer per år (hela Åbyälven).

N_t - Totalt antal lekfiskar som krävs för att nå N_b (hela Åbyälven).

För att kunna räkna på laxbeståndet i Åbyälven behöver ett antal antaganden göras. I tabell 1 nedan har kvoten mellan N_b (per år) och N_e (per generation) för laxen i Åbyälven antagits vara 0.5. Detta värde är taget från ett PM som tagits fram för att bedöma minsta livskraftiga population i Gullspångsälven (Palm S. 2021) och baseras på beräkningar som gjorts i programmet AGENE (Waples et al. 2011) med livshistoriedata för andra svenska lokala populationer av lax och öring med förekomst av flergångslek (Palm et al. 2003, 2011; Charlier et al. 2012; Waples et al. 2013). I medeltal uppgick kvoten N_b/N_e i dessa beräkningar till 0,45 ($SD=0,03$) vilket avrundades till 0,5 (Palm S. 2023).

Kvoten mellan det genetiskt effektiva antalet individer per år (N_b) och totala antalet lekfiskar samma år (N_t) har antagits vara 0,3. Antagande är baserat på empiriska data för laxfisk, som visat att N_b kan utgöra 20-40 % av N_t (Dannewitz et al. 2004; Araki et al. 2007). Därför valdes centralvärdet för detta intervall som utgångspunkt.

Tabell 8. Beräknat minsta antal individer som behöver vandra upp i Åbyälven för lek, för att nå N_e 500 respektive 1000 om passagemöjligheten vid Storfallet (Hednäs kraftverk) antas vara 0,8.

Ne	Nb (0,5)	Nt (0,3)	Nt (vid passageeffektivitet 0,8)
500	250	833	833
1 000	500	1 667	1 667

För att säkerställa att laxen bevaras långsiktigt med möjlighet till fri genetisk utveckling bör en effektiv populationsstorlek på 1 000 individer betraktas som den absolut nedre gränsen över tid, men där 500 individer kan tillåtas enstaka år. Den effektiva populationsstorleken bör dock aldrig understiga 100 individer. För att uppnå dessa villkor behöver antalet laxar som vandrar upp i en älv vara minst 1 667 individer i ett bestånd med fri vandrings.

I Åbyälven bedöms det finnas tillräckligt med arealer nedströms Storfallet och Hednäs kraftstation för att upprätthålla en population som överstiger N_e 1 000. Det innebär att passagemöjligheten vid Hednäs kraftstation och Storfallet inte bör ha någon stor negativ inverkan på laxen utifrån ett genetiskt perspektiv. Detta är dock förutsatt att laxbeståndet i Åbyälven är en och samma population och att det inte är fråga om delpopulationer i olika delar av älvsystemet.

Idag saknas data på hur många laxar som vandrar upp i Åbyälven. Räkning sker först upp vid Hednäs kraftverk. För att bedöma om laxbeståndet är tillräckligt stort för att nå N_e 1000 vore det bra att under några år ha en räknare närmare Åbyälvens mynning till havet.

Slutsatser

För att långsiktigt upprätthålla en gynnsam genetisk struktur och utveckling i Åbyälven laxbestånd behöver 1 667 individer årligen vandra upp i älven. Arealen lämpliga habitat nedströms Storfallet och Hednäs kraftverk bedöms tillräckligt stora för att upprätthålla en tillräckligt stor population för att nå N_e 1000 och ett långsiktigt genetiskt bevarande. Data på uppvandring saknas dock från de nedre delarna av älven så det går inte att bedöma om tillräckligt många laxar verkligen vandrar upp i älven.

Passagemöjligheten vid Hednäs kraftverk och Storfallet påverkar inte möjligheten att nå en gynnsam genetisk struktur och utveckling i Åbyälvens laxbestånd, förutsatt att det inte förekommer flera delbestånd i älvsystemet.

Täckningsgrad

För att laxen ska kunna bedömas uppnå gynnsamt bevarandetillstånd i Natura 2000-området Åbyälven bör arten ha en god spridning i området och finnas representerad i större delen av de tillgängliga habitaterna inom området. Ett bevarandemål om "täckningsgrad" kan därför vara motiverat. Det finns en logik i att målet om täckningsgrad är kopplat till målet om smoltproduktion, så om 85 % av potentiell smoltproduktion krävs för att nå gynnsamt bevarandetillstånd är det rimligt att laxen finns representerad inom 85 % av habitaterna.

Denna analys utgår från de elfiskedata som finns inrapporterade till det nationella elfiskeregistret SERS inom alla tillgängliga Hec-Ras strömsträckor i Åbyälven. Eftersom det inte finns elfiskedata från alla strömsträckor har antaganden gjorts att lax förekommer i alla habitat nedströms den högst uppströms påträffade förekomsten och att lax inte förekommer längre uppströms denna.

Resultaten från analysen visar att lax förekommer i samtliga tillgängliga strömsträckor som har elfisks Åbyälvens huvudfåra samt i Tvärån. Det är endast i Klubbälven som det finns en elfiskelokal där lax ej har påträffats. Då elfiskelokaler saknas i de övre delarna av huvudfåran är det inte möjligt att göra någon bedömning där.

Tabell 9. Areal och andel av habitat som nyttjas av lax enligt den utbredning som rådde senast elfisken utfördes.

Vattendrag	Areal strömsträckor där lax förekommer (ha)	Andel av total areal
*Åbyälvens huvudfåra	118	69 %
Tvärån	3,5	14 %
Klubbälven	4,4	24 %
Totalt	126	58 %

*Från den översta kända förekomsten av lax och nedströms.

Slutsats

Utifrån tillgängliga data och nuvarande kända utbredning förekommer laxen i 58 % av de tillgängliga habitaterna. Det är långt ifrån målet om det skulle sättas till 70 eller 85 %.

För att få en uppfattning om laxen har större utbredning än vad denna analys visar bör elfiske utföras även vid de högst upp liggande habitaterna, varifrån elfiskedata idag saknas.

Referenser

Amosova, V. Bajinskis, J. Bernas, R. Dahlgren, E. Dannewitz, J. Debowski P. Kagervall, A. Kesler, M. Koljonen, M-L. Kontautas, A. Leinonen, T. Lejk, A. Magnusson, K. Mäntyniemi, S. Nadolna-Altyn, K. Pakarinen, T. Palm, S. Pedersen, S. Romakkaniemi, A. Strehlow, H. V. Stridsman, S. Tärnlund, S. Titov, S. Tutiņš, R. Whitlock, R. Simon, Weltersbach. Baltic Salmon and Trout Assessment Working Group (WGBAST), Report 2021, ICES Scientific Reports. 3:26. 331 pp.

Araki H, Waples R, Ardren W, Cooper B, Blouin S (2007). Effective population size of steelhead trout: influences of variance in reproductive success, hatchery programs, and genetic compensation between life-history forms. *Molecular Ecology* 16:953–966.

Charlier J, Laikre L, Ryman N (2012). Genetic monitoring reveals temporal stability over 30 years in a small, lake-resident brown trout population. *Heredity* 109:246–253.

Dannewitz J, Petersson E, Dahl J, Presteggaard T, Löf A-C, Järvi T (2004). Reproductive success of hatchery-produced and wild-born brown trout in an experimental stream. *Journal of Applied Ecology* 41:355–364.

Frankham R, Bradshaw CJA, Brook BW (2014) Genetics in conservation management: revised recommendations for the 50/500 rules, Red List criteria and population viability analyses. *Biol Conserv*, 170:56–63.

Kallio-Nyberg, I., Jutila, E., Saloniemi, I. & Jokikokko, E. 2004. Association between environmental factors, smolt size and the survival of wild and reared Atlantic salmon from the Simojoki river in the Baltic Sea. *Journal of Fish Biology* 65:122–134.

Mills D. H, 1991. Ecology and management of Atlantic salmon.

Norconsult AB, 2015. Utredning fiskväg Hednäs kraftverk, Åbyälven, Skellefteå kommun.

Palm S. PM SLU.aqua.2021.5.4-32, Genetiskt bevarandemål för lax i Gullspångsälven.

Palm S, Degerman E, Presteggaard T, Dannewitz J (2011). Genetisk kartläggning av lax i Göta älv med biflöden. Länsstyrelsen i Västra Götalands Län, Rapport 2011, 50, p 34.

Palm S, Laikre L, Jorde PE, Ryman N (2003). Effective population size and temporal genetic change in stream resident brown trout (*Salmo trutta*, L.). *Conservation Genetics* 4:249-264.

Palm S, Romakkaniemi A, med flera, 2023. Torneälvens bestånd av lax, havsöring och vandringsik – gemensamt svensk-finskt biologiskt underlag för bedömning av lämpliga fiskeregler.

Waples RS, Do C, Chopelet J (2011). Calculating N_e and N_e/N in age-structured populations: a hybrid Felsenstein-Hill approach *Ecology* 92:1513-1522.

Waples RS, Luikart G, Faulkner JR, Tallmon DA (2013) Simple life-history traits explain key effective population size ratios across diverse taxa. *Proceedings of the Royal Society B* 280: 20131339.

Kontaktuppgifter

Fiskeenheten, Fiskeutredningsgruppen
Länsstyrelsen i Norrbottens län 971 86 Luleå
Telefon: 010-225 50 00
E-post: norrbotten@lansstyrelsen.se

Omslagfoto/övriga foton
Länsstyrelsen Norrbotten

Diarienummer (Ta bort om det inte finns)
xxxxxx

Endast Åbyälven (utan biflöden)

Huvudfåra	<i>Ö. Karlström</i>	<i>H. Karlström (kolumn H)</i>	<i>H. Karlström (kolumn U)</i>	<i>Skellefteå kommun</i>	<i>Kartering 2005</i>	<i>I. Perä 2006</i>	
Nedströms Hednäs	99	68	91	51	38	87	
Uppströms Hednäs	90	57	84	49	37	84	
Summa	189	125	175	100	75	171	

Fortsättning...

Huvudfåra	<i>S. Ågren, K. Leanordsson 2010</i>	<i>EKOM 2017</i>	<i>WGBAST 2021</i>	<i>Hec-Ras 2023</i>	Medel	%	
Nedströms Hednäs	43	69	43	75	66	50%	
Uppströms Hednäs	42	86	41	97	67	50%	
Summa	85	155	84	172	133		

Biflöden *Endast Hec-Ras 2023*

Tvärån	25
Klubbälven	18
Summa biflöden	43

Huvudfåra och biflöden **215** *176* *Summan av medelvärdet för huvudfåran (133) och framräknade arealer i biflödena (43).***Totalt med biflöden**

	Area klass 1-3 (Ha)	Andel (%)	
Nedströms Hednäs	66	38%	
Tvärån	25	14%	52% Sammanlagt ns Hednäs
Uppströms Hednäs	67	38%	
Klubbälven	18	10%	48% Sammanlagt us Hednäs
Summa	176	100%	

Generation 0

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk**	Honor	Antal deponerade ägg	0+	1+***	2+***	3+***	>0+	Smolt	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	38	9	113 906	7 973	2 950	1 180	106	4 236	998	1,2	0,6	15
Tvärån	25	14	4	43 146	3 020	1 117	447	40	1 605	378	1,2	0,6	15
Åbyälven uppströms Hednäs	67	30	8	92 506	6 475	2 396	958	86	3 441	811	1,0	0,5	12
Klubbälven	18	8	2	24 852	1 740	644	257	23	924	218	1,0	0,5	12
SUMMA	176	90	23	274 411	19 209	7 107	2 843	256	10 206	2 405			

*Uppstart vid 1000 smolt.

** Räknet på en havsöverlevnad på 10%.

***Antaget att föregående år har haft lika stor uppvandring av lekfisk.

Generation 1

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	100	25	303 245	7 973	2 950	1 180	106	4 236	998	1,2	0,6	15
Tvärån	25	38	9	114 866	3 020	1 117	447	40	1 605	378	1,2	0,6	15
Åbyälven uppströms Hednäs	67	65	16	197 017	6 475	2 396	958	86	3 441	811	1,0	0,5	12
Klubbälven	18	17	4	52 930	1 740	644	257	23	924	218	1,0	0,5	12
SUMMA	176	220	55	668 058	19 209	7 107	2 843	256	10 206	2 405			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 2

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	100	25	303 245	21 227	2 950	1 180	106	4 236	998	3,2	0,6	15
Tvärån	25	38	9	114 866	8 041	1 117	447	40	1 605	378	3,2	0,6	15
Åbyälven uppströms Hednäs	67	65	16	197 017	13 791	2 396	958	86	3 441	811	2,1	0,5	12
Klubbälven	18	17	4	52 930	3 705	644	257	23	924	218	2,1	0,5	12
SUMMA	176	220	55	668 058	46 764	7 107	2 843	256	10 206	2 405			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 3

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	100	25	303 245	21 227	7 854	1 180	106	9 140	998	3,2	1,4	15
Tvärån	25	38	9	114 866	8 041	2 975	447	40	3 462	378	3,2	1,4	15
Åbyälven uppströms Hednäs	67	65	16	197 017	13 791	5 103	958	86	6 147	811	2,1	0,9	12
Klubbälven	18	17	4	52 930	3 705	1 371	257	23	1 652	218	2,1	0,9	12
SUMMA	176	220	55	668 058	46 764	17 303	2 843	256	20 401	2 405			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 4

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	100	25	303 245	21 227	7 854	3 142	106	11 102	998	3,2	1,7	15
Tvärån	25	38	9	114 866	8 041	2 975	1 190	40	4 205	378	3,2	1,7	15
Åbyälven uppströms Hednäs	67	65	16	197 017	13 791	5 103	2 041	86	7 230	811	2,1	1,1	12
Klubbälven	18	17	4	52 930	3 705	1 371	548	23	1 942	218	2,1	1,1	12
SUMMA	176	220	55	668 058	46 764	17 303	6 921	256	24 480	2 405			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 5

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	100	25	303 245	21 227	7 854	3 142	283	11 278	2 499	3,2	1,7	38
Tvärån	25	38	9	114 866	8 041	2 975	1 190	107	4 272	947	3,2	1,7	38
Åbyälven uppströms Hednäs	67	65	16	197 017	13 791	5 103	2 041	184	7 328	1 639	2,1	1,1	24
Klubbälven	18	17	4	52 930	3 705	1 371	548	49	1 969	440	2,1	1,1	24
SUMMA	176	220	55	668 058	46 764	17 303	6 921	623	24 847	5 525			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 6

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+	1+	2+	3+	>0+	Smolt	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	250	62	759 049	21 227	7 854	3 142	283	11 278	2 658	3,2	1,7	40
Tvärån	25	95	24	287 518	8 041	2 975	1 190	107	4 272	1 007	3,2	1,7	40
Åbyälven uppströms Hednäs	67	131	33	398 294	13 791	5 103	2 041	184	7 328	1 727	2,1	1,1	26
Klubbälven	18	35	9	107 004	3 705	1 371	548	49	1 969	464	2,1	1,1	26
SUMMA	176	511	128	1 551 865	46 764	17 303	6 921	623	24 847	5 855			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 7

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	266	66	807 310	53 133	7 854	3 142	283	11 278	2 658	8,1	1,7	40
Tvärån	25	101	25	305 799	20 126	2 975	1 190	107	4 272	1 007	8,1	1,7	40
Åbyälven uppströms Hednäs	67	138	35	419 606	27 881	5 103	2 041	184	7 328	1 727	4,2	1,1	26
Klubbälven	18	37	9	112 730	7 490	1 371	548	49	1 969	464	4,2	1,1	26
SUMMA	176	542	135	1 645 445	108 631	17 303	6 921	623	24 847	5 855			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 8

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	266	66	807 310	56 512	19 659	3 142	283	23 084	2 658	8,6	3,5	40
Tvärån	25	101	25	305 799	21 406	7 447	1 190	107	8 744	1 007	8,6	3,5	40
Åbyälven uppströms Hednäs	67	138	35	419 606	29 372	10 316	2 041	184	12 541	1 727	4,4	1,9	26
Klubbälven	18	37	9	112 730	7 891	2 771	548	49	3 369	464	4,4	1,9	26
SUMMA	176	542	135	1 645 445	115 181	40 193	6 921	623	47 737	5 855			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 9

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	266	66	807 310	56 512	20 909	7 864	283	29 056	2 658	8,6	4,4	40
Tvärån	25	101	25	305 799	21 406	7 920	2 979	107	11 006	1 007	8,6	4,4	40
Åbyälven uppströms Hednäs	67	138	35	419 606	29 372	10 868	4 126	184	15 178	1 727	4,4	2,3	26
Klubbälven	18	37	9	112 730	7 891	2 920	1 109	49	4 078	464	4,4	2,3	26
SUMMA	176	542	135	1 645 445	115 181	42 617	16 077	623	59 317	5 855			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 10

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	266	66	807 310	56 512	20 909	8 364	708	29 981	6 270	8,6	4,5	95
Tvärån	25	101	25	305 799	21 406	7 920	3 168	268	11 356	2 375	8,6	4,5	95
Åbyälven uppströms Hednäs	67	138	35	419 606	29 372	10 868	4 347	371	15 586	3 322	4,4	2,3	50
Klubbälven	18	37	9	112 730	7 891	2 920	1 168	100	4 187	892	4,4	2,3	50
SUMMA	176	542	135	1 645 445	115 181	42 617	17 047	1 447	61 111	12 860			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 11

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	627	157	1 904 584	56 512	20 909	8 364	753	30 026	7 035	8,6	4,5	107
Tvärån	25	238	59	721 433	21 406	7 920	3 168	285	11 373	2 665	8,6	4,5	107
Åbyälven uppströms Hednäs	67	266	66	807 238	29 372	10 868	4 347	391	15 606	3 660	4,4	2,3	55
Klubbälven	18	71	18	216 870	7 891	2 920	1 168	105	4 193	983	4,4	2,3	55
SUMMA	176	1 202	300	3 650 125	115 181	42 617	17 047	1 534	61 198	14 343			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 12

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	704	176	2 136 948	122 100	20 909	8 364	753	30 026	7 076	18,5	4,5	107
Tvärån	25	266	67	809 450	46 250	7 920	3 168	285	11 373	2 680	18,5	4,5	107
Åbyälven uppströms Hednäs	67	293	73	889 325	56 507	10 868	4 347	391	15 606	3 678	8,4	2,3	55
Klubbälven	18	79	20	238 923	15 181	2 920	1 168	105	4 193	988	8,4	2,3	55
SUMMA	176	1 341	335	4 074 646	240 038	42 617	17 047	1 534	61 198	14 422			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 13

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	708	177	2 149 249	122 100	45 177	8 364	753	54 293	7 076	18,5	8,2	107
Tvärån	25	268	67	814 110	46 250	17 113	3 168	285	20 566	2 680	18,5	8,2	107
Åbyälven uppströms Hednäs	67	294	74	893 671	62 253	20 907	4 347	391	25 646	3 678	9,3	3,8	55
Klubbälven	18	79	20	240 091	16 725	5 617	1 168	105	6 890	988	9,3	3,8	55
SUMMA	176	1 349	337	4 097 120	247 327	88 814	17 047	1 534	107 395	14 422			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 14

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	708	177	2 149 249	122 100	45 177	18 071	753	64 001	7 076	18,5	9,7	107
Tvärån	25	268	67	814 110	46 250	17 113	6 845	285	24 243	2 680	18,5	9,7	107
Åbyälven uppströms Hednäs	67	294	74	893 671	62 557	23 034	8 363	391	31 788	3 678	9,3	4,7	55
Klubbälven	18	79	20	240 091	16 806	6 188	2 247	105	8 540	988	9,3	4,7	55
SUMMA	176	1 349	337	4 097 120	247 713	91 511	35 526	1 534	128 571	14 422			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 15

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	708	177	2 149 249	122 100	45 177	18 071	1 626	64 874	14 502	18,5	9,8	220
Tvärån	25	268	67	814 110	46 250	17 113	6 845	616	24 574	5 493	18,5	9,8	220
Åbyälven uppströms Hednäs	67	294	74	893 671	62 557	23 146	9 213	753	33 112	6 750	9,3	4,9	101
Klubbälven	18	79	20	240 091	16 806	6 218	2 475	202	8 896	1 813	9,3	4,9	101
SUMMA	176	1 349	337	4 097 120	247 713	91 654	36 604	3 197	131 456	28 558			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 16

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	1 450	363	4 404 868	122 100	45 177	18 071	1 626	64 874	15 288	18,5	9,8	232
Tvärån	25	549	137	1 668 511	46 250	17 113	6 845	616	24 574	5 791	18,5	9,8	232
Åbyälven uppströms Hednäs	67	540	135	1 640 202	62 557	23 146	9 258	829	33 234	7 726	9,3	5,0	115
Klubbälven	18	145	36	440 651	16 806	6 218	2 487	223	8 928	2 076	9,3	5,0	115
SUMMA	176	2 685	671	8 154 232	247 713	91 654	36 662	3 294	131 610	30 880			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 17

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Stockforsälven	66	1 529	382	4 643 699	122 100	45 177	18 071	1 626	64 874	15 288	18,5	9,8	232
Piteälven uppströms Sikfors 2	25	579	145	1 758 977	46 250	17 113	6 845	616	24 574	5 791	18,5	9,8	232
Piteälven uppströms Fällfors	67	618	155	1 877 335	114 814	23 146	9 258	833	33 238	7 829	17,1	5,0	117
Varjisån 1	18	166	42	504 359	30 846	6 218	2 487	224	8 930	2 103	17,1	5,0	117
SUMMA	176	2 892	723	8 784 369	314 010	91 654	36 662	3 300	131 615	31 011			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 18

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	1 529	382	4 643 699	122 100	45 177	18 071	1 626	64 874	15 288	18,5	9,8	232
Tvärån	25	579	145	1 758 977	46 250	17 113	6 845	616	24 574	5 791	18,5	9,8	232
Åbyälven uppströms Hednäs	67	626	157	1 902 443	123 950	42 481	9 258	833	52 573	7 833	18,5	7,8	117
Klubbälven	18	168	42	511 104	33 300	11 413	2 487	224	14 124	2 104	18,5	7,8	117
SUMMA	176	2 902	726	8 816 223	325 600	116 184	36 662	3 300	156 145	31 016			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 19

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	1 529	382	4 643 699	122 100	45 177	18 071	1 626	64 874	15 288	18,5	9,8	232
Tvärån	25	579	145	1 758 977	46 250	17 113	6 845	616	24 574	5 791	18,5	9,8	232
Åbyälven uppströms Hednäs	67	627	157	1 903 329	123 950	45 862	16 992	833	63 687	7 833	18,5	9,5	117
Klubbälven	18	168	42	511 342	33 300	12 321	4 565	224	17 110	2 104	18,5	9,5	117
SUMMA	176	2 903	726	8 817 347	325 600	120 472	46 473	3 300	170 245	31 016			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 20

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	1 529	382	4 643 699	122 100	45 177	18 071	1 626	64 874	15 288	18,5	9,8	232
Tvärån	25	579	145	1 758 977	46 250	17 113	6 845	616	24 574	5 791	18,5	9,8	232
Åbyälven uppströms Hednäs	67	627	157	1 903 329	123 950	45 862	18 345	1 529	65 735	13 749	18,5	9,8	205
Klubbälven	18	168	42	511 342	33 300	12 321	4 928	411	17 660	3 694	18,5	9,8	205
SUMMA	176	2 903	726	8 817 347	325 600	120 472	48 189	4 183	172 843	38 522			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 21

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	1 529	382	4 643 699	122 100	45 177	18 071	1 626	64 874	15 288	18,5	9,8	232
Tvärån	25	579	145	1 758 977	46 250	17 113	6 845	616	24 574	5 791	18,5	9,8	232
Åbyälven uppströms Hednäs	67	1 100	275	3 341 053	123 950	45 862	18 345	1 651	65 857	15 410	18,5	9,8	230
Klubbälven	18	296	74	897 596	33 300	12 321	4 928	444	17 693	4 140	18,5	9,8	230
SUMMA	176	3 503	876	10 641 324	325 600	120 472	48 189	4 337	172 998	40 629			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 22

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	1 529	382	4 643 699	122 100	45 177	18 071	1 626	64 874	15 288	18,5	9,8	232
Tvärån	25	579	145	1 758 977	46 250	17 113	6 845	616	24 574	5 791	18,5	9,8	232
Åbyälven uppströms Hednäs	67	1 233	308	3 744 633	123 950	45 862	18 345	1 651	65 857	15 520	18,5	9,8	232
Klubbälven	18	331	83	1 006 021	33 300	12 321	4 928	444	17 693	4 169	18,5	9,8	232
SUMMA	176	3 672	918	11 153 329	325 600	120 472	48 189	4 337	172 998	40 768			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Generation 23

Område	GIS-analys (ha)	Återvånadande lekfisk****	Honor	Antal deponerade ägg	0+****	1+****	2+****	3+****	>0+	Smolt****	Täthet 0+	Täthet >0+	Smolt/ha
Åbyälven nedströms Hednäs	66	1 529	382	4 643 699	122 100	45 177	18 071	1 626	64 874	15 288	18,5	9,8	232
Tvärån	25	579	145	1 758 977	46 250	17 113	6 845	616	24 574	5 791	18,5	9,8	232
Åbyälven uppströms Hednäs	67	1 242	310	3 771 246	123 950	45 862	18 345	1 651	65 857	15 520	18,5	9,8	232
Klubbälven	18	334	83	1 013 171	33 300	12 321	4 928	444	17 693	4 169	18,5	9,8	232
SUMMA	176	3 683	921	11 187 092	325 600	120 472	48 189	4 337	172 998	40 768			

**** Beräknat utifrån data från föregående generation.

Remiss - Kortare ledtider
för elnätsutbyggnad –
Utveckla arbetssätt och
parallella processer
§228
23KS501

...

Ert dnr N2023/03008

Klimat- och näringslivsdepartementet

kn.remissvar@regeringskansliet.se

linnea.carlen@regeringskansliet.se

Yttrande över Remiss - Kortare ledtider för elnätsutbyggnad – Utveckla arbets sätt och parallella processer

Piteå kommun har givits möjlighet att yttra sig över Remiss - Kortare ledtider för elnätsutbyggnad

Piteå kommun anser att Rapporten Ei R 2023:09 på ett tydligt och bra sätt beskriver nätutvecklingsprocessen och att genomförande av de åtgärdsförslag som presenteras bör kunna medföra att ledtiderna kortas. Piteå kommun vill främst peka på följande åtgärder som särskilt viktiga:

- en gemensam plattform för alla myndigheter upprättas, kunskapsplattform
- förenklad delgivning i koncessionsärenden
- tidigare dialog med myndigheter
- tidig naturvärdesinventering och fältbesök
- kontinuerlig dialog med länsstyrelse och kommun i samrådssteget
- mer förutsägbara handläggningstider
- förlängd giltighetstid för tillstånd och dispenser
- att se över överklagandeprocessen

Piteå kommun vill även lyfta frågan om att det är viktigt att tydliggöra skälen till ett nära samarbete så att inte någon osäkerhet gällande jäv kan uppstå. Ett arbete med att korta ledtider ställer också krav på att alla som ingår kan bemannas tillräckligt väl så att inte en allt för hög arbetsbelastning uppstår.

Rapporten föreslår att frågan om ändrade ersättningsregler för markåtkomst vid utbyggnad av elnätet bör utredas särskilt.

Piteå kommun anser att där är det viktigt att inte oskäligen kostnader uppstår för de kommunalägda bolag som inte har något vinstintresse utan där nya ledningar byggs för samhällsnyttan.

Piteå kommun

Patric Lundström (S)
Ordförande för kommunstyrelsen

Kortare ledtider för elnätsutbyggnad

Utveckla arbetssätt och parallella processer

Energimarknadsinspektionen (Ei) är en myndighet med uppdrag att arbeta för väl fungerande energimarknader.

Det övergripande syftet med vårt arbete är att Sverige ska ha väl fungerande distribution och handel av el, naturgas, fjärrvärme och fjärrkyla. Vi ska också ta tillvara kundernas intressen och stärka deras ställning på marknaderna.

Konkret innebär det att vi har tillsyn över att företagen följer regelverken. Vi har också ansvar för att utveckla spelreglerna och informera kunderna om vad som gäller. Vi reglerar villkoren för de monopolföretag som driver elnät och naturgasnät och har tillsyn över företagen på de konkurrensutsatta energimarknaderna.

Energimarknaderna behöver spelregler – vi ser till att de följs.

Förord

Idag tar det ofta alltför lång tid från att behovet av en kraftledning identifierats tills att ledningen tas i drift. Tiden är beroende av flera olika faktorer såsom projektets omfattning och miljöpåverkan, typ av nätkoncession, kontakter och avtal med markägare samt möjligheter till alternativa lösningar.

Ei fick tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna i september 2021 i uppdrag av regeringen att utveckla och testa nya arbetssätt för en koordinerad process för de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka det svenska elnätet. Ei har lett arbetet som nu avrapporteras.

Berörda myndigheter samt ett urval av nätägare och företag har lämnat åtgärdsförslag som syftar till att korta ledtiderna i nätutvecklingsprocessen. Dessa åtgärder har sedan testats i fem pågående projekt. Ei gör bedömningen att myndigheterna och nätägarna gemensamt kan korta ledtiderna med en tredjedel genom de åtgärder som identifierats i det här uppdraget. Tiden för nätutvecklingsprocessen är dock beroende av flera projektspecifika faktorer. Utifrån de testade åtgärderna lämnar Ei förslag som nätägarna och myndigheterna kan genomföra i respektive organisation samt tillsammans utan författningsändringar. Ei lämnar dessutom några förslag på författningsändringar och frågor som bör utredas vidare.

Flera av förslagen handlar om samarbete och gemensam dialog, om förändrade arbetssätt hos var och en av berörda aktörer men också tillsammans. En kunskapsplattform har skapats genom att hela nätutvecklingsprocessen har kartlagts och dokumenterats, samt att ett forum har bildats för kompetensöverföring och dialog med syfte att verka för att bidra till betydande ledtidförkortningar för byggnation av elnät.

Eskilstuna, april 2023

Ulrika Hesslow
Generaldirektör

Jenny Johnson
Projektledare

Innehåll

Sammanfattning	6
Uppdraget	6
Nätutvecklingsprocessen	6
Framtagande och testning av åtgärdsförslag	7
Ei:s analys	7
Kommunikationsplattform – stöd för en effektivare process	8
Författningsförslag	9
Förslag för fortsatt utredning	9
Författningsförslag	10
Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144).....	10
Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).....	11
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen	12
1 Inledning	13
1.1 Bakgrund.....	13
1.2 Uppdraget.....	13
1.3 Avgränsning	14
1.4 Metod och genomförande	15
1.5 Samråd.....	16
1.6 Projektorganisation.....	17
1.7 Rapportstruktur	17
2 Nätutvecklingsprocessen för nätkoncession för linje	18
2.1 Inledning	18
2.3 Nätägarens roll och ansvar i nätutvecklingsprocessen.....	23
2.4 Kommunernas roll i nätutvecklingsprocessen.....	24
2.5 Länsstyrelsens roll och ansvar i nätutvecklingsprocessen	26
2.6 Ei:s roll och ansvar i nätutvecklingsprocessen.....	30
2.7 Lantmäteriets roll och ansvar i nätutvecklingsprocessen.....	36
2.8 Internationell utblick	46
2.9 Jämförelse med planerings- och tillståndprocessen för vägar och järnvägar.....	47
3 Framtagande av åtgärdsförslag	52
3.1 Inledning	52
3.2 Tillvägagångssätt	52
3.3 Analys av den bearbetade åtgärdslistan	54
3.4 Översikt av åtgärdsförslagen efter stegen i processen.....	61
4 Bearbetning av åtgärdsförslagen	68
4.1 Nätutvecklingsprojekten.....	68
4.2 Arbetet med åtgärdsförslagen.....	70
5 Förslag – Analys och rekommendationer	74

5.1	Inledning	74
5.2	Strukna åtgärdsförslag	74
5.3	Direkt genomförbara åtgärder hos nätägarna.....	76
5.4	Direkt genomförbara åtgärder hos myndigheterna	80
5.5	Kunskapsplattformen.....	98
5.6	Sammanfattning	99
6	Förslag - Författningsändringar och vidare utredning.....	101
6.1	Kungörelse och verkställbarhet av beslut enligt 17 § ledningsrättslagen	101
6.2	Styrning och finansiering av kunskapsplattformen	103
6.3	Styrning och finansiering av fortsatt arbete hos berörda myndigheter..	104
6.4	Ändring av giltighetstiden för tillstånd och dispenser	106
6.5	Överklaganden	107
6.6	Ersättning för markåtkomst.....	107
7	Konsekvensutredning.....	113
7.1	Uppdraget	113
7.2	Samråd.....	114
7.3	Branschbeskrivning	114
7.4	Förslag avseende kungörelse och verkställbarhet av beslut enligt 17 § ledningsrättslagen.....	117
7.5	Förslaget avseende kunskapsplattformen	121
8	Författningskommentarer	124
8.1	Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144)	124
8.2	Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)	124
9	Referenser.....	126
	Bilaga 1 Internationell utblick.....	128
	Bilaga 2 Trafikverkets process	129
	Trafikverkets uppdrag.....	129
	Övergripande planeringsförutsättningar och roller.....	129
	Jämförelse mellan olika processteg	130
	Bilaga 1: Sammanfattning av Trafikverkets planeringsprocess	137
	Bilaga 2: Lagar	142
	Bilaga 3: Referenser	143
	Bilaga 3 Nationella utredningar som berör nätutvecklingsprocessen	145
	Bilaga 4 Bruttolista åtgärder.....	146
	1 Nätutredning	146
	2 Samråd & Ansökan	147
	3 Prövning av nätkoncession för linje.....	152
	4 Projektering, rättigheter, tillstånd, dispenser	156
	5 Byggnation	158
	6 Övrigt	159
	Bilaga 5 Bild nätutvecklingsprocessen	160

Sammanfattning

Idag tar utbyggnaden av en kraftledning från att behovet identifierats tills att ledningen tas i drift ofta alltför lång tid. Tiden för nätutvecklingsprocessen är beroende av flera olika faktorer såsom projektets omfattning och miljöpåverkan, typ av nätkoncession, kontakter och avtal med markägare samt möjligheter till alternativa lösningar. Det krävs som regel flera tillstånd från olika myndigheter, framför allt beslut om nätkoncession från Energimarknadsinspektionen (Ei) och i de allra flesta fall beslut om ledningsrätt från Lantmäteriet.

Uppdraget

Ei fick tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna den 9 september 2021 i uppdrag av regeringen att utveckla och testa nya arbetssätt för en koordinerad process för hantering av de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka det svenska elnätet. Ei ska leda arbetet och redovisa uppdraget till Regeringskansliet senast den 1 maj 2023.

Av uppdraget framgår att Ei, efter dialog med relevanta länsstyrelser, ska välja ut ett begränsat antal projekt som är lämpliga att hantera inom ramen för uppdraget. Ei ska sedan tillsammans med Lantmäteriet och relevanta länsstyrelser koordinera sina respektive arbetssätt och processer i syfte att förkorta tiden för den samlade hanteringen av projekten. Ei ska också skapa en plattform för kunskapsutbyte och vidare lärande.

Nätutvecklingsprocessen

Processen att bygga nya elnät kan i sin enklaste form delas in i fem steg. I det första steget nätutredning genomför nätägaren förberedande aktiviteter som leder fram till ett beslut om att påbörja arbetet för att anlägga en ledning. Behovet av utökad kapacitet i nätet kan komma från en extern kund som vill bygga en vindkraftpark eller fabrik, eller från interna behov att öka effekten i någon del av nätet. I steget samråd genomför nätägaren de aktiviteter som krävs för att sammanställa en ansökan om nätkoncession. I steget nätkoncession prövar Ei ansökan och fattar beslut om nätkoncession. Efter att nätägaren fått nätkoncession påbörjas steget projektering, där fokus ligger på att säkra tillgång till mark, söka tillstånd och dispenser som krävs samt att detaljplanera och förbereda för själva byggnationen. Det sista steget är byggnationen av ledningen.

Framtagande och testning av åtgärdsförslag

Inom regeringsuppdraget har åtgärdsförslag som syftar till att minska ledtiderna i nätutvecklingsprocessen lämnats av berörda myndigheter samt ett urval av nätägare och företag. Dessa åtgärdsförslag har sedan testats i fem pågående nätutvecklingsprojekt som Ei har valt ut efter dialog med Lantmäteriet samt berörda länsstyrelser. De fem projekten är:

- Svenska kraftnäts ledning Vitåfors–Porjusberget
- Vattenfalls anslutning av ljusbågsugn Oxelösund
- Eons ledning Bredhälla–Horshaga fly
- Ellevios ledning Timmersdala–Mariestad
- Vattenfalls regionnätsförstärkning i Göteborgsområdet.

Ei:s analys

Utifrån arbetet med åtgärdsförslagen tillsammans med berörda myndigheter och nätägare gör Ei bedömningen att myndigheterna tillsammans med nätägarna kan korta ledtiderna med en tredjedel genom de åtgärder som identifierats i det här uppdraget. Detta gäller åtgärder som nätägarna och myndigheterna kan genomföra direkt utan författningsändringar. Tiden för nätutvecklingsprocessen är dock beroende av flera olika projektspecifika faktorer såsom projektets omfattning och miljöpåverkan samt kontakter och avtal med markägare.

Ei rekommenderar följande direkt genomförbara åtgärder hos nätägarna:

- Tidig dialog med Försvarmakten
- Tidig naturvärdesinventering och fältbesök
- Kommunikation med allmänheten och markägarna
- Förbereda och underlätta för konsultationsordningen
- Kontinuerlig dialog med länsstyrelsen och kommun i samrådssteget
- Miljökonsekvensbeskrivning (MKB) till länsstyrelsen innan den lämnas in till Ei
- Tillstånd och dispenser (Natura 2000 m.m.)
- Tidigarelägga stolpprojektering och avstyckning av mark m.m.

Exempel på åtgärder som riktar sig till nätägarna och kan ha en stor effekt på ledtiderna är tidig dialog med Försvarmakten och markägare, tidigt planera för

naturvärdesinventeringar samt att tidigarelägga stolpprojektering. Detta kan innebära en tidsbesparing på sammanlagt flera år.

Ei presenterar följande direkt genomförbara åtgärder hos myndigheterna:

- Ökad förutsägbarhet av handläggningstider (Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna)
- Nätägarens dialog med länsstyrelserna (länsstyrelserna)
- Nätägarens dialog med Ei och Lantmäteriet (Ei och Lantmäteriet)
- Sakägarförteckning inför samråd respektive inför ansökan till Ei (Lantmäteriet)
- Tillträde till mark för undersökning (Ei)
- Parallellställa koncessionshandläggningen med ledningsrättsprocessen (Ei och Lantmäteriet)
- Förenklad delgivning i koncessionsärenden (Ei)
- Förenklad delgivning i ledningsrättsprocessen (Lantmäteriet)
- Lantmäteriprocessen – modifierad 2-stepsprocess (Lantmäteriet)

Att processen har sekventiella delar försvårar samarbete och kunskapsutbyte mellan aktörer som involveras vid olika steg under processen. En betydande åtgärd som bedöms ha stor möjlighet till ledtidförkortning är att en såväl tidig som kontinuerlig dialog förs mellan nätägaren och berörda myndigheter.

Kommunikationsplattform – stöd för en effektivare process

Ei har inom uppdraget skapat en plattform för kunskapsutbyte och vidare lärande. Kunskapsplattformen samlar kompetens för att skapa möjlighet att effektivisera och vidareutveckla processen, för vidare lärande och för att samverka inom det gemensamma kompetensområdet. Plattformen ska bidra till att möta behovet av samarbetsformer mellan berörda myndigheter och nätägare.

Plattformen har skapats genom att hela nätutvecklingsprocessen har kartlagts och dokumenterats, samt att ett forum har bildats för kompetensöverföring och dialog kring befintliga processer med syfte att verka för att bidra till betydande ledtidförkortningar för byggnation av elnät. Ei ser stora nyttor med att hålla plattformen levande. Avsikten är att den ska användas som ett verktyg vid fortsatt effektivisering av nätutvecklingsprocessen, under förutsättning att övriga myndigheter kan bidra.

I projektet har det identifierats flera fördelar och möjligheter till en effektivare handläggning med någon form av gemensam digital yta, där viss dokumentation kan delas mellan myndigheter och nätägare. Detta behandlas inte i rapporten utan kommer att hanteras framöver, antingen i det nya regeringsuppdrag som Ei har tilldelats i sitt regleringsbrev för 2023 eller separat.

Författningsförslag

Ei lämnar även några författningsförslag. Dessa är:

- Ei:s beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen (1973:1144) ska kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Sådana medgivanden ska också gälla omedelbart.
- Det ska framgå av förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen att Ei inom åtgärder för kunskapsutbyte och vidare lärande ska skapa förutsättningar för en väl planerad och resurseffektiv elnätsutbyggnad samt höja kunskapen om processen för elnätsutbyggnad och elnätsutbyggnadens roll i samhällsutvecklingen hos såväl myndigheter och företag som hos allmänheten.

Förslag för fortsatt utredning

Ei föreslår att Regeringskansliet i dialog med berörda myndigheter finner en lämplig form för styrning och finansiering som syftar till

- att Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna fortsätter att samverka för att samordna hanteringen av ärenden som rör elnätsutbyggnad genom att utveckla gemensamma processer och arbetssätt, och
- att Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna inom sitt respektive verksamhetsområde verkar för kortare ledtider för elnätsutbyggnad genom prioriteringar och utveckling av interna processer och arbetssätt.

Tre frågor anser Ei bör utredas särskilt:

- Frågan om giltighetstiden för tillstånd och dispenser som påverkar nätutvecklingsprocessen,
- Frågan om överklaganden av beslut inom nätutvecklingsprocessen med avseende på vem som kan överklaga de olika besluten, antalet instanser och krav på prövningstillstånd samt vem som ska bära rättegångskostnader,
- Frågan om ändrade ersättningsregler för markåtkomst vid utbyggnad av elnätet.

Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144)

Härigenom föreskrivs i fråga om ledningsrättslagen (1973:1144) att 17 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹

Om en förrättning avser en ledning för vilken koncession krävs men ännu inte erhållits, får förrättningen inledas, om den som ska bevilja koncessionen medger det.

Ett medgivande får avse en viss del av förrättningen, om förrättningen avser ledningsrätt för en starkströmsledning.

Ett medgivande gäller omedelbart.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

¹ Senaste lydelse lag (2021:742).

Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs i fråga om ellagen (1997:857) att 2 kap. 64 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

64 §²

Nätmyndigheten ska genom ett meddelande i Post- och Inrikes Tidningar kungöra ett beslut

1. att bevilja nätkoncession enligt 1 §,
2. att medge byggande eller användning enligt 8 §,
3. att förlänga en nätkoncessions giltighetstid enligt 22, 25 eller 26 §,
4. att ändra en nätkoncession enligt 27 eller 28 §,
5. att ändra eller upphäva ett koncessionsvillkor enligt 29 eller 30 §,
6. om vad som ska gälla för en nätkoncession efter en omprövning enligt 31 §,

7. att lägga samman nätkoncessioner enligt 39 §, *och*

8. att dela upp en nätkoncession enligt 41 §.

7. att lägga samman nätkoncessioner enligt 39 §,

8. att dela upp en nätkoncession enligt 41 §, *och*

9. att medge att en ledningsrättsförrättning inleds enligt 17 § ledningsrättslagen (1973:1144).

I meddelandet ska beslutets huvudsakliga innehåll och var beslutet hålls tillgängligt anges.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

² Senaste lydelse lag (2021:741).

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen

Härigenom föreskrivs i fråga om förordning (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen att det ska införas en ny paragraf, 7 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 a §

Energimarknadsinspektionen ska genom åtgärder för kunskapsutbyte och vidare lärande skapa förutsättningar för en väl planerad och resurseffektiv elnätsutbyggnad samt höja kunskapen om processen för elnätsutbyggnad och elnätsutbyggnadens roll i samhällsutvecklingen.

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2024.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Senast 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären för att därefter uppnå negativa utsläpp. I regeringens budgetproposition för 2023 beskrivs att en ökad elektrifiering är en viktig komponent i omställningen till nettonollutsläpp i transportsektorn och industrin. Att svenskt näringsliv kan möta en ökad efterfrågan på klimatneutral produktion och klimatneutrala transporter kommer också att vara en viktig konkurrensfördel globalt. För att möta det kraftigt ökade behov som elektrifieringen medför behöver åtgärder vidtas, både för att använda och producera el på ett effektivt sätt och för att förstärka möjligheterna att överföra el. En förutsättning för det senare är effektivare tillståndprocesser och kortare ledtider för elnätutbyggnad.

Idag tar utbyggnaden av en kraftledning från att behovet identifierats tills att ledningen tas i drift ofta alltför lång tid. Tiden för nätutvecklingsprocessen är beroende av flera olika faktorer såsom projektets omfattning och miljöpåverkan, typ av nätkoncession, kontakter och avtal med markägare samt möjligheter till alternativa lösningar. Det krävs som regel flera tillstånd från olika myndigheter, framför allt beslut om nätkoncession från Energimarknadsinspektionen (Ei) och i de allra flesta fall beslut om ledningsrätt från Lantmäteriet. Ofta tillkommer ytterligare prövningar, till exempel om en åtgärd eller verksamhet kan medföra påverkan på eller intrång i skyddade områden såsom naturreservat, skyddade kulturmiljöer, vattenskyddsområden eller liknande. I dagsläget genomförs många av de tillståndprocesser som krävs efter varandra, sekventiellt. Samtidigt kan det finnas stora tidsvinster om ansvariga myndigheter prövar dessa ärenden parallellt och koordinerat. Genom effektivare tillståndprocesser kan elektrifieringen av svensk transport- och industrisektor genomföras snabbare och enklare samtidigt som ett bibehållet miljöskydd säkerställs.

1.2 Uppdraget

Ei fick tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna den 9 september 2021 i uppdrag av regeringen att utveckla och testa nya arbetssätt för en koordinerad process för hantering av de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka det svenska elnätet. Ei ska leda arbetet och redovisa uppdraget till Regeringskansliet senast den 1 maj 2023.

Av uppdraget framgår att Ei, efter dialog med relevanta länsstyrelser, ska välja ut ett begränsat antal projekt som är lämpliga att hantera inom ramen för uppdraget.

Ei ska sedan tillsammans med Lantmäteriet och relevanta länsstyrelser koordinera sina respektive arbetssätt och processer i syfte att förkorta tiden för den samlade hanteringen av projekten. Ei ska också skapa en plattform för kunskapsutbyte och vidare lärande. Genomförandet ska ske med stöd av Vinnova, utifrån deras samverkansprogram och arbete med regel- och policyutveckling.

I valet av projekt gäller vissa urvalskriterier, exempelvis ska de ha potential att bidra till klimat- och samhällsnytta, Sveriges framtida konkurrenskraft och till att förebygga uppkomst av regional och lokal effektbrist. Projekten bör även befinna sig i olika faser av nätutvecklingsprocessen. Projekten ska innebära förstärkning eller utbyggnad av region- eller transmissionsnätsledningar. Med projekt avses ärenden som innefattar byggnation av kraftledning som kräver nätkoncession för linje.

1.3 Avgränsning

Utredningen och analysen i denna rapport fokuserar på de åtgärdsförslag som Ei, länsstyrelserna och Lantmäteriet kan implementera i den löpande verksamheten utan författningsändringar samt de åtgärder som myndigheterna kan arbeta vidare med. Projektet har i några fall separerat de åtgärder som testats i nätutvecklingsprojekten från den vanliga linjeverksamheten, däremot har projektet haft som utgångspunkt att de föreslagna åtgärderna ska i hög utsträckning vara genomförbara i linjeverksamheten.

Nätägarna har även en nyckelroll i nätutvecklingsprocessen och är involverade i processens samtliga steg. I analysen redogörs för ett antal åtgärdsförslag som identifierades under genomförandet av uppdraget och som nätägarna själva kan genomföra för att underlätta och förkorta processen.

Affärsverket svenska kraftnät är den systemansvariga myndigheten för kraftsystemet i Sverige. Projektet har inte tittat närmre på Svenska kraftnäts roll, exempelvis kopplat till den nationella nätplaneringen, utan Svenska kraftnät har medverkat i projektet i egenskap av nätägare³.

I nätutvecklingsprocessen finns möjlighet för sakägare att överklaga myndighetsbeslut till mark- och miljödomstolen och vidare till mark- och miljööverdomstolen, vilket påverkar ledtiderna för processen. Domstolsinstansernas prövningstid berörs dock inte närmare i denna rapport.

Projektet har kartlagt nätutvecklingsprocessen i Sverige. En internationell utblick har genomförts inom ramen för uppdraget för att visa på erfarenheter och

³ De företag som äger det svenska elnätets delar, från transmissionsnät till regionala och lokala nät kallas i detta projekt för nätägare. Dessa företag kallas ofta för nätföretag (ellagens terminologi), nätbolag eller koncessionshavare.

tillvägagångssätt som har tillämpats i andra länder för att korta ledtiderna för elnätutbyggnad. Rapporten har avgränsats till länder i Europa vars marknader liknar den svenska, eller som lyfts fram som goda exempel, se Bilaga 1.

1.4 Metod och genomförande

Ei har efter dialog med Lantmäteriet samt länsstyrelserna i Norrbotten, Västra Götaland, Södermanland och Kronoberg valt ut ett begränsat antal nätutvecklingsprojekt som ska möjliggöra testning av olika åtgärdsförslag för att korta ledtiderna vid nätutbyggnad. Nätägarna själva fick möjlighet att skicka in nomineringar på olika projekt som de bedömde kunde vara kandidater i uppdraget. Med projekt avses ärenden som innefattar byggnation av kraftledning som kräver nätkoncession för linje⁴. Totalt skickades 18 nomineringar in från nätägarna. Fem av dessa valdes den 25 januari 2022 ut att vara med. I valet av projekt fanns ett antal urvalskriterier som togs hänsyn till. Varje projekt som valdes skulle uppfylla ett eller flera av följande kriterier:

- 1 Ärendenas potential att bidra till de globala hållbarhetsmålen med särskilt fokus på målen för i) konkret nytta för begränsad klimatpåverkan samt ii) för konkurrenskraft och innovationskapacitet.
- 2 Ärendenas representativitet för att bidra till ett brett lärande för att hantera den elektrifiering som till följd av arbetet med klimatomställning initieras inom transport- eller industrisektorn.
- 3 Ärendenas potential, att förebygga regional och lokal effektbrist.
- 4 Ärendenas potential att gynna bred samhällsnytta och potential att gagna hållbar utveckling lokalt och regionalt.

Projekt⁵ befann sig även i olika faser av nätutvecklingsprocessen. De fem projekt som valdes ut inom ramen för uppdraget var:

- Svenska kraftnäts ledning Vitåfors–Porjusberget
- Vattenfalls anslutning av ljusbågsugn Oxelösund
- Eons ledning Bredhälla–Horshaga fly
- Ellevios ledning Timmersdala–Mariestad
- Vattenfalls regionnätsförstärkning i Göteborgsområdet.

⁴ Projekten innebar en förstärkning eller utbyggnad av region- eller transmissionsnätsledningar.

⁵ <https://www.ei.se/om-oss/projekt/pagaende/kortare-ledtider-for-elnatsutbyggnad/kortare-ledtider-for-elnatsutbyggnad/2022-01-25-natutvecklingsprojekt-som-ska-inga-i-uppdraget-att-korta-ledtiderna-for-elnatsutbyggnad-har-valts-ut>

Varje nätutvecklingsprojekt har haft en projektgrupp med representanter från Ei, Lantmäteriet, berörd länsstyrelse, nätägaren och i vissa fall berörd kund. Projektgrupperna har haft löpande dialog och avstämningar.

I projektet har även en så kallad sammankallandegrupp skapats där de som varit sammankallande för projektgrupperna ingått. Syftet med gruppen har varit att skapa överhörning och dela erfarenheter från och mellan projekten. För att fånga upp mer strategiska frågor och vägval som rör hela uppdraget har även en myndighetsövergripande grupp skapats. Varje berörd myndighet har utöver det haft ett antal olika typer av interna grupper kopplade till uppdraget.

Ei har anlitat tre konsultfirmor för att stödja projektarbetet inom ramen för uppdraget. Sonder AB har genomfört en kartläggning⁶ av de processer och arbetsmoment som ingår i nätutvecklingsprocessen för utbyggnad av region- och transmissionsnät. Sonder AB har även genomfört två workshops med berörda myndigheter för att få in synpunkter på det arbete som genomförts.

Sweco AB har genomfört en sammanställning av de ledtidförkortande åtgärdsförslag som har lämnats av berörda myndigheter, Affärsverket svenska kraftnät, Eon, Ellevio, Vattenfall samt SSAB. Sweco AB har även genomfört en kartläggning av nationella utredningar med koppling till nätutvecklingsprocessen.

Widegren Energy har kartlagt och kategoriserat åtgärdsförslagen samt genomfört en sammanställning av studier och regelverk för tillståndprocesser inom EU. Widegren Energy har också utfört en mindre intervjuundersökning med kommuner och en jämförelse med Trafikverkets process

Ei har också genomfört ett öppet seminarium där Ei presenterat uppdraget tillsammans med analyser där intressenterna har haft möjlighet att lämna synpunkter.

1.5 Samråd

Ei har som nämnts i uppdragsbeskrivningen arbetat tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna där specifikt länsstyrelsen i Norrbotten, Västra Götaland, Södermanland och Kronoberg deltagit. Ei har under arbetets gång även haft dialog och kunskapsutbyte med Svenska kraftnät, Vattenfall, Ellevio, Eon, Skellefteå kraft och SSAB. Genomförandet av uppdraget har även gjorts i dialog med Vinnova.

⁶ <https://ei.se/download/18.7cefc84418125d1aa4cdeed/1655210210782/Kortare-ledtider-f%C3%B6r-eln%C3%A4tsutbyggnad-20220613.pdf>

Utöver det har Ei haft bilaterala samtal och mottagit skriftliga synpunkter från ett antal aktörer, såsom kommuner och regioner, branschorganisationer samt markägare.

Avrapporteringen sker som en rapport från Ei. Ei har dock diskuterat förslagen och åtgärderna med Lantmäteriet och berörda länsstyrelser. Dessa har fått rapporten på remiss och har kunnat lämna synpunkter.

1.6 Projektorganisation

Uppdraget har genomförts av en projektgrupp bestående av projektledaren Jenny Johnson, biträdande projektledare Hanna Öhlund och projektmedlem Roger Husblad. Projektägare har varit Daniel Norstedt. I en myndighetsövergripande grupp har Linda Sabel från Lantmäteriet och Nina Kiani Janson från Länsstyrelsen Västra Götaland medverkat.

Tidigare projektmedlemmar var Marielle Lahti, Albin Carlén och Louise Hwargård.

1.7 Rapportstruktur

Rapporten har följande upplägg. Kapitel 2 innehåller en övergripande processbeskrivning av nätutvecklingsprocessen samt de olika aktörernas ansvar och roller. I kapitel 3 beskrivs projektets arbete med framtagandet av åtgärdsförslag. Kapitel 4 ger en redogörelse för arbetet i de utvalda nätutvecklingsprojekten. Kapitel 5 innehåller en analys av åtgärdsförslagen. Projektets författningsförslag presenteras i kapitel 6, och kapitel 7 innehåller en konsekvensutredning. Kapitel 8 innehåller författningskommentarer och kapitel 9 referenser.

Rapporten har fem bilagor. Bilaga 1 innehåller en internationell utblick. I bilaga 2 finns en redogörelse för och jämförelse med Trafikverkets process. Bilaga 3 är en sammanställning av nationella utredningar som berör nätutvecklingsprocessen. I bilaga 4 finns en bruttolista över de åtgärdsförslag som har tagits fram inom projektet. Bilaga 5 är en bild över nätutvecklingsprocessen.

2 Nätutvecklingsprocessen för nätkoncession för linje

2.1 Inledning

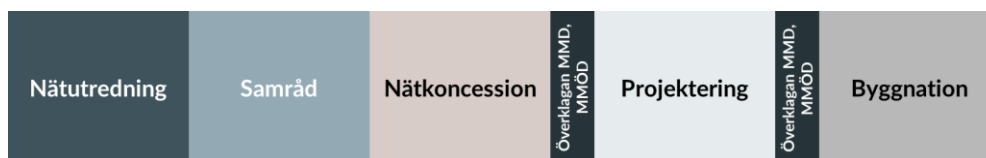
Processen att bygga nya elnät består av många olika moment varav en del är lagreglerade. I detta kapitel beskrivs översiktligt hur processen för att bygga ut eller förstärka det svenska region- och transmissionsnätet ser ut idag. Därefter beskrivs nätägares, kommuners och regioners samt berörda myndigheters roll och ansvar i nätutvecklingsprocessen. Projektet har som underlag fått in scheman över olika projektprocesser från Ei, Lantmäteriet, berörda länsstyrelser och ett antal nätägare.

2.2 Övergripande beskrivning av nätutvecklingsprocessen

Flera delar av processen är beroende av varandra på olika sätt, medan andra delar sker parallellt med varandra. Nätutvecklingsprocessen som beskrivs nedan innefattar tre så kallade arbetsströmmar och fem steg som beskriver processen från det att ett behov av nätförstärkning/utbyggnad av ett elnät identifierats, till att ledningen kan tas i drift. I processen ansvarar nätägaren för att bygga och underhålla sin del av elnätet och har ensamrätt på överföring av el i sitt nät. Länsstyrelserna ansvarar för att utvecklingen av elnätet följer framför allt miljölagar och förordningar samt säkerställer att elledningen inte kommer i konflikt med de allmänna intressen som finns på platsen. Ei ansvarar för att pröva och besluta om nätkoncession. I de fall nätägaren ansöker om ledningsrätt ansvarar Lantmäteriet för att säkerställa att nätägaren får tillträde till den mark som behövs för att bygga ledningen.

Processen kan i sin enklaste form delas in i fem steg. I det första steget *nätutredning* genomför nätägaren förberedande aktiviteter som leder fram till ett beslut om att påbörja arbetet för att anlägga en ledning. Behovet av utökad kapacitet i nätet kan komma från en extern kund som vill bygga en vindkraftpark eller fabrik, eller från interna behov att öka effekten i någon del av nätet. I steget *samråd* genomför nätägaren de aktiviteter som krävs för att sammanställa en ansökan om nätkoncession. I steget *nätkoncession* prövar Ei ansökan och fattar beslut om nätkoncession. Efter att nätägaren fått nätkoncession påbörjas steget *projektering*, där fokus ligger på att säkra tillgång till mark, söka tillstånd och dispenser som krävs samt att detaljplanera och förbereda för själva byggnationen. Det sista steget är *byggnationen* av ledningen.

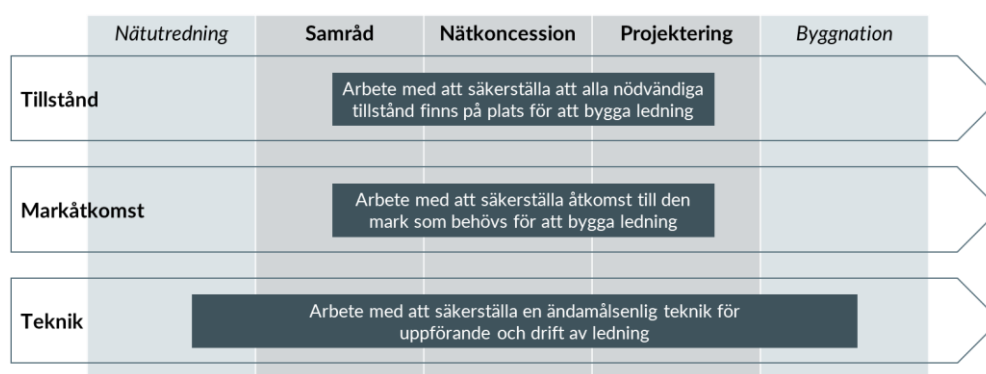
Figur 1. Nätutvecklingsprocessens fem steg

I processen finns möjlighet för sakägare att överklaga myndighetsbeslut till mark- och miljödomstolen (MMD), och vidare till mark- och miljööverdomstolen (MMÖD).

Nätutvecklingsprocessens fem steg löper alla genom tre så kallade arbetsströmmar. Arbetsströmmar är ett sätt att visualisera de aktiviteter som kan genomföras både sekventiellt och parallellt i processen.

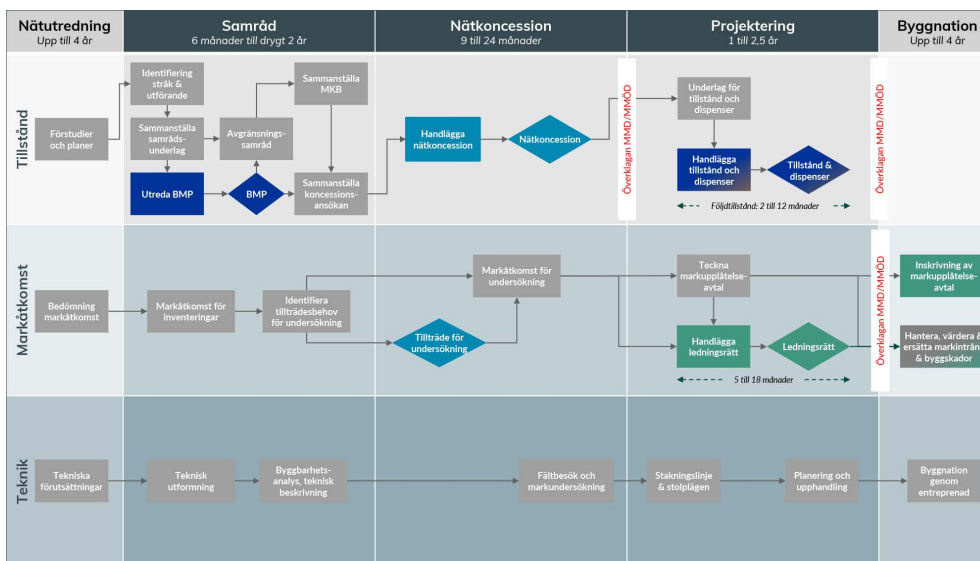
Figur 2. Nätutvecklingsprocessens tre arbetsströmmar

I arbetsströmmen *tillstånd* genomförs aktiviteter som syftar till att säkerställa att nödvändiga tillstånd och dispenser finns på plats för att bygga ledningen. I strömmen *markåtkomst* genomförs aktiviteter för att säkerställa åtkomst till den mark som behövs för att bygga ledningen. I strömmen *teknik* genomförs aktiviteter för att säkerställa en ändamålsenlig teknik som uppfyller alla krav på uppförande och drift av ledningen.

Bilden nedan visar en övergripande visualisering av nätutvecklingsprocessen och innehåller de steg och arbetsströmmar som presenterats i Figur 1 och 2 ovan. Bilden finns även i bilaga 5.

Figur 3. Övergripande processkarta.

Bilden har kompletterats med ett antal övergripande aktiviteter, som är väsentliga för processens framdrift. Aktiviteterna har således valts ut eftersom de innehåller moment för att processen ska fortskrida. Processkartan visar i vilken ordning aktiviteterna sker i processen samt de aktiviteter som genomförs parallellt.

De steg där myndigheterna har en betydande roll är markerade i färg och nätägarens aktiviteter är markerade i grått. Processkartans aktiviteter har olika färg och utförande beroende på vem som ansvarar för aktiviteten, samt om aktiviteten innefattar ett tvingande myndighetsbeslut⁷. Utöver Ei, Lantmäteriet, länsstyrelserna och nätägarna finns även kommunerna med i processkartan ovan. Kommuner ansvarar för att besluta om tillstånd och dispenser.

2.2.1 Nätutvecklingsprocessen har tre arbetsströmmar

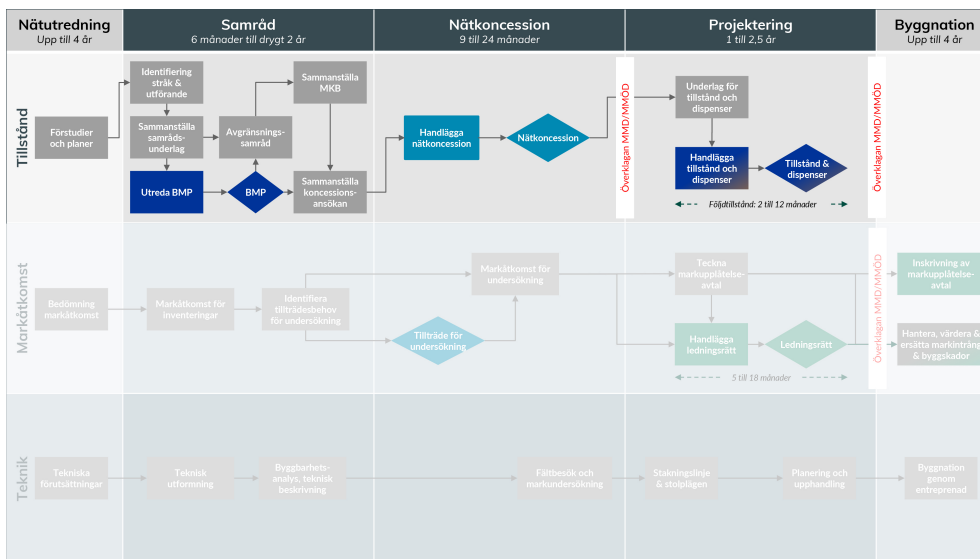
I följande avsnitt beskrivs de så kallade arbetsströmmarna översiktligt med fokus på respektive arbetsströms område.

Tillstånd

I arbetsströmmen *tillstånd* arbetar nätägaren med att säkerställa att nödvändiga tillstånd och dispenser finns på plats för att påbörja byggnationen av ledningen. Nätägaren söker tillstånd och dispenser under flera tillfällen i processen. Både under nätkoncession och under projekteringssteget.

⁷ Rektangel = Aktivitet, Romb = Tvingande myndighetsbeslut, Grå = Nätägare, Mellanblå = Ei, Grön = Lantmäteriet, Mörkblå = Länsstyrelse, Brun = Kommun.

Figur 4. Arbetsströmmen Tillstånd

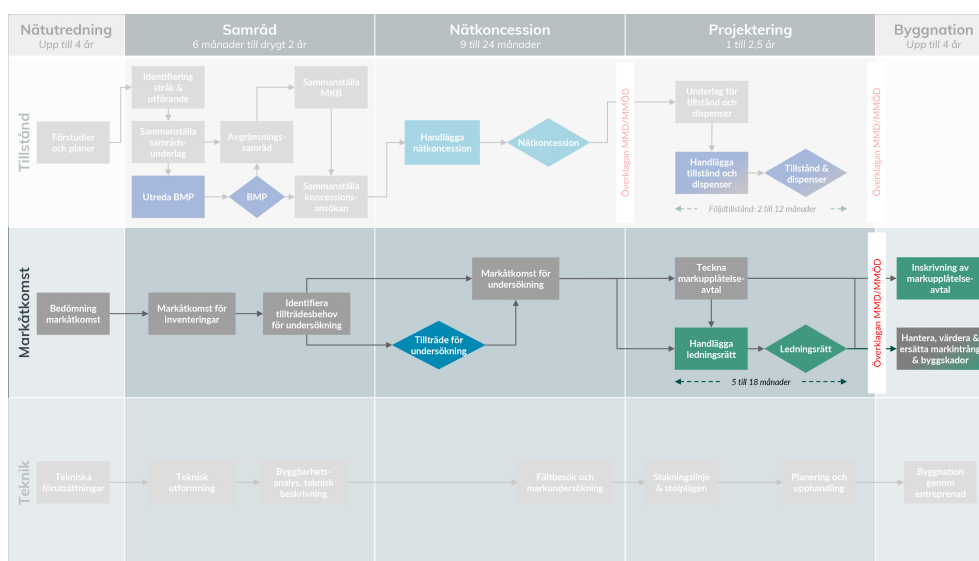

Arbetet i tillståndsströmmen består av nätägarens sammanställning av ansökningar för tillstånd samt handläggningen av dessa ansökningar hos berörda myndigheter och kommuner. Bilden ovan finns även i bilaga 5.

Markåtkomst

I arbetsströmmen *markåtkomst* är målet för nätägaren att få tillgång till marken för undersökning och byggnation. Nätägaren tecknar i den mån det går markupplåtelseavtal med berörda markägare. Arbetet i strömmen består även av nätägarens sammanställning av ansökan för ledningsrätt och handläggning hos Lantmäteriet.

Figur 5. Arbetsströmmen Markåtkomst

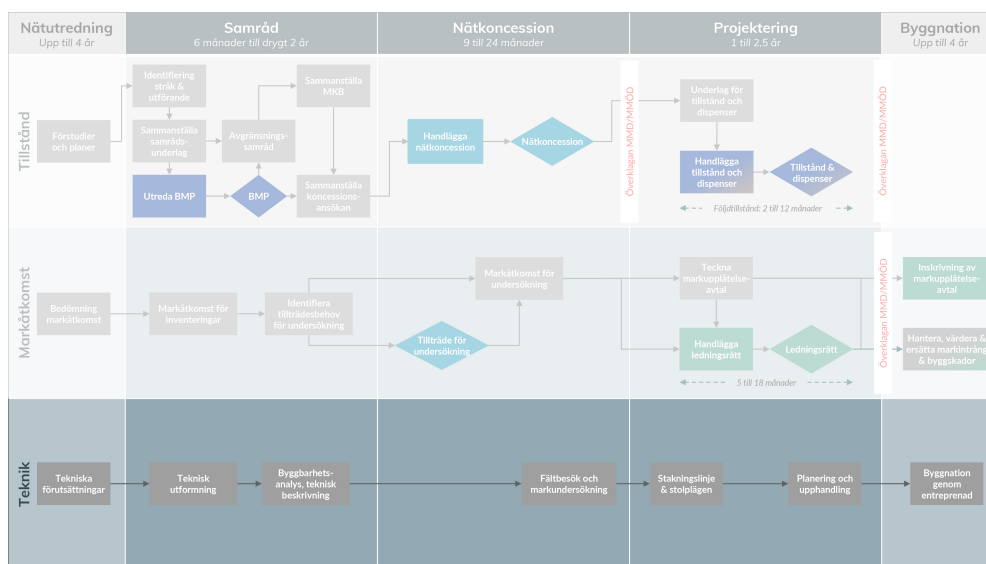

Huvuddelen av arbetet i strömmen för markåtkomst sker parallellt med arbetet i tillstånds- och teknikströmmarna. Bilden ovan finns även i bilaga 5.

Teknik

I arbetsströmmen *teknik* är arbetet fokuserat på att säkerställa en ändamålsenlig teknik för uppförande och drift av ledning. Arbetet under teknikströmmen bidrar med beslutsunderlag till samrådsprocessen som sker i tillståndsströmmen. Nätägaren påbörjar även en undersökning avseende ledningens tekniska förutsättningar. Nätägaren genomför bygghetsanalyser, tar fram tekniska beskrivningar, genomför fältbesök och markundersökning. De kartlägger även stakningslinje och stolplägen.

Figur 6. Arbetsströmmen Teknik

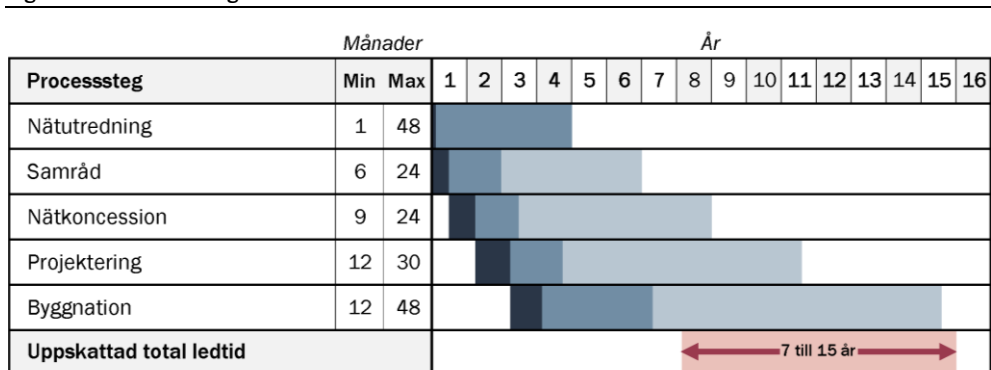
Efter att nätkoncession har beviljats påbörjar nätägaren ett mer detaljerat arbete med projektering och byggnation, där byggnationen genomförs av upphandlad entreprenör. Bilden ovan finns även i bilaga 5.

2.2.2 Övergripande beskrivning av ledtider i nätutvecklingsprocessen

Nätutvecklingsprocessen bedöms ta från 7 år upp till 15 år från det att nätägaren påbörjar steget nätutredning till dess att en ledning som kräver linjekoncession är färdigbyggd. Processen kan gå snabbare eller ta längre tid beroende på projektets komplexitet. I de fall processen tar 15 år innefattas även överklagandetiden, som påverkar ledtiden betydligt.

Figur 7 nedan illustrerar en summering av ledtiderna i processens steg exklusive tiden för eventuella överklaganden. Ledtiderna baseras på uppskattningar från ett antal nätägare, stickprovsanalyser från Lantmäteriet samt statistik från Ei. Statistiken baseras på olika typer av ärenden.

Figur 7. Sammanfattning av ledtider

I bilden visas den kortaste möjliga tiden i mörk färg och spannet till den maximala tiden i en ljusare färg. Den ljusaste gula stapeln visar den ackumulerade maxtiden⁸. Att alla steg utförs på minsta möjliga tid är ett osannolikt utfall. En mer realistisk uppskattning från både nätägare och myndigheter är att processen i bästa fall tar 7 år. För att få en realistisk uppskattning av spannets andra ytterlighet (15 år) har även överklagandetiden inkluderats. Nätutredning och byggnation har de bredaste ledtidsspannen i processen. Nätutredning bedöms ta allt mellan ett par veckor och fyra år. Byggnation av sträckningen tar upp emot fyra år. Det beror på en rad olika faktorer kring ledningens faktiska utformning, teknik och markförhållanden. De tre stegen mellan nätutredning och byggnation har i stort samma ledtider, trots att deras ingående aktiviteter och komplicerande faktorer har olika karaktär. .

Processtegen har hittills utförts i princip helt sekventiellt. Samrådssteget påbörjas när nätutredningen är klar och avslutas med en färdig koncessionsansökan. Nätkoncessionssteget utgörs av tillståndshandläggning hos Ei. Projekteringssteget har ett antal olika aktiviteter såsom detaljplanering, tillstånd och åtkomst till mark. Till sist påbörjas byggnationen när projekteringen är färdig.

2.3 Nätägarens roll och ansvar i nätutvecklingsprocessen

De företag som äger det svenska elnätets delar, från transmissionsnät till regionala och lokala nät kallas här för nätägare. En nätägare ansvarar för sin del av det fysiska nätet och har ensamrätt på överföring av el i sitt nät. Ett behov av att antingen förstärka en befintlig ledning eller bygga en ny ledning uppstår internt hos nätägaren, eller hos dess kunder.

Nätägaren är involverad i nätutvecklingsprocessens samtliga steg och ska på olika sätt hålla kontakt med berörda sakägare, exempelvis genom direkt dialog och samråd. Nätägarens ansvar är att ta fram underlag, genomföra samråd med samtliga berörda sakägare och myndigheter, ta hänsyn till natur- och kulturvärden, genomföra miljöinventeringar, ansöka om tillstånd och dispenser,

⁸ När en aktivitet avslutas om den och alla föregående aktiviteter har tagit sin maxtid.

säkerställa markåtkomst för undersökning och byggnation samt upphandla och genomföra projektering och byggnation. En av nätägarens uppgifter är att ansöka om nätkoncession hos Ei, där bland annat en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) är en viktig komponent. För en mer ingående beskrivning av innehållet i respektive moment, se rapporten *Nätutvecklingsprocessen för utbyggnad av region- och transmissionsnät*⁹

2.3.1 Teknikval

I början av nätutvecklingsprocessen är det nätägarnas ansvar att först utreda bästa möjliga teknik utifrån förutsättningarna där de planerar att bygga kraftledningen. Valet av teknisk utformning och lokalisering sker efter genomfört samråd enligt 6 kap. miljöbalken (1998:808). Därefter är det Ei som ska göra en lämplighetsprövning och en miljöprövning genom att bland annat bedöma om anläggningen är lämplig enligt ellagen (1997:857) och miljöbalken, se avsnitt 2.6.2. Så som nätutvecklingsprocessen ser ut idag involveras inte Ei i teknikvalsfrågor förrän koncessionsansökan är inskickad till Ei. Se även avsnitt 5.2.1 som beskriver hur teknikvalsfrågan hanteras inom detta regeringsuppdrag.

2.4 Kommunernas roll i nätutvecklingsprocessen

För att få en ökad förståelse för kommunernas roll och önskemål kopplat till tillståndsprocessen för elnätsutbyggnad har Ei uppdragit åt konsultfirman Widegren Energy att genomföra undersökning med representanter från kommuner.¹⁰

2.4.1 Kommunernas ansvar

De roller och sakområden där kommunerna anses ha ett formellt ansvar och tydligt intresse av nätutvecklingsprocessen är:

- Strategiska frågor: Samordna och följa upp kommunens strategiska planering (översiktsplaner) och planer för näringslivsutveckling
- Exploateringsfrågor: I första hand kopplat till markägarrollen då kommunens mark tas i anspråk. Detta innebär bland annat att man är motpart till nätägarna i frågor om markåtkomst.
- Samhällsbyggnadsfrågor: Kommunernas ansvar för den fysiska planeringen berörs i vissa fall. Förutom strategisk planering (översiktsplaner) berörs även

⁹Sonder AB, *Nätutvecklingsprocessen för utbyggnad av region- och transmissionsnät*, Stockholm: 2022 <https://ei.se/download/18.7cefc84418125d1aa4cdeed/1655210210782/Kortare%20ledtider%20f%C3%B6r%20eln%C3%A4tutbyggnad%2020220613.pdf> (Hämtad: 2023-03-15)

¹⁰ En mindre intervjuundersökning har genomförts med representanter från Göteborgs stad och Oxelösunds kommun. Intervjuerna har genomförts vid två tillfällen. Det första med medarbetare från Exploateringsförvaltningen, Mark och boende, Göteborgs stad och det andra med medarbetare från Kommunstyrelseförvaltningen och Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, Oxelösunds kommun.

bygglovshantering i vissa fall, till exempel för ställverk och transformatorstationer.

- Stadsmiljöfrågor: Kommunerna ansvarar också för vissa typer av dispenser som i nästa skede prövas av länsstyrelsen, bland annat dispens från strandskydd och vissa tillfälliga dispenser till exempel för upplåtelse av allmän plats och dispenstransporter.

2.4.2 Deltagande i nätutvecklingsprocessen

Kommunerna har strategiska intressen i nätutvecklingsprocessen, men den är också förknippad med vissa praktiska problem för kommunerna.

Strategiskt intresse

En strategiskt viktig fråga för kommunerna är att säkra elförsörjningen i kommunen, så att till exempel planerade industrietableringar kan genomföras. Kommunens engagemang handlar i första hand om att balansera kravet på säkra framtida elleveranser med det egna lokaliseringsintresset.¹¹

För att rätt kunna bedöma påverkan på olika lokaliseringsintressen behövs dock ett mer detaljerat underlag än vad kommunerna får av nätägaren i processens inledande skede. Ledningssträckningar i form av korridorer uppfattas inte som tillräckligt tydliga för att skapa intresse på politisk nivå och bedöma kommuninvånarnas intresse för frågan. Erfarenheter visar också att eventuella protester dyker upp först då förslagen konkretiseras.

Sökanden, det vill säga nätägaren, är den som har informationsansvaret och ska ta in synpunkter från medborgarna om projekten, även om kommunen i vissa situationer kan ha ett eget ansvar för samråd.

Praktiska problem

Den kommunala beslutsprocessen är tidskrävande. Kommunstyrelsebeslut kräver också en ganska omfattande dokumentation och vissa ledtider. Från att ett samlat beslutsunderlag från alla berörda förvaltningar finns färdigt krävs normalt ytterligare fyra veckor för att få fram ett formellt beslut.

Kommunerna¹² bedömer att tillståndsprocessen många gånger kräver betydande resurser. Detta gäller i första hand kravet på expertutlåtande och inte så mycket den formella hanteringen. För detta anlitar kommunerna ofta konsulter, till exempel när det gäller buller, naturinventering, markvärdering och avtalsfrågor. Ett annat resursproblem hänger ihop med att tillståndsprocessen ofta är ryckig,

¹¹ Intervjuerna visar att kommunen sällan kommer in tidigt i processen, dvs. i samband med översiktsplaneringen, och att möjligheten att påverka utbyggnadsprocessen och utbyggnadstakten därför är små.

¹² Framfört av Oxelösunds kommun.

eftersom kommunerna involveras vid flera tillfällen under processens gång. Långa perioder är det lugnt med väldigt lite information från projekten och sedan kommer krav på besked med mycket kort varsel. Detta gäller både i vissa skeden av koncessionsprövningen och vid handläggning av ledningsrättsärenden.

2.5 Länsstyrelsens roll och ansvar i nätutvecklingsprocessen

2.5.1 Myndighetsbeskrivning

Länsstyrelsernas uppdrag är att företräda staten i landets 21 län. Det innebär att verka för att nationella mål får genomslag i länet, samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser, främja länets utveckling och nogra följa tillståndet i länet. Det innefattar även att främja samverkan mellan kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet samt ansvara för de tillsynsuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt länsstyrelsen. I länsstyrelsens uppdrag ingår också att förvalta länet.

Rörande nätutveckling är länsstyrelsernas arbete fokuserat på naturvård, kulturmiljö, miljö- och hälsoskydd, samhälls- och infrastrukturplanering och rennärning. Länsstyrelsen är samrådspart för nätägaren, beslutsfattare gällande betydande miljöpåverkan (BMP) och diverse följdtilstånd och dispenser samt remissinstans för Ei. Eftersom det finns 21 länsstyrelser är det inte möjligt att närmare beskriva respektive process som för Ei och Lantmäteriet i avsnitten 2.6.3 och 2.7.4.

2.5.2 Samråd

En ansökan om nätkoncession föregås av den process för miljöbedömningar av verksamheter och åtgärder som regleras i 6 kap. miljöbalken.

Inför en ansökan om nätkoncession ska samråd genomföras av nätägaren.¹³ Det första steget för nätägaren är att genomföra ett undersökningssamråd om frågan om BMP inte är avgjord. Undersökningen innebär att nätägaren samråder i frågan om BMP och om MKB:ns innehåll och utformning med bland annat länsstyrelsen. Nätägaren ska göra en bedömning om BMP i samrådsunderlaget.¹⁴ Om verksamheten kan antas medföra BMP ska även ett avgränsningssamråd¹⁵ genomföras, även då är länsstyrelsen en part i samrådet.

¹³ 6 kap. 23–25 §§ miljöbalken.

¹⁴ 8 § miljöbedömningsförordningen (2017:966).

¹⁵ Avgränsningssamrådet innebär att den som avser att bedriva verksamheten eller vidta åtgärden samråder om verksamhetens eller åtgärdens lokalisering, omfattning och utformning, de miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra i sig eller till följd av yttre händelser samt om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll och utformning (6 kap. 28 § första stycket miljöbalken).

I samråden verkar länsstyrelsen för att innehållet i MKB:n får den omfattning och detaljeringsgrad som behövs för tillståndsprövningen. Länsstyrelsen ska även ge vägledning kring avgränsning av MKB för att säkerställa att rätt frågor behandlas. I länsstyrelsernas geodatakatalog¹⁶ tillhandahålls öppna geodata och i planeringskatalogen finns underlag som kan användas som planeringsunderlag. I samrådet ger länsstyrelsen råd kring vilka inventeringar och utredningar som behöver genomföras. Har länsstyrelsen kännedom om särskilda förhållanden för det aktuella området som nätägaren behöver beakta i den fortsatta processen lämnar länsstyrelsen den informationen i samrådet.

2.5.3 Betydande miljöpåverkan

När nätägaren har genomfört ett undersökningssamråd är det länsstyrelsen som beslutar om verksamheten kan antas medföra BMP eller inte. Nätägaren kan själva bedöma att verksamheten medför BMP i samrådet och bestämma att en specifik miljöbedömning ska genomföras. Gör nätägaren detta ställningstagande krävs inte undersökning med efterföljande beslut av länsstyrelsen.

Länsstyrelsens beslut i frågan om BMP är avgörande för om en specifik miljöbedömning ska göras eller inte göras. Länsstyrelsen ska fatta beslutet senast 60 dagar efter att nätägaren har lämnat in ett fullständigt underlag samt en samrådsredogörelse till länsstyrelsen.¹⁷ Länsstyrelsens beslut får inte överklagas särskilt.¹⁸

Vid beslut om BMP ska länsstyrelsen ta hänsyn till¹⁹

- verksamhetens eller åtgärdens utmärkande egenskaper
- verksamhetens eller åtgärdens lokalisering
- de möjliga miljöeffekternas typ och utmärkande egenskaper.

I 11–13 §§ miljöbedömningsförordningen specificeras vad som ska tas särskild hänsyn till när det gäller att bedöma BMP utifrån kriterierna ovan.

Om länsstyrelsen beslutar att verksamheten kan antas medföra BMP ska även ett avgränsningssamråd genomföras. MKB:n ska identifiera, beskriva och bedöma ledningens direkta och indirekta effekter på bland annat djur, mark och vatten.²⁰ En naturvärdesinventering och fågelinventering ska i de flesta fall tas fram som underlag till MKB:n. Det huvudsakliga syftet med en naturvärdesinventering är att beskriva och värdera naturmiljöer av betydelse för biologisk mångfald inom ett

¹⁶ <https://gis.lansstyrelsen.se/>

¹⁷ 14 § miljöbedömningsförordningen.

¹⁸ 6 kap. 27 § miljöbalken.

¹⁹ 10 § miljöbedömningsförordningen.

²⁰ 6 kap. 35 § miljöbalken.

avgränsat område. En fågelinventering syftar till att beskriva de naturvårdsarter som finns i området samt hur fåglarna använder området. Den svenska standarden för naturvärdesinventering publicerades 2014 och fungerar som en vägledning. När i tiden det är lämpligt att genomföra fältinventeringar skiljer sig åt mellan olika delar i landet, och vissa inventeringar av arter kan bara göras vissa tider på året. Naturvärdesinventering och fågelinventering utförs vanligen av naturvårdskonsulter och ideella organisationer.

2.5.4 Remiss från Ei

Ei ska inhämta yttrande från bland annat länsstyrelsen innan nätkoncessionen beviljas.²¹ När Ei anser att ansökan om nätkoncession är komplett skickas den på remiss till bland annat länsstyrelsen. Detta är första tillfället som länsstyrelsen får ta del av den färdiga MKB:n eller den lilla MKB:n²².

Liksom vid samrådet och beslut om BMP är flera sakområden på länsstyrelsen inblandade i remissyttrande till Ei. Länsstyrelsen gör en sammanvägd bedömning. Länsstyrelsen utgår vid granskning av ansökan samt MKB/liten MKB från sitt samrådsyttrande till nätägaren. De synpunkter och inspel till nätägaren som lämnades i samrådet stäms av om de har hanterats, exempelvis om tillräckliga inventeringar och undersökningar har genomförts. Om det är något som länsstyrelsen tidigare påpekat som saknas eller om nya uppgifter har tillkommit i ansökan eller MKB som kräver ytterligare utredningar eller beskrivningar lämnar länsstyrelsen synpunkter till Ei angående behov av kompletteringar.

Om kompletteringar inte är nödvändiga lämnar länsstyrelsen i yttrandet till Ei sina sammanvägda ställningstaganden angående ledningen utifrån de sakområden som länsstyrelsen bevakar. I yttrandet anges om de försiktighetsåtgärder som nätägaren har angett är tillräckliga eller om ytterligare anpassningar krävs för att minimera ledningens påverkan på något allmänt intresse. I yttrandet till Ei ska det också framgå om ledningen kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken (Natura 2000-tillstånd). Även länsstyrelsens bedömning av ledningens påverkan på skyddsvärd miljö och skyddade arter som berörs ska framgå, samt om det finns några kända flygstråk för fåglar och känd problematik kring den aktuella ledningen och fåglar i närområdet.

2.5.5 Följdtillstånd

Byggande av en ny ledning kan kräva flera andra prövningar än nätkoncession. En del av dessa handläggs av länsstyrelsen. Det kan vara tillstånd eller dispenser i

²¹ 18 § förordningen (2021:808) om nätkoncession.

²² En liten MKB ska vara mindre omfattande än den MKB som tas fram för verksamheter och åtgärder med betydande miljöpåverkan.

skyddade områden, artskyddsdispenser, vattenverksamhet, samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken och tillstånd för ingrepp i fornlämning.

Vissa naturmiljöer och naturområden omfattas av olika former av lagskydd, och många verksamheter och åtgärder kräver tillstånd för att få genomföras. En verksamhet eller åtgärd som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön, och som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt andra bestämmelser i miljöbalken, ska anmälas för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Anmälan för samråd ska göras hos den myndighet som utövar tillsynen enligt bestämmelser i 26 kap. miljöbalken. Tillsynsmyndighet är Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen eller Försvarsinspektören. Genom samrådsbestämmelserna i 12 kap. 6 § beaktas hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, bland annat genom att tillsynsmyndigheten kan förelägga den anmälningsskyldige, i detta fall nätägaren, att vidta de åtgärder som behövs för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön. Om sådana åtgärder inte är tillräckliga, och det är nödvändigt för skyddet av naturmiljön, får myndigheten förbjuda verksamheten.

2.5.6 Komplexerande faktorer

Om nätägaren lämnar ofullständiga underlag i samråd och ansökan kan det innebära både ett stort antal krav på inventeringar och undersökningar samt att sådana krav kan tillkomma sent i processen. Om det går lång tid mellan samråd och remiss från Ei kan tolkning av lagstiftning, praxis, riktlinjer inom länsstyrelsen samt vägledning från andra myndigheter ha ändrats, vilket kan innebära att kompletteringar behöver göras i ett sent skede av processen. Processen kring samråd är komplexerande i sig. Det finns stor risk för upprepning och dubbelarbete när samma ledning går igenom alla tre steg, det vill säga undersökningssamråd, beslut om BMP och avgränsningssamråd.

2.5.7 Ledtider

Länsstyrelsen deltar i undersöknings- och avgränsningssamråd, det är dock nätägarens processer i samrådssteget som påverkar ledtiderna i det skedet. Länsstyrelsen fattar beslut om BMP, om nätägaren inte gjort en egen bedömning att det är BMP. Länsstyrelsen ska fatta beslut om BMP senast 60 dagar efter att nätägaren har lämnat in ett fullständigt underlag samt en samrådsredogörelse.²³

Handläggningstider för följd tillstånd hos länsstyrelsen varierar beroende på vilken prövning som ska göras samt ärendets komplexitet. Eventuella överklaganden av följd tillstånd innebär längre ledtider.

²³ 14 § miljöbedömningsförordningen.

I Tabell 1–4 nedan illustreras berörda länsstyrelser²⁴ handläggningstider för ärenden som kräver nätkoncession för stegen samråd, BMP samt remissyttrande till Ei. Tiderna i tabellerna baseras på statistik för ärenden som beslutats under 2019–2021.

Tabell 1. Ledtider Länsstyrelsen Norrbotten

Aktiviteter (månader)	min	max
Samråd	0,2	3,7
BMP	0,45	2,3
Remiss	1,1	2,7

Tabell 2. Ledtider Länsstyrelsen Västra Götaland

Aktiviteter (månader)	min	max
Samråd	0,2	2,3
BMP	0,2	1,8
Remiss	0,2	3,2

Tabell 3. Ledtider Länsstyrelsen Södermanland

Aktiviteter (månader)	min	max
Samråd	0,45	2,3
BMP	0,2	1,8
Remiss	1,8	2,9

Tabell 4. Ledtider Länsstyrelsen Kronoberg

Aktiviteter (månader)	min	max
Samråd	0,69	1,8
BMP	0,45	1,8
Remiss	1,6	2,7

2.6 Ei:s roll och ansvar i nätutvecklingsprocessen

2.6.1 Myndighetsbeskrivning

Ei är en myndighet med uppdrag att arbeta för väl fungerande energimarknader.

Det övergripande syftet med Ei:s arbete är att Sverige ska ha väl fungerande distribution och handel av el, naturgas, fjärrvärme och fjärrkyla. Ei ska också ta tillvara kundernas intressen och stärka deras ställning på marknaderna.

²⁴ Länsstyrelserna i Norrbotten, Västra Götaland och Södermanland.

Konkret innebär det att Ei har tillsyn över att företagen följer regelverken. Ei har också ansvar för att utveckla spelreglerna och informera kunderna om vad som gäller. Ei reglerar villkoren för de monopolföretag som driver elnät och naturgasnät och har tillsyn över företagen på de konkurrensutsatta energimarknaderna. Ei ansvarar för tillsynen, regelgivningen och tillståndsprovningen enligt ellagen.

2.6.2 Prövning av nätkoncession

För att bygga och använda en starkströmsledning krävs nätkoncession²⁵. Det finns två typer av koncession: nätkoncession för område (områdeskoncession) och nätkoncession för linje (linjekoncession). I denna rapport behandlas enbart linjekoncession.

Förutsättningar för att bevilja nätkoncession

För en linjekoncession innebär bestämmelserna bland annat att anläggningen ska vara lämplig från allmän synpunkt²⁶. Syftet med prövningen av ledningens lämplighet är att hindra att samhällsekonomiskt onödiga ledningar byggs. Bland annat bedömer Ei om det redan finns tillräcklig överföringskapacitet eller om ledningen byggs på ett sådant sätt att onödigt stora kostnader läggs på kundkollektivet.

En linjekoncession prövas med avseende på sin sträckning och får i princip inte strida mot detaljplaner eller områdesbestämmelser²⁷. Eftersom en linjekoncession prövas med avseende på sträckningen så görs även en miljöprövning²⁸ av den sökta sträckningen. Miljöbedömningen enligt 6 kap. miljöbalken innebär bland annat att sökanden håller samråd med den allmänhet och de myndigheter som kan bli berörda av verksamheten och tar fram en MKB som sedan ska vara ett underlag för prövningen av miljöfrågorna i ärendet.

En nätkoncession ska förenas med de villkor²⁹ som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt samt med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön med mera.

²⁵ 2 kap. 1 § ellagen.

²⁶ 2 kap. 12 § ellagen.

²⁷ 2 kap. 13 § ellagen.

²⁸ Av 2 kap. 17 § ellagen följer att 2–4 kap. och 5 kap. 3–5 och 18 §§ miljöbalken ska tillämpas vid en prövning av frågor om beviljande av nätkoncession för linje. Av samma paragraf följer även att det ska göras en miljöbedömning av ledningen i enlighet med 6 kap. miljöbalken.

²⁹ 2 kap. 18 § ellagen.

En nätkoncession gäller i regel tills vidare, men kan under vissa förutsättningar begränsas till att gälla en viss tid³⁰. En ledning som omfattas av linjekoncession ska i regel färdigställas inom fem år från att koncessionsbeslutet vann laga kraft³¹.

Det finns två paragrafer som reglerar ändring av en nätkoncession för linje. Det vanliga förfarandet³² innebär att ledningen prövas på ungefär samma sätt som en ny linjekoncession. För mindre ändringar finns ett förenklat förfarande³³.

Ansökan om nätkoncession för linje

En ansökan om linjekoncession ska bland annat innehålla uppgifter³⁴ om det överföringsbehov som ledningen ska tillgodose, uppgift om ledningens spänning, uppgift om eventuella undersökta alternativa ledningssträckningar, en MKB, teknisk beskrivning, kostnadsberäkning, karta över ledningens sträckning och en förteckning över ägare och innehavare av särskild rätt till de fastigheter som ledningen ska dras fram över eller av fastigheter som på något annat sätt berörs av anläggningen.

En ansökan om nätkoncession får lämnas in elektroniskt. För ansökningar om linjekoncession har Ei en elektronisk ansökningstjänst för att underlätta detta (Dinkel).

Tillträde till mark

I ellagen³⁵ finns regler om att Ei kan besluta att den som ska ansöka om nätkoncession eller bygga en ledning ska få tillträde till någon annans mark för att vidta de undersökningsarbeten som behövs för att precisera ledningens sträckning eller avgöra hur byggandet och driften av ledningen påverkar miljön. Ei kan besluta att en sådan undersökning får påbörjas redan innan beslutet om tillträde har vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande). Den som genomför undersökningen är skyldig att ersätta eventuell skada som undersökningsarbetet orsakar. Ei kan besluta att sökanden ska ställa säkerhet för sådan ersättning. Om Ei beslutar om verkställighetsförordnande och sökanden inte är staten, en kommun, en region eller ett kommunalförbund, så måste Ei kräva att säkerhet ställs.

Om nätägaren sedan beviljas nätkoncession ger koncessionen i sig inga rättigheter gentemot markägaren. Rätten att utföra arbeten på markägarens mark måste således säkras på något annat sätt. Detta kan göras genom att nätägaren förvärvar marken, genom en frivillig överenskommelse eller genom att nätägaren ansöker

³⁰ 2 kap. 21 § ellagen, I 2 kap. 31–37 §§ ellagen finns regler om att en nätkoncession som gäller tills vidare kan omprövas efter 40 år.

³¹ 2 kap. 44 § ellagen.

³² 2 kap. 27 § ellagen.

³³ 2 kap. 28 § ellagen.

³⁴ 5–6 §§ förordningen om nätkoncession.

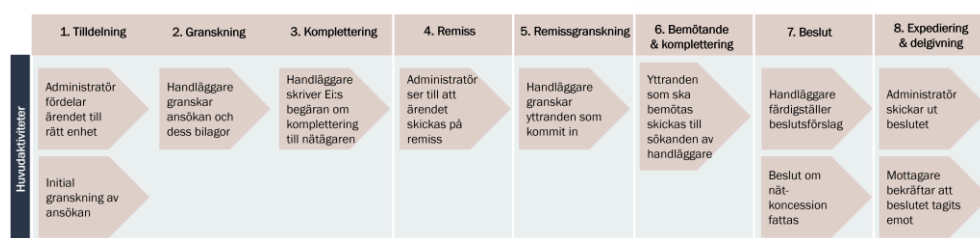
³⁵ 2 kap. 57–62 §§.

om ledningsrätt hos Lantmäteriet enligt ledningsrättslagen (1973:1144), se avsnitt 2.7.2 och 2.7.3. En ledningsrätt är en rättighet som fastställs genom en ledningsrättsförrättning. Som huvudregel får en ledningsrättsförrättning för en koncessionspliktig ledning inte inledas innan koncession har erhållits, men Ei kan medge att så sker³⁶. Enligt ett nytt andra stycke i bestämmelsen, infört 2021, kan Ei även medge att endast en del av ledningsrättsförrättningen får påbörjas.

2.6.3 Handlägga koncessionsansökan

Ei:s interna handläggningsprocess består av ett antal aktiviteter. Ett urval av dessa ingår i den översiktliga processkartan i avsnitt 2.2. Figur 8 nedan beskriver aktiviteterna i Ei:s handläggningsprocess för nätkoncession.

Figur 8. Ei:s interna handläggning

Nedan följer en översiktlig beskrivning av innehållet för aktiviteterna 1–8.

Tilldelning

När nätägaren skickat in sin koncessionsansökan sker en översiktlig granskning av ansökan av en administratörsgrupp. De granskar att koncessionskartan är korrekt, registrerar GIS-filer samt granskar förteckningarna över fastighetsägare och rättighetsinnehavare. Dessa handlingar ska finnas med i ansökan enligt förordningen (2021:808) om nätkoncession. Ifall någon av dessa handlingar är felaktiga begär Ei komplettering från nätägaren. Från och med den 1 mars 2022 ska Ei även, enligt lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket, konsultera med företrädare för det samiska folket i ärenden som kan få särskild betydelse för dem. I sådana ärenden innebär det att när en ansökan kommit in till Ei skickar Ei en förfrågan om konsultation till samiska företrädare.³⁷

Granskning och utredning

Nästa steg är att en handläggare går igenom ansökan. Om ansökan inte är komplett tar den ansvariga handläggaren fram förslag på vilken information nätägaren behöver komplettera med. Handläggaren anmäler sedan ansökan till

³⁶ 17 § ledningsrättslagen.

³⁷ Samiska företrädare är Sametinget, samebyar och i vissa fall samiska organisationer. Syftet med konsultationerna är att främja det samiska folkets inflytande över sina egna angelägenheter. När det finns en konsultationsskyldighet ska den konsultationsskyldige i ett tidigt skede informera den samiska företrädaren om ärendet och fråga om denna begär konsultation.

avdelningens kvalitetsäkringsforum, där ansökan diskuteras med andra handläggare. Kvalitetsforumet beslutar om ansökan behöver kompletteras.

Komplettering

Om kvalitetsforumet kommer fram till att ansökan behöver kompletteras skickar handläggaren en begäran om komplettering till nätägaren. I utskicket anger handläggaren en senaste svarsdag då ansökan ska kompletteras. Om nätägaren behöver mer tid att inkomma med informationen måste nätägaren begära anstånd.

Remiss

När ansökan är komplett skickas ansökan på remiss. Om en remissinstans behöver mer tid för att inkomma med svar kan de begära anstånd. Ansökan, MKB, kartor och annat material som remitteras läggs på Ei:s webbplats. Inventeringar som innehåller sekretessbelagd information skickas direkt till kommun och länsstyrelse. Om ledningen kan antas medföra BMP kungörs denna. Obligatoriska remissinstanser³⁸ är Försvarets radioanstalt (FRA), Försvarmakten, kommun, länsstyrelse och berörda områdeskoncessionsinnehavare. Andra som ska få ansökan på remiss är ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter som berörs av ansökan, andra kända sakägare som berörs av ansökan samt andra berörda innehavare av nätkoncession som berörs av ansökan. Därutöver väljer handläggaren andra lämpliga remissinstanser beroende på ärendets art, exempelvis Elsäkerhetsverket, Skogsstyrelsen, Luftfartsverket, Trafikverket, Sjöfartsverket, Svenska kraftnät, Naturvårdsverket och samebyar.

Remissgranskning

När remissinstanserna inkommit med sina yttranden sammanställer och granskar handläggaren samtliga yttranden.

Bemötande och komplettering

Om det kommit in yttranden som tillför ärendet något nytt, skickas de till den som lämnat in ansökan. Sökanden har möjlighet att bemöta dessa. Ibland behövs även ytterligare information från nätägaren efter remissen för eventuella resterande frågor.

Beslut

När nätägaren återkommit med bemötande av remissyttranden och eventuell ytterligare information har handläggaren all information i ärendet och kan göra den slutgiltiga prövningen i ärendet samt skriva beslutsförslag. En beslutsfattare kvalitetsgranskar förslaget och fattar sedan beslut i ärendet.

³⁸ 18 § förordningen om nätkoncession.

Expediering och delgivning

Ei:s beslut i en fråga om nätkoncession ska delges sökanden och de sakägare som har yttrat sig i ärendet.³⁹ Vanlig delgivning används typiskt sett i ärenden om nätkoncession för linje. Beslutet ska delges nätägaren och de sakägare samt intressenter som yttrat sig i ärendet. Övriga kända intressenter meddelas genom att en kopia av beslutet skickas för kännedom. Delgivningstidpunkten infaller när delgivningsmottagaren har tagit emot handlingen. Ei skickar som regel beslutet med e-post och ber delgivningsmottagaren bekräfta att den mottagit beslutet. Om delgivningsmottagaren inte bekräftar är det brukligt att skicka en påminnelse. I det fall Ei inte får en bekräftelse trots påminnelse skickas beslutet igen som rekommenderat brev med mottagarbevis.

Vidare förekommer så kallad förenklad delgivning, se avsnitt 5.4.7.

Alla koncessionsbeslut kungörs i Post- och Inrikes tidningar och om ledningen antas ha BMP kungörs även beslutet i lokaltidningar. I dessa fall ska ett meddelande skickas till de kända sakägare som inte ska delges beslutet.⁴⁰

Överklagan

När koncessionsbeslutet är fattat finns det möjlighet för bland annat sakägare och nätägare att överklaga beslutet till Mark- och miljödomstolen. Domslutet kan vidare överklagas till Mark- och miljööverdomstolen. Ei uppskattar att ungefär en fjärdedel av alla beslut överklagas.

2.6.4 Ledtider

I Tabell 5 illustreras Ei:s handläggningstid för en ledning som kräver linjekoncession. Tiderna i tabellen baseras på en stickprovsanalys genomförd av Ei för ärenden som beslutades under 2021. Statistiken omfattar både ärenden med BMP och utan BMP. Under 2021 var Ei:s genomsnittliga handläggningstid 18 månader för ansökningar om linjekoncession. Handläggningstiden varierade mellan 9 och 24 månader, utan överklagandetiden och domstolsinstansernas prövningstid. Omkring 25 procent av koncessionsbesluten överklagas vilket innebär att handläggningstiden på de besluten ökar med en genomsnittstid på 9 månader.

Tabell 5. Ledtider i processteget Nätkoncession år 2021

Aktiviteter (månader)	min	max
Kötid	4	6
Handlägga koncessionsansökan	4	8
Beslut om koncession	1	10
Nätkoncession tar mellan 9 månader och 2 år		

³⁹ 2 kap. 63 § ellagen.

⁴⁰ 2 kap. 64–65 §§ ellagen.

Ei mäter antalet inkomna ärenden, öppna ärenden samt den totala handläggningstiden för linjekoncessioner. Ärenden kan i statistiken kategoriseras beroende på typ, till exempel på BMP och inte BMP samt teknikutförande.

Som skäl för längre handläggningstider nämns bland annat ärendets komplexitet och omfattning, behov av kompletteringar samt begäranden om anstånd att svara på remiss. Även delgivningen av beslutet om nätkoncession kan påverka ledtiden, i de fall en sakägare inte kan nås eller bekräftar mottagandet av beslutet.

Ansökningar som avser de högsta spänningsnivåerna kan i regel antas vara mer omfattande och ha en längre handläggningstid än genomsnittet. Kötiden innan ett ärende plockas upp och börjar granskas av en handläggare kan härledas till resursbrist.⁴¹

2.7 Lantmäteriets roll och ansvar i nätutvecklingsprocessen

2.7.1 Myndighetsbeskrivning

Lantmäteriet är en myndighet som har till uppdrag att säkra ägandet av fastigheter, tillgängliggöra geodata i samhället och lägga grunden för en fungerande samhällsekonomi. Lantmäteriet har också ett utpekat ansvar att leda digitaliseringen av samhällsbyggnadsprocessen. Det internationella arbetet är en viktig del i Lantmäteriets verksamhet. Det gäller såväl samverkan med europeiska och internationella organ som deltagande i EU-projekt och i tjänsteexport.

Lantmäteriet består av tre verksamhetsområden: fastighetsbildning, geodata och fastighetsinskrivning. Fastighetsbildning ansvarar för fastighetsindelningen i Sverige. Här nybildas och ändras fastigheter och deras gränser, och beslut fattas som berör olika markrelaterade rättigheter som exempelvis samfälligheter, servitut och ledningsrätter. Geodata försörjer offentlig sektor, näringsliv och privatpersoner med information om geografi och fastigheter.

Fastighetsinskrivningen ansvarar bland annat för beslut om lagfarter, registrering av avtalsservitut och nyttjanderätter samt hantering av pantbrev.⁴²

Lantmäteriet involveras i nätutvecklingsprocessen när nätägaren ansöker om ledningsrätt, som bildas genom en förrättning, alternativt ansöker om inskrivning av avtalsservitut i fastighetsregistret.

En lantmäterimyndighet kan vara statlig eller kommunal.⁴³ Lantmäteriet är den statliga lantmäterimyndigheten. Därutöver finns det 40 kommunala

⁴¹ Kötiden varierar beroende på inflöde av ärenden och resurser.

⁴² [www.lantmateriet.se: https://www.lantmateriet.se/globalassets/om-lantmateriet/lantmateriets-arsredovisning-2021.pdf](https://www.lantmateriet.se/globalassets/om-lantmateriet/lantmateriets-arsredovisning-2021.pdf)

⁴³ Enligt lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet.

lantmåterimyndigheter. Både den statliga och de kommunala lantmåterimyndigheterna kan handlägga ledningsrätter. Beskrivningen av arbetsprocessen nedan utgår från Lantmåteriets – inte de kommunala lantmåterimyndigheternas – hantering av ledningsrättsärenden.

2.7.2 Lantmåteriförrättning med fokus på ledningsrätt

Rätten att dra allmännyttiga ledningar (el-, vatten-, avlopps-, fjärrvärmeledningar eller bredband) över någons mark kan säkerställas genom ledningsrätt enligt ledningsrättslagen (1973:1144). Ledningsrätt prövas i en lantmåteriförrättning. Vid en förrättning representeras lantmåterimyndigheten av en förrättningslantmätare och, om det behövs, två gode män. Det är förrättningslantmätaren som självständigt fattar beslut i ärendet. Annan personal vid myndigheten samt sakkunniga kan delta i handläggningen.

I en ledningsrättsförrättning utreder Lantmåteriet vem som äger marken där kraftledningen ska gå och fattar beslut om bland annat rättigheter, skyldigheter och hur mycket pengar markägarna ska få i ersättning för intrånget som kraftledningen medför. Som en del av handläggningen behöver Lantmåteriet vanligtvis hålla sammanträden med alla sakägare för att redogöra för ansökan och gå igenom de förutsättningar som gäller i förrättningen, inklusive värderingar, kartor och andra underlag, samla in synpunkter och ta emot eventuella nya yrkanden. Är parterna inte överens om ersättningsbeloppets storlek värderar Lantmåteriet intrånget och beslutar om ersättningen. När alla förutsättningar är klarlagda och allt underlag finns på plats fattar Lantmåteriet beslut om ledningsrätt.

Målsättningen är att nå samförståndslösningar, men Lantmåteriet är ensam beslutsfattare och kan i vissa fall fatta beslut även om berörda parter inte kommer överens. Den som är missnöjd med Lantmåteriets beslut kan överklaga dessa, normalt inom fyra veckor. Överklaganden hanteras av mark- och miljödomstolen. När ledningsrätten har vunnit laga kraft förs den in i fastighetsregistret där den redovisas i text och på registerkartan.

Hur lång tid en förrättning tar från ansökan till beslut beror på hur många och hur komplexa frågor och förhållanden som måste hanteras och om berörda parter är överens.

Ledningsrätt eller markupplåtelseavtal?

Ledningsrätt är till skillnad från andra obligatoriska tillstånd i nätutvecklingsprocessen en åtgärd som nätägaren frivilligt väljer att ansöka om. Ledningsrätt är en officialrättighet, det vill säga en rättighet som uppkommer genom ett myndighetsbeslut till skillnad från avtalsrättigheter som bildas genom avtal. Ledningsrätt uppkommer genom beslut vid en lantmåteriförrättning.

Ledningsrätten ger den som vill dra fram eller behålla en ledning rätt att ta i anspråk den mark som behövs för detta.

Nätägaren kan också välja att själv förhandla med markägarna och komma överens om villkor för markåtkomst och ekonomisk kompensation. De avtal som tecknas på frivillig väg kallas för markupplåtelseavtal och är en blandning av avtalsservitut och nyttjanderätt. Dessa avtal kan sedan registreras av Lantmäteriet i fastighetsregistret, så att det för varje fastighet framgår att det finns ett avtal, vilket kan vara bra till exempel om fastigheterna byter ägare. Inskrivning av avtalsrättigheter är vanligt förekommande och ett alternativ till ledningsrätt. Inskrivna rättigheter syns dock inte i registerkartan och måste bevakas av nätägaren så snart det sker förändringar i fastighetsindelningen, för att säkerställa att rättigheten består även om fastigheten förändras eller överläts. Vid ledningsrätt krävs ingen sådan aktiv bevakning av nätägaren. Rättigheten kommer att beaktas av Lantmäteriet och följa med marken, även när fastighetsindelningen förändras eller om fastigheter byter ägare.

I de fall nätägaren och markägaren inte kommer överens ansöker nätägaren vanligtvis om ledningsrätt hos Lantmäteriet. Om nätägaren väljer att ansöka om ledningsrätt kan befintliga markupplåtelseavtal användas som underlag i förrättningen. Det är vanligt att nätägarna vänder sig till Lantmäteriet och ansöker om ledningsrätt för hela ledningssträckan, även när markupplåtelseavtal har tecknats med de flesta markägarna.⁴⁴ Om nätägaren inte har tecknat avtal om markupplåtelse och ersättning med markägarna blir Lantmäteriets roll i processen mer omfattande.

Processen för att lägga markupplåtelseavtal till grund för ledningsrätt kan vara krånglig och praktiskt utmanande. Ofta innehåller ett markupplåtelseavtal olika juridiska rättighetsformer som behöver sorteras inför ett beslut om ledningsrätt. Rena omvandlingar av inskrivna markupplåtelseavtal till ledningsrätt är enligt lag möjliga men i praktiken mycket ovanliga och kräver att nätägaren lämnar ett komplett underlag till Lantmäteriet.⁴⁵ Det vanligaste är att ledningsrätten nybildas och att markupplåtelseavtalen som har legat till grund för beslutet upphävs. Det finns inget speciellt krav på tidpunkt för ansökan om ledningsrätt i relation till tecknandet av markupplåtelseavtal. Däremot kan avtalen bli för gamla för att ligga till grund för ledningsrätt.

⁴⁴ Några av de nätägare som har deltagit i regeringsuppdraget uppskattar att andelen frivilligt tecknade markupplåtelseavtal uppgår till 90–95 procent.

⁴⁵ Det finns i de flesta fall delar i markupplåtelseavtalen som inte kan tas in i ett ledningsbeslut. Detta så kallade avtalsöverskott gäller som en civilrättslig överenskommelse mellan parterna vid sidan av ledningsrätten. Markupplåtelseavtalens blandade innehåll komplicerar en ren omvandling till ledningsrätt och gör att det i praktiken blir mycket svårt att tillämpa bestämmelsen.

2.7.3 Regelverket vid ledningsrätt

I detta avsnitt ges en kortfattad beskrivning av regelverket som gäller för ledningsrättsförrättningar. För en fördjupad beskrivning hänvisas till Lantmäteriets juridiska Handbok LL.⁴⁶

Vad är ledningsrätt?

Ledningsrätten ger den som vill dra fram eller behålla en ledning rätt att ta i anspråk den mark som behövs för detta. Ledningsrätten kan knytas till en juridisk person eller till en fastighet. Den redovisas i fastighetsregistret och på den tillhörande registerkartan. Ledningsrätten gäller för all framtid, men kan ändras eller upphävas vid ny förrättning. Ledningsrätten kan överlåtas under förutsättning att överlåtelsen sker tillsammans med den ledning som ledningsrätten gäller för. Om ledningen överläts följer ledningsrätten med ledningen efter en enklare registreringsåtgärd där förmånstagaren ändras.

En ledningsrätt ger befogenheter för den som äger ledningarna och begränsningar för dem som äger marken. Exempel på befogenheter är rätten att uppföra ledningen med tillbehör på fastigheterna, rätten att använda vägar samt att få tillträde till ledningen för underhålls- och driftarbeten. Begränsningarna kan gälla markanvändningen, exempelvis förbud mot att uppföra byggnader, plantera träd, schakta eller spränga i ledningens närhet.

Villkor till skydd för allmänna och enskilda intressen

När utrymme för ledningen säkerställs genom ledningsrätt görs en oberoende behovs- och lämplighetsprövning till skydd för allmänna och enskilda intressen. Inom ett område med detaljplan eller områdesbestämmelser innebär det att ledningsrätt inte får bildas i strid mot planen eller bestämmelserna. En ledningsrätt får inte heller motverka syftet med naturvårdsföreskrifter eller andra områdesskydd. Dessutom får ledningsrätt inte upplåtas i strid mot säkerhetsföreskrifter enligt annan lagstiftning. Lagens villkor till skydd för allmänna intressen kan inte avtalas bort medan bestämmelser som avser enskilda intressen är dispositiva, vilket innebär att de kan avtalas bort.

Vid förrättningen görs en behovsprövning och intresseavvägning som innebär att Lantmäteriet prövar om ändamålet lämpligen bör tillgodoses genom att ledningen utförs på ett annat sätt än det som sökanden har begärt. Denna prövning aktualiseras oavsett om det finns flera alternativa utföranden eller endast ett och innebär att fördelarna av ledningsrättsåtgärden vägs mot olägenheterna från både allmän och enskild synpunkt. För en starkströmsledning med nätkoncession enligt ellagen utförs en sådan prövning alltid av Ei, vilket innebär att Lantmäteriets

⁴⁶ <https://www.lantmateriet.se/globalassets/om-lantmateriet/rattsinformation/handbocker/handbok-ll.pdf>

prövning blir väldigt förenklad. Av ledningsrättslagen framgår det att Lantmäteriet i sin prövning ska följa koncessionsbeslutet vilket i fallet med nätkoncession för linje sätter ramarna för ledningens utförande och sträckning. Inom den ledningskorridor som följer av koncessionsbeslutet finns det dock ett visst utrymme för Lantmäteriet att precisera ledningens sträckning. Under förrättningens gång kan det inkomma önskemål om justeringar som Lantmäteriet är skyldig att pröva i syfte att fastställa den bästa möjliga lokaliseringen av ledningsrätten inom ramen för koncessionsbeslutet.

Vilka berörs av en förrättning?

Utöver ägarna till de fastigheter som blir berörda av ledningsrätten kan även den som har en rättighet i en fastighet som omfattas av ledningsrättsupplåtelsen bli sakägare i förrättningen, om rättigheten berörs. Servitutshavare, nyttjanderättshavare och innehavare av andra ledningsrätter som påverkas av den nya ledningen ges möjlighet att bevaka sin rätt vid förrättningen. Fordringshavare är däremot inte sakägare. Deras rätt bevakas i stället av Lantmäteriet. Fordringshavarnas intressen skyddas genom lagens bestämmelser om ersättning och utbetalning av denna.

Rätten till utrymme för ledningen

Genom ledningsrätten säkerställs rätten till det utrymme som behövs för ledningen och dess tillbehör, oavsett om det finns frivilliga överenskommelser mellan nätägaren och fastighetsägarna eller inte. Med ledningsrätten följer rätten att använda befintliga vägar på berörda fastigheter för att uppföra, underhålla och reparera ledningen. Även utrymme för transformatorstationer kan säkerställs med ledningsrätt, men för större stationer är det nästan alltid så att nätägaren själv äger dessa fastigheter.

Ersättning för markupplåtelsen

Ersättningen för den skada som en kraftledning orsakar på berörda fastigheter bestäms med hjälp av regler i expropriationslagen (1972:719). Det är minskningen i fastigheternas marknadsvärde som ersätts. Sedan tillkommer ett påslag om 25 procent på intrångsersättningen som en kompensation för att åtgärden sker tvångsvis. För vissa vanliga marktyper finns särskilda värderingsnormer, exempelvis för intrång i skogs- och åkermark. Om intrånget i fastigheten blir så stort att den inte längre kan användas kan det innebära att fastigheten helt eller delvis måste lösas in. Om situationen uppstår kan frågan om inlösen hanteras i förrättningen.

Utöver intrånget som följer av själva markavståendet kan även andra skador som har ett samband med ledningens anläggande och drift behöva värderas och ersättas. Det kan exempelvis handla om att kraftledningen försämrar boendemiljön genom dess närhet till bostadsbebyggelse (så kallad företagskada eller

miljöskada). Under själva ledningsbyggnationen kan det också uppstå skador av mer tillfällig natur, exempelvis skador på växande gröda.

En grundförutsättning för att skador ska kunna värderas och ersättas inom ramen för ledningsrättsförrättningen är att fastighetsägarna är sakägare vid förrättningen. Det går alltså inte att ta in nya fastigheter som inte belastas av ledningsrätten för att därigenom värdera skador som inte har ett samband med markåtkomsten för kraftledningen. För att hantera skador som berör ett rättsförhållande enligt en annan lag⁴⁷ krävs det dessutom att Lantmäteriet anser att det är lämpligt och att berörda parter är överens om att frågan ska prövas vid förrättningen. För att Lantmäteriet ska anse att det är lämpligt krävs det (Lantmäteriets Handbok LL, 13 c § ledningsrättslagen):

- att det finns ett samband med de frågor som tas upp vid förrättningen,
- att det är naturligt och ändamålsenligt att behandla yrkandet, samt
- att hänsyn tas till andra sakägares intressen av att övriga förrättningsfrågor inte fördröjs.

Tillträde till marken

För att ledningsbyggnationen ska kunna påbörjas så tidigt som möjligt kan nätägaren ansöka om ett så kallat förtida tillträde vid förrättningen. Ett förtida tillträde innebär att nätägaren får tillstånd att börja bygga ledningen utan att behöva vänta på att ledningsbeslutet⁴⁸ först vinner laga kraft. För att ett förtida tillträde ska beviljas krävs det att ledningens placering på marken är klarlagd, exempelvis genom att det finns ett koncessionsbeslut för linje, som talar om var ledningen ska gå.

2.7.4 Förrättningsprocessen vid ledningsrätt

Lantmäteriets prövning av en ansökan om ledningsrätt styrs av lagstiftningen och de yrkanden som parterna framför. Förrättningsprocessen utförs vid nybyggnation av en kraftledning antingen som en enstegs- eller tvåstegsprocess.⁴⁹ I enstegsprocessen hålls prövningsmomenten samman utan uppehåll och avslutas innan ledningen börjar byggas. I tvåstegsprocessen tar förrättningen en paus under tiden som ledningen byggs och återupptas när ledningen är färdigbyggd för att sedan avslutas. Det finns för- och nackdelar med båda processmodellerna. Enstegsprocessen ger en sammanhållen prövning med kortare handläggningstid medan tvåstegsprocessen ger ett snabbare tillträde och utrymme för att inkludera

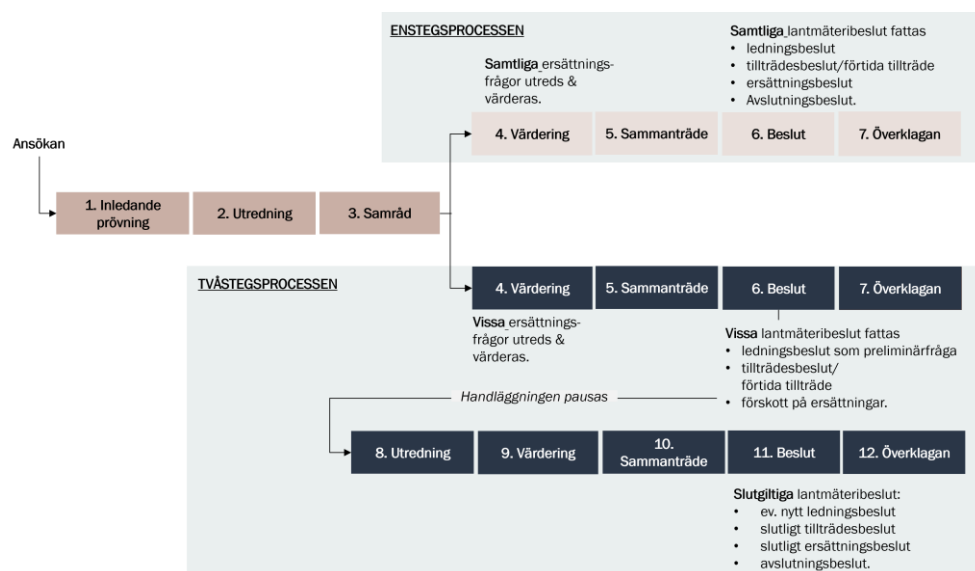
⁴⁷ I första hand 32 kap. miljöbalken eller skadeståndslagen (1972:207).

⁴⁸ Ett ledningsbeslut enligt 22 § ledningsrättslagen definierar vad nätägaren får göra inom vilket utrymme på fastigheterna samt vilka villkor som gäller när ledningen dras fram och används.

⁴⁹ I vissa fall har nätägaren redan träffat avtal med samtliga fastighetsägare och byggt ledningen innan man ansöker om ledningsrätt i efterhand för att säkra markåtkomsten över tid.

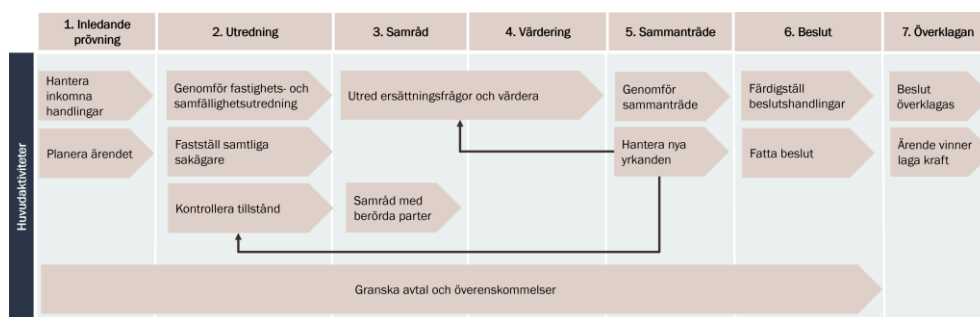
även byggskador inom ramen för förrättningen.⁵⁰ De båda processmodellerna redovisas i nedanstående Figur 9.

Figur 9. Enstegs- och tvåstegsprocessen för lantmäteriförrättning

Lantmäteriets handläggning av en ledningsrättsförrättning enligt enstegsprocessen kan förenklat delas upp i sju huvudaktiviteter enligt nedan. I praktiken utförs dock aktiviteterna till viss del parallellt. Den totala handläggningstiden uppskattas till mellan 5 och 18 månader.

Figur 10. Lantmäteriets aktiviteter för att handlägga ledningsrätt

Innehållet i huvudaktiviteterna 1–7 beskrivs översiktligt nedan.

Inledande prövning

En ledningsrättsförrättning påbörjas när Lantmäteriet får in en ansökan från nätägaren. Vid den inledande prövningen kontrolleras att ansökan är rätt utformad och att sökanden är behörig att ansöka om ledningsrätt. När ärendet har fått en ansvarig förrättningslantmätare planeras ärendet närmare i detalj utifrån de

⁵⁰ Byggskador kan endast tas upp om Lantmäteriet godtar det och om parterna, dvs. nätägaren och fastighetsägarna, är överens om att frågan ska hanteras i förrättningen.

aktiviteter som ska utföras. I den inledande prövningen ingår även en första inventering av berörda fastigheter och samfälligheter.

Ett genomgående utredningsinslag är granskningen av de avtal och överenskommelser som inkommer under förrättningsprocessen. Lantmäteriet kontrollerar att avtalen är undertecknade av rätt person och vad parterna är överens om – är det enbart ledningens sträckning eller även ersättningen? Om ersättningen är reglerad kommer en panträttsprövning aktualiseras senare i processen, i samband med hanteringen av ersättningsfrågorna, för att skydda eventuella panträttsinnehavare som har ekonomiska intressen i fastigheten.

Utredning

I förrättningen utreder Lantmäteriet vilka fastigheter och rättighetshavare som berörs av ledningsrätten (är sakägare) och om det är möjligt att genomföra förrättningen enligt ansökan. Fastigheterna berörs på olika sätt, exempelvis genom att stolpar placeras på marken eller faslinor dras över fastigheten, men även genom att vägar kan behöva användas för ledningens byggnation eller framtida reparationer och underhåll. Rättigheter kan finnas längs med ledningssträckan, eller korsa den. En längre ledningssträcka innebär ofta korsningar eller parallellgång med andra ledningar, vägar och järnvägar som in sin tur kan ha säkerhetsföreskrifter som kraftledningen behöver förhålla sig till. I dessa fall behöver Lantmäteriet göra en bedömning av om rättigheterna kan utövas parallellt. Vissa rättigheter eller informationsmängder omfattas av sekretess vilket kräver särskild hantering och bedömning.

Med hjälp av registerkartan och fastighetsregistret går det att söka ut fastigheter och rättighetshavare⁵¹ som berörs av ledningen. En arkivutredning genomförs sedan för att göra sakägarkretsen komplett. Ofta innebär det att samfälligheter behöver utredas. Äldre rättigheter som inte finns registrerade digitalt kräver en mer omfattande arkivutredning för att undersöka om och på vilket sätt rättigheterna berörs samt vilka som ska betraktas som sakägare. Ytterligare exempel på när mer omfattande utredningsbehov uppstår är när fastigheter ägs av oskiftade dödsbon eller om ägaren har gått i konkurs och övergivit fastigheten.

En planutredning utförs vilket innebär att Lantmäteriet går igenom vilka detaljplaner som berörs. Beroende på utfallet av utredningen kan behov av samråd med kommunen aktualiseras. Om strandskydd berörs kan Lantmäteriet behöva stämma av med kommunen. Även andra allmänna intressen kan behöva stämmas

⁵¹ Exempel på rättighetshavare är: andra nätägare, kommunen som ansvarig för vägar och va-ledningar, samfällighetsföreningar som förvaltar gemensamt ägda mark- och vattenområden, arrendatorer eller andra rättighetshavare med inskrivna rättigheter.

av med berörda myndigheter och ytterligare samråd kan krävas med länsstyrelsen i de fall naturskydd, fornminnen eller vattenverksamhet berörs.

Samråd

Lantmäteriet kan behöva samråda med berörda kommuner, länsstyrelser och olika sektorsmyndigheter när olika intressen ska vägas mot varandra. Samrådsfasen kan göras enkel för ledningsrättsförrättningar, eftersom tillståndsfrågorna har avgjorts tidigare i nätutvecklingsprocessen. För Lantmäteriet handlar det om att kontrollera att nödvändiga beslut om tillstånd och dispenser finns eller kan förväntas beviljas. Om ett tillstånd saknas kan Lantmäteriet förelägga sökanden om att inkomma med bevis för att ansökan har gjorts.

Värdering

Byggnationen av en större kraftledning medför ofta stora ingrepp i naturen och påverkar fastigheter och deras användning på olika sätt. Skadorna kan vara bestående eller tillfälliga. De skador som kraftledningen orsakar på fastigheter och verksamheter behöver värderas och ersättas. Oftast förhandlar nätägarna med markägare och kommer överens om ersättning. Dessa överenskommelser används som underlag i förrättningen och ligger till grund för beslut. När det saknas frivilliga överenskommelser görs en värdering i förrättningen. Regelverket för markåtkomst och ersättning är komplext. Ofta anlitas en sakkunnig som på uppdrag av Lantmäteriet får till uppgift att utföra värderingen.

Byggskadorna som uppstår till följd av en ledningsbyggnation, exempelvis körskador som inte har kunnat förutses och ersättas i förväg, hanteras oftast av nätägaren själv eller en av denne utsedd entreprenör som förhandlar med markägaren. När enstegsprocessen används kan inte byggskadorna hanteras i förrättningen, eftersom förrättningen avslutas innan ledningen byggs.

Sammanträde

Förrättnings-sammanträdet är det huvudsakliga forumet då information kan lämnas och berörda sakägare får tillfälle att framföra sina synpunkter. På sammanträdet går det att begära (yrka) att Lantmäteriet ska fatta beslut på det ena eller andra sättet. Lantmäteriet måste ta ställning till dessa yrkanden och motivera varför det går eller inte går att fatta beslut i enlighet med yrkandet. I en förrättning är det ibland nödvändigt att hålla flera sammanträden. Vid ett sammanträde kan det komma fram nya yrkanden eller omständigheter som kräver omtag i processen, exempelvis kontroller av tillstånd, ytterligare utredning eller värdering.

Beslut

I en ledningsrättsförrättning är det flera olika beslut som fattas:

- beslut om ledningsrätt

- beslut om tillträde
- beslut om ersättning
- beslut om fördelning av förrättningskostnader (betalas normalt av nätägaren)
- beslut om att avsluta förrättningen.

Lantmäteriet kommunicerar skriftligen besluten till berörda sakägare. Besluten behöver inte delges men kungörs ibland eftersom adressuppgifterna kan vara inaktuella. Lantmäteriet kommunicerar beslut till andra myndigheter på det sätt som är överenskommet.

Överklagan

Lantmäteriet har ingen separat statistik över antalet överklagade ledningsrätter med nätkoncession för linje, men uppfattningen är att det sker relativt ofta i stora projekt, något som bekräftas av nätägarna. Alla sakägare i förrättningen kan överklaga de beslut som Lantmäteriet fattar. En vanlig anledning till att fastighetsägare överklagar är att de känner sig missnöjda med ersättningsnivåerna. Nätägarnas strävan efter att ha en god dialog med markägarna och nå fram till tidiga överenskommelser får stor påverkan på acceptansen för ledningen, genomförandet av ledningsrättsförrättningen och även på antalet överklaganden som behöver hanteras av domstol. Överklagandetiden för beslut som fattas i en ledningsrättsförrättning är normalt fyra veckor, därefter tar domstolens handläggning cirka ett år per domstolsinstans. Överklagade förrättningar hanteras av mark- och miljödomstolen som första instans.⁵²

Om Lantmäteriet har beslutat om ledningsrätt och förtida tillträde till marken på berörda fastigheter får byggnationen starta oavsett om besluten överklagas. I annat fall stoppar ett överklagande hela processen tills frågan har avgjorts av domstol. Därför är det mycket vanligt att nätägarna ansöker om förtida tillträde. Överklagan av beslut om förtida tillträde hanteras skyndsamt av domstolen, vanligtvis inom någon månad.

2.7.5 Ledtiderna i processteget Projektering

Lantmäteriets handläggning av en ledningsrättsförrättning ingår i processteget Projektering. Handläggningstiden påverkas i hög grad av projektets tekniska komplexitet, vilken processmodell som väljs (en- eller tvåstegsprocessen) samt behovet av ytterligare tillstånd och dispenser.

⁵² Om ersättningen för byggsador överklagas prövas frågan som ett civilrättsligt skadeståndsmål och inte av mark- och miljödomstolarna som överprövar övriga ersättningsfrågor och andra beslut som fattas vid en ledningsrättsförrättning.

Ledtiderna i Tabell 6 baseras på uppskattningar från nätägare respektive Lantmäteriet. Det vanliga spannet ligger mellan 1 och 2,5 år, men kan i exceptionella fall ta upp emot fyra år.

Tabell 6. Ledtider i processteget Projektering

Aktiviteter (månader)	min	max
Stakningslinje och stolplägen	6	12
Markupplåtelseavtal	3	6
Följdtillstånd	2	12
Planering och upphandling	2	6
Handlägga ledningsrätt	5	18
Projektering tar mellan 1 år och drygt 2,5 år		

Nätägaren och Lantmäteriet är huvudaktörer i processteget Projektering, med länsstyrelser och kommuner som viktiga aktörer i handläggning av följd tillstånd. Flera av aktiviteterna i tabellen kan genomföras parallellt. Stakningslinje och stolplägen påverkar dock arbetet med avtal och tillstånd liksom planering och ansökningar om ledningsrätt. Därför påbörjas oftast dessa aktiviteter efter att arbetet med stakningslinje och stolplägen har färdigställts.

Lantmäteriets handläggningstid påverkas av omfattningen på de utredningar som krävs för att avgöra vem som är sakägare och vilka fastigheter och samfälligheter som berörs, mängden och komplexiteten i värderingsfrågorna samt hur mycket tid som går åt för sammanträden och behandling av yrkanden. Handläggningstiden påverkas även av nätägarens egna förhandlingar med markägarna om markåtkomst och ersättningar, vilket kan medföra att ärenden blir liggande hos Lantmäteriet i avvaktan på besked och handlingar från nätägaren.

Ledtiderna påverkas även av andra faktorer såsom handläggningstiden för följd tillstånd hos länsstyrelser och kommuner samt projektets tekniska komplexitet vilket påverkar bland annat detaljprojekteringen. Eventuella överklaganden av följd tillstånd eller de beslut som fattas i ledningsrättsförrättningen har en betydande påverkan på den sammanlagda ledtiden i nätutvecklingsprocessen.

2.8 Internationell utblick

För en genomgång av andra länders arbetssätt och internationella erfarenheter se *Ledtider för elnätutbyggnad. Internationella erfarenheter*, i Bilaga 1. Där har konsultfirman Widegren Energy, på uppdrag av Ei, genomfört en kartläggning av regelverk och rekommendationer på EU-nivå. I rapporten ingår en studie av den övergripande processen för förstärkning och utbyggnad av elnät i ett urval av

länder, med fokus på vilka erfarenheter och tillvägagångssätt man har tillämpat för att korta ledtiderna för elnätsutbyggnad.

Vid urvalet har länder som har en samlad tillståndsprocess eller ett fåtal delprocesser och ansvariga myndigheter prioriterats, liksom länder vars marknader liknar den svenska eller som lyfts fram som goda exempel. En sammanfattning av skillnader och likheter mellan de studerade länderna framgår i tabell 2 i Bilaga 1. Däremot ligger kartläggningen inte till grund för de förslag och åtgärder som lämnas i denna rapport. Rapporten har delats med berörda aktörer i uppdraget för inspiration och erfarenheterna som lyfts i rapporten kommer tas tillvara i fortsatt arbete.

2.9 Jämförelse med planerings- och tillståndsprocessen för vägar och järnvägar

Konsultfirman Widegren Energy har på uppdrag av Ei jämfört planerings- och tillståndsprocessen för vägar och järnvägar med processen för elnätsutbyggnad. Nedan följer ett kort referat. Rapporten i sin helhet finns i Bilaga 2.

Det bör finnas ett värde i att fortsätta studera Trafikverkets process för att se vilka delar som kan bidra till att effektivisera och förkorta nätutvecklingsprocessen. Några jämförelser tas upp i anslutning till rekommendationerna till nätägarna i avsnitt 5.3. Ytterligare en framgångsfaktor i Trafikverkets process för vägar och järnvägar är att processen inkluderar en effektiv övervakning och rapportering av framdriften i tillståndsgivningen. Trafikverkets planeringsmodell inkluderar en fast projektgrupp och utförliga planläggningsbeskrivningar som täcker in hela processen fram till fastställd plan och som uppdateras kontinuerligt. Modellen skapar förutsättningar att underlätta tidshållning och prioriteringar i projekten.

2.9.1 Trafikverkets uppdrag

Trafikverket ansvarar för den strategiska och ekonomiska planeringen av transportsystem (vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart) i dess helhet och ska skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem. Detta ansvar omfattar bland annat att ta fram den långsiktiga nationella transportplanen, som är trafikslagsövergripande. Denna långsiktiga nationella plan fastställs av regeringen ungefär vart fjärde år. Trafikverket upprättar även länsplaner för regional transportinfrastruktur, som tas fram parallellt med den nationella planen.

Trafikverket ansvarar därutöver för byggande, drift och förvaltning av statliga vägar och järnvägar. Trafikverket har som väghållare så kallad vägrätt, vilket innebär att Trafikverket har rätt att nyttja marken för vägändamål och även på

annat sätt bestämma över markens användning. För järnvägar förvärvar Trafikverket normalt marken med äganderätt.

2.9.2 Övergripande planeringsförutsättningar och roller

Trafikverket har det samlade ansvaret för hela planeringsprocessen för nya allmänna vägar och järnvägar, från inledande åtgärdsvalsstudier till byggande och drift av anläggningarna. Trafikverket pekar också ut områden av riksintresse för alla fyra trafikslagen – vägtrafik, järnvägstrafik, luftfart och sjöfart – och stöttar länsstyrelsen i dess arbete med att bevaka utpekade riksintressen.

Något lika omfattande planeringsansvar förekommer inte vid utbyggnad av det svenska elnätet. Svenska kraftnät har visserligen ansvar för den långsiktiga planeringen av transmissionsnätets utbyggnad (systemutvecklingsplan) men saknar formellt inflytande över den regionala planeringen, det vill säga regionnätetsföretagens utbyggnadsplanering. Den politiska förankringen av transmissionsnätets utbyggnad är också betydligt svagare än den som gäller för väg- och järnvägsnätet. Den långsiktiga nationella transportplanen fastställs av regeringen och för alla fyra trafikslagen pekas områden av riksintresse ut. Några motsvarande politiska prioriteringar görs inte för det svenska elsystemet.

Trafikverkets samlade roll innebär också att man inte bara ansvarar för planeringsprocessen utan också är den myndighet som ansvarar för granskning och fastställande av väg- och järnvägsplaner. Det saknas alltså en oberoende part med samma roll som Ei i tillståndsprövningsprocessen för väg- och järnväg. Att man använder sig av denna monopolliknande modell förklaras sannolikt av att utbyggnadsplanerna inte anses grunda sig på kommersiella bedömningar utan på samhällsnytta. Trafikverkets ställning balanseras också av att länsstyrelserna och regeringen har en mer framträdande roll än vid utbyggnad av elnätet. För det första ska berörda länsstyrelser yttra sig (tillstyrkande) innan en plan fastställs av Trafikverket, och om Trafikverket och en länsstyrelse har olika uppfattning överlämnas frågan om att fastställa planen till regeringen. Vidare finns möjlighet till prövning av regeringen i de fall då planerna är särskilt betydelsefulla. Regeringens så kallade tillåtlighetsprövning ska göras för större väg- och järnvägsprojekt med stor påverkan på miljön och hushållningen med mark och vatten.

Enligt väglagen (1971:948) och lagen (1995:1649) om byggande av järnväg ska vägen eller järnvägen få ett läge och utförande som gynnar ändamålet med minsta intrång, olägenhet och kostnad, det vill säga det minst ogynnsamma alternativet ska väljas. Här finns en skillnad i förhållande till Ei:s prövning av nätkoncession, eftersom denna även inkluderar en bedömning av om ledningen är lämplig från allmän synpunkt.

Slutligen ger en fastställd vägplan eller järnvägsplan mer långtgående rättigheter än ett beslut om nätkoncession. När en vägplan eller järnvägsplan fått laga kraft kan byggandet starta omedelbart och Trafikverket har då rätt att förvärva mark som behövs för vägen eller järnvägen. För en väg sker det genom så kallad vägrätt, som kan sägas vara en i tiden obegränsad nyttjanderätt. För en järnväg förvärvar Trafikverket normalt marken med äganderätt eller servitut.

2.9.3 Jämförelse mellan olika processteg

Definiera behovet av utbyggnad

Trafikverket har ett separat processteg, en så kallad åtgärdsvalsstudie där man tar fram underlag för att bestämma vad som ska göras för att lösa transportbehovet. I detta skede är det en öppen fråga om lösningen är en ny väg eller någon annan åtgärd. Först när åtgärdsvalsstudien avslutas inleds den fysiska planeringen (framtagning av vägplan eller järnvägsplan).

Detta vägvalsskede är inte lika tydligt definierat i planeringsprocessen för elnätutbyggnad. Slutsatsen att en utbyggnad behövs bygger ofta på nätägarens egna utvecklingsplaner och analyser, men behovet kan också komma från en extern förfrågan.

Planläggning och framtagning av underlag

Genom att Trafikverket ansvar för hela planeringsprocessen finns betydligt större möjligheter att dra nytta av en samlad projektplanering med tydliga tidsfrister. När den fysiska planeringen inleds gör Trafikverket en planlägningsbeskrivning, med en preliminär bedömning av hur planlägningsprocessen bör utformas och en ansvarig projektgrupp tillsätts. Projektets ändamål, syfte och omfattning beskrivs tillsammans med information om vilka samråd som kommer att hållas och tidpunkten för dessa. Även nödvändig samordning med annan lagstiftning finns med i beskrivningen. Att Trafikverkets planlägningsbeskrivning täcker in hela processen fram till fastställd plan har betydande fördelar när det gäller bland annat tidshållning och prioriteringar.

Motsvarande planering görs givetvis inom ramen för nätägarnas nätutredning, men planeringen kan av organisatoriska skäl enbart omfatta processen fram till att ansökan om nätkoncession lämnas in till Ei.

Samråd

När Trafikverket tar fram en väg- eller järnvägsplan pågår samrådsprocessen under hela planlägningsprocessen fram till kungörande för granskning. Arbetet med MKB och miljöbeskrivning bedrivs integrerat med planläggningen. Formerna för samråd är inte preciserade i lagstiftningen och under processen kan såväl samråds-kretsen som underlaget för samrådet variera. Resultatet av

samrådsprocessen redovisas i en så kallad samrådsredogörelse, som successivt uppdateras fram till dess att väg- eller järnvägsplanen kungörs.

Sammanfattningsvis innebär Trafikverkets process omfattande dialog och samråd i projektets inledande skede. Det är dock värt att notera att allmänheten kommer in i samrådsprocessen först om projektet kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

Vid ledningsutbyggnad sker processtegen nätutredning och samråd i princip helt sekventiellt. Samrådssteget påbörjas när nätutredningen är klar och avslutas med en färdig koncessionsansökan. De yttranden som lämnas av samrådsaktörerna sammanställs i en samrådsredogörelse.

Granskning och tillstånd

När nätägaren skickat in sin koncessionsansökan påbörjar Ei granskningen av ansökan och beslutar om ansökan behöver kompletteras. På motsvarande sätt inleds granskningsfasen efter att ett förslag till väg- eller järnvägsplan kungörs tillsammans med en av länsstyrelsen godkänd MKB, i de fall då en sådan krävs.

En tydlig skillnad mellan de två processerna är att MKB:n för ett väg- eller järnvägsprojekt ska godkännas av länsstyrelsen innan granskningsfasen inleds. Vid prövning av nätkoncession är det i stället Ei som utifrån remissinstansernas synpunkter avgör om MKB:n ska anses vara tillräckligt uttömmande. Detta leder ofta till ett flertal kompletteringsrundor som bidrar till långa ledtider. För större vägprojekt där tillåtligheten prövas av regeringen har också valet av alternativ skett i ett relativt tidigt skede vilket bör underlätta den fortsatta processen.

Markåtkomst

Under planeringsprocessen har Trafikverket rätt att få tillträde till fastigheter för att genomföra förberedande mätningar och undersökningar.⁵³ Markägaren ska informeras i förväg och ersättning betalas om det skulle uppstå skador. När en vägplan vunnit laga kraft kan byggandet starta direkt. Tillträde till marken får ske omedelbart, det vill säga innan ersättningen är bestämd genom avtal eller beslutad av domstol.⁵⁴ När det gäller järnväg så behöver Trafikverket först köpa marken innan tillträde till marken kan ske. Detta görs antingen genom avtal eller genom att mark som ska tas i anspråk överförs genom en lantmäteriförrättning.⁵⁵

Vid elnätsutbyggnad är rätten att få tillträde till mark betydligt svagare. När det gäller rätten att genomföra markundersökningar finns två möjligheter: att direkt få tillstånd av berörda markägare eller att ansöka om tvingande beslut om tillträde. Ansökan om tvingande beslut kan ske antingen hos Ei enligt bestämmelser i

⁵³ Genom bestämmelser direkt i väglagen (34 §) och lagen om byggande av järnväg (3 kap. 1 §). Något beslut eller liknande krävs inte för att nyttja möjligheten, men berörda fastighetsägare ska underrättas innan.

⁵⁴ 31 § väglagen.

⁵⁵ 4 kap. 1 § lagen om byggande av järnväg.

ellagen eller hos länsstyrelsen enligt expropriationslagen. Rätten att ta marken i anspråk för ledningsdragningen regleras så långt möjligt genom markupplåtelseavtal med berörda markägare. I de fall nätägaren och markägaren inte lyckas nå någon frivillig överenskommelse måste nätägaren ansöka om ledningsrätt hos lantmäterimyndigheten. För att nätägaren ska kunna börja bygga så tidigt som möjligt kan de ansöka om förtida tillträde, se avsnitt 2.7.3.

Projektering och byggande

I detta processteg finns få tydliga skillnader mellan de olika planeringsprocesserna, även om förutsättningar och omgivningspåverkan skiljer ganska mycket mellan till exempel ett motorvägsbygge och en kraftledning. För att minska ledtiderna i komplexa projekt inleds ofta projekteringsfasen i de olika processerna parallellt med tillståndprocessens avslutande steg.

3 Framtagande av åtgärdsförslag

3.1 Inledning

I den inledande fasen av projektet kartlades de olika stegen för elnätutbyggnad som ett första steg i att förstå var potentialen att korta ledtiderna finns.

Huvudstegen för nätutvecklingsprocessen identifierades enligt Figur 11.

Figur 11. Huvudstegen i nätutvecklingsprocessen

Inom regeringsuppdraget har Sweco, på uppdrag av Ei, hjälpt till att samla in och sammanställa åtgärdsförslag som syftar till att minska ledtiderna i nätutvecklingsprocessen. Åtgärdsförslagen har lämnats av berörda myndigheter samt ett urval av nätägare och företag. Respektive organisation har internt tagit fram åtgärdslistor som sammantaget omfattat totalt 171 åtgärder. Därutöver har ytterligare fem åtgärder identifierats i utredningar från regeringsuppdrag som berör nätutvecklingsprocessen.

Flera av åtgärderna som tagits fram av de olika aktörerna liknade varandra eller behandlade samma sorts problematik. De åtgärder som beskrev samma åtgärd eller berörde samma problematik slogs därför samman. Detta resulterade i en åtgärdslista där det totala antalet åtgärdsförslag halverades till 91.

Därefter genomfördes en aktörsgemensam workshop. Syftet med workshopen var att diskutera ett urval av aktörernas åtgärdsförslag för att få en mer samlad syn på de förslag som framförts. Sweco ansvarade för att göra detta urval utifrån ett antal kriterier. Urvalsprocessen resulterade i att 31 åtgärdsförslag valdes ut för diskussion under workshopen. Som ett resultat av de diskussioner som fördes under workshopen tillkom fem ytterligare åtgärder. Det slutliga antalet åtgärder blev därmed 36.

3.2 Tillvägagångssätt

Avsnitt 3.2.1–3.2.3 beskriver hur processen gått till då den ursprungliga listan med 171 åtgärder bearbetats.

3.2.1 Omvärldsbevakning

Initialt genomfördes en omvärldsbevakning där pågående och avslutade utredningar och strategier som kan påverka nätutvecklingsprocessen analyserades och åtgärder som kan komma att påverka ledtiderna sammanställdes, se Bilaga 3. Följande utredningar har ingått i omvärldsbevakningen:

- 1 Nätkoncessionsutredningen (SOU 2019:30)⁵⁶
- 2 Miljöprövningsutredningen (M 2020:06)⁵⁷
- 3 Artskyddsutredningen (SOU 2021:51)⁵⁸
- 4 Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan (N2021/02286)⁵⁹
- 5 Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (SFS 2022:66)⁶⁰
- 6 Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning (I 2022/00299)⁶¹
- 7 Klimatråtsutredning (M 2019:05)⁶²
- 8 En ny renskötellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötsel, jakt och fiske. (Dir. 2021:35)⁶³

Totalt identifierades fem åtgärder från utredningarna. Identifierade åtgärdsförslag från utredningarna redovisas sist i Bilaga 3.

3.2.2 Åtgärdsförslag från myndigheter, nätägare och företag

Ei skickade en förfrågan till flera aktörer som berörs av nätutvecklingsprocessen om att lämna in förslag på åtgärder som skulle kunna bidra till kortare ledtider. Aktörer som lämnat in åtgärdsförslag är: Ei, Länsstyrelsen Södermanland, Länsstyrelsen Västra Götaland, Länsstyrelsen Norrbotten, Lantmäteriet, Svenska kraftnät, Eon, Ellevio, Vattenfall och SSAB. Dessutom har förslag kommit in från privatpersoner. Totalt lämnades 171 åtgärder in från de tillfrågade aktörerna.

⁵⁶ Statens offentliga utredningar, 2019, *Moderna tillståndprocesser för elnät*.

⁵⁷ Regeringen, 2021, *Tilläggsdirektiv till miljöprövningsutredningen; senare resultat i SOU 2022:33*.

⁵⁸ Regeringen, 2021, *Artskyddsutredningen*.

⁵⁹ Regeringen, 2021, *Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan (N2021/02286)*.

⁶⁰ Regeringen, 2022, *Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (SFS 2022:66)*.

⁶¹ Regeringen, 2022, *Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning (I 2022/00299)*.

⁶² Regeringen, 2021, *Klimatråtsutredningen (M 2019:05); senare resultat i SOU 2022:21*.

⁶³ Regeringen, 2021, *En ny renskötellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötsel, jakt och fiske (Dir. 2021.35)*.

Tillsammans med åtgärderna som identifierats i utredningarna uppgick det totala antalet till 176 åtgärder.

3.2.3 Formatering och bearbetning av åtgärdsförslagen

Aktörernas åtgärdslistor var av varierande utformning i termer av omfattning, utförlighet, detaljeringsgrad, indelning, beskrivning, antal samt övrig information som fanns med (exempelvis lagar som kan påverkas eller övriga kommentarer). I ett första steg formaterades och bearbetades aktörernas åtgärdslistor till samma format, indelat i huvudstegen i nätutvecklingsprocessen. Bearbetningssteget gjorde det lättare att få en tydligare överblick över åtgärderna och att identifiera skillnader och likheter mellan åtgärdsförslagen.

Flera av åtgärderna som tagits fram av de olika aktörerna liknade varandra eller behandlade samma sorts problematik. De åtgärder som var dubletter och som beskrev samma åtgärd eller berörde samma problematik slogs därför samman. Exempelvis om två åtgärder behandlade effektiva samråd men var formulerade på olika sätt sattes dessa ihop till en åtgärd. Detta resulterade i en åtgärdslista där det totala antalet åtgärdsförslag halverades till 91. Listan med de 91 åtgärdsförslagen benämns som den bearbetade listan och den skickades ut till aktörerna som var inbjudna till den aktörsgemensamma workshopen. I Bilaga 4 finns en sammanställning av den bearbetade åtgärdslistan.

3.3 Analys av den bearbetade åtgärdslistan

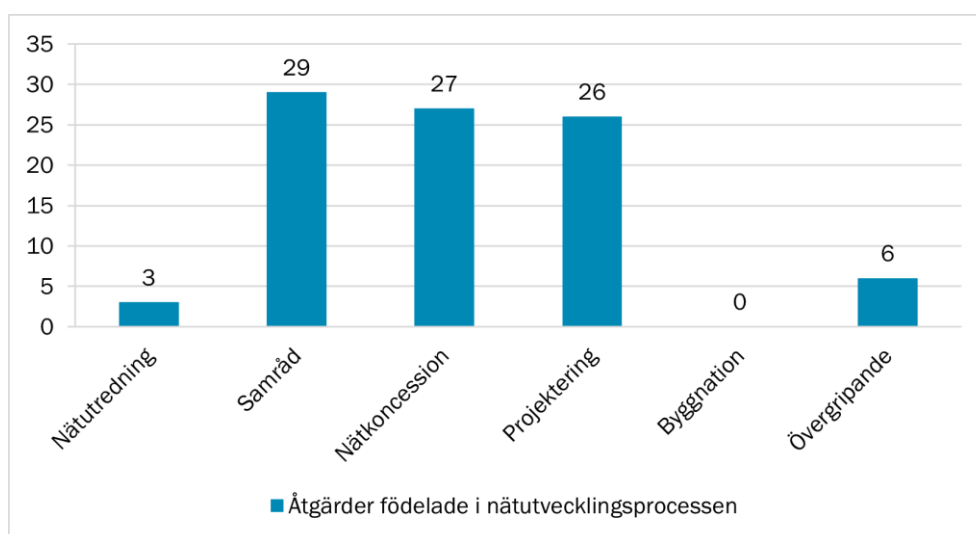
3.3.1 Bakgrund

I detta avsnitt finns en analys av den bearbetade åtgärdslistan med 91 förslag.

3.3.2 Analys utifrån processteg

Inledningsvis har förslagen kategoriserats efter huvudstegen i nätutvecklingsprocessen. Resultatet av denna kategorisering redovisas i Figur 12.

Figur 12. De 91 åtgärdsförslagen fördelade mellan stegen i nätutvecklingsprocessen.

Kategorin Övergripande avser de åtgärder som antingen sträcker sig över flera eller alla processteg eller som inte kan placeras i ett specifikt processteg.

Av sammanställningen framgår att inga förslag lämnats in som berör processteget Byggnation och att det är få förslag som avser processtegen Nätutredning och Övergripande. Övriga förslag fördelar sig ganska jämnt mellan kategorierna Samråd, Nätkoncession och Projektering, med 25–30 förslag i respektive kategori.

3.3.3 Analys utifrån åtgärdernas karaktär

Det första steget i arbetet med de insamlade förslagslistorna var att dessa bearbetades, kategoriserades och sammanställdes. Vid sidan av indelningen efter nätutvecklingsprocessen kategoriserades åtgärderna också efter andra karakteristika så som typ av åtgärd, aktiviteter som ingår i åtgärdsförslaget, ansvarig aktör, berörda aktörer etcetera.

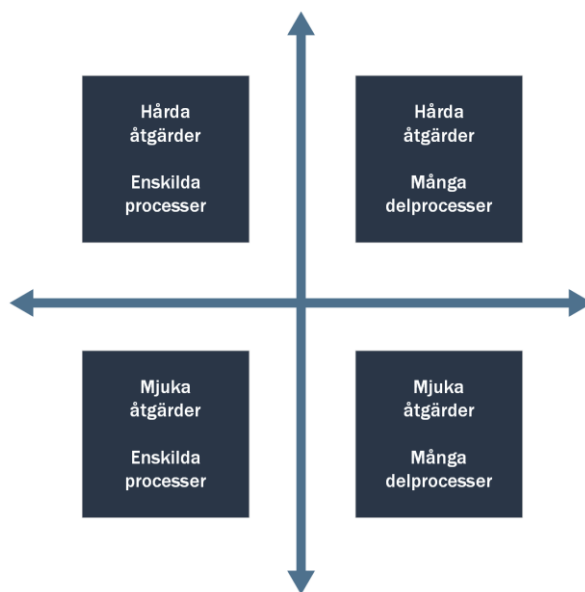
Vid arbetet med att sortera förslagen efter olika åtgärds kategorier har två egenskaper bedömts som särskilt betydelsefulla för det fortsatta arbetet med att bearbeta och testa olika åtgärder. Den första egenskapen handlar om förslagets komplexitet i förhållande till de olika delprocesser som identifierats. Vissa förslag begränsar sig till enskilda processer och andra mer komplexa förslag inkluderar ett flertal delprocesser.

Den andra egenskapen gäller skillnaden i vilken typ av förändringsarbete som krävs för att genomföra åtgärden. Vissa åtgärder är inte beroende av externa beslut eller tekniska förändringar utan handlar mer om förändrade arbetsätt, till exempel etablering av nya samarbetsformer och informationsvägar.

Försöksverksamhet inriktad på sådana åtgärder kan relativt enkelt genomföras av berörda parter, till exempel inom ramen för något av nätutvecklingsprojekten.

Denna typ av åtgärder kallas i det följande för "mjuka åtgärder". Andra typer av åtgärder kräver i stället formella beslut eller mer omfattande förändringar av rutiner eller tekniska system. I många fall handlar det om att utveckla nya tekniska stödsystem och/eller ändringar av föreskrifter eller till och med lagstiftning. Introduktion av sådana åtgärder kräver både mer tid och mer resurser och benämns i det följande som "hårda åtgärder". Hur förslagen kan sorteras utifrån de ovannämnda egenskaperna illustreras av Figur 13.

Figur 13. Indelning av åtgärderna utifrån deras karaktär

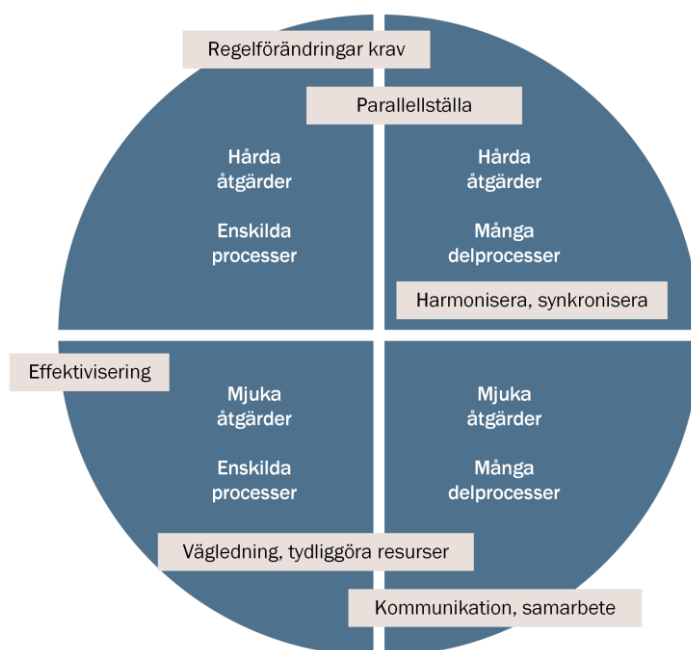
För att få en övergripande bild av hur de 91 förslagen i den bearbetade listan fördelar sig mellan de fyra fälten i Figur 13 så har samtliga förslag klassificerats i ett antal åtgärds-kategorier som avspeglar dels komplexiteten i förhållande till antal processer, dels åtgärdstypen (hårda eller mjuka åtgärder):

- **Kommunikation, dialog och samarbete** – Möjlighet för flera parter att gemensamt minska ledtiderna med stöd av nya kommunikations- och mötesformer och nya modeller för samarbete och dialog.
- **Vägledning och tydliggörande** – Minska osäkerhet i delprocesser genom förtydligade av till exempel krav och gällande ansvar. Mer konkret vägledning med stöd av tillgängliga hjälpmedel och omfördelning av resurser.
- **Effektivisera och utveckla enskilda processer** – Möjlighet för en part att korta sina ledtider till exempel med stöd av nya rutiner, tydligare tidplaner eller omprioriteringar.
- **Harmonisera och synkronisera** – Minska ledtider genom att till exempel harmonisera myndighetsrutiner och krav på underlag, samt synkronisera tidplaner, samråd, remisser etc.

- **Parallellställa processer** – Mer komplexa förändringar än synkronisering, som berör flera parter och /eller delprocesser, till exempel tidigareläggande av delprocesser och ändrade beslutsvägar.
- **Regeländring och förändrade krav** – Mer omfattande åtgärder som kräver ändring i lag, förordning eller föreskrift.

I Figur 14 visas en grov uppskattning av tyngdpunkten för respektive åtgärdskategori i förhållande till axlarna i matrisen i Figur 14.

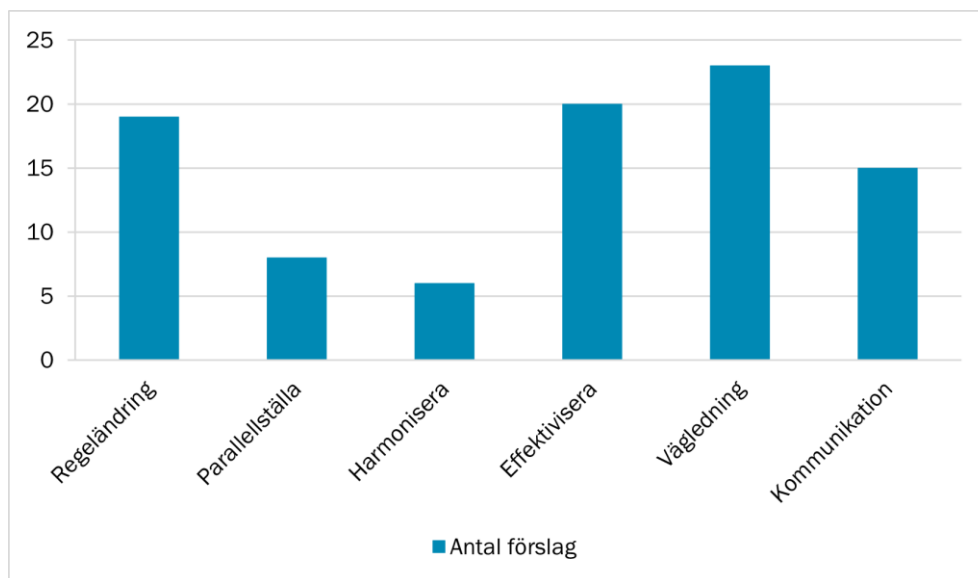
Figur 14. Åtgärdskategoriernas tyngdpunkt i förhållande till åtgärdernas karaktär och komplexitet

De definierade åtgärdskategorierna täcker väl in de fyra kvadranterna i matrisen. Kommunikation, samarbete och dialog är exempel på mjuka åtgärder som samtidigt kan vara relativt komplexa om de involverar flera olika delprocesser. Effektivisering, vägledning och tydliggörande syftar i stället oftast till att utveckla enskilda delprocesser som kan kräva resursförstärkningar eller omprioriteringar, det vill säga en viss omfattning av hårda åtgärder. Åtgärder som syftar till att korta ledtider genom att synkronisera, harmonisera eller parallellställa delprocesser är exempel på mer komplexa åtgärds kategorier som involverar många delprocesser samtidigt som ganska stora förändringar av rutiner och arbetsformer som kan klassas som mer hårda åtgärder kan behöva genomföras. Konkreta regelförändringar och nya krav är slutligen den åtgärds kategori som helt och hållet kan klassas som hårda åtgärder samtidigt som de oftast fokuserar på en enskilda delar av nätutvecklingsprocessen.

Antalet förslag inom respektive kategori skiljer sig dock åt i betydande grad, vilket framgår av Figur 15. Figuren visar också att ett stort antal förslag avser mindre komplexa åtgärder, det vill säga förslag som fokuserar på enskilda delprocesser samtidigt som såväl mjuka som hårda åtgärder är välrepresenterade.

Figur 15. Antalet förslag inom respektive åtgärdskategori - totalt 91 förslag.

3.3.4 Sammanfattande analys av åtgärdsförslagen

Genom att dela in åtgärdsförslagen efter huvudstegen i nätutvecklingsprocessen och efter åtgärdskategori kan åtgärder av liknande karaktär lättare kopplas ihop och matchas mot de åtgärder som testas i praktiken. Det kan exempelvis handla om att identifiera åtgärder som kan koordineras, testas och följas upp samlat i projekten. Alternativa förslag till åtgärder som syftar till att undanröja ett specifikt hinder kan också lättare identifieras, jämföras och utvärderas innan praktiska försök genomförs.

I Tabell 7 har antalet förslag sorterats både efter åtgärdskategori och huvudstegen i nätutvecklingsprocessen. Sammanställningen visar tydligt att de olika stegen i nätutvecklingsprocessen domineras av en eller ett fåtal åtgärds kategorier. Således ligger fokus under samrådsförandet på kommunikation, dialog och samarbete samt vägledning och tydliggörande. Själva tillståndsprocessen för nätkoncession domineras i stället av förslag om regelförändringar men också har finns ett flertal förslag inriktade på vägledning och tydliggörande. Inom steget rättigheter, tillstånd och dispenser är den övervägande delen av förslagen i stället inriktade på att effektivisera och utveckla enskilda processer.

Tabell 7. Antal åtgärdsförslag inom respektive åtgärdskategori och processteg.

Från hårda till mjuka förslag	Nätutredning	Samråd	Nätkoncession	Rättigheter, tillstånd, dispenser	Övergrip	Totalt
Regeländring, krav		3	10	5	1	19
Parallellställa		3	3	2		8
Harmonisera, synkronisera		3	1	1	1	6
Effektivisera enskilda processer	1	2	5	12		20
Vägledning, tydliggöra ansvar, resurser	1	9	7	3	3	23
Kommunikation, samarbete, dialog	1	9	1	3	1	15
Totalt	3	29	27	26	6	91

Ovanstående sammanställning har varit utgångspunkten i den fortsatta bearbetningen och utvecklingen av åtgärdsförslagen.

3.3.5 Urval av åtgärder till aktörsgemensam workshop

För att det skulle vara hanterbart att diskutera åtgärdsförslagen på en aktörsgemensam workshop behövdes ett urval göras från listan med 91 åtgärder. Ett övergripande mål för workshopen var att stimulera till dialog mellan aktörer med angränsande ansvar och erfarenheter för att få en så allsidig belysning som möjligt av de olika förslagen. Denna målsättning har också varit vägledande för vilka kriterier som använts vid urvalet av åtgärder. Sweco ansvarade för att göra detta urval och ta fram de kriterier som urvalet av åtgärder baserades på. Urvalet av åtgärder utgick från följande kriterier:

- **Åtgärder som flera aktörer tagit med i sina inskickade åtgärdslistor.** Flera olika aktörer hade sett behov av samma sorts åtgärd och det var därför intressant att diskutera dessa under workshopen.
- **Åtgärder som berörde flera olika aktörer.** Eftersom flera aktörer var närvarade under workshopen var det intressant att diskutera åtgärder där flera aktörer påverkades. Till exempel för att diskutera hur olika aktörer arbetade med frågan och vilka åtgärder som var möjliga att genomföra.
- **Åtgärder som kunde gynnas av samverkan/samsyn.** För vissa av åtgärderna kunde ytterligare dialog vara gynnsamt för att skapa samverkan och samarbete. Möjlighet till ytterligare samarbete och samsyn kunde då diskuteras mellan de olika aktörerna under workshopen.

- **Åtgärder som kunde gynnas av att förtydligas och konkretiseras.** Vissa åtgärder kunde gynnas av att förtydligas och konkretiseras ytterligare och var därför intressanta att ta med på workshopen.

Därutöver identifierades fem återkommande teman med hjälp av tematisk analys, som är en samhällsvetenskaplig metod som används för att identifiera teman i insamlat datamaterial⁶⁴. I det här fallet bestod det insamlade materialet av åtgärdsförslagen. Syftet med att under workshopen fokusera på åtgärdsförslag under dessa teman var att få en mer samlad diskussionen mellan aktörerna. De fem temana var:

- 1 Väl genomfört samråd
- 2 Rätt underlag inför ansökan
- 3 Samordna dispenser, tillstånd och processövergripande åtgärder
- 4 Koncession och ledningsrätt
- 5 Harmonisera prövning inom och mellan myndigheter.

Med stöd av ovannämnda urvalskriterier och den tematiska analysen valdes 31 åtgärdsförslag ut från listan med 91 förslag. Med denna begränsning skapades utrymme för mer fördjupade diskussioner kring de åtgärdsförslag som uppfyllde de kriterier som satts upp och som förekom i de återkommande teman som identifierats.

3.3.6 Aktörsgemensam workshop

Deltagarna på workshopen våren 2022 bestod av representanter från Ei, berörda länsstyrelser, Eon, Ellevio, Vattenfall, Svenska kraftnät och Lantmäteriet. De cirka 30 deltagarna fick diskutera åtgärderna under de teman som har beskrivits i avsnitt 3.3.5. I respektive grupp fanns det representanter från de olika aktörerna.

Åtgärderna diskuterades först med fokus på förtydliganden och eventuella ändringar av åtgärdsförslagen. Därefter analyserades åtgärderna med fokus på:

- tidsbesparingspotentialen för de olika åtgärderna
- hur ofta åtgärderna/problemen förekom och vilka nätutvecklingsprojekt åtgärderna var applicerbara på (exempelvis större/mer komplicerade eller mindre projekt)
- svårigheter eller risker med att implementera åtgärderna.

⁶⁴ Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3, 77-101. doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Åtgärderna som diskuterades under workshopen bearbetades ytterligare utifrån de synpunkter och förslag som kommit upp under gruppernas diskussioner. Bearbetningen resulterade i att fem åtgärder lades till. Sammantaget resulterade det i en lista med 36 åtgärdsförslag. Den listan ger en översikt över vad de åtgärdsförslag som diskuterats inom projektet avser och presenteras i avsnitt 3.4.4.

3.4 Översikt av åtgärdsförslagen efter stegen i processen

I följande avsnitt presenteras översiktligt de 36 åtgärdsförslagen för att korta ledtiderna i nätutvecklingsprocessen. Åtgärderna som presenteras är ett systematiskt urval från de åtgärdsförslag som har tagits fram av myndigheter, nätägare och övriga företag. Syftet är att visa inom vilka steg i nätutvecklingsprocessen de olika åtgärdsförslagen är, samt karaktären på förslagen. Beskrivningarna syftar däremot inte till att beskriva färdiga åtgärdsförslag och ansvarsfördelning. I många fall kan dessutom åtgärdsförslagen genomföras på olika sätt.

Åtgärdsförslagen har delats in i de fem processtegen i nätutvecklingsprocessen. Till detta har ytterligare en kategori lagts till som här kallas *Övergripande* för de åtgärder som antingen sträcker sig över flera eller alla processteg alternativt inte kan placeras i något processteg. Samtliga kategorier och antal åtgärdsförslag per kategori kan ses i Figur 16. Det finns inte några åtgärdsförslag som berör steg 5 *Byggnation*.

Figur 16. Kategorisering av åtgärder efter stegen i nätutvecklingsprocessen med tillägg av övergripande åtgärder samt antalet åtgärdsförslag per kategori.

3.4.1 Nätutredning

Tre åtgärder tillhör steg 1 Nätutredning, se Figur 17.

Figur 17. Åtgärder som tillhör steg 1 Nätutredning inom nätutvecklingsprocessen.

1. Tidplan för nätutvecklingsprocessen

Det kan vara av värde för nätägaren att sätta upp en tydlig tidplan för hela nätutvecklingsprocessen som sätter tydliga mål som alla parter kan följa.

2. Vägledande dokument inför inventering

Ta fram vägledande dokumentation om vad som behöver utredas/inventeras i olika typer av områden, naturtyper, för olika sorters ledningar, artskydd och så vidare. Det kan även handla om information om hur många gånger inventeringarna behöver göras och under vilka tider på året.

3. Tillträde till mark för inventeringar

I stället för att nätägaren ansöker om och väntar in markåtkomst (exempelvis för en inventering i fält) i samband med att länsstyrelsen ställer olika krav vid samråd eller när BMP-beslut ges, får nätägaren automatiskt tillstånd antingen i samband med koncessionsbeslutet eller i och med att krav ställs från länsstyrelsen vid samråd.

3.4.2 Samråd

Nio åtgärder tillhör steg 2 Samråd, se Figur 18.

Figur 18. Åtgärder som tillhör steg 2 Samråd inom nätutvecklingsprocessen.

1. Mer aktiv roll hos länsstyrelsen/kommun

Genom att länsstyrelsen och berörda kommuner antar en mer aktiv roll redan i samrådsfasen skapas en tydligare samsyn för nätutvecklingsärendet hos de olika involverade parterna. Det kan bland annat handla om att dialogmöten sker mellan nätägare, kommun och länsstyrelsen innan formellt yttrande lämnas under samrådet.

2. Ei deltar på samråd

Ei involveras redan i ett tidigt skede för att få kännedom om projektet och kan utgöra ett bollplank. Åtgärden kan också säkerställa att Ei och länsstyrelsen gör liknande bedömningar med avseende på underlaget som krävs för koncessionsansökan.

3. Myndighetssamråd

Ett myndighetssamråd med berörda nätägare och myndigheter som är involverade i nätutvecklingsprocessen hålls innan det vanliga samrådet liknande det som sker vid andra typer av infrastrukturärenden. I detta samråd involveras också andra

aktörer som kan anses vara av särskilt viktig betydelse, till exempel Försvarsmakten eller Sametinget.

4. Tydligare samrådsinformation

Nätägaren förtydligar för sakägare när i processen de har möjlighet att påverka projektet, till exempel när de har möjlighet att lämna synpunkter på en sträckning eller ett utförande.

5. Tydliggöra länsstyrelsens och Ei:s roller

Genom att tydliggöra länsstyrelsens och Ei:s roller kan de gemensamt och tidigt i nätutvecklingsprocessen bestämma vad nätägarna behöver lämna in vid prövning av nätkoncession för linje, och kompletteringar kan undvikas.

6. Nätägarna genomför inventeringar tidigt i processen

Länsstyrelsen meddelar nätägare om inventeringar som bör startas tidigt och parallellt (främst artskydd och Natura 2000). Nätägarna kan bland annat presentera sin tidplan för inventeringar och utredningar vid samrådet. Tidplanen kan inkludera hur många inventeringar som behöver göras och vilka tider på året de kommer göras, och länsstyrelsen kan därefter göra en bedömning.

7. Tidig ansökan om dispenser och tillstånd

I samrådsfasen kan länsstyrelsen förtydliga vilka tillstånd och dispenser som troligen kommer behövas så att nätägarna kan påbörja arbetet med dessa ansökningar tidigare. Det kan innebära att fler dispenser än nödvändigt behöver sökas eftersom man inte hunnit komma lika långt i processen.

8. Nätägaren upphandlar inventeringar för kulturvärdesinventeringar och arkeologisk undersökning

Genom att nätägaren i stället för länsstyrelserna upphandlar kulturvärdesinventeringar och arkeologisk undersökning, underlättas nätägarnas planering.

9. Tidsfrist för beslut om artskyddsdispensen

En tidsfrist sätts för beslut om artskyddsdispens och även andra typer av tillstånd som söks parallellt med koncession, så att nätägarna får en uppfattning om hur lång tid de olika processtegen tar.

3.4.3 Nätkoncession

Tio åtgärder tillhör steg 3 Nätkoncession, se Figur 19.

Figur 19. Åtgärder som tillhör steg 3 Nätkoncession inom nätutvecklingsprocessen.

1. Tydliggöra skillnaden på liten och stor MKB	2. Tydliggöra innehåll i MKB	3. Effektiv handläggning hos Ei	4. Effektiv process kring remissrundor	5. Minimera väntetiden
6. Förvalt teknikval	7. Tillstånd villkorat koncessionsbeslut	8. Parallellställa remiss och bemötande av remissvar	9. Parallellställa koncessionsprocessen och ledningsrätt	10. Förtydliga rutin för förtida tillträde till mark

1. Tydliggöra skillnaden på liten och stor MKB

Tydliggöra eventuella kravskillnader och definitionerna för en "liten" och "stor" MKB.

2. Tydliggöra innehåll i MKB

Förtydliga vilka underlag som är nödvändiga och vilka som är önskvärda i MKB, till exempel tydliggöra om ytterligare tillstånd enligt miljöbalken kommer att krävas i MKB.

3. Effektiv handläggning hos Ei

Följande åtgärder har identifierats för att undvika handläggning som inte är nödvändig, harmonisera handläggning och effektivisera handläggning av ärenden.

- Tydliggöra skillnaderna mellan miljöprövning och lämplighetsprövning. Tydliggöra vad Ei ska bedöma när ansökan kommer in och vad som redan är utrett.
- Nätägarna är tydliga i ansökan med vad som har och inte har gjorts, så att Ei inte behöver begära in kompletteringar i lika stor utsträckning. Förtydliga att Ei, efter en inlämnad ansökan som uppfyller formella regler, kan ställa ytterligare frågor som Ei behöver för att kunna göra bedömningen enligt miljöbalken.
- Nätägarna är tydliga med vilket stöd de behöver för att säkerställa komplett underlag som skickas in till Ei.
- Ei är med i processen redan vid samrådet.
- Ansökningar via Ei:s elektroniska ansökningstjänst Dinkel behöver implementeras i större utsträckning.

4. Effektiv process kring remissrundor

Mer effektiv process med kommuner i hanteringen av Ei:s och nätägares remissrundor. Ei och nätägarna bör samordna sina remissrundor till kommunerna genom att skicka remisser enligt årshjul (som kommunerna arbetar utifrån).

5. Minimera väntetiden

Genom att tillsätta fler resurser hos Ei i form av fler handläggare, sätta tidsfrist för ett ärende och förbättra interna rutiner kan väntetiden minimeras.

6. Förvalt teknikval

Införa ett tekniskt förval för luftledning på högre spänningsnivåer (> 130 kV), det vill säga dessa ledningar ska normalt anläggas som luftledning.

7. Tillstånd villkorat koncessionsbeslut

I stället för att nätägaren får möjlighet att ansöka om tillstånd (exempelvis utredningar i fält) i samband med koncessionsbeslut, ges nätägaren automatiskt tillstånd i samband med beslut eller i och med att kravet ställs från länsstyrelsen.

8. Parallellställa remiss och bemötande av remissvar

Ei uppdaterar nätägarna kontinuerligt när de får in yttranden och om yttranden som kommit in när remisstiden gått ut. Nätägarna kan då parallellställa bemötanden genom att ge Ei löpande bekräftelse och svar på inkomna yttranden samt vid behov hänvisa till nätägarnas tidigare bemötande i samrådsredogörelsen som sedan läggs upp på projektsidan på webbplatsen.

9. Parallellställa nätkoncession och ledningsrätt

Påbörja ledningsrättsförrättning innan koncession vunnit laga kraft med stöd av medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen.

10. Förtydliga rutin för förtida tillträde till mark

Klargöra rutiner och tillämpning av lagändring (ellagen) som innebär att Ei beslutar om förtida tillträde till mark för förundersökning och att Ei beslutar att en undersökning enligt 57 § får påbörjas innan beslut om tillträde har fått laga kraft. Framför allt behöver det förtydligas när, och för vilka fall, åtgärden kan tillämpas.

3.4.4 Projektering

Åtta åtgärder tillhör steg 4 Projektering, se Figur 20.

Figur 20. Åtgärder som tillhör steg 4 Projektering inom nätutvecklingsprocessen.

1. Utökade dispenser och tillstånd	2. Lantmäteriet säkrar markåtkomst genom ledningsrätt	3. Parallellställa detaljprojektering och förättning	4. Parallellställa process för markåtkomst
5. Tätare dialog mellan Lantmäteriet och nätägare	6. Kontinuerligt uppdaterat fastighetsregister	7. Enhetlighet för enstegs- och tvåstegsprocess	8. Handläggning hos Lantmäteriet

1. Utökade dispenser och tillstånd

Dispenser och tillstånd får förlängd giltighetstid och blir mer generellt giltiga (större stråk områden) för att samordnas med koncessionsbeslutet.

2. Lantmäteriet säkrar markåtkomsten genom ledningsrätt

De frivilliga markupplåtelseerna utgår och att markåtkomst säkras genom ledningsrätt som är ett tvingande beslut.

3. Parallellställa detaljprojektering och ledningsrättsförrättning

Möjliggöra att ärenden hålls öppna hos Lantmäteriet tills detaljprojekteringsändringar inför byggnation är klara, så att elnätsägarna kan undvika att söka ny/ändrad ledningsrätt inför dessa justeringar.

4. Parallellställa processen för markåtkomst

Parallellställa markåtkomstprocessen genom att utveckla en rutin för när Lantmäteriet bryter ut fastigheter och ger ledningsrätt med förtida tillträde enbart för de utvalda fastigheterna. Resterande fastigheter hanteras i separat ärende.

5. Tätare dialog mellan Lantmäteriet och nätägare

Dialogen inleds i samband med att handläggningen av en ledningsrättsförrättning påbörjats.

6. Kontinuerligt uppdaterat fastighetsförteckning

Kontinuerligt uppdaterat fastighetsförteckning som kan användas genom hela nätutvecklingsprocessen.

7. Enhetlighet för enstegs- och tvåstegsprocess

Mer enhetligt hur Lantmäteriet arbetar med enstegs- och tvåstegsprocessen.

8. Handläggning hos Lantmäteriet

Hos Lantmäteriet kan vissa områden utvecklas eller tydliggöras internt för att undvika handläggning som inte är nödvändig eller för att harmonisera handläggningen av ärenden.

3.4.5 Övergripande

Sex åtgärder tillhör steg 6 Övergripande, se Figur 21.

Figur 21. Åtgärder som tillhör steg 6 Övergripande inom nätutvecklingsprocessen.

1. Gemensam plattform för alla myndigheter

Nätägarna lämnar in information i ett system och samtliga involverade myndigheter och aktörer har tillgång till uppgifterna. Nätägarna kan följa sina ärenden, var de är i processen.

2. Gemensamt forum

Gemensamt forum för både myndigheter och nätägare för att diskutera kunskapsdelar i olika frågor, såsom artskyddsfrågan.

3. Snabbspår för olika ärenden

Förslag på olika format för ett snabbspår hos länsstyrelsen, Ei och Lantmäteriet:

- handlägga utifrån spetskompetens
- sätta in snabbspår för enkla ärenden
- ha ett snabbspår utifrån ärenden med BMP och inte BMP hos Ei
- ge förtur för nätutvecklingsprojekt hos länsstyrelserna, Lantmäteriet samt domstol.

4. Uppskatta tidsåtgång i nätutvecklingsprocessen

Utredning av hur lång tid det skulle ta för alla nuvarande och planerade nätutvecklingsprojekt att gå igenom hela nätutvecklingsprocessen till byggnation med de resurser som finns tillgängliga idag.

5. Samordna tillstånd

Minimera tillfällena när överklaganden kan göras genom att samordna tillstånd och dispenser, där flera tillstånd kan ges vid samma tillfälle.

6. Tillståndsprocess utan investeringsbeslut

Sätta i gång tillståndsprocessen utan att investeringsbeslutet hos nätägarna formellt är taget.

I kapitel 4 beskrivs hur de olika åtgärdsförslagen har bearbetats i fem utvalda nätutvecklingsprojekt.

4 Bearbetning av åtgärdsförslagen

4.1 Nätutvecklingsprojekten

I detta kapitel ges en beskrivning av de fem nätutvecklingsprojekten⁶⁵ som har ingått i uppdraget och arbetet som genomförts med åtgärdsförslagen.

Urvalet har gjorts utifrån de projekt som nätägarna nominerat till Ei. I valet av projekt har kriterierna som finns i regeringens uppdragsbeskrivning varit vägledande. Några av kriterierna var att projekten ska befinna sig i olika stadier i nätutvecklingsprocessen, ha potential att bidra till en bred samhällsnytta och till samhällets elektrifiering bland annat av industrisektorn.

4.1.1 Nätutvecklingsprojekt Vitåfors–Porjusberget

Svenska kraftnät har beskrivit att ledningens syfte är att öka uttaget från transmissionsnätet i området runt Gällivare för att kunna förse Hybrits demonstrationsanläggning i Vitåfors med el. Projektet tillgodoser effektbehovet för Hybrit och genom detta bidrar ledningen till elektrifiering av industri i Sverige samt till att förstärka ledningsnätet i norra Sverige.

Svenska kraftnät planerar att bygga en ny 400 kV luftledning från den befintliga stationen Porjusberget till en ny station i Vitåfors. Ledningen planeras att bli cirka 50 kilometer lång. Svenska kraftnät har beskrivit att de genomfört en tidig dialog med berörda myndigheter, samebyar och andra berörda intressenter under sommaren och hösten 2021. I mitten av januari 2022 påbörjade Svenska kraftnät en myndighetsdialog med Länsstyrelsen Norrbotten, kommuner och Sametinget. Ett arbete pågår med att sammanställa inventeringar, ta fram koncessionsansökan och Natura 2000-tillstånd. Svenska kraftnät planerar att ansöka om nätkoncession för linje hos Ei första kvartalet 2023.

4.1.2 Nätutvecklingsprojekt Anslutning till ljusbågsugn Oxelösund

Vattenfall har beskrivit att i och med att SSAB ställer om till fossilfri stålproduktion kommer den gamla masugnen att bytas ut mot en så kallad ljusbågsugn. Omställningen till en ljusbågsugn innebär att utsläppen av koldioxid minskar på

⁶⁵ Vattenfalls projekt Regionnätsförstärkning Luleå utgick från uppdraget den 21 april 2022. Anledningen till att projektet togs bort var att Ei bedömde att det underlag som Vattenfall lämnat in hade sådana brister att det fanns risk för att åtgärder för att korta ledtiderna inte skulle kunna tillämpas i tillräcklig utsträckning. I stället tillkom Vattenfalls projekt regionnätsförstärkning till uppdraget den 1 juli 2022.

nationell nivå. Det kommer att öka behovet av externproducerad energi och kräver därmed en utökad elanslutning. För att tillmötesgå detta behov planerar Vattenfall att bygga två nya cirka 75 kilometer långa 130 kV ledningar mellan transformatorstationen i Hedenlunda och transformatorstationen vid SSAB i Oxelösund.

Vattenfall har beskrivit att de genomfört flera samråd med berörda myndigheter och andra berörda intressenter under perioden maj 2019–maj 2020. Vattenfall skickade i oktober 2020 in en ansökan om nätkoncession för linje till Ei, och Ei har godkänt Vattenfalls ansökan den 12 oktober 2022. Beslutet har sedan överklagats till mark- och miljödomstolen. Vattenfall har under 2022 fått medgivande att inleda ledningsrättsförrättning, och ansökan om ledningsrätt för ledningen har lämnats in till Lantmäteriet. Vattenfall planerar nu för uppförandet av ledningarna. Kommande steg i processen är att genomföra detaljundersökningar för att samla in information till underlag för ledningarnas och stolpplatsernas lokalisering.

4.1.3 Nätutvecklingsprojekt Bredhälla–Horshaga fly

Eon ansökte om nätkoncession för linje hos Ei i maj 2021 för en cirka åtta kilometer lång 130 kV ledning för att kunna ansluta vindkraft kring Horshaga, väster om Åseda. Eon har beskrivit att projektet bidrar till att ansluta stor effekt förnybar energi i elområde 4 i södra Sverige. Det har därmed potential att förebygga lokal och regional effektbrist. Vidare bidrar ledningen till utbyggnad av vindkraft.

Ei har den 19 april 2022 godkänt Eons ansökan. Eon har under 2022 fått medgivande att inleda ledningsrättsförrättning, och ansökan om ledningsrätt för ledningen har lämnats in till Lantmäteriet. Detaljprojektering av ledningen, värdering av ledningens intrång och lämnande av ersättningserbjudande till markägare är kommande steg i processen.

4.1.4 Nätutvecklingsprojekt Mariestad–Timmersdala

Ellevio har beskrivit att projektet gäller en ny 145 kV dubbelledning. Projektet bidrar till att möjliggöra ny industriell etablering då Ellevio ska ansluta AB Volvos planerade batterifabrik i Mariestad, för batterier för elektrifiering av lastbilar, bussar och maskiner. Ledningen kommer även vara användbar för anslutning av sol- och vindkraft i närområdet.

Projektet startade under det första kvartalet 2022 och är i tidigt skede i steget nätutredning. Ellevio planerar att under 2023 genomföra en naturvärdesinventering och samråd med berörda myndigheter och andra berörda intressenter gällande den nya ledningens sträckning.

4.1.5 Nätutvecklingsprojekt Regionnätstärkning Göteborg

Stora elintensiva industrisatsningar och elektrifieringen av samhället gör att behovet av el ökar i Göteborg. För att möjliggöra för lokalnätägaren att möta de ökade effektbehoven i staden planerar Vattenfall att bygga två 130 kV ledningar till Hisingen. Den etapp som valts ut inom ramen för regeringsuppdraget ska möjliggöra det ökade effektuttag som är en förutsättning för en grön industriomställning i området. Vattenfall startade upp arbetet med projektet under det andra kvartalet 2022 och projektet är i ett tidigt skede i steget nätutredning. Vattenfall arbetar med att undersöka olika sträckningsalternativ. Nästa steg i processen är att genomföra samråd och möten med berörda sakägare.

4.2 Arbetet med åtgärdsförslagen

Arbetet med åtgärdsförslagen har skett dels i de fem nätutvecklingsprojekten, dels i två workshoppar under hösten 2022.

4.2.1 Arbetet i nätutvecklingsprojekten

Varje nätutvecklingsprojekt har haft en projektarbetsgrupp med representanter från Ei, Lantmäteriet, berörd länsstyrelse⁶⁶, nätägaren och i vissa fall berörd nätkund. Totalt cirka tio personer har medverkat i varje projekt. Projektarbetsgruppens roll har varit att arbeta med ledtidförkortande åtgärder för ett specifikt nätutvecklingsprojekt. Grupperna har haft regelbundna möten med start i mars 2022 fram till och med mars 2023. Cirka 15–20 möten har genomförts i varje projekt under perioden. En sammankallande har ansvarat för mötesinnehåll, planering, minnesanteckningar och framdrift av arbetet. Parallellt med projektarbetsgruppsmötena har även bilaterala avstämningar skett kopplade till specifika sakområden. Vissa av projektarbetsgrupperna har också genomfört platsbesök vid sträckningsalternativen.

Projektarbetsgrupperna har i arbetet utgått från listan med 91 åtgärdsförslag, som beskrivs i avsnitt 3.2.3 och Bilaga 4, och de 36 åtgärdsförslag som presenteras i avsnitt 3.4 och som diskuterades på den aktörsgemensamma workshopen. Varje aktör i respektive projektarbetsgrupp har själva gett förslag på prioriterade åtgärder för vidare arbete i projekten. Grupperna har därefter fördelat ansvaret för de åtgärder som gruppen bedömer som prioriterade. I de utvalda projekten har sedan ett arbete löpande genomförts med att analysera och testa ledtidförkortande åtgärder. Vilka åtgärder som har testats beror bland annat på var i nätutvecklingsprocessen som respektive projekt har befunnit sig och vilka intressen som projektet berör. Det löpande arbetet med åtgärdsförslagen i

⁶⁶ Länsstyrelserna i Norrbotten, Västra Götaland, Södermanland och Kronoberg.

projekten har dokumenterats av sammankallande. De åtgärdsförslag som har testats i projekten följer nedan.

Nätutvecklingsprojekt Vitåfors–Porjusberget

I nätutvecklingsprojektet Vitåfors–Porjusberget har följande åtgärdsförslag testats och diskuterats. I frågan om tillträde till mark för undersökning har skillnaden mellan två alternativ diskuterats: beslut av Ei enligt nya bestämmelser i ellagen eller beslut av Länsstyrelsen enligt expropriationslagen. Gällande samrådet har Ei deltagit på samråd med länsstyrelsen och berörda kommuner och en kontinuerlig dialog har förts mellan Ei och Svenska kraftnät inför koncessionsansökan, bland annat avseende inventeringar. Ei och länsstyrelsen har även deltagit på platsbesök där Svenska kraftnät har informerat om genomförda inventeringar och naturmiljön. En dialog har också förts mellan Ei och Svenska kraftnät för att förbereda och underlätta för konsultationsordningen enligt lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket.

Med länsstyrelsen har Svenska kraftnät fört dialog om Natura 2000-tillstånd. I det sammanhanget har även frågan om att kunna förlänga tidsfristen för tillstånd kommit upp.

Åtgärder som har diskuterats i förhållande till Lantmäteriet är möjligheten att ta fram en sakägarförteckning inför koncessionsansökan till Ei samt att parallellställa ledningsrättsprocessen med koncessionsprövningen.

Slutligen har två ärendespecifika frågor tagits upp som rör omprövning eller övertagande av ledningsrätt samt vilken sorts koncessionsansökan som ska lämnas in.

Nätutvecklingsprojekt Anslutning till Ljusbågsugn Oxelösund

I nätutvecklingsprojektet Anslutning till Ljusbågsugn Oxelösund har följande åtgärdsförslag testats och diskuterats. Möjligheten att dela kontaktuppgifter till sakägare mellan myndigheter har tagits upp. Flera frågor har varit föremål för dialog mellan länsstyrelsen och Vattenfall: tillstånd och dispenser samt naturvärdesinventering och fågelinventeringar.

En kontinuerlig dialog har förts mellan Ei och Vattenfall om hanteringen av remissyttranden. I det sammanhanget har frågan om möjligheten att begränsa sena remissyttranden kommit upp. Dialogen har också syftat till att koordinera kommunikationen till markägare.

Åtgärderna om tillträde till mark för undersökning samt att kunna parallellställa ledningsrättsprocessen med koncessionshanteringen har diskuterats och även testats i projektet, likaså delgivning av olika beslut: koncessionsbeslutet, Ei:s

medgivande att inleda ledningsrättsförrättning och i ledningsrättsprocessen. Slutligen har en fråga om avstyckning av mark till nätstation tagits upp.

Nätutvecklingsprojekt Bredhälla–Horshaga fly

I nätutvecklingsprojektet Bredhälla–Horshaga fly har följande åtgärdsförslag testats och diskuterats. Flera av åtgärderna som har tagits upp i projektet har rört länsstyrelsen. Nätägarens önskemål om en samlad ingång till länsstyrelsen har diskuterats. Dialog har förts mellan länsstyrelsen och Eon kring tillstånd och dispenser. I det sammanhanget har även frågan om tillståndens giltighetstid tagits upp. Andra ämnen för dialog mellan länsstyrelsen och Eon har varit strandskydds- och vattenfrågor samt fågelinventeringar. Eon har lyft frågan om länsstyrelsernas processer för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Beträffande Lantmäteriet så har parallellställning av ledningsrättsprocessen med koncessionsprövningen diskuterats och testats, värderingsfrågan i lantmäteriprocessen samt olika lantmäteriprocesser och förenklad delgivning i lantmäteriprocessen har diskuterats.

Övriga frågor som har tagits upp är markåtkomst genom olika typer av förundersökningstillstånd för markundersökningar och att besvara remissyttranden i koncessionsärendet löpande. En åtgärd som prövats av Eon är att tidigarelägga stolpprojekteringen. Slutligen har frågan om sortering och prioritering av ärenden hos myndigheter tagits upp.

Nätutvecklingsprojekt Mariestad–Timmersdala

I nätutvecklingsprojektet Mariestad–Timmersdala har följande åtgärdsförslag testats och diskuterats. Frågan om möjlighet för Ei att ge vägledning i teknikvalsfrågan har tagits upp. Andra frågor i det tidiga stadiet som har testats och diskuterats har handlat om tillträde till mark vid okulär besiktning och om att utveckla information till allmänheten. Ellevio har även genomfört ett platsbesök med Ei och länsstyrelsen om alternativa sträckningar.

Beträffande länsstyrelsen så har kommunikation och hantering av ärenden hos länsstyrelsen diskuterats. Dialog har förts löpande mellan länsstyrelsen och Ellevio om inventeringar.

Betydelsen av kontinuerlig dialog och avstämningar har lyfts fram. Det gäller även bland annat avstämning med länsstyrelsen och kommuner om inkomna synpunkter under det formella samrådet. Dialog har förts löpande mellan Ellevio, länsstyrelsen och Ei om inventeringar. I det sammanhanget har fördelen med att boka upp inventerare tidigt för naturvärdesinventering lyfts och testats. En tidig dialog med Försvarmakten har också testats.

En annan åtgärd i det tidiga stadiet som har diskuterats och prövats har handlat om möjligheten för Lantmäteriet att ta fram sakägarförteckning inför samråd. Möjligheten för Ei att delta på samråd har även tagits upp. Slutligen har frågan om att parallellställa ledningsrättsprocessen med koncessionsprövningen diskuterats.

Nätutvecklingsprojekt Regionnätstärkning Göteborg

I nätutvecklingsprojektet Regionnätstärkning Göteborg har följande åtgärdsförslag testats och diskuterats. Eftersom projektet befinner sig i ett tidigt stadium har många åtgärder handlat om tidig dialog mellan Vattenfall och andra aktörer: Försvarsmakten, Ei, kommunen och länsstyrelsen. Ämnen för dialog mellan Vattenfall och länsstyrelsen är tillstånd och dispenser, Natura 2000-tillstånd, naturvärdesinventering och fågelinventeringar. I det sammanhanget har även frågan om fältbesök med länsstyrelsen och Ei kommit upp.

För att underlätta koncessionshanteringen har man diskuterat att Ei involverar sig i projektet under samråd och att Vattenfall presenterar koncessionsansökan för Ei efter inlämning. Frågan om markåtkomst har även tagits upp.

Slutligen har projektet diskuterat allmänt om att skapa förutsättningar för projektet att arbeta parallellt samt att utveckla arbetssätt och samverkansformer.

4.2.2 Workshopar

Parallellt med arbetet som genomförts i projekten har Ei anordnat två workshopar under hösten 2022 med deltagare från berörda myndigheter. Syftet med workshoparna var att hitta sätt att effektivisera myndigheternas processer. Den första workshopen resulterade i ett antal åtgärdsförslag som sedan reviderades utifrån diskussionerna under den andra myndighetsgemensamma workshopen. Vissa av åtgärdsförslagen har sammanfallit med åtgärder på den bearbetade listan med 91 åtgärdsförslag.

Åtgärdsförslagen har därefter analyserats och bearbetats ytterligare. Ei:s analys och förslag utifrån arbetet i nätutvecklingsprojekten och workshoparna redovisas i kapitel 5 och 6.

5 Förslag – Analys och rekommendationer

5.1 Inledning

De åtgärdsförslag som har förts fram och testats i projektet har Ei analyserat och grupperat. Några förslag har av olika anledningar visat sig vara olämpliga att arbeta vidare med. Det stora flertalet av förslagen avser dock sådant som nätägarna eller myndigheterna kan och bör genomföra direkt. Ei:s bedömning och gruppering av de olika åtgärdsförslagen presenteras här tillsammans med en beskrivning av den plattform för kunskapsutbyte som Ei skapat samt de förslag till fortsatt utveckling av kunskapsplattformen som kommer att hanteras framöver.

Utifrån arbetet med åtgärdsförslagen gör Ei bedömningen att myndigheterna gemensamt kan korta ledtiderna för sina processer med en tredjedel genom de åtgärder som identifierats i det här uppdraget. Tiden för nätutvecklingsprocessen är dock beroende av flera olika projektspecifika faktorer såsom projektets omfattning och miljöpåverkan samt kontakter och avtal med markägare.

De förslag som kräver författningsändring eller en särskild utredning är beskrivna i kapitel 6.

5.2 Strukna åtgärdsförslag

Några av de åtgärdsförslag som har diskuterats inom projektet har Ei funnit problematiska att arbeta vidare med. Dessa åtgärder presenteras här grupperade efter anledningen till att Ei strukit åtgärden.

5.2.1 Åtgärden är redan omhändertagen

En fråga som Ei bedömer redan är omhändertagen är **vägledning i teknikvalsfrågan** mellan luftledning och markkabel. Frågan är en avvägning mellan motstående intressen enligt miljöbalken, teknisk funktionalitet och kostnad. Kravet på alternativredovisningens detaljeringsgrad beror på hur lätt eller svårt det är att väga dessa intressen mot varandra. Viss vägledning i hur avvägningen har gjorts kan utläsas ur Ei:s beslut, men gällande regelverk ger inte stöd för Ei att meddela något förhandsbesked i teknikvalsfrågan.

Klimaträttsutredningen presenterade våren 2022 ett förslag med en presumtion för teknikvalet, se SOU 2022:21 – Rätt för klimatet, avsnitt 6.4. Ei har tillstyrkt förslaget. Därmed finner Ei att åtgärden redan är omhändertagen.

5.2.2 Åtgärden är juridiskt problematisk

Ett par förslag har vid närmare analys visat sig juridiskt problematiska. Ett av dessa avser möjligheten att **begränsa Ei:s möjlighet att beakta sena remissyttranden**, det vill säga att Ei i sitt beslut skulle kunna bortse från vissa remissvar. Syftet skulle vara att förhindra att Ei:s beslut blir fördröjt av att ärendet fortlöpande tillförs nya handlingar. Att genomföra förslaget är dock juridiskt svårt. Förutom att frånga principen om att en myndighet ska fatta sitt beslut på alla fakta som är tillgänglig i ärendet innebär det att remissen skulle behöva delges, så att det finns ett datum att beräkna tiden för att lämna yttrande från. I annat fall går det inte att fastställa om ett yttrande har kommit in för sent eller inte. Vidare skulle det krävas att de som inte yttrar sig inom den fastställda tiden inte heller kan överklaga beslutet. Annars riskerar åtgärden att endast leda till fler överklaganden.

Däremot bör Ei vara mycket tydlig när myndigheten kommunicerar yttrandena med nätägaren, så att det framgår om Ei förväntar sig ett bemötande från nätägaren, om nätägaren ges möjlighet till bemötande eller om nätägaren får yttrandet för kännedom. I det senare fallet finns det ingen anledning för nätägaren att svara.

En annan åtgärd som har förts fram är att det skulle bli **obligatoriskt att lämna ansökningar om nätkoncession i Ei:s system Dinkel**. För ett sådant krav krävs en författningsändring, eftersom nuvarande regelverk endast säger att elektronisk inlämning är tillåten och att Ei får föreskriva hur en sådan ska gå till⁶⁷. Ei ser det inte som lämpligt att överväga ett sådant krav innan Dinkel har använts och testats under en längre period samt utvärderats.

5.2.3 Åtgärden är myndighetsintern

Ei har generellt avstått från åtgärder som enbart berör den administrativa processen inom en myndighet, till exempel **prioritering av ärenden** och **vem som ska stå som handläggare** på olika ärenden. Prioriteringsfrågan har dock berörts av såväl Klimaträttsutredningen som Miljöprövningsutredningen.⁶⁸ Sådana frågor hanteras bäst av respektive myndighet utifrån rådande situation.

⁶⁷ 15 § och 21 § 3 förordningen om nätkoncession.

⁶⁸ I Klimaträttsutredningen (SOU 2022:21) beskrivs att om den snabba utbyggnaden och förstärkningen av elnätet ska vara genomförbart kommer det innebära att prioriteringar mellan olika utbyggnads- och förstärkningsprojekt kommer att behöva göras (s.246). Klimaträttsutredningen har i sin utredning inte angett några förslag på hur Ei skulle kunna kategorisera för en mer nyanserad uppföljning. Däremot framför KU att om Ei skulle nyansera handläggningstiderna genom en kategorisering skulle det kunna underlätta planering och uppföljning (s.296).

Miljöprövningsutredningen (SOU 2022:33) menar att det inte ska införas ett begränsat förturförfarande för verksamheter som på ett väsentligt sätt bidrar till att nå klimatmålen. Utredningen menar på att ett införande av det skapar mer administration med anledning av att det är komplext att göra urvalet av förtursverksamheter (s.30 sammanfattning). Ei har i miljöprövningsutredningen lämnat utlåtande kring hur ett förturförfarande skulle kunna se ut för en koncessionsansökan.

5.2.4 Åtgärden är för projektspecifik

I nätutvecklingsprojekten har det även framkommit förslag som avser ett projektspecifikt problem. I dessa fall är det svårt att formulera förslag på en generell åtgärd. I stället rekommenderar Ei att sådana projektspecifika problem löses genom en dialog i det enskilda fallet. Förslagen som lyfts rör **val av ärendetyp** (övertagande/ändring av koncession/ny koncession) och **övertagande ledningsrätt**.

5.2.5 Åtgärden är för generellt beskriven

Slutligen har några åtgärder tagits upp generellt utan att konkretiseras. Det handlar om **lärdomar genom processen**, att **skapa förutsättningar för projektet att arbeta parallellt** och att **utveckla arbetssätt och samverkansformer**. Dessa övergripande förslag innefattar de mer specifika förslag som Ei går vidare med.

5.3 Direkt genomförbara åtgärder hos nätägarna

Ei presenterar här de åtgärder som nätägarna själva kan genomföra direkt för att underlätta och förkorta nätutvecklingsprocessen. Vissa nätägare tillämpar redan en eller flera av dessa åtgärder. Åtgärderna är framtagna utifrån arbetet i nätutvecklingsprojekten. Fokus i regeringsuppdraget ligger på att Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna ska utveckla och testa nya arbetssätt för en koordinerad process för hantering av de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka elnätet. Nätägarna själva har dock en nyckelroll i detta, eftersom handläggningen hos myndigheterna i stor utsträckning påverkas av hur väl förberedd och fullständig en ansökan är, oavsett om den lämnas in till länsstyrelsen, Ei eller Lantmäteriet.

Under vissa av åtgärderna görs en jämförelse med Trafikverkets process. Trafikverkets process beskrivs i avsnitt 2.9.

5.3.1 Tidig dialog med Försvarsmakten

Nätägaren bör så tidigt som möjligt inleda en dialog med Försvarsmakten för att undersöka om Försvarsmakten har några invändningar mot den tänkta ledningssträckningen. Om sådana invändningar framförs sent av Försvarsmakten behöver nätägaren börja om med sträckningsförslag. Åtgärden har en uppskattad tidsbesparing på 8 månader i ett av nätutvecklingsprojekten (Timmersdala).

5.3.2 Tidig naturvärdesinventering och fältbesök

Nätägaren bör så tidigt som möjligt boka inventerare så att naturvärdesinventeringen⁶⁹ kan påbörjas. Om inventerarare bokas sent kan

⁶⁹ Se avsnitt 2.5.3.

inventeringen behöva skjutas på framtiden, eftersom den delvis är årstidsberoende. Detta kan fördröja processen i cirka 1 år (Timmersdala).

När sedan naturvärdesinventeringen är gjord bör nätägaren, om det bedöms lämpligt i det enskilda fallet, bjuda in berörda myndigheter till fältbesök. Denna åtgärd har koppling till frågan om Ei:s deltagande i samrådet, se avsnitt 5.4.3. Ingen tidsuppskattning gjord.

5.3.3 Kommunikation med allmänheten och markägarna

Under projektets gång har frågor om allmänhetens och markägarnas möjligheter att påverka processen diskuterats. När nya kraftledningar byggs ska nätägarna genomföra ett samråd med de enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Berörda intressenter har under samrådet möjlighet att lämna synpunkter på projektet till nätägaren. Markägarna har senare möjlighet att lämna synpunkter på nätägarens ansökan i Ei:s remiss under prövning av nätkoncession. Senare i nätutvecklingsprocessen samlar Lantmäteriet berörda sakägare. Lantmäteriet hanterar även värdering av det intrång som uppstår när en ny kraftledning ska dras fram över mark och fastslår intrångsersättning till markägaren.

Markägarna blir således, med olika syften och av olika aktörer, kontaktade flera gånger under nätutvecklingsprocessen. Det är därför viktigt att informationen till allmänheten om nätutvecklingsprocessen är tydlig och lättillgänglig. En viktig åtgärd är myndigheternas kunskapsplattform med allmän och målgruppsanpassad information om de olika delarna av nätutvecklingsprocessen, se avsnitt 5.5.

Nätägaren har dock själv en central roll för att tillgängliggöra och sprida information om det enskilda projektet. Några förslag på åtgärder är att utveckla en projektsida⁷⁰, där markägare och andra kan följa processen i det enskilda projektet, samt att löpande skicka ut informationsbrev. Dessa åtgärder i sig har troligen en mycket begränsad påverkan tidsmässigt, men om nätägaren lägger mer tid i början av processen kan det förhoppningsvis leda till ökad förståelse, färre missförstånd och färre överklaganden.

I sammanhanget bör nämnas att markförhandlingar är en viktig del av Trafikverkets planeringsprocess för vägar och järnvägar, med särskilda markförhandlare som tar tidig kontakt med berörda markägare.

Markägarnas förståelse och acceptans kan även bero på värderingen av intrånget. Ei lämnar ett förslag om att värderingen bör utredas särskilt, se avsnitt 6.6.

⁷⁰ Ett exempel på en existerande informationssida finns hos Svenska kraftnät:
<https://www.svk.se/utveckling-av-kraftsystemet/transmissionsnatet/transmissionsnatsprojekt/>

5.3.4 Förbereda och underlätta för konsultationsordningen

Nätägaren bör samråda med berörda samebyar för att underlätta Ei:s konsultation⁷¹ med dessa enligt lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket under handläggningen av koncessionsansökan. Ett sådant samråd påverkar Ei:s handläggningstid positivt med några månader om ingen konsultation behövs. Eftersom det är ny lagstiftning bör ett kunskapsutbyte på området ske mellan nätägarna och Ei.

5.3.5 Kontinuerlig dialog med länsstyrelse och kommun i samrådssteget

Ei rekommenderar nätägaren att tidigt initiera en dialog med berörda länsstyrelser och kommuner och upprätthålla den under hela samrådssteget. Åtgärden har berörts i flera nätutvecklingsprojekt. Dialogen kan omfatta bland annat inventeringar och samrådssynpunkter, med en beräknad tidsbesparing på några månader. Åtgärden förutsätter en ökad dialog mellan nätägaren och länsstyrelsen, som givetvis också måste vara öppen för arbetssättet, se avsnitt 5.4.2.

För kommunerna skulle en tidig dialog med nätägarna, då valet av alternativa ledningsdragningar fortfarande är en öppen fråga, kunna bidra till att kommunerna inte bara ser nätägarna som en motpart. Om kommunen kommer in innan MKB-samrådet finns det en reell möjlighet att diskutera egna idéer och alternativ, till exempel att i vissa lägen föreslå markledning där kommunen även kan vara villig att bidra till finansiering för att bevara markvärden.

Miljöprövningsutredningen (SOU 2022:33) visar att en viktig faktor för att korta handläggningstider är en effektiv samrådsprocess där myndigheter framför sina synpunkter tidigt i processen och där verksamhetsutövaren tar ansvar för att tidigt ta fram ett bra underlag som en grund för en ansökan och MKB av hög kvalitet. Exempelvis föreslås att länsstyrelsens roll som ett nav och aktiv samrådspart i samrådsprocessen ska stärkas. Länsstyrelsen ska verka för att olika statliga intressen som berörs på ett väsentligt sätt identifieras tidigt i processen för verksamhetsutövaren.

Jämförelsen med Trafikverkets processer för väg och järnväg visar att det är en fördel om samråd och konsultation kan ske tidigt i processen, när det fortfarande finns reella möjligheter att bidra med kunskap och påverka valet av alternativ. Även i nästa fas, när det konkreta arbetet med väg- och järnvägsplanen tar vid, är tidigt samråd centralt och Trafikverket lägger ner betydande resurser på att informera om planlägningsarbetet på ett lättillgängligt sätt. Denna arbetsform bedöms vara en viktig framgångsfaktor, men den regionala nyttan av vägar och

⁷¹ Se avsnitt 2.6.3.

järnvägar är ofta betydligt mer konkret än vad som gäller för elnätsutbyggnad. Om modellen skulle vara lika framgångsrik vid elnätsutbyggnad är därför osäkert.

5.3.6 MKB till länsstyrelsen innan den lämnas in till Ei

Ei rekommenderar nätägaren att, vid behov, föra en dialog med berörda länsstyrelser om att få lämna in MKB:n för granskning innan den sänds in till Ei tillsammans med koncessionsansökan. Syftet är att länsstyrelsen ska kunna kvalitetssäkra MKB:n avseende naturvärdesinventeringar m.m. Förhoppningen är att om MKB:n redan är granskad när koncessionsansökan skickas in ska risken för sena omtag och kompletteringar minska. Även risken för att inventeringsfönster missas minskar, vilket kan ge en tidsbesparing på upp till 1 år.

Ei ser särskilt fördelar med arbetssättet vid komplexa och stora ärenden, eftersom det direkt kan öka dialogen mellan nätägaren och länsstyrelsen. I mindre ärenden finns däremot en risk för dubbelarbete.

Åtgärden förutsätter en ökad dialog mellan nätägaren och länsstyrelsen, som givetvis också måste vara öppen för arbetssättet, se avsnitt 5.4.2.

Här kan nämnas att arbetet med MKB har en central roll i Trafikverkets processer för väg och järnväg. En effektiv avgränsningsfas (scoping) anses vara en avgörande faktor för att undvika förseningar i senare skeden av tillståndsprocessen. Det förefaller som om de regler som gäller för BMP och MKB-arbetet vid utarbetande av väg- och järnvägsplaner bidragit till att länsstyrelserna fått en tydligare roll med mer etablerade rutiner än vid arbetet med nätkoncession. Länsstyrelsen tar beslut om BMP tidigt i processen och godkänner MKB:n. Eventuellt innebär detta också att avgränsningsfasen för MKB-arbetet blir mer strukturerad än i nätutvecklingsprocessen.

5.3.7 Tillstånd och dispenser

Vid åtgärder eller verksamheter i naturområden som är skyddade enligt miljöbalken behöver nätägaren ansöka om tillstånd eller dispens hos kommun och/eller länsstyrelse. Vissa ansökningar för tillstånd och dispenser kan påbörjas tidigt och vissa utförs först under projekteringssteget när sträckningen är bestämd i detalj. Länsstyrelsen är ansvarig tillståndsgivare för dispens från biotopskydd, artskyddsförordningen, nationalpark, naturreservat samt tillstånd i Natura 2000-områden och ingrepp i fornlämning. Kommunen och länsstyrelsen är ansvariga tillståndsgivare för dispens från strandskydd. Länsstyrelsen prövar inom skyddade områden. För vattenverksamhet krävs ibland tillstånd från mark- och

miljödomstolen, vid mindre vattenverksamheter krävs endast anmälan till länsstyrelsen.⁷²

I nätutvecklingsprojekten har det framkommit ett behov av ökad dialog mellan nätägaren och länsstyrelsen om strandskydd och vattenfrågor. Tidsbesparingen är någon vecka till några månader. Åtgärden förutsätter en ökad dialog mellan nätägaren och länsstyrelsen, som givetvis också måste vara öppen för arbetssättet, se avsnitt 5.4.2.

5.3.8 Tidigarelägga stolpprojektering och avstyckning av mark m.m.

Ett par åtgärder från nätutvecklingsprojekten visar på de tidsbesparingar som ett visst ökat risktagande från nätägarna kan medföra.

Nätägaren kan tidigarelägga stolpprojektering och centrumlinje i stället för att avvakta att ett överklagat koncessionsbeslut ska vinna laga kraft. Detta kan enligt uppgifter från nätutvecklingsprojekten innebära en tidsbesparing från några månader till år beroende på hur lång tid behandlingen av koncessionsärendet i domstol tar.

Nätägaren kan också tidigare inleda processen hos Lantmäteriet för avstyckning av mark för nätstation. Detta görs vanligtvis efter koncessionsbeslutet. Detta kan enligt uppgifter från nätutvecklingsprojekten innebära en tidsbesparing på 6 månader.

5.4 Direkt genomförbara åtgärder hos myndigheterna

I det här avsnittet presenteras de åtgärder som myndigheterna kan arbeta vidare med utan författningsändringar. Det handlar bland annat om dialog med nätägaren, samordning och att parallellställa processer. Med direkt genomförbara menas här att det inte finns några författningsmässiga hinder för myndigheterna. Däremot måste varje myndighet se över om åtgärden bör implementeras i den egna organisationen. Detta gäller särskilt de 21 länsstyrelserna som alla har olika förutsättningar. Respektive myndighet behöver även beakta att åtgärderna kan medföra en kostnad som behöver finansieras. Finansieringsfrågan beskrivs särskilt i avsnitt 6.3.

Berörda myndigheter anges inom parentes efter varje rubrik.

⁷² Se avsnitt 2.5.5.

5.4.1 Mer förutsägbara handläggningstider (Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna)

Bristande förutsägbarhet i handläggningstider bidrar till osäkerhet och svårighet att planera och investera. Detta påverkar både kundernas behov av anslutning och nätägarnas möjlighet att lämna realistiska prognoser till sina kunder.

Det finns olika sätt att åstadkomma en ökad förutsägbarhet i handläggningen. Vilka sätt som myndigheterna ska använda bör respektive myndighet avgöra utifrån sina specifika förutsättningar. Miljöprövningsutredningen (SOU 2022:33) menar att muntlig förberedelse ska användas i större utsträckning för att klargöra frågor som rör avgränsningar och kompletteringsbehov. Utredningen menar även att tidsplaner ska användas oftare för att skapa mer förutsägbarhet och minska anstånden.⁷³ Utredningen har bedömt att det inte ska införas några lagstadgade handläggningsfrister för mål om ärenden inom miljöprocessen. Däremot menar den att ett handläggningsmål kan övervägas i regleringsbrev för domstolar och länsstyrelser.⁷⁴

5.4.2 Nätägarens dialog med länsstyrelserna (länsstyrelserna)

Ei rekommenderar i avsnitten 5.3.5–7 nätägaren att tidigt initiera en dialog med berörda länsstyrelser och upprätthålla den under hela samrådsteget. För att åtgärden ska vara verkningfull krävs det att länsstyrelsernas arbetssätt är anpassat för att kunna föra en sådan dialog. Se pågående regeringsuppdrag till länsstyrelserna som avrapporteras den 31 december 2023 (N2021/02286)⁷⁵. Uppdraget innebär att utveckla samverkansformer för samråd.

Syftet med dialogen är att utreda frågor så tidigt som möjligt i processen. Det innebär att de resurser som länsstyrelserna lägger på en tidig dialog till viss del bör kunna sparas in senare under handläggningen av ärendet. En utökad dialog kan innebära en ökad arbetsbelastning hos länsstyrelserna, vilket kräver finansiering för att kunna genomföras, se avsnitt 6.3.

Inom projektet har det kommit upp flera åtgärder som är kopplade till en utökad dialog. Ett område är att identifiera och ha dialog om tillstånd och dispenser i syfte att minska behovet av kompletteringar. Vid handläggning av Natura 2000-tillstånd i ett nätutvecklingsprojekt har tidsbesparingen vid dialog tillsammans med parallellställande av Natura 2000-prövningen med koncessionsprövningen uppskattats till cirka 1,5 år, med en trolig tidsbesparing även hos regeringen. I avsnitt 6.4 föreslår Ei också att frågan om giltighetstiden för olika tillstånd ska utredas vidare. Länsstyrelserna kan också förtydliga vilket underlag som krävs vid

⁷³ SOU 2022:33 s. 27.

⁷⁴ SOU 2022:33 s. 29.

⁷⁵ Regeringen 2021, *Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan* (N2021/02286)

samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken och när i tiden samrådet ska ske samt tydliggöra processen hos länsstyrelsen. Det beräknade tidsbesparingen är veckor till månader.

Frågan om dialog mellan nätägaren och länsstyrelsen berör även ett framfört önskemål om en kontaktperson som fungerar som en samlad ingång till länsstyrelsen för såväl kommunikation som hanteringen av ärenden hos länsstyrelsen. Om detta är lämpligt bör respektive länsstyrelse avgöra utifrån bland annat sin storlek och interna organisation.

Här bör även nämnas att Ei i avsnitt 6.3 tar upp frågan om länsstyrelsernas samverkan sinsemellan för att samordna hanteringen av ärenden som rör elnätsutbyggnad genom att utveckla gemensamma processer och arbetssätt. En sådan samordning skulle kunna möta nätägarnas önskemål om gemensam information, vägledning och praxis.

I uppdraget att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan (N2021/02286) beskrivs att kvaliteten i samrådsprocessen är en förutsättning för en effektiv och väl fungerande tillståndsprocess. Försvårande faktorer som beskrivs är exempelvis att alla länsstyrelser har olika förutsättningar vad gäller organisation, resurstillgång samt olika aktuella och vanligt förekommande ärenden inom respektive län. En samrådsprocess långa ledtid beskrivs även som ett hinder för en effektiv process. Några problem som kan uppstå på grund av en lång samrådsprocess är att kravbild förändras, att det blir svårt att tidsmässigt anpassa säsongsberoende artskyddsinventeringar och att sannolikheten för att resurser byts ut hos verksamhetsutövaren och hos prövande myndighet ökar.

5.4.3 Nätägarens dialog med Ei och Lantmäteriet (Ei och Lantmäteriet)

Även Ei och Lantmäteriet bör ha ett arbetssätt som är anpassat för att kunna föra en såväl tidig som kontinuerlig dialog med nätägaren. Nätägarna har framfört önskemål om detta särskilt avseende Ei. Det är viktigt att komma ihåg att en tidig dialog med Ei eller Lantmäteriet inte innebär något förhandsbesked.

Liksom hos länsstyrelserna omfattar dialogen flera aspekter. I vissa mer komplexa projekt kan det finnas en ömsesidig nytta av att Ei deltar i diskussioner redan under samrådssteget.⁷⁶ Ei involveras då i projektet under faktainsamling och samråd för att säkerställa en komplett koncessionsansökan. Den potentiella

⁷⁶ Om länsstyrelsen beslutar att verksamheten kan antas medföra BMP ska även ett avgränsningssamråd genomföras. I avgränsningssamrådet ska samråd, förutom med länsstyrelsen, berörda kommuner och enskilda som kan antas bli särskilt berörda, även genomföras med övriga berörda myndigheter och den del av allmänheten som kan antas bli berörda. Här ingår organisationer och andra lokala föreningar. Ei är inte en obligatorisk remissinstans vid samråd.

tidsbesparingen är den motsvarande tid det annars tar att begära in, ta fram och skicka in kompletteringar.

Det är flera frågor som kan bli föremål för en dialog mellan nätägaren och Ei inför koncessionsansökan, till exempel har samrådsredogörelse och inventeringar kommit upp.

Även efter att nätägaren har lämnat in koncessionsansökan till Ei finns det fördelar med en kontinuerlig dialog under handläggningen av ansökan, särskilt avseende hanteringen av remissyttranden och koordinering av information. En tidsbesparing uppstår om nätägaren och Ei kan hantera inkomna remissyttranden löpande under koncessionsprocessen. En sådan hantering underlättas av ansökan via Ei:s system Dinkel.

Beträffande när och hur Lantmäteriet ska komma in i dialogen måste särskilt hänsyn tas till om dialogen sker inom eller utanför förrättningen. Förrättningen – som startar med en ansökan – är en förutsättning för att Lantmäteriet ska kunna debitera nedlagd tid. All verksamhet som sker utanför förrättningarna behöver finansieras på annat sätt.

5.4.4 Sakägarförteckning inför samråd respektive inför ansökan till Ei (Lantmäteriet)

Vi föreslår att Lantmäteriet öppnar för möjligheten att i särskilda fall ta fram en sakägarförteckning som ett separat uppdrag.

Problemet

När nätägarna ska samråda i nätutvecklingsprocessen ska de bland annat göra det med enskilda som kan antas blir särskilt berörda av utbyggnaden av kraftledningen. För att nätägarna ska veta vilka som ska bli inbjudna att delta på samråd sammanställs en lista på de fastighetsägare som finns inom det berörda området. Idag ansvarar nätägarna för att sammanställa dessa listor.

Fastighetsförteckningen skickas också till Ei som en del av det material som nätägarna ska lämna in i koncessionsansökan enligt förordningen om nätkoncession. Ei använder sig sedan av den för att säkerställa att de som är berörda av anläggningen även kan lämna synpunkter vid Ei:s remiss.

I samband med remissen får Ei ofta svara på frågor från mark- och sakägare som inte kommer att beröras av ledningen, beroende på att sakägarförteckningen är av dålig kvalitet. Det finns dessutom en viss risk att nätägaren redan i samrådet har missat att ta kontakt med mark- och sakägare som faktiskt berörs och att hela samrådsprocessen därför måste tas om.

Lantmäteriet som bland annat har i uppdrag att säkra ägandet av fastigheter tar idag inte fram några listor på fastighetsägare åt nätägarna i början av nätutvecklingsprocessen. Senare i processen, när ansökan om ledningsrätt handläggs av Lantmäteriet, kommer en sakägarförteckning att upprättas i förrättningen. Sakägarna kommer att kallas till sammanträde och har möjlighet att klaga på förrättningsbesluten om de anser att de går dem emot.

Sakägarförteckningens användning i ledningsrättsprocessen

Bland de första åtgärderna som görs i en lantmäteriförrättning är att undersöka vilka som berörs av en fastighetsbildningsåtgärd, det vill säga är sakägare, och upprätta en lista över dessa (en sakägarförteckning). Med sakägarförteckning avses här en fastighetsförteckning där även rättighetshavare och andra berörda sakägare kan ingå.⁷⁷ För att Lantmäteriet ska kunna påbörja förrättningen så tidigt som möjligt, innan nätkoncession har meddelats, krävs ett medgivande från Ei enligt 17 § ledningsrättslagen, se avsnitt 5.4.6.

Inom ramen för detta uppdrag har nätägare efterfrågat hjälp av Lantmäteriet med att ta fram en sakägarförteckning redan innan koncessionsansökan är inlämnad till Ei. Ett sådant arbetssätt förutsätter att Lantmäteriet tar fram förteckningen som ett separat uppdrag, eftersom det ännu inte existerar någon förrättning. Lantmäteriet har dock sedan ett antal år tillbaka fattat ett beslut om att begränsa uppdragsmöjligheterna och tar inte längre fram "fastighetsförteckningar samt fastighets- och arkivutredningar åt privatpersoner och bolag".⁷⁸ Detta får i stället utföras av privata aktörer. Undantaget är om arbetet kan utföras som myndighetssamverkan, vilket bör vara möjligt i fråga om Svenska kraftnät. Det finns inget hinder i lag eller förordning för Lantmäteriet att fatta ett annat beslut. Lantmäteriet får enligt sin instruktion bedriva uppdragsverksamhet om verksamheten omfattar upprättande av fastighetsförteckning samt fastighets- och arkivutredning.⁷⁹ Om ett nytt beslut ska fattas behöver det dock föregås av närmare avvägningar där nyttan såväl som konkurrensaspekter och frågan om resursåtgång beaktas.

Oavsett vem som tar fram en sakägarförteckning i ett tidigt skede av nätutvecklingsprocessen, Lantmäteriet eller ett konsultbolag, så kommer den att behöva uppdateras. Ny information som tillkommer under nätutvecklingsprocessens gång kan göra att exempelvis ledningssträckningen, ledningsområdets bredd, fastighetsindelningen eller ägarförhållandena ändras, vilket gör att det krävs en uppdatering för att ringa in kretsen av berörda sakägare.

⁷⁷ Se 12 § 1 punkten, förordning (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet.

⁷⁸ Lantmäteriet, 2016-10-11, dnr 2016/1895.

⁷⁹ 12 § 1 förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet.

Det är troligen lättare för Lantmäteriet att göra en uppdatering av sakägarförteckningen när myndigheten själv har tagit fram den från början, men det rör sig inte om någon mer omfattande tidsbesparing. I de flesta fall bör det vara tillräckligt att frågan hanteras inom ramen för en tidig ansökan om ledningsrätt, med stöd av medgivande från Ei enligt 17 § ledningsrättslagen. Undantaget är om det utöver inventeringen som krävs för att upprätta en sakägarförteckning, även ska göras arkivutredningar där till exempel outredda samfälligheter registreras upp innan nätägaren ansöker om förrättningen. I dessa fall finns det tidsbesparingar att göra om arbetet kan utföras redan innan ledningsrättsförrättningen inleds.

5.4.5 Tillträde till mark för undersökning (Ei)

Ei kommer att tillämpa 2 kap. 57 § ellagen så att nätägaren efter ansökan, om bestämmelsens rekvisit är uppfyllda, får tillstånd till tillträde till mark för sådana undersökningsarbeten som behövs för att precisera ledningens sträckning eller avgöra hur byggandet och driften av ledningen påverkar miljön.

Vad beslutet avser

Inför att en nätägare ska ansöka om nätkoncession kan nätägaren behöva göra undersökningar på plats för att avgöra ledningens sträckning eller för att kunna bedöma vilken miljöpåverkan som ledningen kan få. Även efter att nätägaren fått nätkoncession kan det behöva göras undersökningar för detaljprojekteringen av ledningen. I många fall kan undersökningar göras genom att nätägaren eller någon som nätägaren anlitar går ut på marken med stöd av allemansrätten. För åtgärder som inte täcks in av allemansrätten, till exempel tillträde till tomtmark eller åtgärder som kan medföra skada på grödor, krävs någon form av avtal med markägaren eller att nätägaren på ett eller annat sätt får en rättighet fastställd av en myndighet.

Allmänt om beslutet

I de fall allemansrätten inte räcker till finns sedan den 1 augusti 2021 en möjlighet för Ei att ge nätägaren tillstånd till tillträde till annans mark.⁸⁰ För att sådant tillträde ska kunna medges krävs att det finns skäl för det och tillståndet ska gälla för en viss tid. Tiden för tillståndet får förlängas på ansökan av nätägaren. Vad som menas med att det finns skäl för tillträde framgår inte direkt av lagtexten. Enligt förarbetena⁸¹ krävs inte särskilt mycket för att ett tillträde ska kunna medges, inte heller krävs att någon ansökan om nätkoncession har kommit in.

Om en undersökning orsakar skada eller intrång, ska den som genomför undersökningen betala ersättning för detta.⁸² I mål om ersättning ska

⁸⁰ 2 kap. 57 § ellagen.

⁸¹ Prop. 2020/21:188 s. 89 f.

⁸² 2 kap. 60 § ellagen.

expropriationslagen tillämpas. Att expropriationslagen tillämpas innebär även att den lagens särskilda bestämmelser om rättegångskostnad är tillämpliga.⁸³

Ei får besluta att en undersökning får påbörjas innan beslutet om tillträde har fått laga kraft, ett så kallat verkställighetsförordnande, om den som ska genomföra undersökningen har ställt säkerhet för framtida ersättningsanspråk eller sökanden är staten, en kommun, en region eller ett kommunalförbund.

När det gäller verkställighetsförordnande sägs inte mycket i lagtexten eller förarbetena⁸⁴ om under vilka förutsättningar ett sådant ska meddelas. Även om utgångspunkten sägs vara att beslut ska gälla först när det vunnit laga kraft så tycks det lämnas ett rätt stort utrymme att meddela verkställighetsförordnande om säkerhet har ställts eller om sökanden är en sådan aktör som inte är skyldig att ställa säkerhet. Det är troligt att ett tillstånd till tillträde för undersökning av mark ofta söks för att undersökningsarbetena behöver sättas igång inom en viss tid. En överprövning kan omintetgöra tidsvinsten med ett sådant tillstånd. Därför bör det vara lämpligt att inte ställa alltför höga krav för att ett verkställighetsförordnande ska meddelas.

De tillåtna åtgärderna bör anges uttryckligen i beslutet

Det framgår inte uttryckligen av lagstiftningen vad nätägaren får rätt att göra på marken med stöd av ett tillstånd till tillträde till mark för undersökning. Undersökningen ska dock genomföras så att den orsakar så lite skada och intrång som möjligt, och träd eller buskar i en trädgård, park eller liknande plantering får endast skadas eller fällas med fastighetsägarens samtycke.⁸⁵ Motsatsvis tyder det på att lagstiftaren har tänkt sig mer ingripande undersökningar än bara att nätägaren går ut i skog och mark och tittar. Skada kan uppstå, men ska begränsas. Utanför trädgård, park eller liknande plantering får nätägaren rent av fälla träd utan samtycke. I förarbetena står att undersökningsarbeten får inbegripa sådana åtgärder som krävs för att ta sig till den tilltänkta ledningsplatsen, exempelvis att ta ned träd.⁸⁶ Detta implicerar att nätägaren ska kunna få tillträde med någon form av maskiner, eftersom man annars knappast skulle behöva fälla träd för att ta sig fram. Det kan till exempel tänkas vara maskiner för provborring. Det framgår inte uttryckligen någonstans att några sådana ingrepp som borrning får ske. Det får emellertid anses ingå i begreppet undersökningsarbeten i 2 kap. 57 § ellagen att vissa fysiska åtgärder får vidtas. Det är dock lämpligt att i beslutet specificera vilka fysiska åtgärder som nätägaren får vidta på de berörda fastigheterna.

⁸³ prop. 2020/21:188 s. 91.

⁸⁴ Prop. 2020/21:188 s. 51.

⁸⁵ 2 kap. 58 § ellagen.

⁸⁶ Prop. 2020/21:188 s. 90.

Begränsningen att den som genomför en undersökning endast med fastighetsägarens samtycke får skada eller fälla träd eller buskar i en trädgård, park eller liknande plantering gäller direkt enligt paragrafen. Den som ska genomföra undersökningen bör dock i tillämpliga fall bli påmind om denna bestämmelse.

Åtgärderna ska ha undersökningssyfte

Möjligheten att ge tillstånd till tillträde till mark gäller specifikt för sådana undersökningsarbeten som behövs för att precisera ledningens sträckning eller avgöra hur byggandet och driften av ledningen påverkar miljön. Den gäller inte arbeten som syftar till att förbereda själva framdragandet av ledningen, som till exempel upptagande av skogsgata. Av denna anledning kan det finnas skäl att utreda vilket syftet är med åtgärder som sökanden säger sig vilja utföra.

Om sökanden till exempel vill utföra stämpling av träd kan det finnas skäl att utreda syftet med detta närmare. För att stämpling av träd ska kunna omfattas av ett medgivande enligt 2 kap. 57 § ellagen krävs att det är en åtgärd som behövs för att precisera ledningens sträckning eller avgöra hur byggandet och driften av ledningen påverkar miljön. Men stämpling av träd kan också vara en åtgärd som görs i syfte att förbereda upptagningen av skogsgatan, i syfte att avverkningen ska kunna sättas igång så snart koncessionsbeslutet har vunnit laga kraft. Detta omfattas inte av syftet med bestämmelsen om marktillträde. Om åtgärden att stämpla träd inte behövs för att precisera ledningens sträckning eller avgöra ledningens miljöpåverkan innebär det att Ei sannolikt inte kan medge den åtgärden. Om det är en sådan undersökningsåtgärd behöver Ei en beskrivning av på vilket sätt åtgärden medverkar till att precisera ledningens sträckning eller att avgöra ledningens miljöpåverkan, för att kunna medge den.

Tillämpning

Bestämmelsen innebär en möjlighet för Ei att, inom de ramar som bestämmelsen sätter, ge nätägaren tillträde till mark för undersökning. Däremot innebär bestämmelsen ingen absolut rättighet för nätägaren att få sådant tillträde. Ei har således en stor möjlighet att välja hur bestämmelsen ska tillämpas. För att främja en effektiv nätutvecklingsprocess bör Ei tillämpa bestämmelsen så att nätägaren ska ges tillstånd till tillträde till mark för undersökning om bestämmelsens rekvisit är uppfyllda.

5.4.6 Parallellställa koncessionshandläggningen med ledningsrättsprocessen (Ei och Lantmäteriet)

Koncessionshandläggningen och ledningsrättsprocessen har hittills vanligtvis legat sekventiellt, se avsnitt 2.2.2. Eftersom båda stegen har relativt stor påverkan på den totala tiden för nätutvecklingsprocessen är tidsvinsten stor om processerna kan ligga parallellt. Ei avser att tillämpa möjligheten till begränsat medgivande enligt

17 § andra stycket ledningsrättslagen så att koncessionshandläggningen i så stor utsträckning som möjligt kan parallellställas med ledningsrättsprocessen. De första stegen i ledningsrättsprocessen, i vilka fastighetsägaren inte involveras, kan medges relativt regelmässigt. Senare steg i ledningsrättsprocessen kan medges om projektet nått en viss mognadsgrad men ändå inte i sådan utsträckning att ett fullständigt medgivande kan meddelas enligt 17 § första stycket ledningsrättslagen. Ei kommer att tillämpa tolkningen att nätmyndigheten under tiden fram tills nätkoncessionen vunnit laga kraft – det vill säga även efter att nätkoncessionen har överklagats – kan medge att förrättningen får inledas för att i större utsträckning möjliggöra parallellställning av koncessionshandläggning med ledningsrättsprocessen.

17 § ledningsrättslagen

Enligt 17 § första stycket ledningsrättslagen får en ledningsrättsförrättning som avser koncessionspliktig ledning inledas redan innan koncession har erhållits, om den som ska bevilja koncessionen medger det. De ursprungliga förarbetena⁸⁷ ger uttryck för en restriktiv hållning, då en förutsättning som nämns är att risken för avslag ska bedömas som liten. Tillämpningen har i linje med detta varit restriktiv.

Nätkoncessionsutredningen konstaterade att ledningsrättsförfarandet består av flera delmoment i en längre process. Flera av dessa moment skulle med fördel kunna påbörjas tidigt och utföras parallellt med koncessionsprövningen utan att det påverkade en rättssäker prövning av tillträdet till marken.⁸⁸ Utredningen föreslog därför att det skulle införas en möjlighet för nätmyndigheten att medge att delar av lantmäteriförrättningen får inledas i ett tidigare skede och uttalade att en ökad möjlighet till delvis parallella processer hos nätmyndigheten och lantmäterimyndigheten skulle kunna förkorta den totala tiden för att få nödvändig markåtkomst för att få bygga en ledning.⁸⁹

I enlighet med utredningens förslag infördes den 1 augusti 2021 ett andra stycke i 17 § enligt vilket ett medgivande får avse en viss del av förrättningen, om förrättningen avser ledningsrätt för en starkströmsledning. Enligt förarbetena⁹⁰ kan därmed Ei lämna ett medgivande i betydligt fler fall än som hittills varit fallet. Exempel på ett moment som Lantmäteriet kan påbörja är arkivutredning i syfte att utreda sakägarkretsen. För att kunna göra detta måste Lantmäteriet kunna ta fram ett utkast till förrättningskarta. Även ett utkast till beskrivning måste kunna utarbetas, eftersom det av den framgår vilka befogenheter som gäller för ledningen, till exempel ledningsgatans bredd, vilket i sin tur avgränsar kretsen av

⁸⁷ Prop. 1973:157 s. 144 f.

⁸⁸ SOU 2019:30 s. 176.

⁸⁹ SOU 2019:30 s. 175.

⁹⁰ Prop. 2020/21:188 s. 97.

berörda fastigheter. Även föreskrifter som följer med ledningsbeslutet⁹¹ påverkar sakägarkretsen. Vid behov bör även fastighetsbestämning kunna utföras. Eftersom förutsättningarna kan förändras, kan det bli aktuellt för Ei att utöka sitt medgivande efter hand.

En ansökan om medgivande enligt 17 § görs hos Ei. Bestämmelsen innebär en möjlighet för Ei att ge sitt medgivande. Däremot innebär bestämmelsen ingen absolut rättighet för nätägaren att få ett sådant medgivande. Ei har således en stor möjlighet att välja hur bestämmelsen ska tillämpas. För att främja en effektiv nätutvecklingsprocess bör Ei tillämpa bestämmelsen så att koncessionshandläggningen i så stor utsträckning som möjligt kan parallellställas med ledningsrättsprocessen.

När beslutet om nätkoncession har överklagats

Förarbetena behandlar inte uttryckligen frågan om nätmyndigheten kan lämna ett medgivande enligt 17 § efter att ett beslut om nätkoncession har meddelats men därefter överklagats. Enligt paragrafens ordalydelse gäller denna möjlighet när en koncession ännu inte har erhållits. Förarbetena behandlar inte frågan om en koncession ska anses ha erhållits när ett bifallande beslut har fattats av nätmyndigheten eller först när beslutet har vunnit laga kraft.

I 1973 års proposition används uttrycket "innan koncession föreligger" och där sägs att "i princip bör koncessionsfrågan vara avgjord innan ledningsförrättning påbörjas".⁹² Dessa uttalanden ger en starkare bild av att det är ett lagakraftvunnet beslut som avses. Den regel som då infördes var ett undantag från huvudregeln. att koncessionsfrågan ska vara avgjord innan ledningsförrättning påbörjas Detta talar för att 17 § första stycket ledningsrättslagen ska tolkas som följer: Om en förrättning avser en ledning för vilken koncession krävs men ännu inte **meddelats och vunnit laga kraft**, får förrättningen inledas, om den som ska bevilja koncessionen medger det.

För detta talar även att Nätkoncessionsutredningen slår vakt om att den nya regeln om parallellställning av Ei:s och Lantmäteriets processer ska kunna ske utan att det påverkar en rättssäker prövning av tillträdet till marken.⁹³ Förutsättningen för detta torde främst vara att några avgörande beslut i fråga om ledningsrätt inte fattas innan det är klargjort att nätägaren kommer att få koncession. Denna tidpunkt är tidpunkten för laga kraft.

Denna tolkning innebär att huvudregeln är att en ledningsrättsförrättning inte får inledas innan nätkoncessionen har vunnit laga kraft. 17 § ledningsrättslagen är ett

⁹¹ 22 § ledningsrättslagen.

⁹² Prop. 1973:157 s. 144 f.

⁹³ SOU 2019:30 s. 176.

undantag från detta, vilket innebär att Ei, trots den rättssäkerhetsproblematik som då uppstår, kan medge att ledningsrättsförrättningen får inledas redan innan nätkoncessionen vinner laga kraft. Detta bör fortsatt användas restriktivt. Men genom det nya andra stycket i paragrafen kan Ei nu medge att vissa delar av förrättningen får inledas – utan att det innebär att ett beslut om ledningsrätt kan meddelas innan nätkoncessionen har vunnit laga kraft, det vill säga utan att den nämnda rättssäkerhetsproblematiken uppstår.

Föreslagen tolkning

Det är sannolikt, men inte självklart, att begreppet "erhållits" i 17 § ska tolkas som att koncessionen ska ha vunnit laga kraft. Denna tolkning skulle alltså innebära att huvudregeln är att en ledningsrättsförrättning inte får inledas innan nätkoncessionen har vunnit laga kraft, men att nätmyndigheten under tiden fram tills nätkoncessionen vunnit laga kraft – det vill säga även efter att nätkoncessionen har överklagats – kan medge att förrättningen får inledas. Ei kommer i fortsättningen att tillämpa denna tolkning för att i större utsträckning möjliggöra parallellställning av koncessionshandläggning med ledningsrättsprocessen.

Något som talar för att Ei kan göra denna tolkning är att även om tolkningen efter domstolsprövning skulle visa sig vara felaktig, så får det inga allvarliga konsekvenser. Om tolkningen är felaktig ska begreppet "erhållits" tolkas som att ett beslut om nätkoncession har meddelats, oavsett om det därefter har blivit överklagat. I så fall ger 17 § visserligen inte Ei någon rätt att ge ett sådant medgivande efter att beslutet om nätkoncession har överklagats. Men detta hänger samman med att lantmäterimyndigheten vid en sådan tolkning får inleda ledningsrättsförrättningen i och med att beslutet om nätkoncession har meddelats, även om det sedan överklagats. Så även om Ei i det fallet felaktigt lämnar ett medgivande, så avser medgivandet något som redan är tillåtet.

Om Ei fattat ett beslut om nätkoncession som överklagats och det skulle vara aktuellt att meddela ett medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen utan en begränsning enligt andra stycket, bör Ei ta ställning till vad grunderna för överklagan är. Ei bör dock kunna meddela ett medgivande som är begränsat enligt andra stycket även om det framkommit nya omständigheter. Även här får dock en bedömning göras. Verkar risken att nätkoncessionen kommer att undanröjas stor så kan det ändå tala emot ett medgivande.

Verkställbarhet

I avsnitt 6.1 lämnar Ei ett förslag om att medgivanden enligt 17 § ledningsrättslagen om att en förrättning får inledas helt eller delvis innan koncession har meddelats ska gälla omedelbart.

5.4.7 Förenklad delgivning i koncessionsärenden (Ei)

Ei kommer att använda möjligheten till förenklad delgivning i ärenden om nätkoncession för att enklare kunna säkerställa att besluten vinner laga kraft.

Förenklad delgivning

Förenklad delgivning⁹⁴ sker genom att handlingen som ska delges skickas till delgivningsmottagaren och att det närmast följande arbetsdag skickas ett kontrollmeddelande om att handlingen har skickats. Både handlingen som delges och kontrollmeddelandet ska skickas till sakägarens senast kända adress. Båda försändelserna måste alltså skickas till samma adress och via samma utskickskanal, det vill säga de måste gå samma väg. Delgivningstidpunkten infaller två veckor efter att handlingen skickades, om kontrollmeddelandet har skickats på föreskrivet sätt och det inte med hänsyn till omständigheterna framstår som osannolikt att handlingen kommit fram inom denna tid. Sedan den 1 januari 2023 gäller att ett kontrollmeddelande inte behöver skickas om handlingen skickats på elektronisk väg.

Vid förenklad delgivning behövs inget delgivningskvitto eller någon annan dokumentation som bevisar att mottagaren har tagit emot handlingen. Förenklad delgivning får användas av en myndighet vid delgivning med den som är part eller har liknande ställning i ett mål eller ärende, om denna har fått information av myndigheten om att delgivningssättet kan komma att användas i målet eller ärendet.

Det är viktigt att försäkra sig om att informationen om att förenklad delgivning kommer att användas verkligen kommer fram till den som ska delges. Innan den har kommit fram kan ju delgivningsmottagaren inte förväntas bevaka sin brevlåda eller e-post. Därför måste denna information som huvudregel skickas med delgivning. Det finns dock ett undantag. Delgivning behöver inte ske när någon har gett in en handling i målet eller ärendet och informationen lämnas i nära anslutning till att handlingen har kommit in till myndigheten.⁹⁵

Tidsaspekten

En särskild fråga är hur länge den enskilda kan förväntas bevaka sin brevlåda eller e-post efter att myndigheten har skickat ett meddelande om att förenklad delgivning kan komma att användas. Vid tillkomsten av lagstiftningen om förenklad delgivning framfördes att de krav som ställdes på den enskilde i form av kontakter med myndigheten och bevakning av post riskerade att bli för hårda om ärendets handläggningstid blev mycket lång. Enligt förarbetena⁹⁶ borde det någonstans gå en tidsgräns, men det ansågs inte lämpligt att fixera denna gräns i

⁹⁴ 22–26 §§ delgivningslagen (2010:1932).

⁹⁵ 25 § andra stycket delgivningslagen.

⁹⁶ Prop. 1990/91:11 s. 20.

lag, utan det borde överlämnas åt myndigheterna att pröva den frågan inom ramen för den allmänna lämplighetsprövningen som lagregeln anvisade.

Enligt förarbetena till den nya delgivningslagen är det svårt att ge några generella riktlinjer för under hur lång tid förenklad delgivning bör få användas, men att det vid bedömningen av om det är olämpligt bör fästas särskild vikt vid hur lång tid som förflutit sedan myndigheten senast kommunicerade med parten. I mål och ärenden där det inte förekommit några längre väntetider hos myndigheten borde förenklad delgivning normalt kunna användas under hela handläggningstiden fram till avgörandet.⁹⁷ Enligt 4 § delgivningslagen får delgivning inte ske på ett sätt som är olämpligt med hänsyn till omständigheterna i delgivningsärendet. Om det gått en olämpligt lång tid utan kommunikation med delgivningsmottagaren kan således inte längre förenklad delgivning användas. Med hänsyn till praxis⁹⁸ och annan lagstiftning⁹⁹ bör åtminstone sex månader, sannolikt även mer, anses vara en rimlig tidsperiod i ärenden om nätkoncession, men om det inte skett någon kommunikation med den som ska delges kan ett år sannolikt anses vara en för lång tidsperiod.

Förenklad delgivning i koncessionsärenden

För att Ei ska kunna använda förenklad delgivning måste Ei se till att informationen om att förenklad delgivning kan användas når fram till den som Ei kan komma att använda delgivningssättet gentemot. Ei måste antingen få en bekräftelse på att informationen har gått fram, eller skicka informationen i nära anslutning till att vederbörande har skickat en handling till oss (med vändande post i samband med att handlingen diarieförs).

Ei har undersökt ett par alternativ. Det valda alternativet innebär att Ei skickar informationen med vändande post till de som yttrar sig över remissen av koncessionsansökan i form av ett tack-, bekräftelse- och informationsbrev. Att informationen skickas till de som har yttrat sig i ärendet innebär att den skickas till alla intressenter som ska delges enligt 2 kap. 63 § ellagen.

Alla som ska delges enligt 2 kap. 63 § ellagen kan delges genom att handlingen skickas till intressenten och att ett kontrollmeddelande skickas nästa arbetsdag. Om Ei har skickat handlingen elektroniskt behöver inget kontrollmeddelande skickas. Ei skickar i regel handlingar elektroniskt, men det är viktigt att rutinen ser till att Ei skickar kontrollmeddelandet i de fall Ei inte har skickat handlingen elektroniskt.

⁹⁷ Prop. 2009/10:237 s. 133 f.

⁹⁸ Se t.ex. RH 2019:40.

⁹⁹ Jfr 33 kap. 6 § rättegångsbalken.

Rutinen ger ett definitivt datum när beslutet vinner laga kraft, eftersom delgivningstidpunkten anses infalla två veckor efter att informationen skickades. Tillsammans med det faktum att överklagandefristen för de intressenter som inte ska delges räknas från en vecka efter kungörandet innebär detta att Ei kan fastställa precis när beslutet vinner laga kraft.

5.4.8 Förenklad delgivning i ledningsrättsprocessen (Lantmäteriet)

Lantmäteriet bör, vid lämpligt tillfälle, fortsätta att utreda möjligheten att använda förenklad delgivning, se avsnitt 5.4.7, i ledningsrättsprocessen.

Lantmäteriets digitala lösning för delgivning

Lantmäteriet använder den externa digitala lösningen *Mina meddelanden* för digitala utskick. *Mina meddelanden* gör det möjligt för mottagare som är anslutna till lösningen att ta emot meddelanden och handlingar från Lantmäteriet i en digital brevlåda, i stället för i försändelse i pappersform. Dock kan bara utskick upp till en viss storlek skickas via *Mina meddelanden*. Är utskicket för stort skickas det i stället via vanligt brev. Förrättningshandläggaren har ingen möjlighet att bestämma vilken väg utskicket ska gå, eller i efterhand kontrollera vilken väg som meddelandet skickades. Hanteringen beror dels på begränsningar i Lantmäteriets handläggningssystem för förrättningar, dels på den utskicksleverantör som Lantmäteriet i dagsläget anlitar. Det går därmed inte att säkerställa att såväl delgivningshandlingen som kontrollmeddelandet skickas på samma sätt.

Manuella utskick

Bristerna i möjligheterna att följa upp vilken väg ett utskick tagit medför att en handläggare som ska tillämpa förenklad delgivning i en förrättning behöver göra manuella utskick – det vill säga skriva ut, kuvertera och distribuera handlingarna manuellt – för att vara säker på att delgivningshandlingen och kontrollmeddelandet går samma väg. En sådan hantering innebär merarbete och ökad administration. Lantmäteriet har konstaterat att det skulle kunna vara möjligt att åtgärda bristerna i den interna utskickshanteringen genom teknisk utveckling. Omfattningen och de närmare kraven på en sådan teknisk utveckling har inte utretts.

Lantmäteriet har ännu inte använt förenklad delgivning i de förrättningar som handläggs inom ramen för regeringsuppdraget. Bedömningen har dock gjorts att en användning av förenklad delgivning i förrättningarna skulle kunna förkorta handläggningstiden med ett par månader, detta trots den manuella hantering som delgivningsformen kräver. Anledningen till det är att kallelse till sammanträde då inte skulle behöva skickas lika lång tid i förväg och att delgivningen kan hanteras parallellt med andra handläggningsåtgärder, i stället för att delar av

handläggningstiden ägnas åt att i princip endast avvakta delgivningsförfarandet med kallelserna.

5.4.9 Lantmäteriprocessen – modifierad 2-stegsprocess (Lantmäteriet)

Lantmäteriet bör, i de ärenden Lantmäteriet finner det lämpligt, använda en modifierad 2-stegsprocess vid förrättningen. Det innebär en effektivare handläggning av ledningsrätter om ärendena avslutas före byggnation. Förrättningslantmätaren avgör om en modifierad 2-stegsprocess ska användas.

Alternativa förrättningsprocesser

I avsnitt 2.7.4 beskrivs två olika varianter av förrättningsprocesser, en enstegs- och en tvåstegsprocess. Den stora skillnaden mellan dessa två processer är att Lantmäteriets handläggning tar en paus medan ledningen byggs i tvåstegsprocessen. Därefter upptas handläggningen på nytt och ärendet kan så småningom avslutas. När ärenden handläggs enligt tvåstegsprocessen blir handläggningstiderna långa, ofta många år. Lantmäteriets erfarenhet är att incitamenten för nätägaren att avsluta förrättningen inte är lika stora när kraftledningen väl står på plats och de flesta överenskommelser om ersättning är träffade. Följden blir att förrättningsärendet står öppet under lång tid utan att det pågår någon aktiv handläggning. Detta kan påverka markägarna negativt, exempelvis om de berörda fastigheterna ska överlätas eller blir föremål för fastighetsbildning under tiden. När ledningsrättsärendet sedan ska avslutas krävs det kostsamma omtag, inte sällan med nya handläggare hos både Lantmäteriet och nätägaren.

Från markägarens perspektiv kan det uppfattas som en trygghet att Lantmäteriet finns med i processen tills byggnationen är avslutad. I praktiken handlar det kanske främst om att möjliggöra för en oberoende hantering av samtliga ersättningsanspråk, även i fråga om de skador som uppkommer under själva byggtiden.

Regelverket som styr valet av förrättningsprocess

Huvudregeln enligt förrättningslagstiftningen är att alla beslut ska meddelas samlat när ärendet avslutas. Möjligheten att avgöra vissa frågor i ett tidigare skede av förrättningen är ett undantag som ska användas restriktivt. Det aktualiseras främst i mer omfattande eller komplexa ärenden, eller i situationer där åtgärdens tillåtlighet eller utförandesätt kan ifrågasättas. Bestämmelserna om förrättningshandläggningen och beslutsfattandet har medvetet utformats för att möjliggöra en relativt stor frihet i fråga om valet av handläggningssätt.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Lantmäteriet, 2021-11-09, PM: Beslut i preliminärfrågor – bestämmelsernas syfte.

För att förrättningen ska kunna pausas i avvaktan på att ledningen byggs krävs det att Lantmäteriet delar upp beslutsfattandet så att vissa beslut fattas innan ledningen byggs och andra efteråt. Innan bygget kan påbörjas fattar Lantmäteriet bland annat ett ledningsbeslut (preliminärfråga¹⁰¹) och ett beslut om tillträde (förtida tillträde). Båda dessa beslut får överklagas särskilt vilket innebär att besluten får överklagas inom en viss tid, alltså inte från när förrättningen avslutas eller ställs in. En uppdelning av förrättningen på detta sätt får bara göras om det är lämpligt. Vid denna lämplighetsbedömning ska olika intressen vägas mot varandra, exempelvis kan nätägarens behov av tillträde eller önskemål om att avvakta med vissa värderingsåtgärder ställas i relation till eventuella nackdelar som en uppdelning innebär för dem som berörs av förrättningen (sakägarna). Intresset av att åstadkomma en ändamålsenlig handläggning ska också beaktas.¹⁰²

Hanteringen av byggsador i förrättningen förutsätter, till skillnad från annan markåtkomstersättning, att vissa villkor är uppfyllda och att Lantmäteriet bedömer att det är lämpligt. Vid en sådan bedömning tas även hänsyn till övriga sakägares intresse av att förrättningen inte drar ut på tiden.

1,5-stegsprocessen, en medelväg

Under arbetet med regeringsuppdraget har förrättningsprocessen granskats och nätägarna har deltagit i dialoger kring alternativa arbetsätt.¹⁰³ Särskilt fokus har legat på att undersöka möjligheterna att avsluta förrättningarna tidigare. Av dialogen med nätägarna framgår att ett snabbt tillträde till marken är den fråga som har högst prioritet. Detta önskemål kan tillgodoses oavsett om ledningsrättsärendet avslutas före eller efter byggnation genom att Lantmäteriet meddelar beslut om så kallat förtida tillträde.¹⁰⁴ Ett beslut om förtida tillträde förutsätter att det finns ett ledningsbeslut som definierar vad nätägaren får göra inom vilket utrymme på fastigheterna samt vilka villkor som gäller när ledningen dras fram och används.¹⁰⁵ Dessa två beslut, ledningsbeslut och beslut om förtida tillträde, kan dock fattas vid samma tillfälle.

Den förrättningsprocess som bäst möter kraven på kortare ledtider sedan hänsyn har tagits till erfarenheter både inom och utanför regeringsuppdraget är en modifierad variant av enstegsprocessen, här kallad 1,5-stegsprocessen, med avslut innan byggnation. Även om förslaget innebär att förrättningen avslutas innan

¹⁰¹ Preliminärfråga är ett begrepp inom fastighetsrätten. Beslutet i sig är inte preliminärt men får överklagas särskilt, även fast förrättningen inte avslutas förrän senare.

¹⁰² Se prop. 1976/77:114 s. 33 ff (framgår även av Lantmäteriets Handbok LL, 23 § ledningsrättslagen).

¹⁰³ Samtal med nätägare kring förrättningsprocess har skett vid två tillfällen inom ramen för regeringsuppdraget, 2022-09-28 i en mindre grupp och 2022-11-24 med samtliga nätägare i regeringsuppdraget representerade. Därutöver har samtal förts inom ramen för de pågående pilotprojekten.

¹⁰⁴ Enligt 25 a § ledningsrättslagen.

¹⁰⁵ Vad ett ledningsbeslut ska innehålla framgår av 22 § ledningsrättslagen.

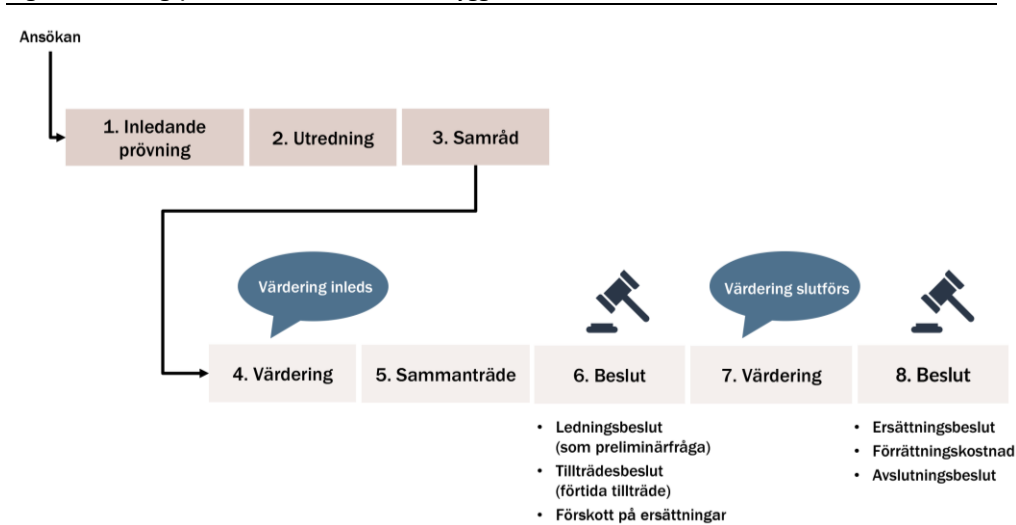
ledningen byggs har viss hänsyn tagits till nätägarnas önskemål att få tid till att träffa frivilliga avtal och slutföra värderingen av de skador som kraftledningen orsakar på berörda fastigheter. För att nätutvecklingsprocessen som helhet ska bli så effektiv som möjligt kan dock nätägarna behöva inleda värderingsarbetet tidigare, eventuellt med stöd av undersökningstillstånd enligt ellagen.¹⁰⁶

Trots den generella rekommendationen att handlägga ledningsrättsärenden i enlighet med 1,5-stepsprocessen måste tillämpningen övervägas från fall till fall. Lantmäteriet har även möjlighet att dela upp en ledningsrättsförrättning i flera olika förrättningar eller meddela skilda ledningsbeslut för olika sträckor. I slutänden är det upp till förrättningslantmätaren att välja den process som i det enskilda ärendet bäst svarar upp mot regelverket i förrättningslagstiftningen, tillsammans med förvaltningslagens krav på att handläggningen ska vara enkel, snabb, kostnadseffektiv och rättssäker.¹⁰⁷

1,5-stepsprocessen kan illustreras med följande bild, se Figur 22.

Överklagandemöjligheterna efter besluten som fattas i steg 6 respektive 8 har exkluderats för att göra processbilden mer överskådlig. För en jämförelse med nuvarande enstegs- och tvåstegsprocesser, se Figur 9 i avsnitt 2.7.4.

Figur 22. 1,5-stepsprocessen, med avslut innan byggnation.

För att arbetet enligt 1,5-stepsprocessen ska bli framgångsrikt behöver nätägaren förse Lantmäteriet med underlag från detaljprojekteringen tidigt i processen så att förrättningsbesluten kan grundas på rätt information om ledningens sträckning. Möjligheten att göra justeringar inom ramen för förrättningen är mycket små. Om ledningen inte byggs i enlighet med ledningsbeslutet kan det behöva omprövas

¹⁰⁶ Se 2 kap. 57 § ellagen.

¹⁰⁷ Se ledningsrättslagen (1973:1144), 4 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) samt 9 § förvaltningslagen (2017:900).

vid en ny förrättning för att ledningsrätten inte ska förfalla.¹⁰⁸ Även avtal och överenskommelser om ersättning för markåtkomst och andra skador som ska hanteras i förrättningen behöver komma in till Lantmäteriet tidigare i processen. Detta arbetssätt medför att även Lantmäteriet behöver tillsätta mer resurser i ett tidigare stadium. För att arbetet ska löpa smidigt och handläggningen bli så effektiv som möjligt behöver ärendeplaneringen föregås av dialog mellan Lantmäteriet och nätägaren.

En konsekvens som följer av att ledningsrättsärendet avslutas innan byggnation är att skador som inte kan förutses, värderas och ersättas i förväg inte kan hanteras i förrättningen.¹⁰⁹ Exempelvis gäller det skador på vägar och i åkermark där nätägarens entreprenörer har gått utanför det utpekade arbetsområdet (byggskador). Oftast hanteras dessa skador direkt av entreprenören, eller – om man inte kommer överens – av nätägarna själva. När tvåstegsprocessen används finns det en möjlighet att ta upp skador som har inträffat under byggtiden till prövning, förutsatt att parterna är överens om hanteringen och att Lantmäteriet bedömer att det är lämpligt.¹¹⁰ I de fall Lantmäteriet använder sig av 1,5-stegsprocessen som avslutas innan byggnation saknas denna möjlighet och parterna hänvisas till domstol för att fortsätta processen i de fall man inte kommer överens på frivillig väg. Lantmäteriets erfarenhet är dock att överenskommelser om ersättning för byggskador nås i de allra flesta fall. För att minimera antalet domstolsprocesser bör dock större krav ställas på nätägarnas tidiga planering, projektering och dialog med entreprenörer och markägare, exempelvis kring vilka vägar och upplagsplatser som ska användas under byggtiden samt villkoren och ersättningen för nyttjandet av marken.

För ledningsrätter som avser markförlagda elledningar arbetar Lantmäteriet i Stockholm redan idag med att avsluta förrättningarna i samband med att beslut om förtida tillträde fattas, det vill säga innan byggnation. Erfarenheterna av detta arbetssätt är goda.

Jämförelse med annan infrastruktur

Vid en jämförelse med handläggningsprocesserna för annan liknande, storskalig infrastruktur, främst järnvägar som också förutsätter fastighetsbildning, visar det sig att det är vanligt att dessa förrättningar avslutas innan byggnation. Byggskador hanteras som skadeståndsfrågor. Som exempel på två större järnvägsprojekt där Lantmäteriet har som huvudlinje att handlägga förrättningar enligt detta arbetssätt kan nämnas Norrbottenbanan och Ostlänken. I dessa fall arbetar Lantmäteriet med att dela upp ärendena mer och avsluta förrättningarna successivt, men utan att

¹⁰⁸ Lantmäteriet, 2018-06-13, Ledningsbeslutets förfallande, dnr 409-2018/4784.

¹⁰⁹ Vanligtvis handlar det om skador som regleras i 32 kap. miljöbalken (1998:808) eller i skadeståndslagen (1972:207).

¹¹⁰ Se 13 c § ledningsrättslagen.

invänta att byggnationen blir klar. Se även avsnitt 2.9.3 för en jämförelse med planerings- och tillståndsprocessen för vägar och järnvägar.

Som jämförelse kan även nämnas hanteringen av ledningsrätter för bredband (elektronisk kommunikation), där det sedan 2016 finns ett lagstadgat krav på att processen från ansökan fram till beslut inte får ta mer än fyra månader. Dessa förrättningar avslutas nästan alltid innan byggnation eftersom det inte är praktiskt möjligt att inkludera byggtiden inom den snäva tidsramen som lagen stadgar.¹¹¹

5.5 Kunskapsplattformen

Förutom den lagstiftning som styr myndigheternas prövning i nätutvecklingsprocessen är vägledningar i olika sakfrågor också ett viktigt verktyg för att göra olika bedömningar, bland annat av miljöeffekterna från elnät. Exempelvis behövs kunskap om effekterna på rennäringsen och den biologiska mångfalden samt tydlig vägledning kring magnetfält.

Enligt uppdraget ska Ei skapa en plattform för kunskapsutbyte och vidare lärande. Kunskapsplattformen ska samla kompetens för att skapa möjlighet att effektivisera och vidareutveckla processen, för vidare lärande och för att samverka inom det gemensamma kompetensområdet. Plattformen ska bidra till att möta behovet av samarbetsformer mellan berörda myndigheter och nätägare.

En plattform har skapats genom att hela nätutvecklingsprocessen har kartlagts och dokumenterats, samt att ett forum har bildats för kompetensöverföring och dialog kring befintliga processer med syfte att verka för att bidra till betydande ledtidförkortningar för byggnation av elnät.

I projektet har det identifierats flera fördelar och möjligheter till en effektivare handläggning med någon form av gemensam digital yta, där viss dokumentation kan delas mellan myndigheter och nätägare. Möjligheten för kontinuerlig dialog på handläggarnivå mellan berörda myndigheter, där nätägaren kan följa ett specifikt projekt och där det ges tillgång till fattade beslut skapar också fördelar för en effektivare handläggning. Dock krävs en kartläggning av eventuella hinder för informationsdelning samt kännedom och tillämpning av sekretesslagstiftning. Detta behandlas inte i rapporten utan kommer att hanteras framöver, antingen i det nya regeringsuppdrag som Ei har tilldelats i sitt regleringsbrev för 2023 eller separat.

¹¹¹ Se 23 a § ledningsrättslagen.

Även kommuner, se avsnitt 2.4, behöver få en bättre överblick så att det går att bättre förutse när de intensiva perioderna inträffar eller att arbetsinsatserna sker lite mer kontinuerligt.

Utvecklingen av en digital kunskapsplattform förväntas också tillhandahålla nödvändiga underlag som krävs för respektive prövning samt en samlad information om hela nätutvecklingsprocessen. Informationen på ei.se föreslås därför kompletteras med information om de delar som berör hela nätutvecklingsprocessen, utöver hanteringen av nätkoncession. Därutöver kan det lämpligen finnas länkar till nätägarna där projektsidor för pågående nätutvecklingsprojekt finns samlade, se avsnitt 5.3.3.

I avsnitt 6.2 lämnar Ei förslag om tillägg till förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen att Ei inom åtgärder för kunskapsutbyte och vidare lärande ska skapa förutsättningar för en väl planerad och resurseffektiv elnätsutbyggnad samt höja kunskapen om processen för elnätsutbyggnad och elnätsutbyggnadens roll i samhällsutvecklingen.

5.6 Sammanfattning

I detta avsnitt görs en sammanfattande beskrivning av åtgärdsförslagen i kap 5.

Som beskrivits i avsnitt 2.2 har nätutvecklingsprocessen sekventiella delar och steg som hanteras separat. Det finns således stora tidsvinster om ansvariga myndigheter prövar ärenden parallellt och koordinerat. En betydande åtgärd är att parallellställa koncessionshandläggningen med ledningsrättsprocessen. Eftersom båda stegen har relativt stor påverkan på den totala tiden för nätutvecklingsprocessen är tidsvinsten stor om processerna kan ligga parallellt. En annan åtgärd som kan förkorta ledtiderna är att i högre grad nyttja tillträde till mark för undersökningsarbeten. Sammantaget skulle dessa åtgärder kunna förkorta ledtiden med ett par år, i vissa fall ännu mer.

Att processen har sekventiella delar försvårar samarbete och kunskapsutbyte mellan aktörer som involveras vid olika steg under processen. En betydande åtgärd som bedöms ha stor möjlighet till ledtidförkortning är att en såväl tidig som kontinuerlig dialog förs mellan nätägaren och berörda myndigheter. Det är dock viktigt att komma ihåg att en tidig dialog med berörda myndigheter inte innebär något förhandsbesked. Finansieringsfrågan behöver även tas i beaktande.

Exempel på åtgärder som riktar sig till nätägarna och kan ha en stor effekt på ledtiderna är tidig dialog med Försvarmakten och markägare, tidigt planera för naturvärdesinventeringar samt att tidigarelägga stolpprojektering. Detta kan innebära en tidsbesparing på sammanlagt flera år.

Utifrån det här arbetet kan Ei göra bedömningen att myndigheterna gemensamt kan korta ledtiderna för sina processer med en tredjedel genom de åtgärder som identifierats i det här uppdraget. Tiden för nätutvecklingsprocessen är dock beroende av flera olika projektspecifika faktorer såsom projektets omfattning, berörda intressen, miljöpåverkan samt kontakter och avtal med markägare.

6 Förslag – Författningsändringar och vidare utredning

6.1 Kungörelse och verkställbarhet av beslut enligt 17 § ledningsrättslagen

Förslag: Energimarknadsinspektionens beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen (1973:1144) ska kungöras i Post- och Inrikes Tidningar enligt 2 kap. 64 § ellagen (1997:857).

Medgivanden enligt 17 § ledningsrättslagen om att en förrättning får inledas helt eller delvis innan koncession har meddelats ska gälla omedelbart.

Ikraftträdandet bör ske den 1 juli 2024.

6.1.1 Kungörelse av beslut enligt 17 § ledningsrättslagen

Syftet med ett medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen är att ledningsrättsförrättningen ska kunna ske parallellt med handläggningen av en ansökan om nätkoncession för linje. Genom att de båda processerna kan ske parallellt kan ledtiderna förkortas.¹¹²

Ei:s rutin vid expediering av beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen är att endast skicka beslutet till den nätägare som ansökt om medgivandet. Detta förfarande försvårar för lantmäterimyndigheten att med stöd av medgivandet påbörja förrättningen, eftersom det kan uppstå en otydlighet om när beslutet om medgivande vinner laga kraft gentemot de sakägare som kan beröras av ledningsrättsförrättningen och därmed vara berättigade att överklaga Ei:s beslut om medgivande. Om lantmäterimyndigheten inte kan inleda förrättningen med stöd av Ei:s beslut om medgivande kan processerna inte handläggas parallellt.

För att undanröja dessa tveksamheter och för att lantmäterimyndigheten ska kunna påbörja förrättningen parallellt med att koncessionsprövningen sker behöver det säkerställas att Ei:s beslut om medgivande att inleda ledningsrättsförrättning enligt 17 § ledningsrättslagen vinner laga kraft gentemot de sakägare som kan beröras av ledningsrättsförrättningen och därmed vara berättigade att överklaga Ei:s beslut om medgivande.

¹¹² Prop. 1973:157 s. 144 f och prop. 2020/21:188 s. 56.

Om Ei:s beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen kungörs enligt 2 kap. 64 § ellagen så kommer tiden för överklagande av medgivandet att räknas från den dag som infaller en vecka efter det att beslutet har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar, se 13 kap. 9 § andra stycket ellagen. I och med detta kommer tiden för när beslutet om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen vinner laga kraft att fastställas.

Vid tidpunkten för Ei:s beslut är kretsen av vilka sakägare som kommer beröras av den kommande ledningsrättsförrättningen inte känd. Ett beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen ska anses ha kommit till dessa okända sakägares kännedom vid tidpunkten för kungörelsen.

6.1.2 Verkställbarhet av beslut enligt 17 § ledningsrättslagen

En förrättning som avser en koncessionspliktig ledning får inledas av lantmäterimyndigheten trots att koncession inte har meddelats, under förutsättning att Ei medger det enligt 17 § ledningsrättslagen. Lantmäteriet har bedömt att beslut om medgivande inte är direkt verkställbara, vilket innebär att lantmäterimyndigheten måste invänta att beslutet vunnit laga kraft innan förrättning kan inledas.

Eftersom beslut om medgivande i dagsläget inte delges samtliga klagoberättigade, kan lantmäterimyndigheten aldrig med säkerhet konstatera att beslutet vunnit laga kraft. Eftersom beslutet inte vinner laga kraft är lantmäterimyndigheten förhindrad att inleda ledningsförrättning med beslutet som grund. Medgivandebeslutet tjänar därmed inget syfte. En sådan ordning motverkar ändamålet med bestämmelsen.

Även om besluten skulle komma att delges samtliga klagoberättigade medför överklagandetiden att tidpunkten när förrättningen kan inledas blir fördröjd i onödan. Att fördröjningen är onödig följer av att beslut om medgivande endast ska meddelas när risken för avslag i koncessionsärendet bedöms vara liten.¹¹³ Vidare kan det antas att andelen beslut om medgivande som överklagas kommer att öka om ordningen ändras så att besluten ska delges samtliga klagoberättigade. Detta kommer att ytterligare fördröja tidpunkten när förrättningen kan inledas. Verkställbarhetsfrågan kan av denna anledning inte lösas tillfredsställande enbart genom att ändra hur besluten ska delges, utan för att syftet med 17 § ledningsrättslagen ska uppnås på ett effektivt sätt måste besluten börja gälla omedelbart.

Förslaget om verkställbarhet säkerställer att den effektivare handläggningsslag som 17 § ledningsrättslagen tillåter också får användas. En konsekvens av att

¹¹³ Prop. 1973:157 s. 144.

medgivandebesluten blir gällande omedelbart är att överprövande instans kan besluta om inhibition. Om ett medgivandebeslut överklagas bör domstolen vara oförhindrad att meddela inhibition, se 48 § förvaltningslagen (2017:900). Ett inhibitionsbeslut innebär att verkställigheten av medgivandebeslutet tillfälligt stoppas, det vill säga att handläggningen hos lantmäterimyndigheten får avvakta. Upphävs senare inhibitionsbeslutet kan handläggningen återupptas. Skulle däremot överinstansen ge den som överklagat beslutet rätt och undanröja medgivandebeslutet bör lantmäterimyndigheten avvisa ansökan om att inleda ledningsrättsförrättningen. eftersom det finns ett formellt hinder mot att handlägga förrättningen. Ei:s bedömning är att det sällan kommer finnas skäl att meddela inhibition. Det grundar sig dels på den bedömning som föregår ett medgivandebeslut, dels på att innebörden av ett medgivandebeslut sällan bedöms medföra skada eller andra negativa konsekvenser för den som beslutet gäller i sådan grad att inhibition är motiverat.

6.1.3 Ikraftträdande

Ikraftträdandet bör med hänsyn till lagstiftningsprocessen ske den 1 juli 2024.

6.2 Styrning och finansiering av kunskapsplattformen

Förslag: Det ska framgå av förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen att Ei inom åtgärder för kunskapsutbyte och vidare lärande ska skapa förutsättningar för en väl planerad och resurseffektiv elnätsutbyggnad samt höja kunskapen om processen för elnätsutbyggnad och elnätsutbyggnadens roll i samhällsutvecklingen hos såväl myndigheter och företag som hos allmänheten.

Ikraftträdandet bör ske den 1 januari 2024.

6.2.1 Upprätthålla en kunskapsplattform

I uppdraget ingår att Ei ska skapa en plattform för kunskapsutbyte och vidare lärande. Detta bör enligt uppdraget genomföras på ett sådant sätt att samhällsdialog som belyser olika intressen skapas och en ansvarsfull utveckling tryggas.

För att långsiktigt vara till nytta för kunskapsutbyte och vidare lärande bör kunskapsplattformen utvecklas till en digital kunskapsbas. En digital kunskapsplattform måste, för att vara tillförlitlig och till nytta, kontinuerligt uppdateras och utvecklas. För att långsiktigt säkra att kunskapsplattformen uppdateras och utvecklas bör det därför av förordningen med instruktion för Ei framgå att myndigheten inom åtgärder för kunskapsutbyte och vidare lärande ska skapa förutsättningar för en väl planerad och resurseffektiv elnätsutbyggnad. Det bör även framgå att plattformen ska syfta till att höja kunskapen om processen för

elnätsutbyggnad och elnätsutbyggnadens roll i samhällsutvecklingen hos såväl myndigheter och företag som hos allmänheten.

Resursfrågan behöver lösas i fråga om kompetens och ekonomiska medel, dels för införandeskedet, dels för den löpande förvaltningen även om det delvis skulle handla om enklare åtgärder. Ei:s bedömning är att det handlar om ett långsiktigt åtagande som kräver cirka 2 årsarbetskrafter hos Ei. Kunskapsplattformen kräver även en resursförstärkning hos Lantmäteriet och länsstyrelserna som uppskattas till 0,5 årsarbetskrafter vardera. Den totala resursförstärkningen beräknas således till 3 årsarbetskrafter. Dessa resurser måste tilldelas Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna. Med tanke på att myndigheternas verksamheter finansieras på olika sätt (Lantmäteriets förrättningsverksamhet är avgiftsfinansierad medan Ei:s verksamhet finansieras via anslag) är förslaget att Ei tilldelas ett belopp som täcker hela kostnaden för kunskapsplattformen. Ei får sedan i uppdrag att fördela medlen mellan sig, länsstyrelserna och Lantmäteriet. För beräkning av kostnader, se avsnitt 7.5.6.

6.2.2 Ikraftträdande

Förändringen kräver endast ändringar i en förordning, som regeringen själv kan besluta om. Det är även lämpligt att koppla uppgiften till den årliga finansieringen av myndigheternas verksamhet, som följer kalenderår. Ikraftträdandet bör därför ske den 1 januari 2024.

6.3 Styrning och finansiering av fortsatt arbete hos berörda myndigheter

Förslag: Regeringskansliet bör i dialog med berörda myndigheter finna en lämplig form för styrning och finansiering som syftar till

- 1 att Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna kan fortsätta att samverka för att samordna hanteringen av ärenden som rör elnätsutbyggnad genom att utveckla gemensamma processer och arbetsätt, och
- 2 att Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna inom sitt respektive verksamhetsområde verkar för kortare ledtider för elnätsutbyggnad genom prioriteringar och utveckling av interna processer och arbetsätt.

Ökad elektrifiering är en viktig komponent i omställningen till nettonollutsläpp i transportsektorn och industrin. För att möta det behov som elektrifieringen innebär behöver åtgärder vidtas, både för att använda och producera el på ett effektivt sätt och för att förstärka möjligheterna att överföra el. En förutsättning för det senare är effektivare tillståndsprocesser och kortare ledtider för elnätsutbyggnad. Effektiva tillståndsprocesser och kortare ledtider för elnätsutbyggnad är därför av betydelse för såväl transportsektorns och industrins

omställning och utveckling som för elproduktionen och kan därmed bidra till ett konkurrenskraftigt svenskt näringsliv.

Regeringen gav därför i september 2021 Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna i uppdrag att utveckla och testa nya arbetssätt för en koordinerad process för hantering av de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka det svenska elnätet. Det uppdraget ska redovisas senast den 1 maj 2023, men i regleringsbrevet för 2023 fick Ei ett nytt uppdrag. Ei ska utveckla arbetssätt och parallella processer för prövning av nätkoncession för elnät samt implementera resultat och lärdomar från det tidigare uppdraget i den ordinarie verksamheten. Ei ska genomföra uppdraget i dialog med Lantmäteriet och länsstyrelserna. Det nya uppdraget ska redovisas senast den 25 november 2024.

6.3.1 Behov av långsiktig samverkan mellan myndigheter

Av det första uppdraget framgår att Ei tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna ska koordinera sina respektive arbetssätt och processer i syfte att förkorta tiden för den samlade hanteringen för ett antal utvalda projekt. I det andra uppdraget ingår sedan att implementera resultat och lärdomar från det tidigare uppdraget i den ordinarie verksamheten

Arbetet med det första uppdraget, som nu avrapporteras, har visat att det finns en stor potential i samarbetet mellan myndigheterna. I samarbetet ingår även länsstyrelsernas arbete för att samordna hanteringen av ärenden som rör elnätsutbyggnad genom att utveckla gemensamma processer och arbetssätt.

Samarbetet mellan myndigheterna, i syfte att korta ledtider för elnätsutbyggnaden, behöver således fortsätta med hög prioritet från alla parter. En sådan samverkan kan visserligen ske på frivillig basis om myndigheterna är överens, men det finns då en risk att arbetet inte prioriteras om det sker utan att frågorna om styrning och finansiering är lösta. Lantmäteriet och länsstyrelserna har ett brett spektrum av intressen att ta hänsyn till, medan Ei är en tydligare sektorsmyndighet som hanterar energifrågor specifikt. Detta samarbete kan säkerställas genom ändringar av instruktioner, genom regeringsuppdrag eller genom återrapporteringskrav i årsredovisningen. Regeringskansliet bör i dialog med berörda myndigheter finna en lämplig form för styrning.

6.3.2 Behov av fortsatt arbete

Att utveckla nya processer och implementera dessa i verksamheten tar tid. De två regeringsuppdragen sträcker sig sammanlagt över drygt tre år, men arbetet med att utveckla processer och arbetssätt kommer förstås att behöva fortsätta även i framtiden. För att säkerställa att berörda myndigheter fortsätter att verka för kortare ledtider för elnätsutbyggnad genom prioriteringar och utveckling av interna processer och arbetssätt bör även detta framgå genom ändringar av

instruktioner, genom regeringsuppdrag eller genom återrapporteringskrav i årsredovisningen.

6.3.3 Resurser

Såväl samarbete mellan myndigheter som processutveckling innebär ett behov av resursförstärkning som måste finansieras. En ekonomisk kompensation för berörda myndigheter för genomförandet av förslag till förbättringar behöver därför utredas vidare i dialog mellan Regeringskansliet och de berörda myndigheterna. Behoven behöver också ses utifrån 2023 års anslagsminskning till länsstyrelserna för tillståndshantering. I sammanhanget bör även nämnas att Lantmäteriets verksamhet kring fastighetsbildning är avgiftsfinansierad, dvs. kunderna betalar.

6.4 Ändring av giltighetstiden för tillstånd och dispenser

Förslag: Frågan om giltighetstiden för tillstånd och dispenser som påverkar nätutvecklingsprocessen bör utredas särskilt.

I två av nätutvecklingsprojekten har nätägaren föreslagit åtgärden att kunna meddela förlängning av olika tillstånd som har meddelats för ledningen förutom nätkoncessionen. Det kan till exempel handla om Natura 2000-tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Samma åtgärd skulle kunna aktualiseras även för dispenser, till exempel dispens från föreskrifter för ett naturreservat enligt 7 kap. 7 § miljöbalken eller dispens från strandskydd enligt 7 kap 18 a–b §§ miljöbalken. Det finns fler typer av dispenser och tillstånd som kan vara förenade med en viss giltighetstid, som det kan vara aktuellt att överväga förbättrade möjligheter att förlänga giltighetstiden för.

Problemet består i att ett tillstånd eller en dispens som söks i ett tidigt stadium kan ha gått ut redan innan byggandet av ledningen kan sättas igång eller i vart fall innan byggandet har avslutats. Inte sällan regleras giltighetstiden på så sätt att tillståndet eller dispensen upphör att gälla om den åtgärd som avses med tillståndet eller dispensen inte har satts igång inom en viss tid eller avslutats inom en viss, något längre tid. Till exempel gäller enligt 7 kap. 7 § miljöbalken att ett beslut om dispens från föreskrifter för ett naturreservat upphör att gälla, om den åtgärd som avses med dispensen inte har påbörjats inom två år eller avslutats inom fem år från den dag då beslutet vann laga kraft. Enligt 7 kap. 18 h § miljöbalken upphör en dispens från strandskydd att gälla om den åtgärd som dispensen avser inte har påbörjats inom två år eller inte har avslutats inom fem år från den dag då dispensbeslutet vann laga kraft. Motsvarande regler finns inte för alla typer av dispenser och tillstånd. Till exempel finns ingen sådan reglering för Natura 2000-tillstånd. Det är dock inte ovanligt att beslut om Natura 2000-tillstånd och dispens från naturreservatsföreskrifter fattas samlat, och att länsstyrelsen då sätter samma tid för båda besluten. Om båda besluten avser samma åtgärd på samma plats

skulle det inte göra någon större nytta att det ena beslutet har en längre giltighets- och färdigställandetid än det andra.

I vissa fall och platser krävs endast tillstånd eller dispenser där det inte finns några särskilda föreskrifter för giltighets- och färdigställandetid. Då torde det vara möjligt för sökanden att yrka på en längre giltighets- eller färdigställandetid och för den prövande myndigheten att besluta om detta. Det är inte uteslutet att det också skulle kunna vara möjligt för den prövande myndigheten att ändra ett sådant beslut på ansökan av nätägaren, förutsatt att ingen enskild part missgynnas av en sådan ändring. Det behöver dock utredas i vilken utsträckning detta är möjligt, vilka krav som i så fall ska ställas på ansökan och vilken utredning som krävs för att den prövande myndigheten ska kunna meddela en sådan ändring.

För att förlänga giltighets- och färdigställandetiden för sådana tillstånd och dispenser där denna tid är reglerad krävs sannolikt en lagändring. Eftersom en sådan lagändring skulle kunna få konsekvenser även på andra verksamheter än elnätutbyggnad och skulle innebära ett ingrepp i miljöbalkens systematik bör ett eventuellt sådant förslag utredas närmare i en särskild utredning. Ei lämnar därför inget författningsförslag i denna rapport utan frågan bör utredas särskilt.

6.5 Överklaganden

Förslag: Frågan om överklaganden av beslut inom nätutvecklingsprocessen bör utredas särskilt med avseende på vem som kan överklaga de olika besluten, antalet instanser och krav på prövningstillstånd samt vem som ska bära rättegångskostnader.

I nätutvecklingsprocessen finns möjlighet för sakägare att överklaga myndighetsbeslut till mark- och miljödomstolen och vidare till mark- och miljööverdomstolen. Detta påverkar ledtiderna för processen, eftersom tiden kan vara upp till cirka ett år per domstolsinstans när ett beslut överklagas.

Domstolsinstansernas prövningstid berörs inte närmare i denna rapport. Med tanke på den tidsmässiga påverkan som en domstolsprövning får på nätutvecklingsprocessen anser Ei dock att frågan om överklaganden av beslut inom nätutvecklingsprocessen bör utredas närmare med avseende på vem som kan överklaga de olika besluten, antalet instanser och krav på prövningstillstånd samt vem som ska bära rättegångskostnader.

6.6 Ersättning för markåtkomst

Förslag: Frågan om ändrade ersättningsregler för markåtkomst vid utbyggnad av elnätet bör utredas särskilt.

Klimaträttsutredningen har konstaterat att målkonflikter inte kommer kunna undvikas vad gäller jord- och skogsbruk när elnätet ska anpassas, markägarna kommer att påverkas av intrånget som utbyggnaden medför. Ersättningsreglerna för markåtkomst bör ses över för att skapa ökad acceptans.¹¹⁴ Lantmäteriet har inom ramen för det uppdrag som nu rapporterats undersökt frågan ytterligare. Resultatet redovisas här.

6.6.1 Ersättningsfrågans inverkan på acceptansen för markintrånget

Från markägarhåll framförs ofta missnöje med valet av teknisk lösning, att nätägaren går fram med luftledning i stället för markkabel, samt att ersättningsnivåerna är för låga när mark tas i anspråk för kraftledningar.¹¹⁵ I detta avsnitt förs ett resonemang kring ersättningsreglerna.

Idag bestäms ersättningen för den skada som en kraftledning orsakar på berörda fastigheter med hjälp av regler i expropriationslagen (1972:719), se avsnitt 2.7.3. Som utgångspunkt för intrångsvärderingen gäller att det är minskningen i fastigheternas marknadsvärde som ersätts.

Intrångsersättningen betalas ut som ett engångsbelopp som bestäms utifrån vad som är känt vid tidpunkten för värderingen. Hänsyn tas inte till eventuella inkomstmöjligheter som skulle kunna uppkomma längre fram i tiden när kraftledningen är färdigbyggd. När utrymmet för ledningen är upplåtet med ledningsrätt framgår både villkor och ersättning av de fattade besluten. Fastighetsägaren äger fortfarande marken där ledningen går, men med de restriktioner i användningen som följer av upplåtelsen. Inte bara användningen av marken där kraftledningen passerar, eller där stolpar står, berörs av ledningen, utan även intilliggande mark. Det innebär att nya verksamheter måste förhålla sig till gällande säkerhetsavstånd och föreskrifter i ledningens närhet.

År 2010 ändrades ersättningsreglerna så att ett påslag om 25 procent skulle göras på löseskilling respektive intrångsersättning vid expropriativa ingrepp i äganderätten, som en kompensation för att markavståndet har skett genom tvång, se 4 kap. 1 § expropriationslagen.¹¹⁶ Grundtanken med ett engångsbelopp som grundar sig i fastighetens marknadsvärdeminskning kvarstod dock.

Man kan argumentera för att sambandet mellan intrång och samhällsnytta inte är så tydligt i alla intrångssituationer. Om slutkunden exempelvis är ett vinstdrivande bolag vars verksamhet inte har någon uppenbar nytta för den

¹¹⁴ SOU 2022:21 s. 293 och 261.

¹¹⁵ Detta synsätt bekräftas av markägarrepresentanter vid möten inom ramen för regeringsuppdraget: 2022-09-02 med LRF och Södra samt ett rundabordssamtal 2022-10-27 där LRF, Södra, Norra Skog samt intresseföreningen Gräv Ner var representerade.

¹¹⁶ Se Expropriationslagen, En kommentar, tredje upplagan, 2010, s. 207. Författare: Anders Dahlsjö, Magnus Hermansson och Eije Sjödin.

enskilda markägaren kan viljan att avstå mark påverkas negativt. Detta kan ställas i relation till hur det var när Sverige en gång elektrifierades, då en kraftledning kunde associeras med möjligheten att använda elektrisk kraft lokalt till bland annat belysning.

I en juridisk doktorsavhandling från 2022, *Markåtkomstersättning*, resonerar författaren Marc Landeman kring ersättningssystemets uppbyggnad och tillämpning. Han lyfter även fram alternativa synsätt som tar större hänsyn till rättvis- och effektivitetsaspekter. I avhandlingen presenteras ett förslag till differentierade ersättningsnivåer med möjlighet till högre ersättning, bland annat beroende på om den drabbade är en fysisk eller juridisk person, om intrånget berör en bostadsfastighet samt i förhållande till graden av samhällsnytta sett till ändamålet med markavståendet.¹¹⁷ Landeman menar att tidigare argument för att hålla nere ersättningen vid tvångsvis markavstående behöver ses i ljuset av hur samhället ser ut i dag. Incitamenten att hålla nere ersättningen för att skydda skattebetalarna är mindre framträdande när fler aktörer verkar på en mer avreglerad marknad. Högre ersättningar ska finansieras genom den vinst som möjliggörs genom markavståendet.¹¹⁸ Några tankar på ett helt nytt system för tvångsvis markåtkomst som frångår principen med engångsersättning för markintrånget, framförs dock inte.

Från markägarhåll framhålls ibland fördelarna med tidsbestämda arrenden, där utbetalning av ersättning kan ske över tid i stället för vid ett tillfälle då marken tas i anspråk med ledningsrätt. Sådana arrendeavtal är vanliga vid frivilliga överenskommelser om markåtkomst för exempelvis vindkraft och tidigare även för telemaster, innan ledningsrättslagen ändrades för att inkludera även elektronisk kommunikation.¹¹⁹

Ett markupplåtelse- och ersättningssystem baserat på tidsbegränsade nyttjanderätter i form av arrenden har dock sina utmaningar när det gäller infrastruktur för elledningar. Det kan förmodas vara administrativt betungande för nätägarna att hantera stora mängder avtal och överenskommelser med alla berörda fastighetsägare och bevaka så att rättigheterna följer med när fastigheter byter ägare eller fastighetsindelningen ändras. Även löptiderna behöver bevakas så att arrendena omförhandlas i god tid innan avtalen förfaller. Om ett avtal förfaller på en fastighet får det konsekvenser även för resterande del av ledningen, som då inte kan användas förrän markåtkomsten är löst. Det skapar svåra förhandlingssituationer som förutom risken för stegrande arrendenivåer även kan äventyra driften av ledningsnätet.

¹¹⁷ Landeman 2022, s. 644 f samt 661 f.

¹¹⁸ Landeman 2022, s. 643 f.

¹¹⁹ Jfr prop. 2003/04:136 avsnitt 5.1.

Om ledningsrätt används i vissa situationer där man inte kommer överens och arrendeavtal i övriga fall uppstår en blandning av olika upplåtelseformer, med varierat innehåll och olika löptider. En sådan blandning finns till viss del redan idag, mellan ledningsrätt och nätägarnas markupplåtelseavtal (en rättighetsform med inslag av både servitut och nyttjanderätt), men risken finns för en ökad fragmentering som, förutom de administrativa utmaningarna, kan upplevas som orättvis och därmed bidra till ökat missnöje. Två intilliggande fastigheter där den ena belastas med en engångsersatt ledningsrätt utan begränsning i tiden medan den andra upplåts genom ett tidsbegränsat arrende med årlig ersättning får därmed mycket olika förutsättningar för markupplåtelsen, trots att det är fråga om en och samma elledning.

Kan engångsersättningen höjas och differentieras?

Nätägarna tillämpar redan idag en särskild ersättning vid frivillig överenskommelse. Enligt Energiföretagens policydokument från 2019 är den summan 5 procent av det vid tidpunkten gällande prisbasbeloppet.¹²⁰ Möjligen skulle detta belopp kunna höjas eller differentieras men det är tveksamt om det skulle få någon större påverkan på antalet frivilliga överenskommelser, som enligt uppgift från nätägarna uppgår till cirka 90–95 procent. För att öka andelen frivilliga överenskommelser och snabba upp markåtkomstprocessen krävs det sannolikt mer än marginella justeringar. Om ersättningsnivåerna påtagligt skulle höjas utan förankring i lagar och regler kan nätägarna få problem vid en revision. Detta gäller kanske särskilt Svenska kraftnät som övervakas av Riksrevisionen som tillser att statens medel används på ett effektivt sätt.

Riksrevisionen uppger att man har funnit brister i tidigare granskningar av markintränsärenden, exempelvis avseende dokumentation och likabehandling. I en ny granskning som är tänkt att publiceras i november 2023 ska Riksrevisionen därför undersöka om ”statens hantering av expropriation och andra former av markintrång är effektiv och likvärdig”. Granskningen fokuserar på att se om det finns systematiska skillnader inom och mellan myndigheter när ersättning ska bestämmas vid markintrång.¹²¹

En mer genomgripande översyn av ersättningsreglerna i syfte att åstadkomma en differentiering och högre ersättningsnivåer i enlighet med Landemans förslag skulle behöva föregås av en närmare utredning. Det regeringsuppdrag som nu avrapporteras går ut på att väsentligt korta ner tillståndsprocesserna.

¹²⁰ Fastställd av Energiföretagen Sveriges Markgrupp 2019-10-24 att tillämpas från och med 2020-01-01.

¹²¹ Se Riksrevisionen granskar, 24 januari 2023: <https://www.riksrevisionen.se/om-riksrevisionen/kommunikation-och-media/nyhetsarkiv/2023-01-24-riksrevisionen-granskar-statens-hantering-av-expropriation-och-andra-markintrang.html>. I granskningen ingår regeringen, Lantmäteriet och de myndigheter som har flest ärenden: Naturvårdsverket, Trafikverket, Svenska kraftnät och Skogsstyrelsen.

Regeländringar bör därför syfta till att påtagligt förbättra den nuvarande situationen genom att snabba upp markåtkomstprocessen, öka andelen frivilliga överenskommelser och minska missnöjet med intrånget. Andelen frivilliga överenskommelser är dock hög redan idag. En fördjupad konsekvensanalys skulle behöva tas fram för att närmare analysera följderna av ett sådant förslag.

Om en ersättningsreform skulle bedömas som en framkomlig väg för att förkorta ledtiderna, och därmed främja utbyggnaden av elnätet, bör det beaktas att de faktiska effekterna av en lagreform är svåra att uppskatta och inte kan mätas förrän långt fram i tiden. Mer genomgripande lagreformer tar i regel mycket lång tid att genomföra och det kan förväntas att det finns många intressenter som har synpunkter på innehållet i ett sådant förslag. Det kan noteras att tidigare utredningar som har behandlat vinstdelningsfrågor inte har varit framgångsrika i detta avseende (jfr SOU 2012:61, Högre ersättning vid mastupplåtelse samt prop. 2009/10:162, Ersättning vid expropriation).¹²²

Systemet för kompensation vid vindkraftsutbyggnad omfattas av en offentlig utredning, Utredningen om stärkta incitament för utbyggd vindkraft (M 2022:03, kommittédirektiv 2022:27 och 2022:135). Av direktiven framgår att utredningen ska "lämna förslag till system för kompensation till dem vars omgivning påtagligt påverkas av vindkraftsutbyggnad, vilket innefattar att utreda och ta ställning till vilka som bör omfattas av systemet, hur kompensationen ska bestämmas och vem som ska svara för kompensationen". Av tilläggsdirektiven framgår det att förslagen ska finansieras av verksamhetsutövarna. Utredningen har våren 2023 lämnat sitt betänkande *Värdet av vinden – Kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften* (SOU 2023:18).

6.6.2 Markägardialogen

En anslutande fråga är när och hur dialogen ska föras mellan nätägare och markägare för att utbyggnaden av elnätet ska kunna ske så friktionsfritt som möjligt. Det är i dagsläget upp till respektive nätägare att hantera dialogen med markägarna inför ansökan om nätkoncession. Det finns inga generella lagar eller riktlinjer för när och hur dialogen ska föras eller hur synpunkter ska inhämtas under nätutvecklingsprocessens gång, bortsett från de moment som ingår i olika myndigheters tillståndsgivning (exempelvis Ei:s remissförfarande och Lantmäteriets förrättningsammansråden). Utöver detta hanteras markägardialogen av respektive nätägare utifrån deras val av arbetsprocess. Av samtal med markägarrepresentanter framgår att detta är ett område med förbättringspotential.¹²³

¹²² Se även Landeman 2022 s. 649.

¹²³ Framkom vid rundabordsamtal med markägarrepresentanter inom ramen för regeringsuppdraget, 2022-10-27.

Hur kan markägardialogen utvecklas?

En god markägardialog är eftersträvansvärd för att ledningsprojekt ska kunna genomföras utan onödigt dröjsmål. För nätägarna är goda relationer med markägarna dessutom viktigt eftersom relationen fortgår även efter att kraftledningen är byggd. Reparationsarbeten, ledningsunderhåll och röjning av skogsgator är exempel på framtida aktiviteter som underlättas av god kommunikation med berörda markägare. Det finns alltså incitament för att undersöka om markägardialogen kan förbättras, antingen inom ramen för framtida regeringsuppdrag eller på initiativ av nätägarna själva. Vid en vidareutveckling av markägardialogen bör goda exempel samlas in genom erfarenheter från genomförda ledningsprojekt. Det finns även lärdomar att dra från utbyggnaden av annan infrastruktur, kanske främst vägar och järnvägar där kravet på samråd med berörda fastighetsägare framgår direkt av lagstiftningen.¹²⁴

6.6.3 Koppling till andra frågor

Om värderingsfrågan utreds bör det övervägas att låta den utredningen även omfatta åtgärder som går ut på att förbättra eller formalisera markägardialogen, eventuellt med ledning av hur företrädare för andra infrastrukturer arbetar, se även avsnitt 5.3.3.

¹²⁴ Jfr 14 § väglagen (1971:948), 3 kap. 4–7 §§ vägförordningen (2012:707), 2 kap. 2 § lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, 4–7 §§ förordningen (2012:708) om byggande av järnväg.

7 Konsekvensutredning

Senast 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären och för att därefter uppnå negativa utsläpp. I regeringens budgetproposition för 2023 beskrivs att en ökad elektrifiering är en viktig komponent i omställningen till nettonollutsläpp i transportsektorn och industrin. Att svenskt näringsliv kan möta en ökad efterfrågan på klimatneutral produktion och klimatneutrala transporter kommer också att vara en viktig konkurrensfördel globalt. För att möta det kraftigt ökade behov som elektrifieringen medför behöver åtgärder vidtas, både för att använda och producera el på ett effektivt sätt och för att förstärka möjligheterna att överföra el. En förutsättning för det senare är effektivare tillståndsprocesser och kortare ledtider för elnätsutbyggnad.

Idag tar utbyggnaden av en kraftledning från att behovet identifierats tills att ledningen tas i drift ofta alltför lång tid. Tiden för nätutvecklingsprocessen är beroende av flera olika faktorer såsom projektets omfattning och miljöpåverkan, typ av nätkoncession, kontakter och avtal med markägare samt möjligheter till alternativa lösningar. Det krävs som regel flera tillstånd från olika myndigheter, framför allt beslut om nätkoncession från Energimarknadsinspektionen (Ei) och i de allra flesta fall beslut om ledningsrätt från Lantmäteriet. Ofta tillkommer ytterligare prövningar, till exempel om en åtgärd eller verksamhet kan medföra påverkan på eller intrång i skyddade områden såsom naturreservat, skyddade kulturmiljöer, vattenskyddsområden eller liknande. I dagsläget genomförs många av de tillståndsprocesser som krävs efter varandra, sekventiellt. Samtidigt kan det finnas stora tidsvinster om ansvariga myndigheter i högre utsträckning prövar dessa ärenden parallellt och koordinerat. Genom effektivare tillståndsprocesser kan elektrifieringen av svensk transport- och industrisektor genomföras snabbare och enklare samtidigt som ett bibehållet miljöskydd säkerställs.

7.1 Uppdraget

Regeringen har hösten 2021 gett Ei, Lantmäteriet och länsstyrelserna i uppdrag¹²⁵ att utveckla och testa nya arbetsätt för en koordinerad process för hantering av de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka det svenska elnätet. Effektivare tillståndsprocesser och kortare ledtider ska bidra till ökad elektrifiering och omställning till nettonollutsläpp från transportsektor och

¹²⁵ Regeringsbeslut 2021-09-09, I2021/02334 och I2021/01110.

industri, och till ett konkurrenskraftigt svenskt näringsliv. Ei ska leda arbetet och redovisa uppdraget till Regeringskansliet senast den 1 maj 2023.

Av uppdraget framgår att Ei efter dialog med länsstyrelserna och Lantmäteriet ska välja ut ett begränsat antal projekt, som är lämpliga att hantera inom ramen för uppdraget. Ei ska sedan tillsammans med Lantmäteriet och relevanta länsstyrelser koordinera sina respektive arbetssätt och processer i syfte att förkorta tiden för den samlade hanteringen av projekten. Ei ska också skapa en plattform för kunskapsutbyte och vidare lärande.

7.2 Samråd

Inom regeringsuppdraget har åtgärdsförslag, som syftar till att minska ledtiderna i nätutvecklingsprocessen samlats in från berörda myndigheter, samt ett urval av nätägare och företag. Totalt lämnades 171 åtgärdsförslag in från de tillfrågade aktörerna. Efter sammanslagning av åtgärdsförslag som tar upp samma problematik eller likartade åtgärder har antalet åtgärdsförslag reducerats till 91.

För att sedan genomföra uppdragets mål om att utveckla och testa nya arbetssätt för nätutbyggnad i syfte att korta ledtiderna i processen har fem nätutvecklingsprojekt valts ut. Varje projekt har haft en grupp av ansvariga handläggare/samordnare från berörd länsstyrelse, Ei, Lantmäteriet samt nätägare och i förekommande fall berörd aktör. De utvalda nätutvecklingsprojekten i uppdraget har varit det forum där nya arbetssätt och metoder har testats och diskuteras.

De lagförslag som här presenteras är förslag som kommer från listan med 91 åtgärdsförslag och som har diskuterat i ett eller flera nätutvecklingsprojekt, men där legala hinder har funnits för ett genomförande. Förslaget till förordningsändring avser Ei:s myndighetsinstruktion och har endast diskuterats internt inom myndigheten.

7.3 Branschbeskrivning

Sedan omregleringen av den svenska **elmarknaden** 1996 är handel och produktion av el konkurrensutsatt och kunderna kan välja vilken elhandlare de vill köpa sin el från. Produktion och försäljning av el sker i konkurrens, medan elnätsverksamhet är ett naturligt monopol och regleras och övervakas i särskild ordning. Det svenska elnätet är reglerat genom att Ei ger tillstånd (nätkoncession) för att bygga och använda ledningar, granskar nätföretagens intäkter och bedömer om de är skäliga. Konkurrensutsättningen av elhandelsmarknaden har gett samtliga elanvändare, det vill säga såväl hushållskunder (konsumenter) som företag, flera valmöjligheter.

Det finns ett stort antal aktörer på elmarknaden. Här berättar vi kortfattat om de aktörer som är av särskilt intresse för denna utredning, elnätsföretagen.

Det svenska **elnätet** består av 584 000 km ledning, varav ungefär 421 000 km är jordkabel och 163 000 km är luftledning.¹²⁶ Elnätet kan delas in i tre nivåer: transmissionsnät, regionnät och lokalnät.

- 1 **Transmissionsnätet** transporterar el långa sträckor med höga spänningsnivåer från de stora kraftverken till de regionala elnäten (på de regionala och lokala näten är det sedan de övriga nätföretagen som ansvarar för transporten) och även till utlandsförbindelserna. Det svenska elsystemet är tätt sammankopplat med angränsande länder, särskilt Norge, Danmark och Finland, men även med Tyskland, Polen och Litauen. Transmissionsnätet ägs av staten och förvaltas av Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät).
- 2 **Regionnäten** transporterar el från transmissionsnätet till lokalnäten och i vissa fall direkt till större elanvändare. Regionnäten ägs i huvudsak av Ellevio, Eon och Vattenfall.
- 3 **Lokalnäten** ansluter till regionnäten och transporterar el till hushåll och andra slutkunder. Lokalnäten ägs till cirka 60 procent av Ellevio, Eon och Vattenfall och resterande del av olika privata och kommunala aktörer.

Elnätsföretagen delas in i transmissionsnätsföretag och distributionsnätsföretag.

- **Transmissionsnätsföretag** är Svenska kraftnät, som är ett statligt affärsverk med flera ansvarsområden. En viktig uppgift för Svenska kraftnät är att förvalta, driva och utveckla det svenska transmissionsnätet. Eftersom det svenska elnätet är sammankopplat med intilliggande länder sker Svenska kraftnäts verksamhet i samarbete med övriga nordiska och baltiska transmissionsnätsoperatörer.
- **Distributionsnätsföretag**, driver och sköter om de regionala och lokala elnäten. Ett nätföretag har ett ledningsnät eller i några fall endast enstaka ledningar och ansvarar för drift och underhåll av elnätet. De ansvarar för att elenergin transporteras från elproduktionsanläggningarna till elkunderna. Distributionsnätsföretagen ansvarar också för att nivån på underhållet av det egna nätet är tillräcklig för att garantera att leveranssäkerheten upprätthålls. Ett distributionsnätsföretag är skyldigt att ansluta elektriska anläggningar till ledningen eller ledningsnätet och att överföra el för annans räkning. I Sverige finns cirka 170 distributionsnätsföretag. Storleken på företagen varierar dock stort. Tre företag har cirka 800 000 uttagsabonnemang vardera och ytterligare sju företag mellan 100 000 och 300 000 abonnemang i uttagspunkt. Dessa tio

¹²⁶ Sveriges el och naturgasmarknad 2021, Ei R2022:06.

företag har sammanlagt över 3 300 000 uttagsabonnemang, medan de tio minsta företagen sammanlagt har färre än 7 000. Medelvärde är cirka 36 000 uttagsabonnemang per nätföretag, medan medianen är betydligt lägre, cirka 11 000.

Det krävs tillstånd, så kallad **nätkoncession**, för att få bygga och använda elektriska starkströmsledningar (kraftledningar). Förutsättningarna för att meddela tillstånd framgår av ellagen (1997:857) och förordningen (2021:808) om nätkoncession samt miljöbalken. Ei prövar ansökningar om nätkoncession. Nätkoncession för utlandsförbindelser beslutas dock av regeringen.

Det finns två typer av nätkoncession. **Nätkoncession för linje** avser en kraftledning med en i huvudsak bestämd sträckning. **Nätkoncession för område** är ett tillstånd att inom ett visst geografiskt område bygga och använda kraftledningar upp till en viss bestämd spänning.

Den som har nätkoncession för område har i princip ensamrätt att inom det området bygga och använda kraftledningar upp till och med den högsta tillåtna spänningen för området. För kraftledningar över den högsta tillåtna spänningsnivån krävs nätkoncession för linje. En nätkoncession för område får inte sammanfalla med en annan nätkoncession för område. Det krävs också särskilda skäl för att någon annan ska få nätkoncession för linje för en kraftledning med en spänning som understiger den för området högsta tillåtna.

För att få dra sina ledningar över annans mark behöver nätföretagen säkra rätten gentemot markägaren. Rätten att göra det kan regleras i en **ledningsrätt**. Bestämmelser om ledningsrätt finns i ledningsrättslagen (1973: 1144). Lantmäteriet prövar ansökningar om ledningsrätt.

Ledningsrätt prövas genom en lantmäteriförrättning och kallas i detta fall ledningsrättsförrättning. Ledningsrätten gäller för all framtid. Ändring eller upphävande av ledningsrätt sker genom ny förrättning. En ledningsrätt gäller även mot ny ägare till fastigheten och gäller före upplåtelse i fastigheten som har tillkommit genom avtal.

En ledningsrätt innebär ett intrång i fastighetsägarens äganderätt. Fastighetsägaren har därför rätt till ekonomisk kompensation. Är parterna inte överens om ersättningsbeloppets storlek värderar Lantmäteriet intrånget och beslutar om ersättnings storlek.

7.4 Förslag avseende kungörelse och verkställbarhet av beslut enligt 17 § ledningsrättslagen

7.4.1 Kungörelse av beslut enligt 17 § ledningsrättslagen

Förslaget innebär att Ei:s beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen att en ledningsrättsförrättning får inledas ska kungöras i Post- och Inrikes tidningar.

En ledningsrättsförrättning, som avser en ledning för vilken koncession krävs, får som huvudregel inledas först när koncession har erhållits. Den som ska bevilja koncession – för elledningar Ei – kan enligt 17 § ledningsrättslagen lämna ett medgivande att förrättningen får inledas tidigare. Ett medgivande får avse en viss del av förrättningen, om förrättningen avser ledningsrätt för en elledning. Syftet med ett medgivande är att ledningsrättsförrättningen ska kunna ske parallellt med handläggningen av en ansökan om nätkoncession för linje. Genom att de båda processerna kan ske parallellt kan ledtiderna förkortas.¹²⁷

Ei:s rutin vid expediering av beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen är att endast skicka beslutet till det nätföretag som ansökt om medgivandet. Detta förfarande försvårar för lantmäterimyndigheten att med stöd av medgivandet påbörja förrättningen, eftersom det kan uppstå en otydlighet om när beslutet om medgivande vinner laga kraft gentemot de sakägare som kan beröras av ledningsrättsförrättningen och därmed vara berättigade att överklaga Ei:s beslut om medgivande. Om lantmäterimyndigheten inte kan inleda förrättningen med stöd av Ei:s beslut om medgivande kan processerna inte handläggas parallellt.

För att undanröja dessa tveksamheter och för att lantmäterimyndigheten ska kunna påbörja förrättningen parallellt med att koncessionsprövningen sker behöver det säkerställas att Ei:s beslut om medgivande att inleda ledningsrättsförrättning enligt 17 § ledningsrättslagen vinner laga kraft gentemot de sakägare som kan beröras av ledningsrättsförrättningen och därmed vara berättigade att överklaga Ei:s beslut om medgivande.

Om Ei:s beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen kungörs enligt 2 kap. 64 § ellagen så kommer tiden för överklagande av medgivandet att räknas från den dag som infaller en vecka efter det att beslutet har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar, se 13 kap. 9 § andra stycket ellagen. I och med detta kommer tiden för när beslutet om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen vinner laga kraft att fastställas.

Vid tidpunkten för Ei:s beslut är kretsen av vilka sakägare som kommer beröras av den kommande ledningsrättsförrättningen inte känd. Ett beslut om medgivande

¹²⁷ Prop. 1973:157 s. 144 f och prop. 2020/21:188 s. 56.

enligt 17 § ledningsrättslagen ska anses ha kommit till dessa okända sakägares kännedom vid tidpunkten för kungörelsen.

7.4.2 Verkställbarhet av beslut enligt 17 § ledningsrättslagen

Förslaget innebär att den koncessionsgivande myndighetens beslut om att förrättning får inledas trots att koncession saknas blir direkt verkställbara. Det innebär att lantmäterimyndigheten kan inleda förrättning så snart medgivandebeslutet meddelats och kommit lantmäterimyndigheten tillkänna, utan hinder av att beslutet inte fått laga kraft.

Förrättning som avser en koncessionspliktig ledning får inledas av lantmäterimyndigheten trots att koncession inte har meddelats under förutsättning att Ei medger det enligt 17 § ledningsrättslagen. Lantmäteriet har bedömt att beslut om medgivande inte är direkt verkställbara, vilket innebär att lantmäterimyndigheten måste invänta att beslutet vunnit laga kraft innan förrättning kan inledas.

Eftersom beslut om medgivande i dagsläget inte delges samtliga klagoberättigade, kan lantmäterimyndigheten aldrig med säkerhet konstatera att beslutet vunnit laga kraft. Eftersom beslutet inte vinner laga kraft är lantmäterimyndigheten förhindrad att inleda ledningsförrättning med beslutet som grund. Medgivandebeslutet tjänar därmed inget syfte. En sådan ordning motverkar ändamålet med bestämmelsen.

Även om besluten skulle komma att delges samtliga klagoberättigade medför överklagandetiden att tidpunkten när förrättningens kan inledas blir fördröjd i onödan. Att fördröjningen är onödig följer av att beslut om medgivande endast ska meddelas när risken för avslag i koncessionsärendet bedöms vara liten.¹²⁸ Vidare kan det antas att andelen beslut om medgivande som överklagas kommer att öka om ordningen ändras så att besluten ska delges samtliga klagoberättigade. Detta kommer att ytterligare fördröja tidpunkten när förrättningen kan inledas. Verkställbarhetsfrågan kan av denna anledning inte lösas tillfredsställande enbart genom att ändra hur besluten ska delges, utan för att syftet med 17 § ledningsrättslagen ska uppnås på ett effektivt sätt måste besluten börja gälla omedelbart.

7.4.3 Nollalternativet

Utan ett införande av direkt verkställbarhet av medgivandebesluten kommer lantmäterimyndigheten även fortsättningsvis vara hänvisad att avvakta att besluten vinner laga kraft innan ledningsförrättning kan inledas.

¹²⁸ Prop. 1973:157 s. 144.

Utan en förändring av vilka beslut som Ei ska kungöra kommer osäkerheten kring när beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen vinner laga kraft att kvarstå. Lantmäterimyndigheten kommer då även fortsättningsvis att vara förhindrad att inleda ledningsförrättningar för koncessionspliktiga ledningar innan nätkoncession har meddelats, även om Ei har lämnat sitt medgivande. Detta innebär ett hinder mot att minska ledtiderna från det att ansökan om nätkoncession kommer in till det att ledningsförrättningen avslutas.

7.4.4 Alternativa lösningar

Alternativet till direkt verkställbarhet är en ordning som säkerställer att besluten om medgivande kan vinna laga kraft, vilket förutsätter att den koncessionsgivande myndigheten kan delge alla klagoberättigade. Ei bedömer att det i dagsläget inte är möjligt att delge besluten med samtliga klagoberättigade. Därför lämnas förslaget om kungörelsedelgivning. Kungörelsedelgivning är dock inget skydd mot att besluten inte kan verkställas på grund av att de överklagas.

Om förslaget om kungörelsedelgivning genomförs kan lantmäterimyndigheten inleda en ledningsförrättning när beslutet vunnit laga kraft. Att enbart genomföra denna ändring innebär dock längre ledtider jämfört med alternativet att också göra besluten direkt verkställbara, eftersom lantmäterimyndigheten måste invänta tiden för delgivning av beslutet, överklagandetidens utgång och eventuell överprövning av beslutet.

7.4.5 Överensstämmelse med EU-regler

De föreslagna ändringarna gäller två ändringar av administrativ karaktär, nämligen kungörelsedelgivning och omedelbar verkställbarhet av vissa beslut. Dessa frågor är varken reglerade i eller påverkade av EU-rätten.

7.4.6 Konsekvenser för berörda aktörer

Konsekvenser för hushåll/konsumenter

Konsekvenserna för hushållen bör bli mycket begränsade. En förkortad process för att bygga ut elnätet har en positiv påverkan på de konsumenter som vill ansluta om det kan ske fortare. En annan möjlig positiv påverkan kan uppstå om en effektivare nätutbyggnadsprocess innebär att osäkerheten blir kortvarigare för berörda markägare.

Markägarens skydd av äganderätten bedöms inte bli påverkad. Förändringarna innebär endast att lantmäterimyndigheten enklare ska kunna inleda arbetet med ledningsrättsförrättningen. Det framgår redan av 11 och 12 §§ ledningsrättslagen att ledningsrätt ska meddelas om Ei har beslutat om nätkoncession.

Konsekvenser för företag

Förslagen bör ha en positiv påverkan på nätföretagens kostnader och verksamhet med tanke på att förslagen innebär tidsmässigt kortare processer. Det innebär att planeringen underlättas genom en minskad osäkerhet. Snabbare processer innebär även att nätförstärkningar som är nödvändiga för att kunna ansluta enstaka större kunder eller flera mindre kunder kan ske fortare. Eftersom nätverksamhet bedrivs som monopol innebär det ingen påverkan på konkurrensförhållanden.

En förkortad process för att bygga ut elnätet har en positiv påverkan på företag som vill ansluta om det kan ske fortare. I övrigt påverkas företag i egenskap av markägare, se konsekvenser för hushåll/konsumenter.

Konsekvenser för offentlig sektor

Förslaget om kungörelsedelgivning innebär en ökad arbetsbelastning och kostnad för Ei då ytterligare ett beslut som Ei fattar ska kungöras. Kungörelsen bedöms dock endast öka arbetsbelastningen i liten omfattning, och den positiva effekten av att säkerställa att besluten om medgivande vinner laga kraft överväger den negativa effekt som en ökad arbetsbelastning kan medföra.

Om Ei:s beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen kungörs i Post- och Inrikes Tidningar kommer besluten att nå en större krets än vad som är fallet med nuvarande expedieringsordning. Detta kan medföra att antalet överklaganden av beslut om medgivande ökar och att det tar längre tid innan beslutet om medgivande vinner laga kraft. Förslaget om ändring i 17 § ledningsrättslagen, om att beslut om medgivande ska gälla omedelbart, kommer dock att innebära att lantmäterimyndigheten kan sätta i gång handläggningen direkt efter att Ei fattat beslut om medgivande även om beslutet överklagas.

7.4.7 Miljömässiga och sociala konsekvenser

Effektivare tillståndprocesser leder till att elektrifieringen av svensk transport- och industrisektor kan genomföras snabbare och enklare samtidigt som ett bibehållet miljöskydd säkerställs. Detta eftersom nätutbyggnaden som krävs för anslutningen av förnybar elproduktion underlättas. Att svenskt näringsliv kan möta en ökad efterfrågan på klimatneutral produktion och klimatneutrala transporter kommer att vara en viktig konkurrensfördel globalt.¹²⁹ Sammantaget bidrar detta till ett ökat välbefinnande och ökad sysselsättning i Sverige.

7.4.8 Finansiering

Bedömningen är att Ei:s tillkommande kostnader för kungörelsedelgivning kan hanteras genom kostnadmässiga besparingar av en effektivare handläggning. Den ökade kostnaden för att kungöra i Post- och Inrikes Tidningar bör inte vara

¹²⁹ Regeringsbeslut 2021-09-09, I2021/02334 och I2021/01110 s. 4.

betydande, eftersom en kungörelse kostar 570 kronor. Under år 2022 fattade Ei sex beslut om medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen, vilket skulle ha inneburit en kostnad på 3 420 kronor. Det är dock troligt att antalet beslut om medgivande kommer att öka framöver. Inte heller för övriga myndigheter finns behov av ökad finansiering, eftersom mängden överklagade ärenden i domstol trots allt bedöms vara liten.

7.4.9 Ikraftträdande och informationsinsatser

Ikraftträdandet bör med hänsyn till lagstiftningsprocessen ske den 1 juli 2024. Efter riksdagsbeslutet bör information läggas ut på Ei:s och Lantmäteriets webbplatser. Ei ser inga behov av ytterligare informationsinsatser.

7.5 Förslaget avseende kunskapsplattformen

Förslaget är att det ska framgå av förordningen (2016:742) med instruktion för Energimarknadsinspektionen att Ei inom åtgärder för kunskapsutbyte och vidare lärande ska skapa förutsättningar för en väl planerad och resurseffektiv elnätsutbyggnad samt höja kunskapen om processen för elnätsutbyggnad och elnätsutbyggnadens roll i samhällsutvecklingen. Det avser kunskapen hos såväl myndigheter och företag som hos allmänheten. Tillägget syftar till att Ei ska bibehålla och fortlöpande utveckla den plattform för kunskapsutbyte och vidare lärande som Ei ska skapa enligt regeringsuppdraget.

7.5.1 Nollalternativet

Nollalternativet, det vill säga att den föreslagna bestämmelsen inte införs i Ei:s myndighetsinstruktion, ger mindre styrning av myndigheterna. Det innebär mindre stöd för Ei och de andra berörda myndigheterna, Lantmäteriet och länsstyrelserna, att arbeta med kunskapsplattformen. Sammantaget innebär nollalternativet en risk för att arbetet med kortare ledtider för elnätsutbyggnad genom att upprätthålla och utveckla kunskapsplattformen inte får ökad prioritet hos de berörda myndigheterna. Detta skulle leda till att ledtiderna inte kortas på det sätt som är önskvärt.

7.5.2 Alternativa lösningar

Det alternativ som Ei bedömt relevant för att även i framtiden säkerställa ett prioriterat arbete med kunskapsplattformen är att regeringen genom sina årliga regleringsbrev eller fristående uppdrag ger myndigheterna i uppdrag att arbeta med frågan. Eftersom det är troligt att det är ett arbete som kommer att behöva pågå kontinuerligt under lång tid är det dock mindre lämpligt att det utförs med stöd av enskilda uppdrag som ska återrapporteras.

7.5.3 Överensstämmelse med EU-regler

Den föreslagna ändringen gäller tillägg till Ei:s myndighetsinstruktion om hur Ei inom åtgärder för kunskapsutbyte och vidare lärande ska skapa förutsättningar för en väl planerad och resurseffektiv elnätsutbyggnad samt höja kunskapen om processen för elnätsutbyggnad och elnätsutbyggnadens roll i samhällsutvecklingen. Detta är varken reglerat i eller påverkat av EU-rätten.

7.5.4 Konsekvenser för berörda aktörer

Konsekvenser för hushåll/konsumenter

Konsekvenserna för hushållen bör bli mycket begränsade. En förkortad process för att bygga ut elnätet har en positiv påverkan på de konsumenter som vill ansluta om det kan ske fortare. En annan möjlig positiv påverkan kan uppstå om en effektivare nätutbyggnadsprocess innebär att osäkerheten blir kortvarigare för berörda markägare.

Konsekvenser för företag

Konsekvenserna för företag bör bli positiv, särskilt för nätföretagen, eftersom nätutbyggnadsprocessen bör bli kortare och mer effektiv med ett minskat behov av kompletteringar. En förkortad process för att bygga ut elnätet har en positiv påverkan på företag som vill ansluta om det kan ske fortare. En annan möjlig positiv påverkan kan uppstå, eftersom en effektivare nätutbyggnadsprocess innebär att osäkerheten blir kortvarigare för berörda markägare.

Konsekvenser för offentlig sektor

Plattformen för kunskapsutbyte och vidare lärande innebär en tillkommande arbetsuppgift för Ei som kommer att ha huvudansvaret för att förvalta plattformen, men även för Lantmäteriet och länsstyrelserna som löpande måste säkerställa att informationen som finns på plattformen är aktuell. Ei kommer att behöva finansiera själva IT-investeringen, som skrivs av på ett antal år. Därtill kommer för Ei:s del löpande IT-underhåll och arbetet för att hålla sin del av informationen uppdaterad, samverka i uppdateringen med länsstyrelserna och Lantmäteriet, göra målgruppsanalyser av vilken info som behövs och att kontinuerligt utveckla funktionalitet och innehåll.

7.5.5 Miljömässiga och sociala konsekvenser

Effektivare tillståndsprocesser leder till att elektrifieringen av svensk transport- och industrisektor kan genomföras snabbare och enklare samtidigt som ett bibehållt miljöskydd säkerställs. Detta eftersom nätutbyggnaden som krävs för anslutningen av förnybar elproduktion underlättas. Att svenskt näringsliv kan möta en ökad efterfrågan på klimatneutral produktion och klimatneutrala

transporter kommer att vara en viktig konkurrensfördel globalt.¹³⁰ Sammantaget bidrar detta till ett ökat välbefinnande och ökad sysselsättning i Sverige.

7.5.6 Finansiering

Det som krävs för att Ei ska kunna fullgöra de tillkommande uppgifterna avseende en kunskapsplattform är en resursförstärkning med totalt två heltidstjänster. Totalkostnaden för två tjänster inklusive arbetsplatser och kontorsmaterial uppskattas till 2,5 miljoner kronor.

Kunskapsplattformen kräver även en resursförstärkning hos Lantmäteriet och länsstyrelserna med 0,5 årsarbetskrafter vardera, det vill säga totalt 1 årsarbetskraft. För det fortsatta arbetet med implementeringsåtgärder i Ei:s nya uppdrag har Lantmäteriet uppskattat att 0,5 årsarbetskrafter i dess verksamhet innebär en total kostnad av 1 miljoner kronor per år inklusive oh-påslag samt vissa resekostnader. Med denna uppskattning även för Lantmäteriets och länsstyrelsernas arbete med kunskapsplattformen innebär det en kostnad på 2 miljoner kronor. Sammantaget innebär det 3 årsarbetskrafter till en kostnad av 4,5 miljoner kronor per år.

Med tanke på att myndigheternas verksamheter finansieras på olika sätt (Lantmäteriets förrättningsverksamhet är avgiftsfinansierad medan Ei:s verksamhet finansieras via anslag) är förslaget att Ei tilldelas ett belopp som täcker hela kostnaden för kunskapsplattformen. Ei får sedan i uppdrag att fördela medlen mellan sig, länsstyrelserna och Lantmäteriet. Ei bedömer att själva IT-investeringen, som skrivs av på ett antal år, ryms inom den föreslagna tilldelningen.

7.5.7 Ikraftträdande och informationsinsatser

Förändringen kräver endast ändringar i förordningar, som regeringen själv kan besluta om. Det är även lämpligt att koppla uppgiften till den årliga finansieringen av myndigheternas verksamhet, som följer kalenderår. Ikraftträdande bör därför ske den 1 januari 2024.

När kunskapsplattformen lanseras bör information om detta framgå av berörda myndigheters webbplatser.

¹³⁰ Regeringsbeslut 2021-09-09, I2021/02334 och I2021/01110 s. 4.

8 Författningskommentarer

8.1 Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144)

17 § Om en förrättning avser en ledning för vilken koncession krävs men ännu inte erhållits, får förrättningen inledas, om den som ska bevilja koncessionen medger det.

Ett medgivande får avse en viss del av förrättningen, om förrättningen avser ledningsrätt för en starkströmsledning.

Ett medgivande gäller omedelbart.

Paragrafen ändras för att göra beslut om medgivande omedelbart verkställbara. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.2.

Första och andra stycket är oförändrande.

Av *tredje stycket*, som är nytt, följer att medgivanden blir omedelbart verkställbara, varför lantmäterimyndigheten kan inleda en förrättning avseende en koncessionspliktig ledning så fort myndigheten fått kännedom om medgivandet. Myndigheten behöver därför inte avvakta att medgivandebeslutet har vunnit laga kraft.

8.2 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

8.2.1 2 kap. Nätkoncession och ledningar vid trafikleder

64 § Nätmyndigheten ska genom ett meddelande i Post- och Inrikes Tidningar kungöra ett beslut

1. att bevilja nätkoncession enligt 1 §,
2. att medge byggande eller användning enligt 8 §,
3. att förlänga en nätkoncessions giltighetstid enligt 22, 25 eller 26 §,
4. att ändra en nätkoncession enligt 27 eller 28 §,
5. att ändra eller upphäva ett koncessionsvillkor enligt 29 eller 30 §,
6. om vad som ska gälla för en nätkoncession efter en omprövning enligt 31 §,

7. att lägga samman nätkoncessioner enligt 39 §,

8. att dela upp en nätkoncession enligt 41 §, och

9. att medge att en ledningsrättsförrättning inleds enligt 17 § ledningsrättslagen (1973:1144).

I meddelandet ska beslutets huvudsakliga innehåll och var beslutet hålls tillgängligt anges.

Paragrafen ändras så att nätmyndighetens beslut att medge att en ledningsrättsförrättning inleds enligt 17 § ledningsrättslagen (1973:1144) ska kungöras genom meddelande i Post- och Inrikes Tidningar. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.1.

Av första stycket punkt 9, som är ny, följer att nätmyndighetens beslut att medge att en ledningsrättsförrättning inleds enligt 17 § ledningsrättslagen innan det finns en koncession, ska kungöras genom ett meddelande i Post- och Inrikes Tidningar.

Nätmyndighetens skyldighet att kungöra gäller medgivanden enligt både 17 § första och andra stycket ledningsrättslagen.

Andra stycket är oförändrat.

Av 13 kap. 9 § andra stycket ellagen följer att tiden för överklagande av ett beslut som kungörs i enlighet med 2 kap. 64 § ellagen räknas från den dag som infaller en vecka efter det att beslutet har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar.

9 Referenser

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3, 77-101. doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Dahlsjö Anders, Hermansson Magnus och Sjödin Eije. *Expropriationslagen: En kommentar*, tredje upplagan, 2010.

Landeman, Marc. *Markåtkomstersättning*. Diss., Uppsala universitet, 2022.

Regeringen, 2021, En ny renskötsellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötsel, jakt och fiske (Dir. 2021.35),
<https://www.regeringen.se/contentassets/871d8cb88bdc4509a90f5ef01219a6f6/en-ny-renskotsellagstiftning--det-samiska-folkets-ratt-till-renskotsel-jakt-och-fiske-dir.-202135.pdf>

Regeringen, 2021, Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan (N2021/02286),
<https://www.regeringen.se/4a5994/contentassets/a857219b939d4be194b3b0a160185cf2/uppdrag-att-utveckla-metoder-och-samverkansformer-for-samrad-om-projekt-som-syftar-till-minskad-miljo--och-klimatpaverkan.pdf>

Regeringen, 2022, Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning (I 2022/00299)

Sonder AB, Nätutvecklingsprocessen för utbyggnad av region- och transmissionsnät. Stockholm. 2022.
<https://ei.se/download/18.7cefc84418125d1aa4cdeed/1655210210782/Kortare%20ledtider%20f%C3%B6r%20eln%C3%A4tsutbyggnad%2020220613.pdf> (Hämtad: 2023-03-15)

SOU 2012:61, *Högre ersättning vid mastupplåtelse*,
<https://www.regeringen.se/contentassets/0310262366094effbca94cb4400526ab/hogre-ersattning-vid-mastupplattelser-sou-201261/>

SOU 2019:30, *Moderna tillståndsprocesser för elnät*,
https://www.regeringen.se/contentassets/44f30a8f474440adae314f86d4311f74/sou-2019_30_webb.pdf

SOU 2021:51, Artskyddsutredningen. *Skydd av arter - vårt gemensamma ansvar*,
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/06/skydd-av-arter---vart-gemensamma-ansvar/>

SOU 2022:21, Klimaträtsutredningen. *Rätt för klimatet*,
<https://www.regeringen.se/contentassets/85bdcec13afb4c22af18a0058ab7b61a/ratt-for-klimatet-sou-202221/>

SOU 2022:33, Miljöprövningsutredningen. *Om prövning och omprövning– en del av den gröna omställningen*,
<https://www.regeringen.se/contentassets/2273dccfd33442cbb95e2dc3207e0c27/om-provning-och-omprovning--en-del-av-den-grona-omstallningen-sou-202233/>

Bilaga 1 Internationell utblick

Se separat dokument.

<https://ei.se/4.43e19b9d18779705cf77d55.html>

Bilaga 2 Trafikverkets process

En jämförelse mellan planerings- och tillståndsprocessen för utbyggnad av elnät med den som gäller för vägar och järnvägar

En rapport framtagen på uppdrag av Energimarknadsinspektionen

Karin Widegren, Widegren Energy AB 2023-02-20

Trafikverkets uppdrag

Trafikverket ansvarar för den strategiska och ekonomiska planeringen av transportsystem (vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart) i dess helhet och ska skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem. Detta ansvar omfattar bl.a. att ta fram den långsiktiga nationella transportplanen, som är trafikslagsövergripande. Denna långsiktiga nationell plan fastställs av regeringen ungefär vart fjärde år. Trafikverket upprättar även länsplaner för regional transportinfrastruktur, som tas fram parallellt med den nationella planen.

Trafikverket ansvarar därutöver för byggande, drift och förvaltning av statliga vägar och järnvägar. Trafikverket har som väghållare så kallad vägrätt, vilket innebär att Trafikverket har rätt att nyttja marken för vägändamål och även på annat sätt bestämma över markens användning. För järnvägar förvärvar Trafikverket normalt marken med äganderätt.

Övergripande planeringsförutsättningar och roller

Trafikverket har det samlade ansvaret för hela planeringsprocessen för nya allmänna vägar och järnvägar, från inledande åtgärdsvalsstudier till byggande och drift av anläggningarna. Trafikverket pekar också ut områden av riksintresse för alla fyra trafikslagen – vägtrafik, järnvägstrafik, luftfart och sjöfart – och stöttar länsstyrelsen i dess arbete med att bevaka utpekade riksintressen.

Något lika omfattande planeringsansvar förekommer inte vid utbyggnad av det svenska elnätet. Svenska kraftnät har visserligen ansvar för den långsiktiga planeringen av transmissionsnätets utbyggnad (systemutvecklingsplan) men saknar formellt inflytande över den regionala planeringen, dvs. regionnätetsföretagens utbyggnadsplanering. Den politiska förankringen av transmissionsnätets utbyggnad är också betydligt svagare än den som gäller för väg- och järnvägsnätet. Den långsiktiga nationella transportplanen fastställs av

regeringen och för alla fyra trafikslagen – vägtrafik, järnvägstrafik, luftfart och sjöfart – pekade områden av riksintresse ut. Några motsvarande politiska prioriteringar görs inte för det svenska elsystemet.

Trafikverkets samlade roll innebär också att man inte bara ansvarar för planeringsprocessen utan också är den myndighet som ansvarar för granskning och fastställande av väg- och järnvägsplaner. Det saknas alltså en oberoende part med samma roll som Energimarknadsinspektionen (Ei) i tillståndsprocessen för väg- och järnväg. Att man använder sig av denna monopolliknande modell förklaras sannolikt av att utbyggnadsplanerna inte anses grunda sig på kommersiella bedömningar utan på samhällsnytta. Trafikverkets ställning balanseras också av att länsstyrelserna och regeringen har en mer framträdande roll än vid utbyggnad av elnätet. För det första ska berörda länsstyrelser yttra sig (tillstyrkande) innan en plan fastställs av Trafikverket och om Trafikverket och en länsstyrelse har olika uppfattning överlämnas frågan om att fastställa planen till regeringen. Vidare finns möjlighet till prövning av regeringen i de fall då planerna är särskilt betydelsefulla. Regeringens s.k. tillåtlighetsprövning ska göras för större väg- och järnvägsprojekt med stor påverkan på miljön och hushållningen med mark och vatten.

Enligt väglagen (VL) och lag om byggande av järnväg (LBJ) ska vägen eller järnvägen få ett läge och utförande som gynnar ändamålet med minsta intrång, olägenhet och kostnad, dvs. det minst ogynnsamma alternativet ska väljas. Här finns en skillnad i förhållande till Ei:s prövning av nätkoncession, eftersom denna även inkluderar en bedömning av om ledningen är lämplig från allmän synpunkt.

Slutligen ger en fastställd väg eller järnvägsplan mer långtgående rättigheter än ett beslut om nätkoncession. När en vägplan eller järnvägsplan fått laga kraft kan byggandet starta omedelbart och Trafikverket har då rätt att förvärva mark som behövs för vägen eller järnvägen. För en väg sker det genom så kallad vägrätt, som kan sägas vara en i tiden obegränsad nyttjanderätt. För en järnväg förvärvar Trafikverket normalt marken med äganderätt eller servitut.

Jämförelse mellan olika processteg

Definiera behovet av utbyggnad

Trafikverket har ett separat processteg, en s.k. **åtgärdsvalsstudie** där man tar fram underlag för att bestämma vad som ska göras för att lösa transportbehovet, där syftet är att ge underlag för att bestämma vad som ska göras för att lösa ett visst transportbehov. I detta skede är det en öppen fråga om lösningen är en ny väg eller någon annan åtgärd. Först när åtgärdsvalsstudien avslutas inleds den fysiska planeringen (framtagning av vägplan eller järnvägsplan).

Åtgärdsvalsstudier (ÅVS) började tillämpas redan 2011/2012 och innebär en tydligare metodik i planeringens tidiga skede. Åtgärdsvalsstudier utgör en länk mellan den strategiska och ekonomiska planeringen och den planeringsprocess som regleras i väglagen och lagen om byggande av järnväg. Initiativtagare behöver inte vara Trafikverket, utan kan också vara en kommun, en region eller en annan aktör. Metodiken innebär att det skapas en arena för dialog i tidigt skede som kan leda till delat ansvar och samsyn kring tänkbara lösningar.

Detta vägvalsskede är inte lika tydligt definierat i planeringsprocessen för elnätutbyggnad och slutsatsen att en utbyggnad behövs bygger ofta på nätägarens egna utvecklingsplaner och analyser. Men behovet kan också komma från en extern förfrågan, t.ex. anslutning av en planerad vindkraftspark. Vilken dialog nätägaren har med omvärlden om utbyggnadsbehovet varierar i betydande grad. Arbetet sker dock främst internt hos nätägaren, men avstämning med berörda kommuner, länsstyrelsen och andra intressenter görs också i många fall (underhandssamråd).

Trafikverket framhåller att metodiken med åtgärdsvalsstudier också kan tillämpas för problemlösningar som inte har med trafik och transporter att göra. Det vore intressant att närmare undersöka hur metodiken skulle kunna tillämpas för elnätet där även andra åtgärder en utbyggnad (förbrukarflexibilitet, lagring) tas med som möjliga åtgärdsval.

Planläggning och framtagning av underlag

Genom att Trafikverket ansvarar för hela planeringsprocessen finns betydligt större möjligheter att dra nytta av en samlad projektplanering med tydliga tidsfrister.

När den fysiska planeringen inleds gör Trafikverket en

planlägningsbeskrivning, med en preliminär bedömning av hur

planlägningsprocessen bör utformas och en ansvarig projektgrupp tillsätts.

Projektets ändamål, syfte och omfattning beskrivs tillsammans med information

om vilka samråd som kommer att hållas och tidpunkten för dessa. Även

nödvändig samordningen med PBL och annan lagstiftning finns med i

beskrivningen (tillstånd enligt miljöbalken, ändringar i gällande detaljplaner etc.).

Planlägningsbeskrivningen uppdateras fortlöpande och ska finnas tillgänglig på Trafikverkets webbplats.

Motsvarande planering görs givetvis inom ramen för nätägarnas nätutredning,

bl.a. genom nätutvecklingsplaner, investeringsplaner och lönsamhetsanalyser.

Alternativa sträckningar och deras tekniska förutsättningar undersöks utifrån olika perspektiv etc. och de förstudier som behövs planeras. Planeringen kan dock av

organisatoriska skäl enbart omfatta processen fram till att ansökan om

nätkoncession lämnas in till Ei.

Att Trafikverkets planlägningsbeskrivning täcker in hela processen fram till fastställd plan har betydande fördelar när det gäller bl.a. tidshållning och prioriteringar. Arbetsmodellen är också transparent med lättillgänglig information för berörda, vilket bidrar till goda förutsättningar för mer effektiva samråd. Ytterligare en framgångsfaktor är sannolikt Trafikverkets regionala närvaro som kan ge stöd till den dialog som planeras lokalt.

Samråd och rutiner för MKB

Både för ledningsutbyggnad och utbyggnad av väg och järnväg är det länsstyrelsen som formellt beslutar om anläggningen kommer att medföra betydande miljöpåverkan (BMP), vilket innebär att en MKB ska genomföras. Vid ledningsutbyggnad är det vanligt att nätägaren själv gör bedömningen att ledningen kommer att medföra BMP och då hålls det samråd där fokus ligger på utformningen av MKB och dess innehåll direkt (avgränsningssamråd). I övriga fall hålls först ett undersökningssamråd, som underlag för länsstyrelsens beslut om BMP.

Det förefaller som om det är rutin att Trafikverket inväntar länsstyrelsens beslut om BMP och att detta beslut tas tidigt i processen. Om länsstyrelsen beslutar att projektet inte antas medföra BMP ska en mindre omfattande s.k. miljöbeskrivning genomföras. För större projekt görs även en s.k. tillåtlighetsprövning av regeringen. Denna prövning sker när Trafikverket tagit ställning till vilka alternativ som är rimliga och rangordnat dessa, men innan MKB:n är genomförd. Underlaget för tillåtlighetsprövning ska kungöras och hållas tillgängligt för granskning. Det sista steget i Trafikverkets samrådsprocess är att MKB:n godkänns av länsstyrelsen.

Vid framtagning av väg eller järnvägsplan pågår samrådsprocessen under hela planlägningsprocessen fram till kungörande för granskning. Arbetet med MKB och miljöbeskrivning bedrivs integrerat med planläggningen och påbörjas när beslut om BMP tagits. Formerna för samråd är inte preciserade i lagstiftningen och under processen kan såväl samrådskretsen som underlaget för samrådet variera. Resultatet av samrådsprocessen redovisas i en s.k. samrådsredogörelse, som successivt uppdateras fram till dess att väg- eller järnvägsplanen kungörs.

Vid ledningsutbyggnad sker processtegen nätutredning och samråd i princip helt sekventiella. Samrådssteget påbörjas när nätutredningen är klar och avslutas med en färdig koncessionsansökan. De yttranden som lämnas av samrådsaktörerna sammanställs i en samrådsredogörelse som bifogas ansökan. Om yttrandena innehåller information som kräver ett nytt förslag, till exempel gällande teknikval, kan ett nytt samråd och en uppdaterad samrådsredogörelse behövas.

Sammanfattningsvis innebär Trafikverkets process omfattande dialog och samråd i projektets inledande skede. Det är dock värt att notera att allmänheten kommer in i samrådsprocessen först om projektet kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Möjligheter att påverka finns också för projekt som ska tillåtighetsprövas av regeringen. Även i detta skede har bl.a. allmänheten och miljöorganisationer möjlighet att lämna synpunkter på förslaget.

Granskning och tillstånd

När nätägaren skickat in sin koncessionsansökan påbörjas granskningen av ansökan och det beslutas om ansökan behöver kompletteras. Ei skickar i så fall en begäran om komplettering till nätägaren, och nätägaren svarar med en kompletterad ansökan. Ofta krävs ett flertal kompletteringsrunder innan ansökan anses vara komplett. I nästa steg skickas ansökan på remiss och efter avslutad remissbehandling beslutar Ei om nätkoncession och nätägaren får avslag eller tillstånd att bygga ledningen.

På motsvarande sätt inleds granskningsfasen efter att ett förslag till väg- eller järnvägsplan kungörs tillsammans med en av länsstyrelsen godkänd MKB, i de fall då en sådan krävs. Efter att tidsfristen för att lämna synpunkter på granskningshandlingarna löpt ut, tar Trafikverket fram ett granskningsutlåtande med sammanställning av inkomna synpunkter varefter planen skickas till länsstyrelsens för yttrande. (I vissa fall kan granskningsutlåtanden innebära att det blir aktuellt med en ändring av planen. Vid större ändringar görs en förnyad granskning av det reviderade förslaget). I det avslutande processteget begär Trafikverkets regionkontor fastställelse av planen hos Trafikverkets sektion för juridik och planprövning. Även i detta steg ges den som är part i ärendet tillfälle att lämna synpunkter. Om länsstyrelsen har tillstyrkt planen prövar Trafikverket frågan om att fastställa planen. Om Trafikverket och en länsstyrelse har olika uppfattning ska Trafikverket överlämna frågan om att fastställa planen till regeringen.

En tydlig skillnad i mellan de två processerna är att MKB:n för ett väg- eller järnvägsprojekt ska godkännas av länsstyrelsen innan granskningsfasen inleds. Vid prövning av nätkoncession är det istället Ei som utifrån remissinstansernas synpunkter avgör om MKB:n ska anses vara tillräckligt uttömmande. Detta leder ofta till ett flertal kompletteringsrunder som bidrar till långa ledtider. För större vägprojekt där tillåtligheten prövas av regeringen har också valet av alternativ skett i ett relativt tidigt skede vilket bör underlätta den fortsatta processen. Vid ledningskoncession är ofta frågan om teknikval en stötesten där Ei ska beakta att bästa möjliga teknik används enligt miljöbalken.

Markåtkomst

Under planeringsprocessen har Trafikverket rätt att få tillträde till fastigheter för att genomföra förberedande mätningar och undersökningar.¹ Markägaren ska informeras i förväg och ersättning betalas om det skulle uppstå skador.

När en vägplan fått laga kraft kan byggandet starta direkt. Tillträde till marken får ske omedelbart, dvs. innan ersättningen är bestämd genom avtal eller beslut av domstol (31 § väglagen). När det gäller järnväg så behöver Trafikverket först köpa marken innan tillträde till marken kan ske. Detta görs antingen genom avtal eller genom att mark som ska tas i anspråk överförs genom en lantmäteriförrättning (4 kap. 1 § lagen om byggande av järnväg). Trafikverket försöker i så stor utsträckning som möjligt att lösa ersättningsfrågorna på frivillig väg. Trafikverket informerar om ersättningsfrågan tidigt i processen och markförhandlare deltar aktivt under hela planeringsarbetet. Man kommer också överens med markägarna om ersättningar i de allra flesta fall.

Vid elnätsutbyggnad är rätten att få tillträde till mark betydligt svagare. När det gäller rätten att genomföra markundersökningar finns två möjligheter; att direkt få tillstånd av berörda markägare eller att ansöka om tvingande beslut om tillträde hos Ei. Rätten att ta marken i anspråk för ledningsdragningen regleras så långt möjligt genom markupplåtelseavtal med berörda markägare. I de fall nätägaren och markägaren inte lyckas nå någon frivillig överenskommelse måste nätägaren ansöka om ledningsrätt hos lantmäterimyndigheten. För att nätägaren ska kunna börja bygga så tidigt som möjligt kan de ansöka om förtida tillträde hos Lantmäteriet.

Projektering och byggande

I detta processteg finns få tydliga skillnader mellan de olika planeringsprocesserna, även om förutsättningar och omgivningspåverkan skiljer ganska mycket mellan t.ex. ett motorvägsbygge och en kraftledning. För att minska ledtiderna i komplexa projekt inleds ofta projekteringsfasen parallellt med tillståndsprcessens avslutande steg.

Efter att nätägaren blivit beviljad koncession fastställs ledningens konstruktion, exakta läge samt dimensionering och nätägaren genomför upphandling av entreprenörer för byggandet. Vissa utredningar genomförs först under projekteringssteget när sträckningen är bestämd i detalj, exempelvis för arkeologisk utredning. Länsstyrelse och/eller kommun fattar i dessa fall beslut om följd tillstånd.

¹ Denna rätt regleras genom bestämmelser i väglagen (34 §) och lagen om byggande av järnväg (3 kap. 1 §). Något beslut eller liknande krävs inte för att nyttja denna möjlighet.

Med väg- eller järnvägsplanen som grund tas bygghandling fram som främst innehåller tekniska beskrivningar med krav som gäller vägen eller järnvägens funktion. Trafikverket handlar upp arbetet med både bygghandling och själva byggandet som entreprenader i olika former. Som byggherre är det Trafikverket som har det yttersta ansvaret för byggprojektet. Liksom för nätverksamhet kan i vissa fall särskild prövning krävas av andra myndigheter och domstolar. Detta gäller till exempel tillstånd för att få arbeta och bygga i vatten (vattenverksamhet) eller dispens för intrång i skyddsvärda områden.

Vidare kan ett väg- eller järnvägsprojekt även påverka enskilda vägar så att de behöver byggas om eller ersättas med en ny väg. I väg- eller järnvägsplanens konsekvensanalys behandlas även påverkan på enskilda vägar, men vad som ska hända med de enskilda vägarna beslutas dock inte i planen. Det är i stället lantmäterimyndigheten som hanterar sådana frågor. Detta hanteras av lantmäterimyndigheten efter ansökan från Trafikverket.

Preliminära slutsatser

En tillförlitlig jämförande bedömning av ledtiderna för de olika tillståndsprocesserna är knappast möjlig, i första hand beroende på projektens olika karaktär. För ett komplicerat väg- eller järnvägsprojekt kan ledtiden från inledande studier till färdigställande uppgå till flera årtionden. Det kan bero på att projekten är politiskt kontroversiella där utdragna diskussioner om både miljöaspekter och finansiering bidrar till betydande förseningar. Därutöver är själva byggtiden oftast mycket lång (jämför Västlänken, Förbifart Stockholm etc.). För att på ett mer objektivt sätt kunna bedöma om den planeringsprocess som Trafikverket tillämpar har fördelar i förhållande till planeringsprocessen för elnätsutbyggnad, har i första hand mer generella slutsatser om framgångsfaktorer vid planering av infrastruktur tagits till utgångspunkt. Exempel på sådana framgångsfaktorer redovisas i rapporten "Ledtider för elnätsutbyggnad - Internationella erfarenheter". Därutöver baserar sig vissa slutsatser på intuitiva bedömningar och synpunkter från personer med kunskap om de båda processerna.

De tydligaste framgångsfaktorerna för Trafikverkets process sammanhänger med den övergripande planeringsprocessen och rollfördelning. Genom att **prioriterade projekt identifieras** i den nationella trafikplanen bör behovet av underlag som styrker nyttan av projekten bli mindre i nästa steg. Även modellen med tillåtlighetsprövning av Regeringen innebär att frågor om samhällsnytta och politiska avvägningar kan avgöras i ett tidigt skede av processen.

Att Trafikverket har ett helhetsansvar för processen med enbart länsstyrelsen och Regeringen som prövningsinstans kan ses som ytterligare en fördel. Nyttan av **en samlad kontaktpunkt** vid hantering av tillståndsprocesser är väldokumenterad. I

detta fall är Trafikverket inte bara kontaktpunkt utan i det närmaste ensamt ansvarig och kan härigenom ha kontinuerliga kontakter med länsstyrelser, kommuner och andra intressenter samtidigt som man har god kännedom om alla aspekter av processen. Trafikverkets process innehåller dessutom få separata delprocesser, vilket skapar förutsättningar för minskad komplexitet och därmed för en effektivare hantering. Modellen är givetvis beroende av att Trafikverket utgår från samhällsnytta och inte är en kommersiell aktör.

En annan viktig framgångsfaktor är att processen inkluderar en **effektiv övervakning och rapportering av framdriften** i tillståndsgivningen. Trafikverkets planeringsmodell inkluderar en fast projektgrupp och utförliga planläggningsbeskrivningar som täcker in hela processen fram till fastställd plan och som uppdateras kontinuerligt. Modellen skapar förutsättningar att underlätta tidshållning och prioriteringar i projekten. En liknande modell skulle kanske kunna tillämpas också för elnätsutbyggnad. Planbeskrivningen skulle i så fall kunna vara nätägarens ansvar, men behöver samtidigt bygga på dialog och realistiska bedömningar av myndighetsansvariga.

Erfarenheter visar också att det är en fördel om **samråd/konsultation** kan ske tidigt i processen, då det fortfarande finns reella möjligheter att bidra med kunskap och påverka valet av alternativ. Den process för åtgärdsvalsstudier som Trafikverket tillämpar är en modell som det skulle kunna vara intressant att titta närmare på. Även i nästa fas, då det konkreta arbetet med väg- och järnvägsplanen tar vid, är tidigt samråd centralt och Trafikverket lägger ner betydande resurser på att informera om planläggningsarbetet på ett lättillgängligt sätt. Denna arbetsform bedöms vara en viktig framgångsfaktor, men den regionala nyttan med vägar och järnvägar är dock betydligt mer konkret än vad som gäller för elnätsutbyggnad. Om modellen skulle vara lika framgångsrik vid elnätsutbyggnad kan således diskuteras.

Arbetet med MKB har en central roll i båda processerna och här anses en effektiv avgränsningsfas (scoping) vara en avgörande faktor för att undvika förseningar i senare skeden av tillståndsgivningen. Det förefaller som om de regler som gäller för BMP och MKB-arbetet vid utarbetande av väg- och järnvägsplaner bidragit till att länsstyrelserna fått en tydligare roll med mer etablerade rutiner än vid arbetet med nätkoncession (Länsstyrelsen tar beslut om BMP tidigt i processen och godkänner MKB:n). Eventuellt innebär dessa rutiner också att avgränsningsfasen för MKB-arbetet blir mer strukturerad än i nätutvecklingsprocessen.

De regler som gäller beträffande **markåtkomst** för väg- och järnvägsutbyggnad ger betydligt större möjligheter för exploitören jämfört med vad som gäller för nätkoncession. Trafikverket har rätt att få tillträde till fastigheter för undersökningar redan under planeringsprocessen och en färdig väg- eller

järnvägsplan ger omedelbart tillträde till marken. Vid de intervjuer som genomförts med kommunernas markägarrepresentanter är det uppenbart att man ser helt olika på förhandlingsrollen vid vägutbyggnad jämfört med nätutbyggnad. Vid vägutbyggnad anser man sig ha en väldigt begränsad förhandlingsmöjlighet. Lokalisering styrs av andra faktorer och principerna för ersättning är redan fastställda. Markförhandlingar är dock en viktig del av Trafikverkets planeringsprocess, med särskilda markförhandlare som tar tidig kontakt med berörda. Detta kan dock gissningsvis vara ett uttryck för att det är ett mycket stort antal markägare som är berörda vilket ger ett omfattande arbete med att utforma avtal.

När det gäller jämförelser mellan hur frågan om **teknikval** hanteras i de olika processerna är det svårt att dra några slutsatser. Här görs således enbart några personliga reflexioner. Teknikvalet mellan luftledning och markledning är i många avseende avgörande för den framtida markanvändningen och kan inte riktigt jämföras med de teknikval som görs för vägar och järnvägar, såvida det inte handlar om de övergripande besluten om utformning som fastställs som en integrerad del av planeringen (tunnlar, broar etc.). Också de teknikval som görs i senare steg kan dock ha betydelse för boende och markägare men är sannolikt svåra att överblicka och ger därmed mindre upphov till synpunkter (erosionsskydd, dränering, vägtrummor, belysning etc.). För vägar är det mer detaljerade teknikvalet inte heller något som är helt avgörande vid utformning av MKB. Det är snarare så att MKB:n ger anvisningar om vilka tekniker som bör väljas för att begränsa miljöpåverkan.

Bilaga 1: Sammanfattning av Trafikverkets planeringsprocess

Planläggningen av vägar och järnvägar föregås av förberedande studier där behovet av åtgärder i transportsystemet bedöms utifrån den så kallade fyrstegsprincipen². Dessa förberedande studier kallas **åtgärdsvalsstudier** och är i första hand av principiell karaktär med mindre fokus på konkreta fysiska åtgärder. Syftet med en åtgärdsvalsstudie är att ge underlag för att bestämma vad som ska göras för att lösa transportbehovet. När åtgärdsvalsstudier visar att det behövs en om- eller nybyggnad av väg eller järnväg blir det aktuellt med fysisk planering. Därmed kan man inleda den process i enlighet med väglagen eller lagen om byggande av järnväg som beskrivs nedan.

I den fortsatta processen fördjupas och precisera ändamålet i projektmål och det konkreta arbetet med att ta fram en **väg- eller järnvägsplan** inleds.

Lokaliseringalternativ och alternativa utformningar som kan tillgodose ändamålet

² Fyrstegsprincipen: 1) Tänk om - påverka behovet, 2) Optimera – effektivisera utnyttjandet av befintlig infrastruktur, 3) Bygg om, 4) Bygg nytt

tas fram. Alternativens eller korridorernas effekter, konsekvenser och kostnader utvärderas utifrån ändamål och de mer preciserade projektmålen. Med den fastställda vägplanen eller järnvägsplanen som underlag tas **bygghandlingar** fram och avslutningsvis tar **byggskedet** vid. Denna övergripande process illustreras nedan.

Figur 1. Trafikverkets planerings- och utbyggnadsprocess

Källa: Trafikverket

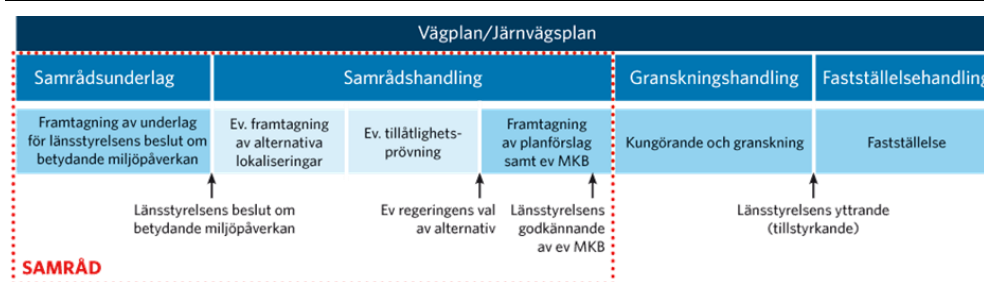
Planläggningsprocessen regleras i väglagen (1971:948) och lag (1995:1649) om byggande av järnväg. Den syftar till att förfarandet vid byggande av transportinfrastruktur ska få en god anknytning till övrig samhällsplanering och till miljölagstiftningen. Inledningsvis görs en **planläggningsbeskrivning**, med en preliminär bedömning av hur planläggningsprocessen bör utformas. Projektets ändamål, syfte och omfattning ska framgå av beskrivning. Vidare ska information finnas om vilka samråd som kommer att hållas och tidpunkten för dessa.

Planläggningsbeskrivningen uppdateras fortlöpande och ska finnas tillgänglig på Trafikverkets webbplats.

I planläggningsbeskrivningen ska även den nödvändiga samordningen med PBL och annan lagstiftning beskrivas, till exempel vilka tillstånd som ska hanteras enligt miljöbalken och vilka ändringar som behövs i **gällande detaljplaner**. Eftersom en väg eller järnväg inte får byggas i strid mot en detaljplan, ska väg- eller järnvägsplaner vara anpassad till gällande detaljplan. Om det inte är möjligt och om avvikelserna inte ryms inom kriteriet mindre avvikelse, ska detaljplanen ändras eller upphävas. Vid den slutliga fastställelseprövningen av en väg- eller järnvägsplan bör nödvändig planändring eller upphävande av detaljplan vara beslutad och helst också ha fått laga kraft.

En mer detaljerad illustration av de olika processtegen vid framtagning av väg- eller järnvägsplaner återfinns nedan.

Figur 2. Trafikverkets planläggningsprocess

Källa: Trafikverket

Samrådsprocessen pågår under hela planläggningsprocessen fram till kungörande för granskning. Samrådet har olika inriktning beroende på hur långt i planläggningsprocessen man kommit. Under processen kan såväl samrådskretsen som underlaget för samrådet variera. Antalet samrådstillfällen och typ av aktiviteter ska anpassas så att samrådskretsen ges möjlighet att förstå och påverka projektets inriktning, men formerna för samråd är inte preciserade i lagstiftningen. Resultatet av samrådsprocessen redovisas i en s.k. samrådsredogörelse, som utgör ett av underlagen till väg- eller järnvägsplanen. Den ska successivt uppdateras fram till dess att väg- eller järnvägsplanen kungörs.

Trafikverkets benämningar på en väg- eller järnvägsplans status i planläggningsprocessens framgång av ovanstående figur. **Samrådsunderlag** är benämningen på den status som planen har under planläggningens tidiga faser, till och med länsstyrelsens beslut om betydande miljöpåverkan. **Samrådshandling** är benämningen på den status som planen har vid utformning av lokaliseringsalternativ och vid planutformning.

Länsstyrelsen prövar om projektet kan antas medföra en **betydande miljöpåverkan (BMP)** tidigt i planeringsprocessen. Om så är fallet ska en **miljökonsekvensbeskrivning (MKB)** tas fram och samråd ska då ske med övriga statliga myndigheter, allmänheten och organisationer som kan antas bli berörda. Samrådet ska även avse innehåll i och utformning av MKB:n. Allmänheten kommer alltså in i samrådsprocessen först om projektet kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Om projektet inte antas medföra betydande miljöpåverkan, ska en mindre omfattande beskrivning av hälso- och på miljöpåverkan göras, benämnd **miljöbeskrivning**. Arbetet med MKB och miljöbeskrivning bedrivs integrerat med planläggningen och påbörjas när länsstyrelsen fattat beslut om huruvida projektet kan antas medföra BMP. MKB:n ska godkännas av länsstyrelsen. Detta gäller även ärenden som överlämnas till regeringen för tillåtlighetsprövning.

Som övergripande princip gäller att större väg- och järnvägsprojekt med stor påverkan på miljön och hushållningen med mark och vatten ska **tillåtlighetsprövas**. Vilka projekt som ska omfattas av denna prövning avgörs av

Regeringen. Som underlag för dessa beslut underrättar Trafikverket årligen regeringen om vilka projekt man anser ska tillåtlighetsprövas. Ett ärende om tillåtlighetsprövning överlämnas till regeringen när man tagit ställning till vilka alternativ som är rimliga och rangordnat dessa. Underlaget för tillåtlighetsprövning ska kungöras och hållas tillgängligt för granskning på motsvarande sätt som för väg- och järnvägsplan. Det innebär att allmänheten, miljöorganisationer med flera har möjlighet att lämna synpunkter på den rangordning som gjorts och på utredningen i övrigt.

Vid själva **utformningen av planförslaget** studerar och reglerar de detaljer för väg- eller järnvägsanläggningens utformning, tekniska lösningar, miljöskyddsåtgärder med mera som behövs för att klarlägga markbehoven. Under planeringsprocessen har Trafikverket rätt att få tillträde till fastigheter för att **genomföra förberedande mätningar och undersökningar** av till exempel arkeologi och markförhållanden i och intill den planerade sträckningen. Markägaren ska informeras i förväg och ersättning betalas om det skulle uppstå skador. När vägens eller järnvägens sträckning har klarlagts upprättas slutligen en väg- eller järnvägsplan där det bl.a. anges vilken mark som behöver tas i anspråk.

Efter att väg- eller järnvägsplanen anses vara upprättad och färdig inleds **granskningsfasen**. Planförslaget ska ha kostnadsberäknats och bedömts utifrån stads- och landskapsbild och natur- och kulturvärden, och länsstyrelsen ska ha godkänt MKB:n i de fall då en sådan krävs. Väg- eller järnvägsplanen har då status **granskningshandling**, det vill säga ett färdigt planförslag samt en slutlig samrådsredogörelse. Såväl väg- eller järnvägsplanen inklusive samrådsredogörelsen som miljöbeskrivningen eller MKB ska granskas. Trafikverket, eller den som avser att bygga väg eller järnväg, ska genom en kungörelse informera om möjligheten till granskning.

Efter granskningen ska byggansvarig (Trafikverket) sammanställa och kommentera alla skriftliga granskningssynpunkter i ett **granskningsutlåtande**. Granskningsutlåtandet ska bifogas väg- eller järnvägsplanen inför länsstyrelsens yttrande. I vissa fall kan granskningsutlåtanden innebära att det blir aktuellt med en ändring av planen. Vid större ändringar görs en förnyad granskning av det reviderade förslaget. Kungjord väg- eller järnvägsplan, kompletterad med MKB, samrådsredogörelse och granskningsutlåtande, sänds **till länsstyrelsen för yttrande**. Även regeringens beslut om tillåtlighet ska bifogas där detta är aktuellt.

I det avslutande processteget begärs **fastställelse av planen hos Trafikverket**. Inom Trafikverket är det regionkontoret som gör detta. De handlingar som lämnas för fastställelseprövning benämns **fastställelsehandling**. I samband med begäran om fastställelseprövning ska kommunikation ske, dvs. den som är part i ärendet ska underrättats och få tillfälle att lämna synpunkter. Kommunikationstiden är

normalt tre veckor. Om länsstyrelsen har tillstyrkt planen och om projektet har tillräcklig aktualitet, ska Trafikverket pröva frågan om att fastställa planen. Det är Trafikverkets centrala funktion Juridik och planprovning som gör detta. Om Trafikverket och en länsstyrelse har olika uppfattning ska Trafikverket överlämna frågan om att fastställa planen till regeringen. Ett beslut att fastställa en järnvägsplan upphör att gälla fem år efter det år då beslutet fick laga kraft om inte järnvägsbygget har påbörjats. För en vägplan gäller att ett beslut upphör att gälla fem år efter det år då beslutet fick laga kraft om inte vägens sträckning blivit tydligt utmärkt på marken och vägbygget har påbörjats.

Trafikverkets beslut att fastställa en väg- eller järnvägsplan får **överklagas till regeringen**. Trafikverket gör alltid en kungörelsedelgivning av fastställelsebeslutet. Överklagandetiden är tre veckor och börjar löpa två veckor efter det att beslutet om kungörelsedelgivning har tagits. Den som beslutet angår har rätt att överklaga, vilket regleras i förvaltningslagen, liksom sådan ideell förening eller annan juridisk person som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken.

När en vägplan eller järnvägsplan fått laga kraft kan byggandet starta omedelbart och Trafikverket har då **rätt att förvärva mark** som behövs för vägen eller järnvägen. För en väg sker det genom så kallad vägrätt, som kan sägas vara en i tiden obegränsad nyttjanderätt. Någon förändring av fastighetsindelningen sker därför inte. Vägrätten innefattar rätt för väghållaren att dels bestämma över markens användning under den tid som vägrätten består, dels tillgodogöra sig grus eller liknande som finns inom vägområdet. För en järnväg förvärvar Trafikverket normalt marken med äganderätt eller servitut. Fastighetsägaren har också rätt att få mark förvärvad när planen har blivit fastställd. Det gäller både väg och järnväg. I båda fallen kan dessutom mark tas i anspråk med tillfällig nyttjanderätt under byggnadstiden.

Reglerna om ersättning finns i väglagen respektive lagen om byggande av järnväg. Båda lagarna hänvisar till expropriationslagens ersättningsregler, vilket innebär att ersättningsreglerna för väg och järnväg motsvarar varandra. Samma regler tillämpas vid frivilliga överenskommelser. Vid inlösen av en fastighet ska ersättningen motsvara fastighetens marknadsvärde plus 25 procent. Om det gäller en del av en fastighet ges ersättning för minskningen av marknadsvärdet plus 25 procent.

Trafikverket försöker i så stor utsträckning som möjligt att lösa ersättningsfrågorna på frivillig väg. Man kommer också överens med markägarna om ersättningar i de allra flesta fall. Etablerade normer eller värderingsmetoder när det gäller att bestämma ersättning för intrång på jord- och skogsbruksfastigheter används. Tillträde får ske omedelbart när arbetsplanen har vunnit laga kraft. Tillträde sker

alltså innan ersättningen är bestämd genom avtal eller, i undantagsfallen, beslutad av domstol.

Vid **tvist om ersättningen** för vägrätt är det mark- och miljödomstolen som avgör denna. Både Trafikverket och fastighetsägaren kan ansöka om att få ersättningsfrågan prövad. Vid järnvägsbyggande är det normalt genom en lantmäteriförrättning som Trafikverket får tillgång till mark enligt en fastställd järnvägsplan. Om en frivillig förhandling inte resulterar i någon överenskommelse beslutar lantmätaren om ersättning vid lantmäteriförrättningen. Även detta beslut kan överklagas till mark- och miljödomstolen.

Bilaga 2: Lagar

Väglagen (1971:948) (VL) reglerar möjligheterna att anlägga allmänna vägar med vägrätt och vägområdets avgränsning. Den reglerar också förutsättningarna för tillfälligt upplåtande av mark för vägändamål. Vägrätt innebär rätt att använda mark eller annat utrymme som behövs för vägen, trots att någon annan äger fastigheten. Vid byggande av väg ska vägen enligt VL få ett läge och utförande som gynnar ändamålet med minsta intrång, olägenhet och kostnad. Detta innebär att det är det minst ogynnsamma alternativet som ska väljas. Det ställs därmed inte något kvalitetskrav på lokaliseringen av det alternativ som väljs, exempelvis jämfört med plan- och bygglagen och miljöbalken som säger att marken även ska vara lämplig för ändamålet.

Enligt väglagen ska vissa typer av tillstånd sökas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen beslutar även om betydande miljöpåverkan i vägplaner och järnvägsplaner samt godkänner miljökonsekvensbeskrivningar.

Lag om byggande av järnväg (1995:1649) (LBJ) reglerar byggande av spåranläggning för järnvägstrafik. Lagen tillämpas även på tunnelbana och spårväg. Vid planläggning och byggande av järnväg ska järnvägen få ett läge och utförande som gynnar ändamålet med minsta intrång, olägenhet och kostnad. Detta innebär att det är det minst ogynnsamma alternativet som ska väljas. Hänsyn ska tas till både enskilda och allmänna intressen. Det ställs inte något kvalitetskrav på det alternativ som väljs, vilket kan jämföras med exempelvis PBL och MB, som säger att marken ska vara lämplig. En järnvägsplan ska dock utformas så att de fördelar som vinnns överväger olägenheterna. Planen ska innehålla de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som behövs för att förebygga störningar. I lagen sägs att järnvägen inte får byggas så att det motverkar syftet med skyddsföreskrifter eller andra bestämmelser för användning av bebyggelse, mark eller vatten. På mark som är järnvägsmark får man inte utan tillstånd från Trafikverket uppföra byggnader eller anläggningar som väsentligt försvårar användandet av järnvägen. Till skillnad mot väglagen sträcker sig inte denna

begränsning av byggande utanför den mark som avsatts som järnvägsmark enligt järnvägsplan. Möjligheten att reglera järnvägstrafiken på samma sätt som vägtrafiken för att reducera störningar för omgivningen är mycket begränsad. (Infrastrukturrelaterade skyddsavstånd, 2010:088.)

Bilaga 3: Referenser

Rapporter

Norell, Leif, Markåtkomst och ersättning för vägar, järnvägar och kraftledningar i Norden, Lantmäteriverket, LMV-rapport 2007:13

SATSA delprojekt "Effektiva planeringsprocesser", Jon Hansson, (Projektledare), Effektiva planeringsprocesser för transportinfrastruktur, verktyg För samverkan - en idéskrift, Länsstyrelsen Stockholms län, Trafikverket m.fl., december 2011

Sonder, Nätutvecklingsprocessen för utbyggnad av region- och transmissionsnät, Kartläggning och nulägesanalys av nätutvecklingsprocessen för linje, 2022

Trafikverket, Transportsystemet i samhällsplaneringen Trafikverkets underlag för tillämpning av 3–5 kap. miljöbalken och av plan- och bygglagen, Publikationsnummer: 2020:078, 2020-08-27

Trafikverket i samarbete med Boverket och Sveriges kommuner och landsting, Åtgärdsvalsstudier – nytt steg i planering av transportlösningar, Publikationsnummer 2015:171, november 2015

Widegren Karin, Ledtider för elnätsutbyggnad – Internationella erfarenheter, En rapport framtagen på uppdrag av Energimarknadsinspektionen, Widegren Energy AB, 23,11 2022

Trafikverkets informationsbroschyrer

- Nya vägar och järnvägar – Så här planerar vi, Utgåva 2, mars 3
- Vad händer när en väg eller järnväg byggs?, mars 2013
- Väg eller järnväg på min mark – Hur får jag ersättning?, utgåva 4, nov 2020

Webbsidor

Svenska kraftnät, Systemutvecklingsplan
<https://www.svk.se/systemutvecklingsplan>

Trafikverket, Övergripande information om planeringsprocessen
<https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/planlaggningsprocessen/>

Trafikverket, exempel på projektsida, Norr Botniabanan

https://www.trafikverket.se/vara-projekt/projekt-som-stracker-sig-over-fler-lan/norrbotniabanan/#byggdagbok_umeadava

Intervjuer

- Intervju med företrädare för Göteborgs Stads Exploateringsförvaltning
- Intervju med företrädare för Kommunstyrelseförvaltningen och Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, Oxelösunds kommun

Bilaga 3 Nationella utredningar som berör nätutvecklingsprocessen

Se separat dokument.

<https://ei.se/4.43e19b9d18779705cf77d55.html>

Bilaga 4 Bruttolista åtgärder

Inom regeringsuppdraget har Sweco, på uppdrag av Ei, hjälpt till att samla in och sammanställa åtgärdsförslag, som syftar till att minska ledtiderna i tillståndsprocessen. Åtgärdsförslagen har lämnats av berörda myndigheter, ett urval av nätägare och företag. Åtgärdsförslagen listats i tabellen nedan och är sorterade utifrån respektive steg i nätutvecklingsprocessen. Flera av åtgärderna som tagits fram av de olika aktörerna liknade varandra eller behandlade samma sorts problematik. De åtgärder som beskrev samma åtgärd eller berörde samma problematik sattes därför samman.

1 Nätutredning

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
1.1	<ul style="list-style-type: none">• Tidiga dialoger med länsstyrelsen och kommuner underlättar för planering inom den egna organisationen inför kommande projekt. Kan lyfta en del frågor tidigt i processen med bland annat kunskapsunderlagsmedskick med representanter från olika sakområden.• För stora och komplicerade ledningsprojekt med flera motstående intressen kan det vara bra att ha en tidig dialog med länsstyrelsen före samrådet.	Länsstyrelserna
1.2	<ul style="list-style-type: none">• Utredningen om nätutbyggnad tar lång tid, struktur/tidplan är otydlig.• Pågående arbete med nätutvecklingsplaner.• Nätägarna bör utreda snabbare om en ledning ska byggas eller inte.• Det krävs en tydligare tidsplan för att alla parter ska jobba mot samma mål.	Nätägare
1.3	<ul style="list-style-type: none">• Nätägaren behöver genomföra en gedigen lokaliseringsprocess för att planera sträckningen för att undvika så många intressekonflikter som möjligt.• Nyttja länsstyrelsens och statens underlag tidigt i processen. Planeringskatalogen, geoportalen, artportalen, fornsök etc.• Nätägarna kanske skulle kunna vara mer hjälpta med mer datorstöd.	Nätägare

2 Samråd & Ansökan

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
2.1	<ul style="list-style-type: none"> • Ett tidigt myndighetssamråd hålls med berörd nätägare och myndigheter som är involverade i nätutvecklingsprocessen. (T.ex. har Svenska kraftnät provat att genomföra flera myndighetssamråd innan vanliga samrådet). Om detta ska ske behöver Ei:s roll tydliggöras. Kanske ska det vara som för länsstyrelsen med en rådgivande del och en beslutande del. Det blir viktigt att vara noga med vilken roll Ei tar i samrådet. Enbart peka på vilka typer av utredningar som typiskt sett behövs, etc. • Att t.ex. Ei är med på samråd får inte betyda att Ei inte får ändra sig kring saker när väl ansökan är inne hos Ei. • Om Ei ska vara involverade tidigt i processen så är det bästa utanför det vanliga samrådet. Utan markägare och fastighetsägare. • Få med Ei tidigare i processen. • Har Lantmäteriet svårt att uttala sig redan i samråd baserat på den detaljnivå gällande intrång i fastigheter som samrådsunderlaget har? Deras roll kanske handlar om att yttra sig mer generellt över fastighetsägarnas synpunkter i samrådet, vad som är praxis. Å andra sidan kanske nätägarna har bra koll på det. • Får Ei som beslutsfattare vara med och påverka? Samma handläggare som är med i samråd är inte den som föredrar ärendet lägre fram? 	Ei
2.2	<ul style="list-style-type: none"> • Länsstyrelserna bör säkerställa att prövningar sker på en gemensam grund och basis. Att länsstyrelsen inte kommer med ny info i Ei:s remiss. Tydligare riktlinjer hur länsstyrelsen ska utreda inför samrådssvar. • Länsstyrelsen beslutar om behov av inventering, Ei kan inte begära att inventering krävs om länsstyrelsen inte tycker det. • Samordna svaren från länsstyrelsen där helheten tydliggörs. • Länsstyrelsegemensam vägledning kring kunskapsunderlag krävs. Vägledningen kan röra till exempel inventeringsbehov och utförande. • Samsyn på länsstyrelserna för att slippa en dubbelprövning av 12:6-samråd. Tydligt uttala en tolkning om behovet av 12:6-samråd efter en koncessionsprövning. • Tydliggörande (likt Plan- och bygglagen) – Vilka sakområden förväntas länsstyrelsen ge sin syn kring. • Tidigare och bättre samordning mellan berörda myndigheter. Tydliga kravställningar som är tydligt motiverade och som endast varierar över tid till följd av förändrad rättspraxis eller lagändring. 	Länsstyrelserna
2.3	<ul style="list-style-type: none"> • Ta fram vägledning kring vad som behöver utredas och inventeras i olika typer av områden, naturtyper, för olika typer av ledningar osv. Dessa ska nätägare ha när de påbörjar ett ledningsprojekt och ska tillhandahållas av Ei. • Arbeta in effektiv hantering av frågor som rör arter och vad som behövs i en ansökan. Länsstyrelsen ser till att förmedla all information kring känsliga arter och områden redan vid samråd. 	Länsstyrelserna

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
2.4	<ul style="list-style-type: none"> Den nya lagen om konsultationsordning för det samiska folket innebär att en ny process måste implementeras hos Ei. Konsultation ska ske med Sametinget om de vill ha det. Detta täcks inte in i samtal innan remiss. Ei arbetar med att ta fram formerna för konsultationerna och implementera lagstiftningen i tillståndsprocessen och så att det ska påverka ledtiderna så lite som möjligt 	Ei
2.5	<ul style="list-style-type: none"> Väl genomförda samråd kan leda till att konsultationen går snabbare och blir mindre omfattande än vad den blir om det funnits brister i samrådet och begäran om konsultation kanske minimeras. 	Nätägare
2.6	<ul style="list-style-type: none"> Tydliggöra, kravställa och kommunicera vilket underlag som krävs vid ett kompletterande samråd. Bör tas fram tillsammans med nätägare. 	Länsstyrelserna
2.7	<ul style="list-style-type: none"> Tydliggörande om eventuella följdprövningar tidigt i processen. 	Länsstyrelserna
2.8	<ul style="list-style-type: none"> Inventeringar bör ske tidigt i processen (Ligger på nätägaren, länsstyrelsen kan påtala detta om den ser brister, alternativt positiva kring att processer ska dra igång tidigt och parallellt, artskydd och Natura 2000 främst). Nätägare måste planera inventeringar och utredningar så att de görs vid rätt tid och tillräckligt många gånger för att kunna användas vid bedömningar av påverkan. Nätägare bör redovisa en tidsplanering för inventeringar och utredningar i samrådet. Inventeringar kan behöva göras under olika tider på året beroende på vad det är man letar efter, vissa inventeringar behöver göras flera gånger för att få med de mellanårsvariationer som ibland kan vara ganska stora, t ex för fåglar. 	Nätägare
2.9	<ul style="list-style-type: none"> Prioritera undersökningar/utredningar som inte kräver fältbesök underlättar totala ledtiden om de görs tidigt i processen (Kan finnas risk om det visar sig att något alternativ väljs bort). Om möjligt att jobba på flera alternativ parallellt. 	Nätägare
2.10	<ul style="list-style-type: none"> Beställar-/nätägarförhållande bör klargöras och tydliggöra rollerna för inblandade parter i processen från början. Formell motpart i samråd och BMP är enbart nätägaren eller dennes ombud. 	Nätägare
2.11	<ul style="list-style-type: none"> Marktillträde och kommunikation (nätägare med berörda sakägare). Klargöra rutiner kring markåtkomst för undersökningar. I samband med/under samrådsprocessen för en ny ledning så ställer länsstyrelsen ofta krav på att olika typer av utredningar/inventeringar ska genomföras i fält. I samband med att de ställer dessa krav så borde de även ge nätägaren rätt till/tillstånd för att utföra dessa utredningar i fält. Länsstyrelsen ger rätt till/tillstånd för projektering och inventering i fält (okulär) i samband med samråd. Detta inkluderar även rätten att få färdas med personbil på enskilda vägar. Ei behöver hitta ett snabbt och effektivt sätt att hantera frågor om tillträde till mark för undersökningar. 	Nätägare, Länsstyrelserna, Ei

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
2.12	<ul style="list-style-type: none"> • För stora komplicerade ledningsprojekt med flera motstående intressen kan det vara bra att ha en dialog med länsstyrelsen före samrådet, men det ska inte göras i alla typer av ledningsärenden. • Dialog mellan nätägare och länsstyrelsen innan samråd där länsstyrelsen är rådgivande under processen för att stämma av omfattning på alternativutredning, förordat alternativ, inventeringsbehov etc. • Vid rennäringsintresse och BMP bör kanske länsstyrelsen efterfråga expertis från länsstyrelserna i Jämtland, Västerbotten och Norrbotten. • Länsstyrelsen skulle kunna vara mer rådgivande, bättre dialog mellan länsstyrelsen och nätägare. 	Länsstyrelserna
2.13	<ul style="list-style-type: none"> • Ei har en tät dialog med nätägaren vid komplexa ärenden som sker så fort en fråga dyker upp för att minska behov av kompletteringar. Kanske inte heller behöver dokumenteras. 	Ei
2.14	<ul style="list-style-type: none"> • Kulturvärdesinventering (etapp 1) samt arkeologisk utgrävning (etapp 2) handlas upp och hanteras av nätägaren i stället för länsstyrelsen 	Nätägare
2.15	<ul style="list-style-type: none"> • Försvarsmakten måste utse någon samrådspartner med mandat. Regering bör ge Försvarsmakten i uppdrag att delta och möjliggöra för nätägarna att komma fram i Norrbotten. • Få med länsstyrelsen och Försvarsmakten på samma möte. 	Försvarsmakten
2.16	<ul style="list-style-type: none"> • Teknikval: Tydliggör när det är givet att utreda både luft- och markkabel och när det inte är givet. Exempel är att Norge har gjort så. Finns kopplingar till Klimatråtsutredningen och Elektrifieringsstrategin. • Förhandsbesked av något slag från Ei i tidigt skede (inför samråd) om att ledningen (145 kV) lämpligast byggs i luft. • Utred möjligheten att införa förval på teknik för högre spänningsnivåer. Teknikval, luftledning mot markkabel. • Nätägaren behöver inte presentera alla olika teknikval (både luftledning och markkabel) i ansökan när det är uppenbart att markkabel inte är ett alternativ. Då presenteras alternativet endast i inledningen i samrådet. • Ei skulle kunna vägleda nätägarna mer kring alternativredovisning. • För att Ei ska kunna ha bra beslutsunderlag kanske man behöver ta in en konsult som jobbar fram ett beslutsunderlag. • Om svaret på teknikutförande ska vara löst vid samråd så ska det vara löst baserat på de tekniska delarna, inte miljöperspektivet. Miljöperspektivet ska hanteras när ansökan kommer in till Ei. Om detta ska gå att tydliggöra behövs troligen författningsförslag. 	Ei
2.17	<ul style="list-style-type: none"> • Ärendehantering hos länsstyrelsen: För att få en tydlig röd tråd och samlad hantering under hela tillståndsprocessen borde det vara ett och samma ärendenummer under processen samt att det kan tas ut i tidigt skede när tidig dialogen inleds. 	Länsstyrelserna

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
2.18	<ul style="list-style-type: none"> Genomföra dialogmöte med länsstyrelsen och kommuner efter inkommit yttrande under samrådet. Gå igenom de huvudsakliga synpunkterna, få det presenterat muntligt, möjlighet till dialog. Få ökad förståelse för varandra. 	Länsstyrelserna
2.19	<ul style="list-style-type: none"> Projektinformation på Ei:s hemsida. Berörda markägare kan följa projektets framdrift samt kan via formulär skicka in eventuella frågor. Handlingar såsom samrådsredogörelsen läggs ut på denna sida. 	Ei
2.20	<ul style="list-style-type: none"> Nätägarna utreder dispenser³ innan/medan ansökan skickas till Ei/handläggs av Ei. Länsstyrelsen behöver vara involverad och göra den bedömningen innan ansökan kommer till Ei. Åtgärden kräver troligen lagstiftning för att det ska vara tydligt och att nätbolagen ska våga göra parallellt arbete. Ett alternativ är att det är utrett tills Ei skickar ansökan på remiss. Nätägarna ser till att vissa tillstånd är utredda och godkända innan ansökan kommer in till Ei. Länsstyrelsen behöver vara involverad och göra den bedömningen innan ansökan kommer till Ei. Kan det vara bra att använda åtgärden på ställen där sträckningen framför allt är låst på grund av områden som kräver tillstånd? Det finns ett värde i att få dispenser godkända innan ansökan skickas till Ei. När Ei har fattat beslut så är ju sträckan ganska självklar och dispenser kanske oftast ges då. Det kan ibland upplevas som lite för sent att komma och söka dispenser efter att sträckan ändå är satt, det kanske ska få styra i större utsträckning? Dispenser och tillstånd som eventuellt ska sökas behöver samordnas. 	Nätägare
2.21	<ul style="list-style-type: none"> Ei och länsstyrelserna pratar ihop sig tidigt i processen för att klargöra vad som krävs i ansökan. Det kanske kräver att man tydliggör länsstyrelsens roll i regleringsbrev eller liknande. Det kan även behövas en formell struktur för det på något sätt så att det inte blir olika beroende på länsstyrelse. Ei och länsstyrelsen har en tidig dialog ungefär i samrådsstadiet för att reda ut vad som kommer krävas från nätägaren. Direktkontakt mellan handläggare på Ei och länsstyrelsen. 	Ei
2.22	<ul style="list-style-type: none"> Tydliggöra för sakägare vart och när de faktiskt har möjlighet att påverka och ha synpunkter. Exempelvis är det ju sällan någon idé att överklaga teknikvalet när ärendet är hos Lantmäteriet. Tydliggörande handlar också om att många markägare inte förstår varför de ska yttra sig igen vid remiss när de sagt något i samråd. Delgivning av beslut genomförs på ett tidseffektivt sätt och endast när det är nödvändigt. Nätägaren tydliggör i samrådsinbjudan (brevet) de frågor nätägaren förvänta att få svar på (t.ex. om huruvida planerade skyddsåtgärder är väl valda). Tydliggör att nätbolagen förväntar att representanter från olika sakområden ska medverka i yttrandet. Nätägaren bygger rimliga förväntningar hos sakägarna/intressenterna vid samråd. 	Ei

³ Ex. på dispenser är naturreservat, nationalparker, naturminnen, biotopskyddsområde, djur- och växtskyddsområde, vattenskyddsområde.

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
2.23	<ul style="list-style-type: none"> • Genom hela nätutvecklingsprocessen använda personnummer i större utsträckning för att underlätta och effektivisera. Exempelvis använda personnummer på markägare i ansökan. Då kan samrådsinbjudan och delgivning ske via exempelvis Mina meddelande i Kivra eller levereras till folkbokföringsadressen. Myndigheter behöver få i uppdrag från regeringen att använda personnummer i större utsträckning. • När lagen ändrades i augusti 2021 hade man föreslagit att göra som i Plan- och bygglagen. Där kungörelsen innebär delgivning, så blev det inte. • Kan underlätta om det i lag tydliggörs att nätägare får använda personnummer utan att få problem med GDPR. 	Ei
2.24	<ul style="list-style-type: none"> • Harmonisera benämning av olika begrepp. Exempelvis använda samma standard vid benämning av spänning. Exempelvis verkar betydelsen av "sakägare" vara olika beroende på instans. • Ett alternativ vore att bara kräva in konstruktionsspänning om det planeras att använda en annan än den som rekommenderas i standarden. Om inget annat har angetts kan man då utgå från standarden. 	Ei
2.25	<ul style="list-style-type: none"> • Få nätägare att alltid använda Ei:s digitala verktyg DINKEL när koncessionsansökan skickas in. Föreskriva att ansökan ska lämnas in via DINKEL. • Genomföra en workshop om DINKEL. 	Ei
2.26.	<ul style="list-style-type: none"> • Göra beskrivning av vad ansökan ska innehålla mer pedagogisk att förstå samt förtydliga att Ei efter en inlämnad ansökan som uppfyller formella regler kan ställa de frågor som Ei behöver få svar på för att kunna göra bedömningen enligt miljöbalken. Detta för att minimera behov av kompletteringsrundor. 	Ei
2.27	<ul style="list-style-type: none"> • Nätägare är tydligare med vilket stöd de behöver för att veta vilket underlag som ska skickas in till Ei och hur upphandling ska hanteras bäst. 	Nätägare
2.28	<ul style="list-style-type: none"> • Nätägarna tar reda på allt de behöver för att undvika överklaganden senare i processen för att minska risk för överklaganden senare i processen. 	Nätägare
2.29	<ul style="list-style-type: none"> • Förundersökningstillstånd för markundersökningar i ett tidigt skede, t.ex. Ei handlägger och beslutar om rätt att markundersöka innan koncessionsbeslut. Jfr åtgärd 2.11. 	Ei

3 Prövning av nätkoncession för linje

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
3.1	<ul style="list-style-type: none"> Behov av effektivare hantering av kommunernas remissrundor. Ett förslag att lösa detta på är att skicka remisser enligt årshjul som kommunerna arbetar utifrån. Om remisserna skickas ut samma vecka i flera ärenden med samma svarstid (samma datum) så blir det lättare och effektivare för både Ei och kommunerna. Exempelvis skickas remisser ut första veckan varje månad för att ha sista svarsdag om 8-12 veckor, samma svarsdag för alla remisserna som skickas den månaden. Alla remisser som kommer ut i januari har samma svarstid i mars och alla remisser i februari har samma svarstid i april. Det kanske gör att kommunerna kan planera lättare och också bevaka om de har missat att svara på någon remiss. På ei.se borde man kunna få upp remisser med start/svar JANUARI, FEBRUARI, MARS osv. och kunna sortera på kommun. Kan kommunernas del i remiss snabbas på genom att kolla med kommunerna hur de ställer sig till ledningen i ett tidigare skede. Idag kan anstånden för remisstiden bli långa på grund av att kommunerna styrs av deras sammanträden. 	Ei
3.2	<ul style="list-style-type: none"> Det är lång tid för prövning av ändringar enligt 2 kap. 28 § ellagen. Förslag är att hantera ändringar enligt 2 kap. 28 § ellagen lika fort ansökan om förhandsmedgivande enligt 2 kap. 8 §. 	Ei
3.3	<ul style="list-style-type: none"> Generellt långa tider eftersom ärenden är liggandes utan hantering. Gäller både innan ett ärende påbörjats och mellan att remissen är avslutad och Ei skickar ut yttrande för bemötande. Minimera tiden där ärenden ligger obehandlade. Tidsatt handläggning. 	Ei
3.4	<ul style="list-style-type: none"> Inför systemperspektiv som en del av helhetsbedömningen. Prövningen vid en koncessionsansökan görs endast utifrån den enskilda ledningen, hänsyn tas inte till helhets- eller systemperspektiv vilket för nätägaren är viktigt för att kunna planera och bygga ett långsiktigt hållbart nät. I prövningen av en ledning väger varje enskilt lokalt intresse tungt och ingen hänsyn tas i bedömningen till de positiva effekter som ledningen avser leda till, t ex. klimatnytta, samhällsutveckling etc. Detta gäller flera myndigheter såsom länsstyrelsen och Ei samt kommuner. Prövningen vid en koncessionsansökan görs endast utifrån lokal påverkan på naturvärden och inte utifrån länsstyrelsens hela uppdrag. Hänsyn tas inte till helhetsperspektivet att en långsiktigt hållbar nätutbyggnad möjliggör den gröna omställningen och uppfyllandet av klimatmålen. Länsstyrelsen väger inte in andra statliga intressens påverkan för planeringen av nätutbyggnaden, t.ex. Försvarsmaktens och Trafikverkets intressen. Översyn av nuvarande prövningsordning för nätkoncession när det gäller både prövande myndighet och prövningens omfattning. Att för transmissionsnätet förändra koncessionsprövningen så att den i större utsträckning fokuserar på åtgärder som har en sammanhängande betydelse för systemet genom att de samverkar för att uppnå syftet med förstärkningarna. En sådan koncessionsprövning skulle kunna avse ett antal ledningar utifrån vad nätägaren bedömer ha sammanhängande betydelse, dvs. i vissa fall en eller två ledningar och i andra fall mer omfattande omstruktureringar. 	Ei

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
3.5	<ul style="list-style-type: none"> • Förutsättningarna kring vad som krävs för att få en koncessionsansökan godkänd är inte tillräckligt tydliga då kraven höjs och detaljnivån skärps löpande. Tydligare krav och vägledning redan från start. Tydliga kravställningar som är tydligt motiverade och som endast varierar över tid till följd av förändrad rättspraxis eller lagändring. • Risker vid förkortade svarstider hos länsstyrelsen. Med för kort tid för bedömning riskerar vissa frågor att missas vid internremittering vilket kan få följder senare i processen som drar ut än mer på totala tiden – exempelvis behov av omfallsplanering och nya ledningsalternativ. Att naturvårdsverket tydliggör vägledning om specifika miljöbedömningar och särskilt riktar mot elektrifieringsstrategin (vägledning mot såväl länsstyrelsen som nätägare). 	Ei
3.6	<ul style="list-style-type: none"> • Utredda ett antal brister i ellagen som påverkar tillståndprocessernas effektivitet såsom att en liten ändring invid en station följer samma process som en ny koncession och att rättsskydd saknas. 	Ei
3.7	<ul style="list-style-type: none"> • Harmonisera det kartmaterial som används genom hela nätutvecklingsprocessen. Exempelvis vid Ei:s remisser efterfrågas tydligare kartor. En fundering kopplat till denna åtgärd är att eftersom exempelvis Ei och Lantmäteriet beslutar om olika saker och på olika detaljgrader så behöver kartorna vara olika. Exakta stolplaceringar kommer senare i processen, vilken kan vara en anledning till att det är bra att kartorna inte är harmoniserade. • Kan osäkerheterna för mottagaren vid remiss tas bort genom att ha ett tydligare brev vid remiss om att Ei begär kartor i skala 1:50 000? • Påbörja viss utredning innan koncession med stöd av 17 § ledningsrättslagen (t.ex. framtagande fastighetsförteckning och utkast till karta samt att få ledningsägare att ansöka om åtgärder innan förrättning t.ex. fastighetsbestämning). • Tydliggör vad som krävs för medgivande enligt 17 § ledningsrättslagen. • Ärenden kring ledningsrätt tas inte upp för prövning om inte giltigt koncessionsbeslut finns. 	Lantmäteriet
3.8	<ul style="list-style-type: none"> • Ledningsgators värden för biodiversitet bör utredas och nyttjas 	Ei
3.9	<ul style="list-style-type: none"> • Prioritera klimatnytta, ge förtur för detta. 	Ei
3.10	<ul style="list-style-type: none"> • Inför Kortare ledtider på fler projekt. 	Ei
3.11	<ul style="list-style-type: none"> • Bekräftelse på inkomna yttranden (i huvudsak via mailsvar) med hänvisning till nätägares bemötande i samrådsredogörelsen som läggs upp på projektsidan på hemsidan. Ei bör skicka över alla inkomna yttranden när remisstiden gått ut och samtidigt informera om någon part begärt anstånd. 	Ei
3.12	<ul style="list-style-type: none"> • Onödigt många blir involverade i samråd. • Förslag att Lantmäteriets fastighetsägarförteckning används av Ei vid remiss och att Lantmäteriet flyttar sin uppgift att ta fram förteckningar sent i processen till innan ansökan skickas till Ei. 	Ei

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
3.13	<ul style="list-style-type: none"> • Parallellställa koncessionsprocessen och ledningsrätt i större utsträckning. Skulle kunna övergå att detta är huvudregeln alltid och på så sätt skapa större förståelse hos markägare? Genom att parallellställa det mer kanske det även ger ett tydligare forum för markägare att diskutera specifika detaljfrågor om deras mark som Ei inte kan svara på. • Påbörja viss utredning av ledningsrätt innan koncession med stöd av 17 § ledningsrättslagen (t.ex. framtagande fastighetsförteckning och utkast till karta samt att få ledningsägare att ansöka om åtgärder innan förrättning t.ex fastighetsbestämning). • Påbörja ledningsrättsprocess parallellt med koncessionsansökans handläggning och eventuell överklagan, t.ex. påbörjad ledningsrättsprocess innan Ei fattat beslut om koncession alternativt direkt efter Ei:s beslut men innan beslutet vunnit laga kraft. 	Ei
3.14	<ul style="list-style-type: none"> • Att myndigheternas ansvar tydliggörs med avseende vilken information vilken myndighet kräver in. I vissa fall kräver Ei in information som en annan myndighet/instans behöver senare i processen. Exempelvis begär Ei idag in uppgifter om teknik som Elsäkerhetsverket behöver för att göra sin bedömning. Viss information behöver Ei för att anse att ansökan är komplett. Däremot är viss komplettering enbart materiell och inte formell, därmed kanske det kan tas parallellt med att ansökan är ute på remiss? • Det behöver tydliggöras mer i vad som är formella krav och vad som är materiella krav. 	Ei
3.15	<ul style="list-style-type: none"> • Om kompletteringar har gjorts och nya bilagor har skickats in från nätägare som innehåller ny information blir plötsligt MKB fel. Det är missvisande för de som får materialet i remissen. Lösning kan vara att Ei kräver in uppdaterad MKB efter att ny info inkommit från nätägaren. Ei måste pröva enligt miljöbalken så viss komplettering kring miljöpåverkan behövs. • Länsstyrelsen och Ei harmoniserar sin process så att man gör en likartad bedömning om BMP oavsett var det är någonstans. • Ei:s prövning av liten MKB ska generellt inte behövas ställas inför samma kompletteringskrav som en "stor MKB". • Alla möjliga miljöeffekter i 6 kap. 2 § miljöbalken är inte väsentliga miljöeffekter i det enskilda fallet som en liten MKB ska innehålla. Viktigt är att göra skillnad på formella och materiella kompletteringar. • Tydliggöra i samrådsunderlag och MKB, genom eget avsnitt, om ytterligare tillstånd enligt miljöbalken kommer krävas. • Att Ei och länsstyrelsen ska ha en likartad bedömning om BMP kanske kan skapas innan samråd vid ex. myndighetssamråd. Ei begär in mer och mer underlag i ansökningar kring flera olika ämnesområden än vad som kan anses nödvändigt. Dialog mellan Ei, länsstyrelse och kommun för att skapa samsyn om allt ovan och beviljande av tillstånd/dispenser. Om något ytterligare underlag krävs inför de ansökningarna. 	Ei
3.16	<ul style="list-style-type: none"> • Utredning behövs för att få vägledning i magnetfältfrågan. Finns kopplingar till klimaträttutredningen. 	Ei

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
3.17	<ul style="list-style-type: none"> • Sätta i gång tillståndsprocessen utan att investeringsbeslutet formellt är taget likt "Fingrid" även om de har avsatt mark för transmissionsnät eller att nätägare åtar sig andra åtgärder som inte måste vänta på koncessionsbeslut exempelvis att upphandla entreprenad. • Få nätägarna att ta större risker och exempelvis upphandla entreprenad tidigt då Ei bara underkänt en handfull ärenden de senaste åren. 	Nätägare
3.18	<ul style="list-style-type: none"> • Tydliggörande mellan miljöprövning och lämplighetsprövning. Tydliggöra vad Ei ska bedöma när ansökan kommer in och vad som redan är utrett. • Förenkla förståelsen av vad Ei ska pröva. 	Ei
3.19	<ul style="list-style-type: none"> • Ei beslutar om förtida tillträde till mark för undersökning. Ei beslutar enligt 2 kap 57 § ellagen att en undersökning får påbörjas innan beslut om tillträde har vunnit laga kraft 	Ei
3.20	<ul style="list-style-type: none"> • Effektivisera Ei:s hantering av artskyddsfrågor genom att kunniga handläggare med spetskompetens går in direkt i inkommen handling och granskar detta. 	Ei
3.21	<ul style="list-style-type: none"> • "Enkla" ärenden tar lika lång tid som mer komplicerade ärenden och det finns behov för en snabbare prövningsprocess. Alternativ hantering för att hantera enklare ärenden snabbare, t.ex. olika spår för ärenden med BMP eller inte BMP. • Justera vilka typer av ledningar som alltid ska vara BMP. Att det är fler än de som är över 15 km och 220 kV som står i miljöbedömningsförordningen idag. • Använda mer exempel där BMP alltid kan antas för att snabba på processen. • Sätta en maxtid till 4 veckor för beslut om BMP. 	Ei
3.22	<ul style="list-style-type: none"> • Förenklad remiss vid mindre ändring av ledningssträckningen vid omprövning/förlängning för att minska tiden för remiss hos Ei. • Om inte BMP borde man kunna remittera enbart med kungörelse samt länsstyrelse och kommun. 	Ei
3.23	<ul style="list-style-type: none"> • Långa ledtider för mindre utlandsledningar av mindre betydelse. Förslag att Ei får ta beslut för mindre utlandsledningar av mindre betydelse, som annars har långa ledtider. Det borde inte regeringen behöva bli inblandad i. 	Ei
3.24	<ul style="list-style-type: none"> • Samordna Trafikverkets processer i samband med Ei:s remisser. 	Ei

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
3.25	<ul style="list-style-type: none"> Ei ger rätt till/tillstånd för projektering och inventering i fält (som innebär fysisk åverkan på fastigheten) i samband med inskickad koncession alternativt beviljad koncession. Efter inskickad koncession så avses detaljprojektering genomföras för att kunna fastställa mer exakt vilka ledningsåtgärder som ska vidtas. Dessa detaljprojektering innebär att man behöver borra, gräva, mäta, röja etc. – dvs. fysisk åverkan på berörd fastighet. I samband med detta kan man även behöva utreda eventuell åverkan på kulturmiljö, en så kallad arkeologisk utredning etapp/steg 2 där utgrävningar etc. behöver vidtas. För detaljprojektering likväl arkeologisk utredning etapp/steg 2 krävs tillstånd för att utföra dessa åtgärder. I samband med att koncessionsansökan skickas in alternativt beviljas kan Ei ge nätägaren tillstånd för att utföra dessa åtgärder. 	Ei
3.26	<ul style="list-style-type: none"> Otillräckligt underlag för Lantmäteriet att utreda sitt samrådsbehov: Att nätägare skickar med de tillstånd som krävs enligt koncessionsansökan och redan har sökts tillsammans med ansökan om förrättning till Lantmäteriet, då detta är nödvändigt underlag för att kunna bedöma samrådsbehov. 	Nätägare
3.27	<ul style="list-style-type: none"> Längre tider för start och slut av åtgärder i beslut från länsstyrelsen avseende dispenser och tillstånd. Länsstyrelsen sätter ofta att åtgärden (byggnationen) ska vara påbörjad inom 2 år och slutförd inom 5 år. Det blir omöjligt att hålla med nuvarande projekttider. 	Länsstyrelserna

4 Projektering, rättigheter, tillstånd, dispenser

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
4.1	<ul style="list-style-type: none"> Lantmäteriet upprättar en tjänst för att ta fram fastighetsägare som smidigt kan användas genom hela nätutvecklingsprocessen. Lantmäteriet uppdaterar informationen i fastighetsregistret, t.ex. outhämta eller delvis outhämta samfälligheter. 	Lantmäteriet
4.2	<ul style="list-style-type: none"> Lantmäteriet gör markåtkomsten. Förslaget innebär att det frivilliga markupplåtelseerna utgår och markåtkomst säkras genom ledningsrätt som är ett tvingande beslut. 	Lantmäteriet
4.3	<ul style="list-style-type: none"> Nätkoncessionsärenden får förtur i domstol och hos Lantmäteriet. 	Lantmäteriet
4.4	<ul style="list-style-type: none"> Tätare dialog mellan Lantmäteriet och nätägaren för att undvika att ledningsrättsärenden överklagas pga. att frågor inte har diskuterats igenom innan beslut. Nätägare och Lantmäteriet bör så snart som möjligt efter att handläggningen av en ledningsrättsförrättning påbörjas och inventering genomförts utbyta information gällande berörda fastighetsägare. 	Lantmäteriet
4.5	<ul style="list-style-type: none"> Möjliggöra att ärenden hålls öppna till detaljprojekteringen är klar för att ledningsrättsbeslut tas innan detaljplanering kan utföras. Nätägare kan därför behöva söka ny förrättning efter detaljprojekteringen är klar. 	Lantmäteriet

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
4.6	<ul style="list-style-type: none"> • Mer resurser till Lantmäteriet (fler handläggare) möjliggör snabbare handläggning. • Mer resurser/ökad finansiering (Se Trafikverkets ”omfattande infrastrukturinvesteringar” och Regeringens beslut om ersättning inom vissa frågor kopplade till infrastruktur, Elektrifieringsstrategin innebär troligtvis finansiering för genomförande hos länsstyrelserna. • Säkerställa resurser så att ärendena inte behöver bli liggande utan handläggning. • Samma handläggare bör följa ärendet från början till slut, så att inte flera ska behöva läsa in sig på ett ärende. • Säkerställa tillräckliga resurser hos prövande myndigheter. 	Lantmäteriet, Länsstyrelserna, Ei
4.7	<ul style="list-style-type: none"> • E-ansökan för juridiska personer inkl. möjlighet att komplettera för att minska mängden ofullständiga ledningsrättsansökningar från ledningsägaren. 	Lantmäteriet
4.8	<ul style="list-style-type: none"> • Återanvänd utredningar som gjorts i andra ärenden för att minska tiden för utredning av ledningsförrättning. 	Lantmäteriet
4.9	<ul style="list-style-type: none"> • Utveckla och enas om rutiner för internt arbetssätt för förrättningslantmätare gällande outhärdade samfälligheter och avtalsrättigheter. 	Lantmäteriet
4.10	<ul style="list-style-type: none"> • Undersöka om Ei och Lantmäteriet kan samarbeta kring sakägarförteckningarna. 	Lantmäteriet
4.11	<ul style="list-style-type: none"> • Tydliggöra tolkning när Lantmäteriet ska samråda och utveckla rutin så att förrättningslantmätare motiverar om Lantmäteriet inte ska samråda. 	Lantmäteriet
4.12	<ul style="list-style-type: none"> • Jämför intern/extern värdering: undersök vilka incitament som styr valet av värderare, samt jämför för- och nackdelar med intern/extern värderare. 	Lantmäteriet
4.13	<ul style="list-style-type: none"> • Värderingsmomentet tar lång tid: Använd enstegsprocessen i högre utsträckning: värdera före byggnation och avsluta ledningsrättsärendet. 	Lantmäteriet
4.14	<ul style="list-style-type: none"> • Värderingsmomentet tar lång tid: Lämna ansvaret för värderingen av efterföljande byggsador åt parterna att reglera. 	Lantmäteriet
4.15	<ul style="list-style-type: none"> • Utbildning i delgivning för att kompetenshöja när kungörelsedelgivning kan användas för att minska risken för att ofullständig delgivning (pga. svåra fall) blir handlägningsflaskhals. 	Lantmäteriet
4.16	<ul style="list-style-type: none"> • Kan använda stämningssman tidigare i stället för att skicka brev och ringa vid uteblivet svar. 	Lantmäteriet
4.17	<ul style="list-style-type: none"> • Villkorat kommande EU-lagstiftning som är på väg in, kommer man kunna förenkla delgivning genom användningen av e-legitimationer för personer i andra länder i framtiden och undvika att ofullständig delgivning blir handlägningsflaskhals. 	Lantmäteriet

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
4.18	<ul style="list-style-type: none"> Bryta ut fastigheter. Ledningsrätt enbart på vissa fastigheter. Resterande fastigheter kan hanteras efter byggnation. För att undvika att fastigheter/delsträckor med markåtkomst- eller delgivningsproblematik blir handläggningsflaskhals. 	Lantmäteriet
4.19	<ul style="list-style-type: none"> Utveckling av Lantmäteriets kartprogram Geosecma (inventeringsfigurer). 	Lantmäteriet
4.20	<ul style="list-style-type: none"> Utveckla bättre digitala sammanträdeslösningar. 	Lantmäteriet
4.21	<ul style="list-style-type: none"> Enstegsprocess med förtida tillträde och avslutningsbeslut (ledningsägaren väljer/yrkar). Idag kan överklagan göras i olika steg i processen (många olika beslut att överklaga) samt att byggskadehantering inom ramen för förrättning innebär extra moment: 	Lantmäteriet
4.22	<ul style="list-style-type: none"> För att minska otydliga beslut vid överklagandehantering: Löpande förbättring av handläggningsstöd till förrättningslantmätare, mallar och handledningar, samt arbete med ständiga förbättringar inom de handläggande teamen. 	Lantmäteriet
4.23	<ul style="list-style-type: none"> Omvandling (16 § ledningsrättslagen) och ev. lagutveckling för förenklad hantering. 	Lantmäteriet
4.24	<ul style="list-style-type: none"> Lantmäteriet ska kunna inhämta inskrivna servitut som ska upphävas i samband med en ledningsrättsförrättning direkt från fastighetsinskrivningen 	Lantmäteriet
4.25	<ul style="list-style-type: none"> Ge Lantmäteriet rätt att sätta elnätsutbyggnad som förtur. Lantmäteriet kan använda sitt snabbspår vid handläggning i större utsträckning. 	Lantmäteriet
4.26	<ul style="list-style-type: none"> Tidsvillkoren för andra tillstånd och dispenser som behövs genom processen harmoniseras med nätkoncessionens beslut. Exempelvis att nätägaren ska beviljas strandskyddsdispens i samband med koncessionsbeslutet. Förslag att ändra lagstiftningen så att strandskyddsdispens inte behöver sökas vid kraftledningsbyggnationer (jfr väg och järnväg). 	Länsstyrelserna

5 Byggnation

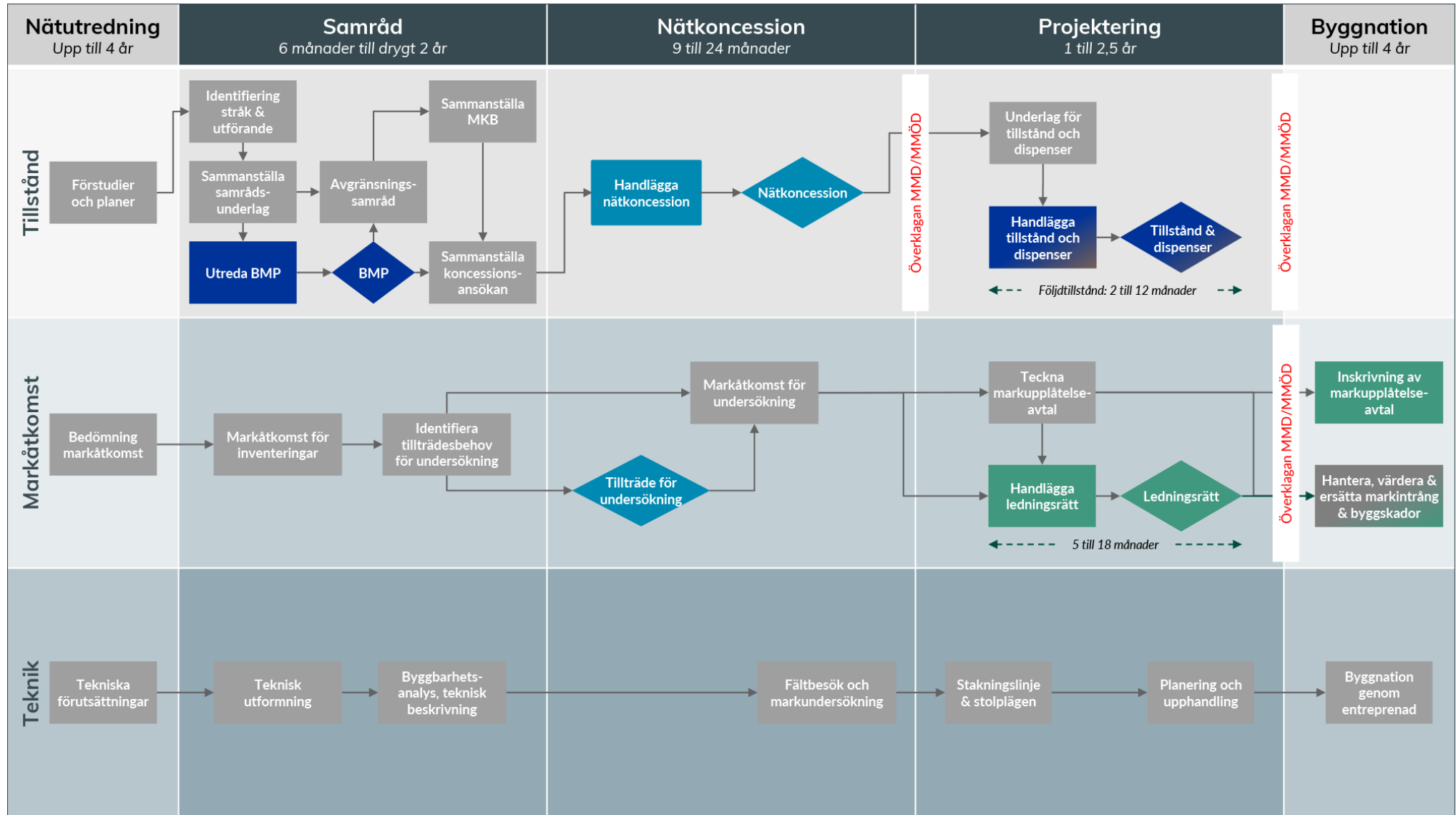
Inga förslag har haft Byggnation som huvudprocessteg.

6 Övrigt

Nr	Åtgärd	Ansvarig aktör
6.1	<ul style="list-style-type: none">Införa riksintresse för elnät, elnätsutbyggnad. Exempelvis riksintresse för eldistribution eller riksintresse för ledningar. Antingen generellt eller lokaliserat.	Ei
6.2	<ul style="list-style-type: none">Att nätägarna i större utsträckning lyfter fram ledningens syfte och vad den möjliggör under processens gång. Visar på den stora bilden kring klimatomställning och elektrifiering.	Nätägare
6.3	<ul style="list-style-type: none">Att alla parter är införstådda med vilka processer som finns i nätutvecklingsprocessen.	Alla
6.4	<ul style="list-style-type: none">Implementera metoder och arbetssätt från andra infrastrukturprocesser, exempelvis från Trafikverket.	Ei
6.5	<ul style="list-style-type: none">Tydliggöra nätägarens ansvar för att förbättra underlag från nätägare.	Länsstyrelserna
6.6	<ul style="list-style-type: none">För att minska mängden kompletteringar från Ei. Tät dialog mellan nätägare och remissinstanser. Fånga upp och bemöta frågeställningar utanför formella processer.	Nätägare

Bilaga 5 Bild nätutvecklingsprocessen

Rektangel = aktivitet Romb = tvingande myndighetsbeslut Grå = nätägare Mellanblå = Ei Grön = Lantmäteriet Mörkblå = länsstyrelse Brun = kommun

Redovisning till
kommunstyrelsen från
Piteå Kommunföretag
AB 2023
§229
23KS12

...

Taxa - kommunalt avfall

§232

23KS627

...

Piteå kommun

Taxa för kommunalt avfall

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Senast reviderad	Beslutsinstans
Taxa för kommunalt avfall	Taxa	2023-11-27 §	Kommunfullmäktige
Dokumentansvarig/processägare	Version	Diarienummer	Giltig till
Piteå Renhållning och Vatten AB	5	23KS627	2027-06-30
Dokumentinformation	Taxa för Renhållning, hushållsavfall och därmed jämförligt avfall		
Dokumentet gäller för	Piteå Renhållning och Vatten AB		

Piteå kommuns taxa för tömning, transport och behandling av avfall under kommunalt ansvar

Gäller från och med 1 januari 2024.

Giltighetsområde

Taxan avser de avgifter som enligt 27 kap. 4 - 6 §§ miljöbalken (1998:808), kan utgå för hantering (insamling, transport, återvinning och bortskaffande) av avfall. För ovanstående och övrig avfallshantering skall avgifter erläggas enligt följande:

- Avgiften inkluderar eventuell avfallsskatt.
- Moms tillkommer på samtliga avgifter.
- Avgiftsskyldighet kan överföras på nyttjaren om så begärs och med dennes medgivande, vilket skall ske skriftligen till Pireva. Om nyttjaren ej erlägger avgifter återgår avgiftsskyldigheten till fastighetsinnehavaren.
- Taxan avser okomprimerat avfall.
- För tillämpning av taxan i varje enskilt fall ansvarar Pireva
- Renhållningstaxan är baserad på indextalet 101,4 (2013-08) i Avfallsindex A12:1MD, slamtaxa är baserad på A12:3MD. När dessa index ändras, äger Pireva rätt att reglera avgiftsbeloppen därefter, dock inte oftare än en gång årligen.
- Vid tömning som avviker från taxan skall särskilt avtal upprättas.
- Prislista för tillbehör beslutas av Pireva
- Taxan ska betalas på begäran. På obetalt belopp skall ränta enligt 6§ Räntelagen (1975:635) betalas från dagen för sådan begäran.
- Fritidshusabonnemang kan endast tecknas om ingen är skriven på fastigheten.
- Moms tillkommer på samtliga avgifter.

Föreskrifter om vad taxan omfattar framgår av renhållningsföreskrifter för Piteå kommun.

En och tvåfamiljsfastigheter (åretruntabonnemang)

	2023 Kr/år (ex moms)	2023 Kr/år (inkl moms)	2024 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (inkl moms)
Grundavgift	924	1154	988	1 235

Tömning och behandlingsavgift (TB avgift):

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2023Kr/år (inkl moms)	2024 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (inkl moms)
Restavfall	190 liter	Var fjärde vecka	465	581	503	629
	190 liter	Var åttonde vecka			379	474
	370 liter	Var fjärde vecka	1064	1315	1 138	1 423
Matavfall (MA)	140 liter	Varannan vecka*	526	658	564	705

*Under delar av året tillämpas förlängd tömningsintervall

Alternativ för villa		2023 Kr/år (ex moms)	2023 (inkl. moms)	2024 Kr/år (ex moms)	2024 (inkl. moms)
Villa 1	190BB+140MA	1 912	2 390	2 055	2 569
Villa 2, egen kompost	190 BB	1 613	1 733	1 491	1 864
Villa 3	370 BB+140MA	2 499	3 124	2 690	3 363
Villa 4 kompost	370 BB	1 973	2 466	2 126	2 658
Villa 5, 8 v	190 BB (8v)+140 MA			1 931	2 414
Villa 6, 8 v kompost	190 BB (8v)			1 367	1 709

Fritidshus

	2023 Grundavg ex moms	2023 Grundavg inkl. moms	2024 Grundavg ex moms	2024 Grundavg inkl. moms.
Grundavgift	287	359	308	385

Tömning och behandlingsavgift

	2023 kr/år (ex moms)	2023 kr/år (Inkl moms)	2024 kr/år (ex moms)	2024 kr/år (Inkl moms)
Fritidshus (Fhus)	533	666	572	715
Fhus som endast nås med båt	5 188	6 485	5 567	6 959
Fhus som endast nås med båt, med egen transport till uppsamlingsställe	140	175	150	188

	2023 Kr/år (ex moms)	2023Kr /år(inkl. moms)	2024 Kr/år (ex moms)	2024 Kr /år (inkl. moms)
Latrinhink	224	280	240	300

Flerfamiljshus & Verksamheter

Grundavgift		2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Flerfamiljshus/lägenhet		465	499
Verksamheter/verksamhetslokal		921	988

Tömning och behandlingsavgift *):

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Restavfall	190 liter	Var fjärde vecka	453	486
		Varannan vecka	1 019	1 094
		Varje vecka	2 548	2 734
		2 ggr/vecka	5 726	6 144
		3 ggr/vecka	10 177	10 920

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Restavfall	370 liter	Var fjärde vecka	795	853
		Varannan vecka	1 781	1 911
		Varje vecka	4 455	4 780
		2 ggr/vecka	10 018	10 750
		3 ggr/vecka	17 809	19 109

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Restavfall	660 liter	Var fjärde vecka	1 415	1 518
		Varannan vecka	3 175	3 407
		Varje vecka	7 942	8 522
		2 ggr/vecka	17 867	19 174
		3 ggr/vecka	31 766	34 085

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Restavfall	Löst avfall /m3	Var fjärde vecka	2 674	2 869
		Varannan vecka	6 017	6 457
		Varje vecka	15 043	16 141
		2 ggr/vecka	33 841	36 312
		3 ggr/vecka	60 156	64 547

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Restavfall	Container /m3	Var fjärde vecka	1 393	1 495
		Var tredje vecka	2 091	2 244
		Varannan vecka	3 132	3 360
		Varje vecka	7 822	8 393
		2 ggr/vecka	17 598	18 882
		3 ggr/vecka	31 280	33 564

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Matavfall	140 liter	Varannan vecka	858	921
		Varje vecka	2 139	2 295
		2 ggr/vecka	4 818	5 170
		3 ggr/vecka	8 556	9 181

Matavfall	190 liter	Varannan vecka	1 165	1 250
		Varje vecka	2 904	3 116
		2 ggr/vecka	6 534	7 011
		3 ggr/vecka	11 614	12 462

Flerfamiljshus & Verksamheter fortsättning *):

Matavfall	Löst avfall /m3	Varannan vecka	6 865	7 366
		Varje vecka	17 167	18 420
		2 ggr/vecka	38 619	41 438
		3 ggr/vecka	68 657	73 669

Matavfall**)	Container / m3	Varannan vecka	3 573	3 864
		Varje vecka	8 926	9 578
		2 ggr/vecka	20 084	21 550
		3 ggr/vecka	35 701	38 307

Porslin och Keramik	190 liter	Var åttonde vecka	334	358
		Var fjärde vecka	757	812

Porslin och Keramik	370 liter	Var åttonde vecka	587	630
----------------------------	-----------	-------------------	-----	-----

		Var fjärde vecka	1 321	1 417
--	--	------------------	------------------	-------

Porslin och Keramik (ingen nyteckning)	660 liter	Var åttonde vecka	1 044	1 120
		Var fjärde vecka	2 354	2 526

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Tidningar/ Returpapper	190 liter	Var åttonde vecka	413	443
		Var fjärde vecka	413	443
		Varannan vecka	926	994
		Varje vecka	2 315	2 484
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)			134	144

Tidningar/ Returpapper	370 liter	Var åttonde vecka	561	602
		Var fjärde vecka	561	602
		Varannan vecka	1 259	1 351
		Varje vecka	3 148	3 378
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)			134	144

Tidningar/ Returpapper	660 liter	Var åttonde vecka	715	767
		Var fjärde vecka	715	767
		Varannan vecka	1 603	1 720
		Varje vecka	4 009	4 302
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)			134	144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Pappersförpackningar	190 liter	Var åttonde vecka		125

		Var fjärde vecka		249
		Varannan vecka		498
		Varje vecka		996
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Pappersförpackningar	370 liter	Var åttonde vecka		170
		Var fjärde vecka		339
		Varannan vecka		678
		Varje vecka		1 356
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Pappersförpackningar	660 liter	Var fjärde vecka		432
		Varannan vecka		864
		Varje vecka		1 727
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Plastförpackningar	190 liter	Var åttonde vecka		125
		Var fjärde vecka		249
		Varannan vecka		498
		Varje vecka		996
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Plastförpackningar	370 liter	Var åttonde vecka		170
		Var fjärde vecka		339
		Varannan vecka		678

		Varje vecka		1 356
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Plastförpackningar	660 liter	Var fjärde vecka		432
		Varannan vecka		864
		Varje vecka		1 727
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Metallförpackningar	190 liter	Var åttonde vecka		125
		Var fjärde vecka		249
		Varannan vecka		498
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Metallförpackningar	370 liter	Var åttonde vecka		170
		Var fjärde vecka		339
		Varannan vecka		678
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Metallförpackningar	660 liter	Var fjärde vecka		432
		Varannan vecka		864
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Färgat glasförpackningar	190 liter	Var åttonde vecka		125
		Var fjärde vecka		249
		Varannan vecka		498
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Färgat glasförpackningar	370 liter	Var åttonde vecka		170
		Var fjärde vecka		339
		Varannan vecka		678
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)				144

Fraktion	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Ofärgat glasförpackningar	190 liter	Var åttonde vecka		125
		Var fjärde vecka		249
		Varannan vecka		498
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)				144

	Behållarstorlek	Tömningsintervall	2023 Kr/år (ex moms)	2024 Kr/år (ex moms)
Ofärgat glasförpackningar	370 liter	Var åttonde vecka		170
		Var fjärde vecka		339
		Varannan vecka		678
Budning (tillkommer extra tömning enligt nedan)				144

*) Behållarplats eller soputrymme ska vara belägen så nära fastighetsgräns och angoringsplats för sophämtningsfordon som möjligt. Vid försvårad tömning tillämpas:

Dragavstånd över 5 meter: 2 ggr tömnings och behandlingsavgift (TBavgift)
Dragavstånd över 15 meter: 3 ggr TB avgift

Dessutom gäller tillägg:

3 ggr TB avgift för avfall som ej kan hämtas vid marknivå/lastbrygga

Prislista – extra tömningar och kärldata

Extra tömning villa

		2023 Kr/st (ex moms)	2023 (inkl moms)	2024 Kr/st (ex moms)	2024 (inkl moms)
Framkörningsavgift	Kr/framkörning	194	243	208	260
Sorterat avfall i kärldata	Kr/kärldata	48	60	52	65
Felsorterat eller osorterat avfall i kärldata	Kr/kärldata	97	121	104	130
Extra hämtning av grovavfall, rest, kyl/frys, elektronik villa Max tre kollin per hämtningstillfälle	Kr/tillfälle	775	969	832	1 040

Övrigt villa

Kärldatabyte	Kr/returnerat kärldata	144	180	155	194
--------------	------------------------	-----	-----	-----	-----

Extra tömningar hos flerfamiljshus och verksamheter

		2023 Kr/st (ex moms)	2023 (inkl moms)	2024 Kr/st (ex moms)	2024 (inkl moms)
Framkörningsavgift	Kr/framkörning	241	301	259	324
Sorterat avfall i kärldata	Kr/kärldata	60	75	64	80
Felsorterat eller osorterat avfall i kärldata	Kr/kärldata	121	151	130	163
Löst avfall	Kr/m3	374	468	401	501
Löst avfall i samband med ordinarie tömning	Kr/m3	281	351	302	378

Övrigt flerfamiljshus och verksamheter

Utkörning säckar/påsar till annan vhet än ffhus	Kr/tillfälle	182	228	195	244
Kärldatabyte	Kr/returnerat kärldata	182	228	195	244

Extra tömning balar hanteras på samma sätt som kärldata (dvs 259 kr + 64 kr/bal)

Extra tömning på platser med "långt dragavstånd" hanteras med 2 eller 3 ggr kärldatapriset.

Byte av lock pga abonnemangsändring räknas som kärldatabyte.

Taxa för tömning av enskilda avloppsanläggningar

Ordinarie tömning	2024 Kr/st (ex moms)	2024 Ink moms
Brunn eller tank 0 – 3 m3	1 466	1 833
Brunn eller tank 3 – 6 m3	1 889	2 361
Brunn eller tank 6 – 9 m3	2312	2 890
Brunn eller tank 9 – 12 m3	2 735	3 419
Brunn eller tank > 12 m3	3 159	3 949
Extra tömning 3 dgr utom Markbygden	2024 Kr/st (ex moms)	2024 Ink moms
Brunn eller tank 0 – 3 m3	2 199	2 749
Brunn eller tank 3 – 6 m3	2 622	3 278
Brunn eller tank 6 – 9 m3	3 046	3 808
Brunn eller tank 9 – 12 m3	3 469	4 336
Brunn eller tank > 12 m3	Kr/tim.	Kr/tim.
Extra tömning Markbygden + Alla akuta tömningar		
Ordinarie arbetstid	1 795	2 244
Övrig tid hushåll	1706 kr/tim+2025 kr/tim	2 133 kr/tim+2 531 kr/tim
Övrig tid verksamheter	3 624 kr/tim+2 079 kr/tim	
Övrigt		
Tillägg dragavstånd	549 kr	686 kr
Framkörning utan utförd tömning	616 kr	770 kr
Spolning i samband med tömning	Extömn + 426 kr	Extömn + 533 kr/tim

Övriga arbeten – ordinarie arbetstid	1 795 kr/tim.	2 244 kr/tim.
- Övrig tid	3 624 kr + 2079 kr/tim.	4 530 + 2 599 kr/tim.

Taxan gäller 2024 och justeras därefter enligt Avfallsindex A12:3MN med augusti som jämförelsemånad.

Taxa för tömning fettavskiljare

Ordinarie tömning fettavskiljare	2024 Kr/st (ex moms)
0 - 2 kbm	2 564 kr
2 - 4 kbm	3 333 kr
4 - 6 kbm	4 102 kr
6 - 10 kbm	5 641 kr
10 – 15 kbm	Timpris enl. nedan Kr/tim.
>15 kbm	Timpris enl. nedan Kr/tim.
Akut tömning fettavskiljare (utanför ordinarie runda)	
Ordinarie arbetstid	1 795 kr/tim
Övrig tid	3 624 kr/tim + 2 079 kr/tim

Taxan gäller 2024 och justeras därefter enligt Avfallindex A12:3MD med augusti som jämförelsemånad.

Reviderad av Kommunfullmäktige 2021-12-13 § 211
Indexuppräknad av Piteå Renhållning och Vatten AB 2022-10-05
Beslutad av Kommunfullmäktige 2022-12-12 § 180
Reviderad av Kommunfullmäktige 2023-11-27 §

Kommunfullmäktige 2013-12-16 § 212:

Kommunfullmäktige fastställer att renhållningstaxan för hushållsavfall och därmed jämförligt avfall skall utgå från Avfallsindex A12:1MD.

Styrelsen för Piteå Renhållning & Vatten AB ges rätt att årligen justera taxan för hushållsavfall och därmed jämförligt avfall genom indexuppräknning enligt i pkt. 1 omtalat index. Sådan uppräknning får inte ske oftare än en gång per år.

Kommunfullmäktige 2022-12-12 § 180:

Kommunfullmäktige fastställer att renhållningstaxan för tömning av slam samt fettavskiljare ska utgå från Avfallsindex A12:3MD med augusti månad gällande indextalet som basindex.

Styrelsen för Piteå Renhållning & Vatten AB ges rätt att årligen justera taxan tömning av slam samt fettavskiljare genom denna indexuppräknning. Sådan uppräknning får inte ske oftare än en gång per år.

Taxa - Allmänna vatten-
och avloppsanläggningar

§233

23KS626

...

Piteå kommun

Taxa - Allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Senast reviderad	Beslutsinstans
Taxa - Allmänna vatten- och avloppsanläggningar	Taxa	2023-11-27 §	Kommunfullmäktige
Dokumentansvarig/processägare	Version	Diarienummer	Giltig till
Piteå Renhållning och Vatten AB	3	23KS626	2027-12-31
Dokumentinformation	Taxa för allmänna vatten- och avloppsanläggningar		
Dokumentet gäller för	Piteå Renhållning och Vatten AB		

Innehållsförteckning

Taxa - Allmänna vatten- och avloppsanläggningar	1
Allmänt (§1-4)	3
§ 1 Betalningsansvarig	3
§ 2 Avgifter	3
§ 3 Fastighets och lägenhetsindelning	3
§ 4 Avgiftsskyldighet	4
Anläggningsavgifter (§§ 5–13).....	6
§ 5 För småhusfastighet och övrig bostadsfastighet	6
§ 6 För annan fastighet	8
§ 7 För obebyggd fastighet	9
§ 8 Reduceringsregler	10
§ 9 Allmän platsmark	11
§ 10 Reglering av avgiftsbelopp	11
§ 11 Särskild avgift enligt avtal	11
§ 12 Debitering	12
§ 13 Särskilda åtgärder	12
Brukningsavgifter (§§ 14–22).....	13
§ 14 För bebyggd fastighet.....	13
§ 15 Särskilda avgifter	15
§ 16 För obebyggd fastighet	15
§ 17 Permanent avstängd fastighet samt fastighet som ej tagits i bruk.....	15
§ 18 Övriga avgifter	16
§ 19 Särskilt antagen särtaxa	16
§ 20 Debitering.....	16
§ 21 Särskilda avtal	17
§ 22 Reglering av avgiftsbelopp	17
Taxans införande	18

Allmänt (§1-4)

TAXA

för Piteå kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning

Antagen av kommunfullmäktige 2020-12-14.

Huvudman för den allmänna vatten- och avloppsanläggningen är Piteå Renhållning & Vatten AB. Avgifter enligt denna taxa skall betalas till Piteå Renhållning & Vatten AB.

§ 1 Betalningsansvarig

För att täcka nödvändiga kostnader för Piteå kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning skall ägare av fastighet eller annan avgiftsskyldig inom anläggningens verksamhetsområde betala avgifter enligt denna taxa.

Avgiftsskyldig är alternativt den som enligt 2 och 4 §§ lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) jämställs med fastighetsägare. Avgiftsskyldig för ändamålet Dg är även den som ansvarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls, om förutsättningarna i 27 § i lagen om allmänna vattentjänster är uppfyllda.

§ 2 Avgifter

Avgifterna utgörs av anläggningsavgifter och bruksavgifter.

Vid avgiftsberäkningar tillämpas avrundningsreglerna i Svensk Standard SS 01 41 41.

§ 3 Fastighets och lägenhetsindelning

I dessa taxeföreskrifter avses med

Småhusfastighet: fastighet som är bebyggd eller avsedd att bebyggas med ett en- eller tvåfamiljshus.

Fritidsbostad: fastighet som endast utnyttjas delar av året. Ingen person är folkbokförd på fastigheten.

Övrig bostadsfastighet: fastighet som uteslutande eller huvudsakligen är bebyggd eller enligt beviljat bygglov avses att bebyggas för flerfamiljshus. Med bostadsfastighet jämställs fastighet som uteslutande eller huvudsakligen är bebyggd, eller enligt beviljat bygglov avses att bebyggas, för vissa andra ändamål där lokalytan är det viktigaste sett från användarsynpunkt.

Exempel på sådana byggnader är:

Kontor	Förvaltning	Stormarknader
Butiker	Utställningslokaler	Sporthallar
Hotell	Restauranger	Hantverk
Småindustri	Utbildning	Sjukvård

Annan fastighet: fastighet som uteslutande eller huvudsakligen är bebyggd eller enligt beviljat bygglov avses att bebyggas för annat ändamål än bostadsändamål och som inte enligt ovan jämförs med bostadsfastighet.

Obebyggd fastighet: fastighet som enligt detaljplan är avsedd för bebyggande, men inte ännu bebyggt.

Lägenhet: ett eller flera utrymmen i byggnad som i upplåtelsehänseende bildar en enhet. I fråga om sådana utrymmen i bostadsfastighet, eller därmed jämförd fastighet, där begreppet lägenhet inte är tillämpligt för viss typ av byggnad, räknas varje påbörjat 150-tal m² bruttoarea (BTA) enligt svensk standard SS 21 054:2009 som en lägenhet.

Allmän platsmark: mark som i detaljplan enligt plan- och bygglagen (2010:900) redovisas som allmän plats, eller om marken inte omfattas av detaljplan, väg eller mark som i övrigt motsvarar sådan mark.

§ 4 Avgiftsskyldighet

4.1 Avgift tas ut för nedan angivna ändamål:

Ändamål	Anläggningsavgift	Brukningsavgift
V, vattenförsörjning	Ja	Ja
S, spillvattenavlopp	Ja	Ja
Df, dag- och dränvattenavlopp från fastighet	Ja	Nej
Dg, dagvattenavlopp från allmän platsmark	Ja	Nej

4.2 Avgiftsskyldighet för vart och ett av ändamålen V, S och Df inträder när huvudmannen upprättat förbindelsepunkt för ändamålet och informerat fastighetsägaren om förbindelsepunktens läge.

Avleds Df till den allmänna anläggningen utan att förbindelsepunkt upprättats, inträder avgiftsskyldighet när åtgärder för bortledning av dagvatten blivit utförda och fastighetsägaren informerats om detta.

Härvid förutsätts att samtliga i 24 § första stycket 1 och 2 i lagen om allmänna vattentjänster angivna förutsättningar för avgiftsskyldighet är uppfyllda.

4.3 Avgiftsskyldighet för ändamålet Dg inträder när åtgärder för bortledning av dagvatten blivit utförda och fastighetsägaren informerats om detta.

4.4 Avgiftsskyldighet för ändamålet Dg gäller även den som ansvarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls, om förutsättningarna i 27 § i lagen om allmänna vattentjänster är uppfyllda.

4.5 Anläggningsavgift skall beräknas enligt taxa som gäller vid den tidpunkt när avgiftsskyldighet inträder.

Anläggningsavgifter (§§ 5–13)

Avgifter för allmänna vattentjänster är belagda med lagstadgad mervärdesskatt.

§ 5 För småhusfastighet och övrig bostadsfastighet

5.1 För småhusfastighet, övrig bostadsfastighet och därmed jämställd fastighet skall erläggas anläggningsavgift.

Avgift utgår per fastighet med:

		Utan moms		Med moms	
		2023	2024	2023	2024
a)	en avgift avseende framdraging av varje uppsättning servisledningar till förbindelsepunkter för V, S och Df	53 490,40 kr	56 887,04 kr	66 863 kr	71 109 kr
b)	en avgift avseende upprättande av varje uppsättning förbindelsepunkter för V, S och Df	47 792,80 kr	45 510,14 kr	53 491 kr	56 888 kr
c)	en avgift per m ² tomtyta	28,18 kr	29,97 kr	35,23 kr	37 kr
d)	en avgift per lägenhet	19 750 kr	21 004 kr	21 883 kr	26 255 kr
e)*	en grundavgift för bortledande av Df, om bortledande av dagvatten sker utan att förbindelsepunkt för Df upprättats.	12 303,20 kr	13 084,45 kr	15 379 kr	16 356 kr

* Avgift enligt 5.1 e) tas ej ut om avgift uttages för Df enligt 5.1 a) och b). I det fall avgift enligt 5.1 e) tas ut reduceras avgift enligt 5.1 a) och 5.1 b) enligt § 8 eftersom servisledning och förbindelsepunkt i detta inte lagts respektive upprättats.

Föreligger ej avgiftsskyldighet för samtliga i 4.1 angivna ändamål, se § 8.

5.2 Är förbindelsepunkt gemensam för två eller flera fastigheter, fördelas avgifter enligt 5.1 a) lika mellan fastigheterna.

5.3 Tomtytan utgörs av fastighetens areal enligt förrättningskarta, nybyggnadskarta eller annan karta som huvudmannen godkänner. Vid tredimensionella fastigheter fördelas den tomtyta som är gemensam för fastigheterna i proportion till byggnadernas bruttoarea (BTA).

Tomtytan för småhusfastighet och övrig bostadsfastighet reduceras enligt nedanstående tabeller.

För småhusfastighet, enligt definition i § 3

Tomtyta	Reduktion %
Delen 1 201 - 2 000 m ²	25 %
Delen 2 001 - 3 000 m ²	40 %
Delen 3 001 - m ²	100 %

För övrig bostadsfastighet, enligt definition i § 3

Tomtyta	Reduktion %
Delen 3 001 - 5 000 m ²	25 %
Delen 5 001 - 10 000 m ²	40 %
Delen 10 001 - m ²	50 %

Avgift enligt 5.1 c) tas ut endast intill ett belopp som motsvarar summan av avgifterna enligt 5.1 a), b) och d), eller i det fall förbindelsepunkt för Df inte upprättats, summan av avgifterna enligt 5.1 a), b), d) och e).

Vid ändrade förhållanden enligt 5.5, 5.6, 5.7 och 5.8 tas ut ytterligare avgift enligt 5.1 c) i den mån ovan angiven begränsningsregel så medger och med iakttagande av vad som föreskrivs i 8.2.

5.4 Lägenhetsantalet bestäms efter de ritningar enligt vilka bygglov beviljats, eller efter annan ritning eller uppmätning som huvudmannen godkänner.

Om den på fastigheten bebyggda delen ej är varmbonad skall lägenhetsavgiften för den ej varmbonade delen reduceras med 50 %. Med ej varmbonad yta avses här byggnad som helt saknar isolering i väggar och tak. Då skall även varje påbörjad 150 m² räknas som en lägenhet upp till en bruttoarea på 1 200 m². Efter det räknas varje påbörjad 600 m² som en lägenhet upp till en bruttoarea mellan 1 201 – 3 000 m². Därefter räknas varje påbörjad 1 000 m² som en lägenhet som överstiger 3 000 m².

5.5 Dras ytterligare servisledningar fram och upprättas ytterligare förbindelsepunkter, skall avgifter erläggas enligt 5.1 a) och b).

5.6 Ökas fastighets tomtyta skall erläggas avgift enligt 5.1 c) för tillkommandetomtyta som härrör från fastighet för vilken tomtyteavgift inte skall anses vara förut erlagd. Undantag gäller för småhusfastighet där ingen tilläggsavgift för tillkommande tomtyta skall erläggas.

Vid beräkning av avgift för tillkommande tomtyta iakttas begränsningsregeln i 5.3.

5.7 Sker om- eller tillbyggnad, uppförs ytterligare byggnad eller ersätts riven bebyggelse på fastighet skall erläggas avgift enligt 5.1 d) för varje tillkommande lägenhet.

5.8 Tillkommer bortledning av Df till den allmänna anläggningen utan att förbindelsepunkt för Df upprättats, skall erläggas avgift enligt 5.1 e).

§ 6 För annan fastighet

6.1 För annan fastighet skall erläggas anläggningsavgift.

Avgift utgår per fastighet med:

		Utan moms		Med moms	
		2023	2024	2023	2024
a)	en avgift avseende framdragning av varje uppsättning servisledningar till förbindelsepunkter för V, S och Df	76 984,80 kr	81 873,33 kr	96 231 kr	102 342 kr
b)	en avgift avseende upprättande av varje uppsättning förbindelsepunkter för V, S och Df	42 792,80 kr	45 510,14 kr	53 491 kr	56 888 kr
c)	en avgift per m ² tomtyta	48,80 kr	51,90 kr	—61 kr	65 kr
d)*	en grundavgift för bortledande av Df, om bortledande av dagvatten sker utan att förbindelsepunkt för Df upprättats.	15 827,20 kr	16 832,23 kr	19 784 kr	21 040 kr

* Avgift enligt 6.1 d) tas ej ut om avgift uttages för Df enligt 6.1 a) och b). I det fall avgift enligt 6.1 d) tas ut reduceras avgift enligt 6.1 a) och 6.1 b) enligt § 8 eftersom servisledning och förbindelsepunkt i detta inte lagts respektive upprättats.

Föreligger ej avgiftsskyldighet för samtliga i 4.1 angivna ändamål, se § 8.

6.2 Är förbindelsepunkt gemensam för två eller flera fastigheter, fördelas avgifter enligt 6.1 a) lika mellan fastigheterna.

6.3 Tomtytan utgörs av fastighetens areal enligt förrättningskarta, nybyggnadskarta eller annan karta som huvudmannen godkänner.

Tomtytan för annan fastighet reduceras enligt nedanstående tabell.

Tomtyta	Reduktion %
Delen 5 001 - 10 000 m ²	25 %
Delen 10 001 - 20 000 m ²	40 %
Delen 20 001 - m ²	50 %

6.4 Huvudmannen kan, om godtagbar säkerhet ställs, medge anstånd med erläggande av tomtteavgift för andel av fastighets areal, motsvarande mark som tillsvidare inte utnyttjas för verksamheten på fastigheten.

Anstånd medges för viss tid, högst 10 år. Om mark under anståndstiden genom fastighetsbildningsåtgärd frångår fastigheten upphör anståndsmedgivandet att gälla och resterande tomtteavgift förfaller till betalning.

Utestående belopp löper med ränta enligt 5 § räntelagen (SFS 1975:635) från den dag anståndet beviljades tills anståndet upphör. För tid därefter utgår dröjsmålsränta enligt 6 § räntelagen.

6.5 Dras ytterligare servisledning fram och upprättas ytterligare förbindelsepunkter skall erläggas avgifter enligt 6.1 a) och b).

6.6 Ökas fastighets tomtyta, skall erläggas avgift enligt 6.1 c) för tillkommande tomtyta som härrör från fastighet för vilken tomtteavgift inte skall anses vara förut erlagd. Vid beräkning av tilläggsavgift för tillkommande tomtyta skall iakttas reduktionsreglerna i § 6.3.

§ 7 För obebyggd fastighet

7.1 För obebyggd fastighet skall erläggas del av full anläggningsavgift.

Avgift utgår per fastighet med:

		Småhus och övrig bostads- fastighet		Annan fastighet
Servisavgift	5.1 a)	100 %	6.1 a)	100 %
Avgift per uppsättning FP	5.1 b)	100 %	6.1 b)	100 %
Tomtavgift	5.1 c)	100 %	6.1 c)	70 %
Lägenhetsavgift	5.1 d)	0 %	-	
Grundavgift för Df, om FP för Df inte upprättats	5.1 e)	100 %	6.1 d)	100 %

Avgifterna är uttryckta i procent av full avgift.

Avgift enligt 5.1 c) tas ut endast intill ett belopp som motsvarar summan av avgifterna 5.1 a) och b), eller i det fall dagvatten bortleds till den allmänna anläggningen men förbindelsepunkt för Df inte upprättats, summan av avgifterna enligt 5.1 a), b) och e), jfr 5.3 andra stycket.

7.2 Bebyggs obebyggd fastighet skall erläggas resterande avgifter enligt följande:

		Småhus och övrig bostads- fastighet		Annan fastighet
Tomtavgift	5.1 c)	*)	6.1 c)	30 %
Lägenhetsavgift	5.1 d)	100 %	-	-

Avgifterna är uttryckta i procent av full avgift.

* Bebyggs bostadsfastighet tas ut ytterligare avgift enligt 5.1 c) om föreskriften i 5.3 så medger.

§ 8 Reduceringsregler

8.1 Föreligger inte avgiftsskyldighet för samtliga i 4.1 angivna ändamål, skall erläggas reducerade avgifter enligt följande:

Avgifter för framdragen servisledning:

En ledning	70 % av avgift enligt 5.1 a) respektive 6.1 a)
Två ledningar	85 % av avgift enligt 5.1 a) respektive 6.1 a)
Tre ledningar	100 % av avgift enligt 5.1 a) respektive 6.1 a)

Avgifter i övrigt:

		V	S	Df	Dg
Avgift per uppsättning FP	5.1 b)	35 %	55 %	10 %	-
Tomtyteavgift	5.1 c)	35 %	55 %	-	10 %
Lägenhetsavgift	5.1 d)	35 %	55 %	-	10 %
Grundavgift Df utan FP	5.1 e)	-	-	100 %	-
Avgift per uppsättning FP	6.1 b)	35 %	55 %	10 %	-
Tomtyteavgift	6.1 c)	35 %	55 %	-	10 %
Grundavgift Df utan FP	6.1 d)	-	-	100 %	-

För avgiftsändamålet Df tas endast en av avgifterna ut enligt 5.1 b) respektive 5.1 e), eller 6.1 b) respektive 6.1 d).

Avgifterna är uttryckta i procent av full avgift.

8.2 Inträder avgiftsskyldighet för ändamål, för vilket avgiftsskyldighet inte tidigare förelegat, skall erläggas avgifter enligt 8.1.

Vid tillämpning av begränsningsregeln enligt 5.3 inräknas de sammanlagda avgifterna för tillkommande servisledningar inte till högre belopp än 100 % av avgiften enligt 5.1 a), även om servisledningarna lagts vid olika tillfällen och avgifterna därmed blivit högre.

8.3 För servisledning som på fastighetsägarens begäran utförs senare än övriga servisledningar för fastigheten skall, utöver avgift enligt 8.1, erläggas en etableringsavgift om 50 % av avgiften enligt 5.1 a). Etableringsavgiften avses täcka huvudmannens merkostnader till följd av att arbetet inte utförs i samband med framdragning av övriga servisledningar.

Om den allmänna delen av servisledningen i dessa fall överstiger 10 m påföres fastighetsägaren en avgift enligt nedan:

En ledning	800 kronor/meter
Två ledningar	1 280 kronor/meter
Tre ledningar	1 570 kronor/meter

För samtliga alternativ tillkommer för ledning i belagd väg eller gata en merkostnad på 40 % av angivna priser.

§ 9 Allmän platsmark

Den som svarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls skall erlägga anläggnings-avgift enligt särskilt upprättat avtal.

§ 10 Reglering av avgiftsbelopp

Avgifter enligt §§ 5–6 är baserade på *entreprenadindex*, 50 % 311 jordarbeten vid ledningsentreprenader (~~index 2022-08: 138,3~~) (index 2023 08; 147,6) och 50 % 322 läggning av PVC-rör (~~index 2022-08: 137,4~~) (index 2023 08; 145,6). När dessa index ändras, har huvudmannen rätt att reglera avgiftsbeloppen därefter, dock inte oftare än en gång årligen.

§ 11 Särskild avgift enligt avtal

Är det inte skäligt att för viss fastighet beräkna avgift enligt §§ 5–8 får huvudmannen i stället träffa avtal med fastighetsägaren eller annan avgiftsskyldig om avgiftens storlek.

Vid ingående av avtal som i föregående stycke sägs skall iaktas de principer om kostnadstäckning och kostnadsfördelning som ligger till grund för denna anläggningstaxa.

§ 12 Debitering

12.1 Sedan avgiftsskyldighet inträtt, skall avgift betalas inom tid som anges i räkning.

12.2 Betalas debiterat belopp inte inom tid som anges i räkningen, skall erläggas dröjsmålsränta enligt 6 § räntelagen från den dag betalningen skulle ha skett.

12.3 Enligt 36§ lagen om allmänna vattentjänster skall en anläggningsavgift fördelas på årliga inbetalningar under en viss tid, längst tio år, om avgiften uppgår till belopp som är betungande med hänsyn till fastighetens ekonomiska bärkraft och övriga omständigheter, om fastighetsägaren så begär och godtagbar säkerhet ställs. Ränta skall erläggas enligt 5 § räntelagen på varje del av avgiften som förfaller till betalning i framtiden från den dag då den första inbetalningen skall ske till dess ifrågavarande del av avgiften betalas eller ränta skall erläggas till dess ifrågavarande del av avgiften betalas eller ränta skall erläggas enligt 12.2.

12.4 Avgiftsskyldighet enligt 5.6, 5.7, 6.6 eller 7.2 föreligger, då bygglov för avsett ändrat förhållande meddelats eller ändrat förhållande – t ex ökning av tomtyta – inträtt utan att bygglov erfordrats eller meddelats. Det åligger fastighetsägaren att omgående anmäla till huvudmannen när det ändrade förhållandet inträtt. Försummar fastighetsägaren denna anmälningsplikt, tas dröjsmålsränta enligt 12.2 ut för tiden från det två månader förflutit sedan avgiftsskyldighet inträdde och fram till dess tilläggsavgiften betalas.

§ 13 Särskilda åtgärder

13.1 Om efter ansökan från fastighetsägare och särskilt medgivande av huvudmannen ledningar utförts på annat sätt eller försetts med andra anordningar än huvudmannen bedömt nödvändiga, skall fastighetsägaren som begärt arbetets utförande ersätta huvudmannen överenskomna kostnader härför.

13.2 Om en fastighetsägare begär att ny servisledning skall utföras i stället för redan befintlig och finner huvudmannen skäl bifalla ansökan om detta, är fastighetsägaren skyldig att bekosta dels den nya servisledningens allmänna del med det avdrag som befinns skäligt med hänsyn till den tidigare servisledningens ålder och skick, dels borttagandet av den tidigare servisledningens allmänna del.

13.3 Finner huvudmannen påkallat att utföra ny servisledning i stället för och med annat läge än redan befintlig, är huvudmannen skyldig att ersätta fastighetsägaren hans kostnad för fastighetens del av den nya servisledningen och dess inkoppling med det avdrag som befinns skäligt med hänsyn till den tidigare servisledningens ålder och skick.

Brukningsavgifter (§§ 14–22)

Avgifter för allmänna vattentjänster är belagda med lagstadgad mervärdesskatt.

§ 14 För bebyggd fastighet

14.1 För bebyggd fastighet skall erläggas brukningsavgift.

Avgift utgår per fastighet med:

		Utan moms		Med moms	
		2023	2024	2023	2024
a)	en fast avgift per år för småhusfastighet	4 019,20 kr	4 823,04 kr	5 024 kr	6 029 kr
b)	En fast avgift per år för övrig bostadsfastighet och annan fastighet där avgiften är beroende av mätarens nominella kapacitet.				
	Qn 2,5*1	4 019,20 kr	4 823,04 kr	5 024 kr	6 029 kr
	Qn 2,5*2	20 281,60 kr	24 337,92 kr	25 352 kr	30 422 kr
	Qn 2,5*3	42 743,20 kr	51 291,84 kr	53 429 kr	64 115 kr
	Qn 2,5*4	68 660 kr	82 392 kr	85 825 kr	102 990 kr
	Qn 6*1	24 696,80 kr	29 636,16 kr	30 871 kr	37 045 kr
	Qn 6*2	90 352 kr	108 422,40 kr	112 940 kr	135 528 kr
	Qn 6*3	137 866,40 kr	165 439,68 kr	172 333 kr	206 800 kr
	Qn 6*4	211 297,60 kr	253 557,12 kr	264 122 kr	316 946 kr
	Qn 10*1	60 241,60 kr	72 289,92 kr	75 302 kr	90 362 kr
	Qn 10*2	137 992,80 kr	165 591,36 kr	172 491 kr	206 989 kr
	Qn 10*3	263 258,40 kr	315 910,08 kr	329 073 kr	394 888 kr
	Qn 10*4	401 481,60 kr	481 777,92 kr	501 852 kr	602 222 kr
	DN 50-65	90 363,20 kr	108 435,84 kr	112 954 kr	135 545 kr
	DN 80-100	180 727,20 kr	216 872,64 kr	225 909 kr	271 091 kr
	DN 150	301 211,20 kr	361 453,44 kr	376 514 kr	451 817 kr
	DN200	361 454,40 kr	433 745,28 kr	451 818 kr	542 182 kr
c)	en avgift per m ³ levererat vatten	17,18 kr	20,62 kr	21,48 kr	25,78 kr

14.2 Föreligger inte avgiftsskyldighet för såväl V som S reduceras avgifterna. Följande avgifter skall därvid erläggas för ändamål:

		V	S
Fast avgift	14.1 a	45 %	55 %
Avgift per m ³	14.1 b	40 %	60 %

Avgifterna är uttryckta i procent av full avgift.

14.3 Fastighetsägaren är betalningsansvarig för allt vatten som levereras till fastigheten. Har huvudmannen bestämt att för bebyggd fastighet vattenförbrukningen tillsvidare inte skall fastställas genom mätning, tas avgift ut enligt nedan (inklusive moms):

14.3.a) Per lägenhet i småhusfastighet

Vatten och spillvatten	9 318-kr/år	11 182 kr/år
Enbart vatten	3 978-kr/år	4 774 kr/år
Enbart spillvattenavlopp	5 340-kr/år	6 408 kr/år

14.3 b) För fritidsbostad året runt

Vatten och spillvatten	6 634-kr/år	7 961 kr/år
Enbart vatten	2 905-kr/år	3 486 kr/år
Enbart spillvattenavlopp	3 730-kr/år	4 476 kr/år

Abonnemang för fritidsbostad året runt är endast tillåtna för fastigheter där ingen person är folkbokförd.

14.3 c) För fritidsbostad som nyttjas sommartid (mitten maj-september). Gäller endast abonnemang som tecknats före 2018-01-01.

Vatten och spillvatten	4 091-kr/år	4 909 kr/år
Enbart vatten	2 307-kr/år	2 768 kr/år
Enbart spillvattenavlopp	2 720-kr/år	3 264 kr/år

Pireva slår på vattnet i mitten på maj och stänger av vattnet i slutet på september. Kostnad för påsläpp/avstängning av vattnet ingår i avgiften. Ej möjligt att boka individuell tid för påsläpp/stängning.

14.3 d) För fritidsbostad som nyttjas sommartid (mitten maj-september), enskild öppning/stängning. Gäller endast abonnemang som tecknats före 2018-01-01.

Vatten och spillvatten	5 941-kr/år	7 129 kr/år
Enbart vatten	4 143-kr/år	4 972 kr/år
Enbart spillvattenavlopp	4 567-kr/år	5 480 kr/år

Tidsbokning för individuell öppning respektive stängning under ordinarie arbetstid ingår i abonnemanget. Bokning görs minst 2 veckor i förväg via Pirevas kundservice. Öppning respektive stängning måste ske inom ordinarie abonnemangsperiod.

14.4 För s.k. byggvatten skall erläggas bruksavgift enligt 14.1 b). Om mätning inte sker, antas den förbrukade vattenmängden uppgå till 30 m³ per lägenhet.

14.5 För extra mätställe (mätställe utöver ett per fastighet) skall erläggas en årlig avgift med ett belopp motsvarande 100 % av den fasta avgiften enligt 14.1 a). Beloppet avrundas till närmaste hela kronor.

Parallellkopplade vattenmätare räknas som ett mätställe.

14.6 Antas mätaren visa annan förbrukning än den verkliga, låter huvudmannen undersöka mätaren, om huvudmannen finner det nödvändigt eller om fastighetsägaren begär det.

Vid ovan avsedd undersökning eller prövning bestäms mätarens felvisning i två kontrollpunkter enligt SWEDACs föreskrifter om vatten- och värmemätare, STAFS 2007:2.

Kan mättelets storlek inte bestämmas eller har mätaren inte fungerat, har huvudmannen rätt att uppskatta förbrukningen.

Fastighetsägare som inte godtar huvudmannens beslut efter genomförd undersökning eller huvudmannens uppskattning av förbrukningen, kan begära prövning av frågan hos mark- och miljödomstolen.

14.7 Har fastighetsägare begärt undersökning av vattenmätare och mätaren härvid godkänns, skall fastighetsägaren ersätta huvudmannen för undersökningskostnaderna i enlighet med vad som framgår av § 18.

14.8 För spillvattenmängd, som enligt huvudmannens medgivande avleds till dagvattenledning (kylvatten o d), skall erläggas avgift om 4800 kronor per medgivande.

§ 15 Särskilda avgifter

Tillförs avlopps nätet större spillvattenmängd än som svarar mot levererad vattenmängd eller avleds inte hela den levererade vattenmängden till avloppsnätet skall avgift för spillvattenavlopp erläggas efter den mängd spillvatten som avleds till avloppsnätet.

Mängden skall bestämmas genom mätning på fastighetsägarens bekostnad av ifrågavarande vatten- eller spillvattenmängd eller på annat sätt som överenskommits mellan huvudmannen och fastighetsägaren.

En förutsättning för att avgiften för avlett spillvatten skall debiteras efter annan grund än efter levererad mängd vatten är att skillnaden mellan mängderna vatten och spillvatten är avsevärd.

§ 16 För obebyggd fastighet

För obebyggd fastighet erläggs ingen bruksavgift.

§ 17 Permanent avstängd fastighet samt fastighet som ej tagits i bruk

För permanent avstängd fastighet samt fastighet som ännu ej tagits i bruk erläggs ingen avgift. Till permanent avstängd fastighet räknas fastigheter som inom ej överskådlig tid ej har behov av vatten och avloppsanslutning och där servisledningarna proppats på fastighetsägarens bekostnad.

§ 18 Övriga avgifter

Har huvudmannen på fastighetsägarens begäran vidtagit åtgärd eller har på grund av att fastighetsägaren åsidosatt sin skyldighet vattentillförseln avstängts eller reducerats eller annan åtgärd vidtagits av huvudmannen debiteras följande avgifter:

	Utan moms		Med moms	
	2023	2024	2023	2024
Nedtagning av vattenmätare	608,80 kr	730,56 kr	761 kr	913 kr
Uppsättning av vattenmätare	608,80 kr	730,56 kr	761 kr	913 kr
Avstängning av vattentillförsel	608,80 kr	730,56 kr	761 kr	913 kr
Påsläpp av vattentillförsel	608,80 kr	730,56 kr	761 kr	913 kr
Undersökning av vattenmätare	1 448 kr	1 737,60 kr	1 810 kr	2 172 kr
Länsning av vattenmätarbrunn	913,60 kr	1 096,32 kr	1 142 kr	1 370 kr
Förgäves besök	304,80 kr	304,80 kr	381 kr	381 kr

För merkostnader under jourtid eller på grund av att fastighetsägaren åsidosatt sin skyldighet, debiteras avgifter enligt:

Avgifter för hyror och tjänster som administreras av huvudmannen.

§ 19 Särskilt antagen särtaxa

Om för viss eller vissa fastigheter kostnaden för att förse fastigheterna med vatten och avlopp i beaktansvärd omfattning avviker från fastigheterna inom verksamhetsområdet i övrigt, skall enligt lagen om allmänna vattentjänster avgifter utgå enligt särskilt antagen särtaxa.

Är det inte skäligt att för viss fastighet beräkna avgift enligt §§ 14–16 får huvudmannen i stället komma överens med fastighetsägaren eller annan avgiftsskyldig om avgiftens storlek.

Vid ingående av avtal som i föregående stycke sägs skall iakttas de principer om kostnadstäckning och kostnadsfördelning som ligger till grund för denna brukningstaxa.

§ 20 Debitering

Avgift enligt 14.1 a) debiteras i efterskott per månad, kvartal, tertial eller halvår enligt beslut av huvudmannen. Avgift enligt 14.1 b) debiteras i efterskott på grundval av enligt mätning förbrukad vattenmängd eller annan grund som anges i §§ 14 och 15.

Betalas debiterat belopp inte inom tid som anges i räkningen, skall erläggas dröjsmålsränta på obetalt belopp enligt 12.2.

Sker enligt huvudmannens beslut mätaravläsning inte för varje debitering, får mellanliggande debiteringar ske efter uppskattad förbrukning, dock att mätaravläsning och debitering efter verklig förbrukning skall ske i genomsnitt minst en gång per år. Avläsning och debitering skall därjämte ske på fastighetsägarens begäran med anledning av fastighetsöverlåtelse.

§ 21 Särskilda avtal

Har fastighetsägare begärt att huvudmannen skall företa åtgärd för att underlätta eller möjliggöra hans brukande av anläggningen i visst fall eller avseende eller har i övrigt särskild åtgärd påkallats på grund av fastighetens VA-förhållanden, får huvudmannen i stället komma överens med fastighetsägaren eller annan avgiftsskyldig om avgiftens storlek.

§ 22 Reglering av avgiftsbelopp

Avgifter enligt § 14 är baserade på indextalet ~~377,81 (2022-08)~~ **405,97 (2023,08)** i konsumentprisindex, KPI. När detta index ändras får huvudmannen reglera avgiftsbeloppen därefter, dock inte oftare än en gång årligen.

Taxans införande

§ 23

Denna taxa träder i kraft ~~2023-01-01~~ **2024-01-01**. De bruksavgifter enligt 14.1, 14.3 och 14.7 samt § 15, som är baserade på uppmätning hos fastighetsägare, skall därvid tillämpas i fråga om den vattenmängd som levereras och den spillvattenmängd som släpps ut efter den ovan angivna dagen för taxans ikraftträdande.

* * *

Mål som rör tvist mellan fastighetsägare och huvudmannen beträffande tillämpning och tolkning av denna taxa prövas av mark- och miljödomstolen jämlikt 53 § lagen om allmänna vattentjänster.

Reviderad av Kommunfullmäktige 2021-12-13 § 210

Reviderad av Kommunfullmäktige 2022-11-28, § 158

Reviderad av Kommunfullmäktige 2023-11-27 §

Reglemente - Gemensam
överförmyndarnämnd
Piteå och Älvsbyns
kommun

§234

23KS583

...

Piteå kommun

ÄLVSBYNS
KOMMUN

Samverkansavtal för gemensam överförmyndarnämnd i Piteå och Älvsbyns kommuner

Piteå och Älvsbyns kommuner har 2018 avtalat om att from den 1 januari 2019 inrätta en gemensam överförmyndarnämnd i Piteå och Älvsbyns kommuner för samverkan angående överförmyndarverksamhet.

~~Piteå och Älvsbyns kommuner har kommit överens om att från och med den 1 januari 2019 inrätta en gemensam överförmyndarnämnd i Piteå och Älvsbyns kommuner för samverkan angående överförmyndarverksamhet.~~

Den gemensamma överförmyndarnämnden i Piteå och Älvsbyns kommuner benämns i detta samverkansavtal fortsättningsvis, nämnden och överförmyndarverksamheten för verksamheten.

~~Antaget av kommunfullmäktige i Piteå kommun, 2018-03-26, § 53~~

~~Antaget av kommunfullmäktige i Älvsbyns kommun, 2018-xx-xx, §~~

§1 Inledning

Stöd för inrättande av en gemensam överförmyndarnämnd finns i 19 kap 16§ 2 stycket föräldrabalken (1949:13), FB och i 3 kap 9 § Kommunallagen (2017:725), KL. Utöver vad som följer av lag gäller även detta samverkansavtal samt mellan kommunerna ingånget reglemente för nämnden.

Syftet med samverkan genom en gemensam överförmyndarnämnd är att långsiktigt kunna upprätthålla kometens, kvalitet (rättssäkerhet) och uppnå kostnadseffektivitet i en kunskapsintensiv verksamhet.

Nämnden är en egen myndighet på samma sätt som övriga kommunala nämnder.

§ 2 Värdkommun och arbetsgivare

Piteå är värdkommun och nämnden ingår i Piteå kommuns organisation. Piteå kommun är arbetsgivare för all personal vid verksamheten.

§ 3 Uppgifter

Nämnden ansvarar för de samverkande kommunernas verksamhet i enlighet med vad som gäller för var och en av kommunerna enligt gällande lagstiftning.

Ärenden som lagligen kan delegeras ska delegeras till tjänstemän vid verksamheten.

§ 4 Administration

Verksamheten ansvarar för beredning av ärenden och verkställighet av nämndens beslut samt att planera och administrera den verksamhet som nämnden ansvarar för.

Verksamheten ska upprätthålla register och personalakter och svara för dokumentation, rekrytera och utbilda ställföreträdare samt utföra de övriga uppgifter inom nämndens ansvarsområde.

Piteå kommun

ÄLVSBYNS
KOMMUN

Post och handlingar till nämnden som inkommer till Älvsbyns kommun ska datumstämplas och snarast vidarebefordras till Piteå kommun.

Verksamheten ska tillhandahålla sekreterare för nämnden.

§ 5 Service och öppettider

Nämnden ska se till att service lämnas i varje samverkande kommun. Detta kan ske genom regelbundet återkommande informationsträffar, information på nämndens samverkanskommuners hemsida, kommunernas anslagstavlor och särskild riktad information eller på annat sätt.

Nämnden ska besluta om öppettider för telefonsamtal respektive besök. Nämnden ska inhämta synpunkter innan beslut fattas från respektive samverkanskommun. Öppettiderna ska anslås på respektive samverkanskommuns hemsida, de kommunala anslagstavlor och meddelas Länsstyrelsen.

För att möjliggöra mottagandet av besök i Älvsbyns kommun ska Älvsbyns kommun tillhandahålla erforderliga lokaler med iakttagande av det säkerhetsbehov som finns. Detta innebär inte någon extra kostnad för någon av samverkanskommunerna.

§ 6 Arkiv och personuppgiftsansvarig

Kommunstyrelsen i Piteå kommun är arkivmyndighet.

Piteå kommun ansvarar för handlingar som av nämnden och verksamheten upprättas från och med den 1 januari 2019. Aktiva akter* i respektive samverkanskommun ska överflyttas till nämnden och Piteå kommun ansvarar då för dem. Med aktiva akter avses ett registrerat ställföreträdarskap.

Nämnden och verksamheten ska ha tillgång till äldre arkiv i Älvsbyns kommun i den mån offentlighet och sekretesslagen inte utgår något hinder.

För tillsyn i nämndens arkiv i Piteå kommun ansvarar centralarkivet i Piteå kommun.

Nämnden ska upprätta en dokumenthanteringsplan.

Nämnden är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som behandlas inom nämndens verksamhet.

§ 7 Äganderätt till egendom

Piteå kommun äger fast och lös egendom som behövs för att nämndens verksamhet förutom den lokal som Älvsbyns kommun tillhandahåller för besök.

§ 8 Försäkring

Piteå kommun ansvarar för och tecknar försäkringar för nämndens verksamhet och för personalen.

§ 9 Arvode och annan ekonomisk ersättning till ledamöter och ersättare.

Ledamöter och ersättare i nämnden ska arvoderas i enlighet med de bestämmelser som gäller för respektive samverkanskommun som har utsett ledamöterna och ersättarna och denna kommun ansvarar för utbetalning av arvode och annan ersättning.

Var och en av de samverkande kommunerna ersätter separat kostnader för nämnden beslutade utbildningar, tekniska hjälpmedel, resor, konferenser och dylikt för av respektive kommun vald ledamot eller ersättare.

§ 10 Budgetprocess för den gemensamma nämnden

Nämnden finansieras genom kommunbidrag från samverkanskommunerna med utgångspunkt från kostnadsfördelningsnyckeln.

Nettokostnaden för nämndens arbete och verksamhet som regleras i detta avtal ska fördelas mellan samverkanskommunerna enligt följande kostnadsfördelningsnyckel: antalet medborgare* per kommun per den 31/12 året före budgeten fastställs.

~~Nettokostnaden för nämndens arbete och verksamhet som regleras i detta avtal ska fördelas mellan samverkanskommunerna enligt följande kostnadsfördelningsnyckel: antalet aktiva akter* per kommun per den 31/12, året före budgeten fastställs. Underlaget för fördelningen enligt kostnadsfördelningsnyckeln utgår i huvudsak enligt vad som angetts i § 11 Underlag för konstadsfördelning i avtalet. (* se definition § 6 i avtalet)~~

~~Samverkanskommunerna ska inför start av nämnden redovisa ett ingångsvärde av antalet aktiva akter per den 31/12-2018.~~

Undantag från kostnadsfördelningsnyckeln är arvoden och kostnader för ensamkommande barn enligt § 15 och när nämnden beslutar om ett ställföreträdarskap enligt § 16 i avtalet.

Arbetsprocessen inför budget och årsredovisning och delårsbokslut följer Piteå kommuns övergripande process. Förslag på budget ska tillställas Älvsbyns kommun senast den 31 mars varje år. Synpunkter ska vara Piteå kommun tillhanda senast den 31 maj. Piteå kommun fastställer budget för nämnden senast den 30 juni för kommande verksamhetsår. Fastställande kan inte ske innan slutgiltigt godkännande från Älvsbyns kommun.

§ 11 Underlag för konstadsfördelning

Piteå kommun upplåter lokaler och utrustning som behövs för verksamheten i Piteå kommun samt svarar för investeringar avseende lös egendom och samtliga personalkostnader för verksamheten.

Följande kostnader utgår i huvudsak underlag för kostnadsfördelningen

- Lön och personalomkostnader
- Personaladministration inkl. försäkringar
- Ekonomiadministration
- IT inkl. kostnader för ärendehanteringssystem
- Telefoni
- Företagshälsovård
- Ansvarsförsäkring för förtroendevalda och anställda och sakförsäkring
- Lokaler/hyreskostnader
- Resor för tjänstepersoner
- Litteratur, kontorsmaterial, kopiering, porto
- Arkivskåp som är brandklassade

Piteå kommun

ÄLVSBYNS
KOMMUN

- Arbetsledning

§ 12 Budget/driftsbidrag från samverkanskommunerna

Nämnden tilldelas en budget bestående av budgeterad intäkt i form av driftsbidrag från respektive kommun, budgeterade kostnader utifrån överenskommen fördelningsnyckel enligt § 11 i detta avtal samt kostnader som härrör från undantag från kostnadsfördelning enligt § 15 och § 16 i detta avtal.

§ 13 Reglering av faktisk kostnad

Slutreglering sker utifrån en jämförelse av faktisk kostnad och budgeterad kostnad för respektive samverkanskommun. Den faktiska kostnaden regleras i efterhand. Eventuella över- och underskott ska regleras inom fyra månader från det att årsredovisning fastställts av kommunfullmäktige i Piteå kommun. Piteå kommun ska redovisa och fördela kostnader enligt god redovisningssed.

§ 14 Ersättning till värdkommunen

Ersättning enligt kostnadsfördelningsnyckeln ska ske av Älvsbyns kommun till Piteå kommun och ska betala årsvis i förskott till Piteå kommun.

§ 15 Övriga ekonomiska regleringar- Arvoden och kostnader avseende ensamkommande barn

Nämnden ska betala ut arvoden, kostnadsersättningar, tolkkostnader och resekostnader och erlägga sociala avgifter avseende godmanskap för ensamkommande barn för samverkanskommunerna. Den faktiska kostnaden för detta debiteras, årsvis i efterskott i samband med övrig ekonomisk reglering till den samverkanskommun till vilket ärendet hör enligt lag.

§ 16 Övriga ekonomiska regleringar – Arvoden och kostnader avseende övriga ställföreträdarskap

Nämnden ska för samverkanskommunerna betala ut arvoden och kostnadsersättningar samt erlägga sociala avgifter avseende godmanskap i övrigt, förvaltarskap och förmyndarskap i det fall kommunen ska stå fr kostnaderna enligt nämndens beslut. Den faktiska kostnaden för detta debiteras, årsvis i efterskott i samband med övrig ekonomisk reglering, till Älvsbyns kommun till vilket ärendet hör enligt lag.

§ 17 Ny samverkansparter

Om ny kommun vill delta i samverkans ska nytt samverkansavtal upprättas av respektive kommuners kommunfullmäktige.

§ 18 Samråd

Samverkanskommunerna ska inrätta en samrådsgrupp med representanter från varje kommun som utses av kommuncheferna. Samrådsgruppen har till uppgift att svara för strategiska överväganden som budget, övriga gemensamma frågor som berör samarbetet samt utvärdera samverkansarbetet enligt 1 23 i avtalet.

Piteå kommun

ÄLVSBYNS
KOMMUN

Piteå och Älvsbyns kommuner ska samråda kring vilka nyckeltal som ska användas för att utvärdera nämndens verksamhet samt vilka övergripande mål som ska gälla för nämnden.

Samrådsgruppen ska vara medlare i samband med oenighet och otydlighet till följd av avtalet. Samrådsgruppen ska träffas regelbundet eller när någon i samrådsgruppen begär det. Begäran ska ställas till chefen för verksamheten som svarar för sammankallande och genomförande av samrådsgruppens möten.

Samrådsgruppen ska utse en operativ arbetsgrupp för respektive samverkanskommun. Sammansättningen av denna bestäms av respektive samverkanskommun. I den operativa arbetsgruppen ska verksamhetsrelaterade driftsfrågor avhandlas.

§ 19 Insyn i förvaltning

Älvsbyns kommun har rätt till löpande insyn i förvaltning och redovisning som gäller nämnden och dess verksamhet. Nämnden ska till respektive kommuns fullmäktige regelmässigt rapportera hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är.

§ 20 Mandatperiod

Mandatperioden är i fyra år, räknat från året allmänna val i kommunfullmäktige hållits.

§ 21 Sammansättning

Nämnden består av 6 ledamöter och 2 ersättare. Tre ledamöter och en ersättare ska utses av Piteå kommun och tre ledamöter och en ersättare av Älvsbyns kommun. An nämndens ledamöter ska en ordförande och en vice ordförande. Ordförande utses av Piteå kommun, vice ordförande utses av Älvsbyns kommun.

§ 22 Nämndens ställning

Nämnden är part vid laglighetsprövning och den enskildes motpart vid förvaltningsbesvär.

§ 23 Uppföljning och utvärdering

Verksamheten ska utvärderas efter år två i varje mandatperiod av samverkanskommunerna. Ansvaret för utvärdering är samrådsgruppen enligt § 18 i detta avtal.

§ 24 Ersättningsanspråk

För eventuella krav på ersättning för fel eller försummelse i verksamheten som kan komma att riktas mot nämnden svarar Piteå kommunen för avseende nya ärenden registrerade efter januari 2019

Har ärenden registrerats före januari 2019 men fel eller försummelsen beror på Piteå kommun brist är Piteå kommun ansvarig. Beror bristen på fel eller försummelsen före januari 2019 och som upptäcks av nämnden men beror på en brist hos den kommunen dit ärendet hör enligt lag är den kommunen fullt ansvarig för skadan.

Piteå kommun

ÄLVSBYNS
KOMMUN

Älvsbyns kommun äger inte rätt att föra regresstalan mot Piteå kommun med anledning av sådana anspråk.

§ 25 Reglemente

Nämnden regleras av ett särskilt reglemente. Reglementet och ändringar i detta ska fastställas av samverkanskommunernas kommunfullmäktige för att vara giltigt.

§ 26 Riktlinjer för nämnden

Nämnden ska anta styrande dokument för nämnden och dess verksamhet.

Inför start av nämnden ska Älvsbyns kommun s ställföreträdare under 2018 informeras om riktlinjer för årsredovisning för ställföreträdare som gäller hos Piteå kommun.

§ 27 Revision

Nämnden ska granskas av revisorerna i var och en av de samverkande kommunerna.

Frågan om ansvarsfrihet ska provas av kommunfullmäktige i var och en av de samverkande kommunerna.

§ 28 Omförhandling

Båda samverkanskommunerna har rätt att påkalla omförhandling av detta avtal. Omförhandlat avtal ska beslutas i respektive kommuns kommunfullmäktige.

§ 29 Tvist

Tvist förande tolkningen och tillämpningen av detta avtal ska i första hand lösas genom förhandlingar mellan parterna enligt vad som anges under 18 § i samråd i detta avtal. Kan inte tvisten lösas ska fråga luftas till Politisk nivå i respektive kommun.

Om frågan för ersättning/skadestånd som hänför sig till ett ställföreträdarskap kan någon av samverkanskommunerna väcka talan i domstol. Frågan ska dock dessförinnan samverkats och förhandlats enligt vad som anges i 18 § i detta avtal.

§ 30 Avtalstid och uppsägning av avtal

Avtalet gäller från 1 januari 2024 under förutsättning att kommunfullmäktige i Piteå och Älvsbyns kommuner har godkänt avtalet genom beslut som vinner laga kraft och till och med 31 december 2028

Uppsägning ska göras skriftligen senast 2 år före avtalstidens utgång. Sker inte uppsägning av avtalet förlängs avtalet med ett år i taget.

Uppsägning av avtalet kan göras av var och en av de samverkande kommunerna.

Avtalet gäller från 1 januari 2019 till och med 31 december 2022 under förutsättning att kommunfullmäktige i Piteå och Älvsbyns kommuner har godkänt avtalet.

Uppsägning av avtalet kan göras av var och en av de samverkande kommunerna. Sådan uppsägning ska ske skriftligt senast två år före avtalstidens utgång. I annat fall är avtalet vare gång förlängt med fyra år i taget

Piteå kommun

Älvsbyns kommun

Piteå kommun

ÄLVSBYNS
KOMMUN

Datum

Patric Lundström

Kommunstyrelsens ordförande

Andreas Lind

Kommunchef

Datum

Johan Dahlqvist

Kommunstyrelsens ordförande

Anna Lindberg

Kommunchef

Piteå kommun

ÄLVSBYNS
KOMMUN

Reglemente - Gemensam överförmyndarnämnd Piteå och Älvsbyns kommun

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Senast antagen	Beslutsinstans
Reglemente - Gemensam överförmyndarnämnd Piteå och Älvsbyns kommun	Reglemente	2023-11-27 §	Kommunfullmäktige Piteå och Älvsbyn
Administrationsansvarig	Version	Diarienummer	Giltig till
Kommunledningsförvaltningen Piteå	2	23KS583, 23GÖN24	2027-12-31
Dokumentinformation	Reglemente för gemensam Överförmyndarnämnd för Piteå och Älvsbyns kommuner		
Dokumentet gäller för	Förtroendevalda och tjänstepersoner i respektive kommun		

Piteå kommun

ÄLVSBYNS
KOMMUN

Piteå och Älvsbyns kommuner har 2018 avtalat om att from den 1 januari 2019 inrätta en gemensam överförmyndarnämnd i Piteå och Älvsbyns kommuner för samverkan angående överförmyndarverksamhet.

Piteå och Älvsbyns kommuner har kommit överens om att från och med den 1 januari 2019 inrätta en gemensam överförmyndarnämnd, kallad överförmyndarnämnd i Piteå och Älvsbyns kommuner för samverkan angående överförmyndarverksamhet, kallad verksamhet.

Den gemensamma överförmyndarnämnden i Piteå och Älvsbyns kommuner benämns i detta reglemente fortsättningsvis, nämnden och överförmyndarverksamheten för verksamheten.

§ 1 Inledning

Stöd för inrättande av en gemensam överförmyndarnämnd finns i 19 kap 16 § 2 stycket Föräldrabalken (1949:13), FB och i 3 kap 9 § Kommunallagen (2017:725), KL. Utöver vad som följer av lag gäller även detta samverkansavtal samt mellan kommunerna ingånget reglemente för nämnden.

Syftet med samverkan genom en gemensam överförmyndarnämnd är att långsiktigt kunna upprätthålla kompetens, kvalitet (rättssäkerhet) och uppnå kostnadseffektivitet i en kunskapsintensiv verksamhet.

Nämnden är en egen myndighet på samma sätt som övriga kommunala nämnder.

§ 2 Värdkommun och arbetsgivare

Piteå kommun är värdkommun och nämnden ingår i Piteå kommuns organisation. Piteå kommun är arbetsgivare för all personal vid verksamheten.

§ 3 Uppgifter

Nämnden ansvarar för de samverkande kommunernas verksamhet i enlighet med vad som gäller var och en av kommunerna enligt gällande lagstiftning.

Ärenden som lagligen kan delegeras ska delegeras till tjänstemän vid verksamheten.

Utöver vad som följer av lag ska nämnden tillse att verksamheten bedrivs i enlighet med detta reglemente och samverkansavtalet.

Nämnden ska till respektive kommuns kommunfullmäktige regelmässigt rapportera hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är.

Nämnden ska samråda med berörda nämnder i de samverkande kommunerna samt med andra myndigheter och med enskilda organisationer.

Nämnden ska anta styrande dokument för nämnden och dess verksamhet.

Inför start av nämnden ska Älvsbyns kommuns ställföreträdare under 2018 informeras om riktlinjer för årsredovisning för ställföreträdare som gäller hos Piteå kommun.

§ 4 Administration

Verksamheten ansvarar för beredning av ärenden och verkställighet av nämndens beslut samt att planera och administrera den verksamhet som nämnden ansvarar för.

Verksamheten ska upprätthålla register och personakter och svara för dokumentation, rekrytera och utbilda ställföreträdare samt utföra de övriga uppgifter inom nämndens ansvarsområde.

Post och handlingar till nämnden som inkommer till Älvsbyns kommun ska datumstämplas och snarast vidarebefordras till Piteå kommun.

Verksamheten ska tillhandahålla sekreterare för nämnden.

§ 5 Medborgarförslag som överlåtit till nämnden för beslut

Medborgarförslag som fullmäktige i respektive samverkanskommun överlåtit till nämnden för beslut ska beredas så nämnden kan besluta i ärendet inom ett år från det att förslaget väcktes i kommunfullmäktige.

Nämnden ska fortlöpande informera kommunfullmäktige i respektive samverkanskommun om de beslut som fattats gällande medborgarförslag.

Nämnden ska även redovisa till kommunfullmäktige i respektive samverkanskommun de ärenden som inte avgjorts inom ett år.

Beslutanderätten i ärenden som väckts genom medborgarförslag och som överlåtit till nämnden får inte delegeras.

Nämnden får med stöd av kommunallagen besluta att den eller de som väckt ett ärende genom medborgarförslag får närvara när nämnden behandlar ärendet och delta i överläggningarna, men inte i beslutet.

§ 6 Ansvar- och rapporteringsskyldighet

Nämnden ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och styrande dokument som Piteå kommuns kommunfullmäktige har beslutat, de föreskrifter som kan finnas i lag eller förordning, bestämmelser i detta reglemente samt samverkansavtalet.

Nämnden ska till Piteå kommuns kommunfullmäktige rapportera hur verksamheten utvecklas och nämndens ekonomiska ställning under budgetåret. Rapporten ska framläggas vid kommunfullmäktiges sammanträde i samband med delårsrapport och årsredovisning.

Delårsrapport och årsredovisning ska tillställas Älvsbyns kommuns kommunfullmäktige efter den godkänts av Piteå kommuns kommunfullmäktige.

Piteå kommuns styr- och ledningssystem utgör grunden för nämndens internkontroll, nämnden ska årligen upprätta en plan för kontrollen.

§ 7 Personuppgifter

Nämnden är personuppgiftsansvarig för de register och andra behandlingar av personuppgifter som sker i nämndens verksamhet.

§ 8 Personalansvar

För medarbetare inom nämndens verksamhetsansvar är kommunstyrelsen anställningsmyndighet och ansvarar för personalfrågor inklusive arbetsmiljöfrågor.

§ 9 Nämnden arbetsformer

Kommunfullmäktige i var och en av samverkanskommunerna ska välja ledamöter och ersättare som ska representera samverkanskommunen i nämnden. Nämnden består av sex ledamöter och två ersättare varav fullmäktige i de samverkande kommunerna utser tre ledamöter och en ersättare vardera.

Av nämndens ledamöter ska en vara ordförande och en vice ordförande. Ordförande utses av Piteå kommun, vice ordförande utses av Älvsbyns kommun.

Nämnden har inget utskott.

§ 10 Växeltjänstgöring

En ledamot eller en ersättare som har avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får åter tjänstgöra, sedan ärendet har handlagts.

En ledamot som har avbrutit tjänstgöringen vid ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får åter tjänstgöra om ersättarens inträde har påverkat styrkebalansen mellan partierna.

§ 11 Inkallande av ersättare

En ledamot som är hindrad att delta i ett sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till nämndens sekreterare. Sekreteraren kallar in den ersättare som står i tur att tjänstgöra och som inte redan kallats in.

§ 12 Övriga icke tjänstgörande ersättare

Övriga icke tjänstgörande ersättare har rätt att delta i nämndens överläggningar, dock inte rätt att få sin mening antecknad i protokollet.

§ 13 Ersättare för ordföranden

Om varken ordföranden eller vice ordföranden kan delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde utser nämnden en annan ledamot att vara ordförande tillfälligt.

Den till åldern äldste ledamoten tjänstgör som ordförande, tills den tillfällige ordföranden har utsetts.

Om ordföranden till följd av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid får nämnden utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Sammanträden

§ 14 Tidpunkt

Nämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer. Nämnden får besluta om offentliga sammanträden.

§ 15 Kallelse

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena. Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.

Kallelsen ska på ett lämpligt sätt skickas till varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara vid sammanträdet senast fem dagar före sammanträdesdagen.

Kallelsen bör åtföljas av dagordning. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på dagordningen ska bifogas kallelsen. I undantagsfall får kallelse ske på annat sätt.

När varken ordföranden eller vice ordförande kan kalla till sammanträde ska den till åldern äldste ledamoten göra detta. Om ordföranden på grund av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid, får nämnden utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

§ 16 Justering och anslag av protokoll

Protokollet justeras av ordföranden och en ledamot.

Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen bör redovisas skriftligt innan nämnden justerar den.

Nämndens protokoll ska tillkännages på samverkanskommunernas anslagstavlor. Verksamheten har ansvar för att kontrollera när nämndens protokoll har anslagits på de olika anslagstavlor.

§ 17 Reservation

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska anmälas innan sammanträdet avslutas.

§ 18 Delgivning

Behörig att motta delgivning å nämndens vägnar är, förutom ordförande och vice ordförande, ansvarig chef för verksamheten eller annan anställd som nämnden bestämmer.

Övrigt

§ 19 Undertecknande av handlingar

Skrivelser, avtal och andra handlingar som beslutas av nämnden ska undertecknas av ordföranden. Vid förfall för ordföranden inträder vice ordföranden och vid förfall för denne den ledamot som nämnden utser.

Nämnden får även uppdra åt förtroendevald eller tjänsteman att enligt av nämnden lämnade direktiv underteckna handlingar på nämndens vägnar

Beslut som fattas med stöd av delegation samt skrivelser, avtal och andra handlingar som upprättas med anledning därav undertecknas av den som fattat beslutet.

§ 19 Delgivning

~~Delgivning med nämnden sker med ordföranden eller anställd som nämnden bestämmer.~~

Antagen av KF 2018-03-26, § 53

Reviderad av KF 2023-11-27 §

Boende för
Ensamkommande barn
§235
23KS569

...

Skrivelse gällande kommunens boenden för ensamkommande barn

Med denna skrivelse vänder sig Socialtjänsten och Samhällsbyggnad till beslutsfattare inom Piteå kommun. Den syftar till att beskriva nuläge och utmaningar för att fortsätta bedriva kommunens boende för ensamkommande barn, möjliga tillvägagångssätt för att fortsätta driften, samt beskriva konsekvenser av ett eventuellt nerläggande av boendet. Vår förhoppning är att skrivelsen kan tjäna som underlag för ett kommunövergripande beslut gällande huruvida Piteå väljer att, som enda kommun i Norrbotten, ha kvar ett boende för ensamkommande barn eller inte.

Vi vill vid genomläsning propa på att ha de övergripande målen gällande mångfald (Ett Piteå för alla), befolkningsmålet samt tanken på Piteå som Sveriges barnvänligaste kommun i bakhuvudet. Vi förutsätter också att det inför beslut genomförs barnkonsekvensanalyser för att värna Barnkonventionen och synliggörande av barnperspektivet och barnens perspektiv.

Bakgrund

Hösten 2008 startade Piteå kommun sitt Hem för vård eller boende (HVB) för ensamkommande flyktingbarn. Kommunen valde att lägga boendet under Samhällsbyggnad med tanken att de unga människor som kommer som ensamkommande ska ses som resurser med alla förutsättningar att bidra till samhällsutvecklingen i Piteå. Finansieringen har sedan start skett enbart med statliga ersättningar från migrationsverket.

Sedan 2008 har mycket hänt. En ökning av verksamheter skedde 2013, bland annat med ett s.k. stödboende för de barn som kommit längre i utvecklingen, för att sedan växa enormt (som störst tio verksamheter) i samband med flyktingvågen 2015. Sedan dess har inströmningen av ensamkommande barn minskat och successiv neddragning av antalet verksamheter har genomförts. Den personal som idag finns kvar och arbetar inom verksamheten har en stor kompetens, stor erfarenhet av målgruppen och ett förhållningssätt som byggts upp och förankrats under många år.

Under åren har ett gediget samarbete mellan boendena, socialtjänst, skola, överförmyndarnämnd och hälsocentralerna byggts upp. Socialtjänsten har haft möjlighet till en hemmaplanslösning för de placerade barnen och närheten till boendena har skapat en möjlighet för socialsekreterarna att enkelt träffa de placerade utan behov av resor. Samarbetet har även gjort att socialtjänsten kan avsluta placeringen redan vid 18 års ålder (i stället för att socialtjänsten har kvar planeringsansvaret upp till 21 år) då enheten för arbetsmarknad då tar vid och stöttar de unga vuxna i sin fortsatta utveckling.

Utbildningsförvaltningen i Piteå har byggt upp en mycket bra verksamhet med den s.k. Språklussen för grundskoleelever och Språkintrödnation på Strömbackaskolans gymnasium. Detta skapar en möjlighet för skolan att snabbt ta emot och introducera de ensamkommande både i det svenska språket och i skolmiljön. När socialtjänsten vid vissa tillfällen varit tvungna placera EKB i andra kommuner upplevs en stor skillnad i kvalitet vad gäller sättet som barnen kommer in i skolan och lär sig det svenska språket. Med den hemmaplanslösning som finns i Piteå har socialtjänsten dessutom en större möjlighet att följa barnens utveckling på nära håll.

Ensamkommande barn ska enligt lag tilldelas någon som företräder dem. Ett gott samarbete med överförmyndarnämnden har möjliggjort att de ensamkommande får en god man inom kort tid från ankomst. Överförmyndarnämnden har flaggat för svårigheter att på senare tid rekrytera gode män, men socialtjänsten i Piteå har vid placeringar i andra kommuner upplevt att det i andra kommuner är en betydligt längre väntetid och fördröjning innan barnen äntligen får en företrädare.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har under alla år genomfört tillsyner av boendet och varit mycket nöjda. IVO har också vid tillfällen sett Piteås boende som ett bra exempel för andra att ta efter.

De uppföljningar och undersökningar som gjorts med barnen på boendet visar på att man upplever stor trygghet, delaktighet och en utvecklande tillvaro i Piteå. Kanske är det därför som nästan 90% av barnen väljer att stanna i Piteå efter sin 18-årsdag. Vissa fortsätter studera, men de flesta börjar arbeta. Vi träffar de unga vuxna inom personlig assistans, inom vården, inom restaurangbranschen, inom byggbranschen med mera.

Migrationsverket har på senare år ändrat sitt ersättningssystem vilket medfört en stramare budget och större krav på beläggning av platser för att kunna driva boendena. Då vi värnat om den kvalitet som vi byggt upp i verksamheten och i vår gemensamma samverkan, har viljan varit att behålla boendet trots minskat antal anvisningar. Som en följd har olika alternativ för att hålla beläggning och verksamheterna igång prövats. I mån av plats har bland annat andra kommuner kunnat köpa platser på kommunens boende samt under 2022 har Piteå tagit över de andelar som andra kommuner i Norrbotten fått tilldelat sig från Migrationsverket. Det senare alternativet har inneburit att anvisningar skett direkt till kommunen och därmed har socialtjänstansvaret samt samtliga ersättningar kommit kommunen till gagn.

Nuläge

Idag består verksamheten i Piteå av ett kombinerat HVB och Stödboende. Piteå är den enda kommunen i Norrbotten som har ett särskilt/kommunalt HVB för ensamkommande barn, då övriga kommuner tvingats lägga ned. Flera kommuner hör därför av sig med önskan om att placera i Piteå då migrationsverket fortfarande anvisar samtliga kommuner och de då måste hitta platser på annan ort.

Inför år 2023 slogs det fast att boendena inte fick sälja platser eller ta över andelar från andra kommuner. Detta har gjort att verksamheten har en mindre beläggning av barn och med det följer en mindre ersättning från staten. Det står därmed klart att det inte är möjligt att driva boendet vidare med det beläggningsunderlag som finns idag. Boendena har en under en tid hankat sig fram genom att nyttja de generella statliga medel som tilldelats kommunens övergripande flyktingmottagning, men utifrån rådande regelverk, anvisningsförfarande och ersättningssystem står det klart att verksamheten inte går runt ekonomiskt. Mottagandet minskar för varje år och därmed också den ersättning som vi är beroende av. Behov finns därmed av att skjuta till kommunala medel för att säkra boendets kvarvarande. Summan som skjuts till kan minskas om möjligheten finns att sälja platser till andra kommuner och/eller ta över andra kommuners (Norrbotten) andelar.

Vi är otroligt stolta över vår verksamhet för ensamkommande barn! Det samarbete, den kvalitet och det skyddsnät som byggts upp i Piteå skapar mycket goda förutsättningar för de barn som kommer hit att på kort tid landa, lära sig och bli riktiga Piteabor.

Men faktum kvarstår att utan alternativa finansieringsmöjligheter kommer vi att vara tvungna att avveckla verksamheten inom kort.

Kommunfullmäktige har tidigare tagit beslut om att Piteå kommun ska ta emot ensamkommande barn och tillhandahålla boende för dessa. Därför ser vi det nödvändigt att kommunfullmäktige ser över frågan igen, med fokus på kommunens övergripande mål, och fattar beslut kring Piteås framtida ställningstagande kring målgruppen.

Nedan beskriver vi, som vi ser, tre olika scenarion att ta ställning till.

1. Kommunen väljer att ha kvar HVB/Stödboende för ensamkommande.
2. Kommunen väljer succesiv nedläggning.
3. Kommunen väljer omedelbar nedläggning.

Vi försöker beskriva konsekvenser av respektive scenario för att försöka ge en bild av vad ett inriktningsbeslut kan resultera i.

Scenario 1 – Kommunen väljer att ha kvar HVB/Stödboende

Som vi redan beskrivit ser vi en mängd vinster med att ha kvar boendena i Piteå.

- Barnperspektivet (barnvänligaste kommunen), vi ger barnen en trygghet och utvecklande tillvaro att växa i.
- Barnen väljer att stanna i Piteå (befolkningsmålet) och är relativt snabbt i sysselsättning. De väljer dessutom ofta de yrken där det finns enorma behov.
- Mottagandet av dessa barn bidrar till Piteås mångfald (ett Piteå för alla)
- För socialtjänsten innebär det en hemmaplanslösning med hög kvalitet och möjlighet till täta uppföljningar och gott samarbete under placeringen. (Inga resekostnader eller extraordinära dygnskostnader.)
- För socialtjänsten innebär det också att man kan avsluta placeringen vid 18 års ålder istället för vid 21 år (vilket också bidrar till minskad placeringskostnad)

Väljer kommunen att satsa på att ha kvar HVB/Stödboende i kommunen nämns här förslag på hur detta skulle kunna finansieras/medfinansieras.

- Tillskjutande av medel via kommunal budget – Om Piteå kommun vill satsa på att ha kvar verksamheten måste kommunala medel skjutas till.
- Ta över andelar från andra kommuner – i samarbete med länsstyrelsen i Norrbotten kan andelar som andra kommuner skulle få anvisat skjutas över till Piteå. Detta ökar antalet anvisade barn och ökar således den beläggningsberoende ersättningen. Från Migrationsverket.

- Sälja platser – möjligheten finns att sälja platser till andra kommuner i hela landet som är i behov av att placera ensamkommande. Möjligheten finns också här att ta en högre dygnskostnad än den statliga ersättningen vilket kan bidra till att minska behovet av tillskjutna kommunala medel.

Scenario 2 – Kommunen väljer succesiv nedläggning

Beslut fattas att avveckla verksamheten men detta sker successivt över tid. En lösning som innebär att de barn som idag bor på HVB flyttar till stödboende när de blir nog gamla och uppvisar god förmåga att klara sig själva. När HVB-boendet tömts avvecklas det, och när barn som bor på stödboendet blivit 18 år avvecklas även det. Det krävs dock enligt lagen särskilda skäl för att en ungdom ska flyttas från HVB till stödboende. Bland annat ska barnet vara minst 16 år, vara moget, inte ha för stora behov av stöd/vård samt själv vilja flytta och bo själv.

De fördelar som kan finnas med detta scenario (jämfört med omedelbar nedläggning) är att barnen som idag bor på boendet och har förmåga att klara sig själva slipper flytta och får möjlighet att stanna kvar i sitt sammanhang under avvecklingen och kan etablera sig i Piteå. Dock ser vi en rad konsekvenser av ett beslut om succesiv nedläggning.

- **Socialtjänsten tvingas placera barn i andra kommuner under övergången** – under avvecklingstiden kommer fortsatta anvisningar att inkomma från migrationsverket. Detta innebär att socialtjänsten måste börja placera dessa anvisade barn i andra kommuner för att kunna tömma boendet. Socialtjänsten vittnar utifrån tidigare erfarenhet av detta om osäker kvalitet, dyra placeringar/uppföljningar och bristande kontinuitet när man placerar i andra kommuner. Erfarenheten är också att de barn som placeras i andra kommuner stannar där och blir aldrig innevånare i Piteå.
- **Barn som inte är mogna nog eller med stora behov som inte kan bo på stödboende måste omplaceras omgående** – De barn som idag bor på kommunens HVB och som har sådana behov att de inte kan placeras på stödboende tvingas omplaceras till annan kommun. Detta innebär att barnen rycks upp ur sitt sammanhang (de förlorar därmed trygga vuxna, God man, SFV, boende, skola, fritid, sjukvård). Det innebär också att de barn som påbörjat någon typ av behandling eller medicinering måste fortsätta denna i en annan kommun, något som kan resultera i väntetider och ibland avbruten vårdkedja.
- **Barnperspektiv/barnens perspektiv** - Dessa barn har mycket svårt att känna trygghet och lita på vuxna. Risken är att det blir fråga om ett dubbelt svek och att de återigen kommer att tappa förtroendet då vi visar att de tyvärr inte var välkomna i Piteå utan vi skickar dem vidare. Svårigheterna att återhämta sig för barnen blir stora med ökad risk för dåligt mående, ohälsa och utanförskap som följd.
- **Risk för tappad kvalitet långt innan avveckling** – Om successiv avveckling blir beslutat ser vi en risk att kompetent och erfaren personal väljer att söka sig vidare från verksamheten långt innan den är avvecklad. Detta kommer att resultera i att kvaliteten i vården kraftigt försämras när erfarenhet och kunskap går förlorad. Kombinerat med svårigheter att rekrytera ny personal kan även bemanningssvårigheter bli aktuellt. Om

behovet att starta upp boendet igen uppstår så får man svårt att hitta personal med erfarenhet från EKB då de gått vidare till nya jobb.

Scenario 3 – Kommunen väljer omedelbar nedläggning

Beslut fattas om att verksamheten ska avvecklas omedelbart.

- **Inga hemmaplanslösningar för ensamkommande barn** - Detta beslut eliminerar möjligheten för socialtjänsten till hemmaplanslösningar då de enda alternativen till HVB är att rekrytera fler familjehem eller eget boende med fortsatt stöd av familjebehandlare (endast för väl fungerande barn som fyllt 18 eller fyller inom någon månad).
- **Placering av samtliga ensamkommande i andra kommuner** - Kraftigt ökade placeringskostnader för socialtjänsten. Osäker kvalitet, dyra placeringar/uppföljningar inklusive resor/arbetstid och bristande kontinuitet när man placerar i andra kommuner.
- **Samtliga barn som idag bor på HVB/stödboende omplaceras omedelbart till andra kommuner** – Samtliga barn rycks upp och flyttas till en ny kommun med förlust av sammanhang (trygghet, skola, fritid, kompisar, god man, SFV, sjukvård, framtidsplaner). Erfarenheten är som sagt också att de barn som placeras i andra kommuner stannar där och blir aldrig innevånare i Piteå.
- **Hälsoperspektiv** – Omedelbar omplacering innebär också att de barn som påbörjat någon typ av behandling eller medicinering måste fortsätta denna i en annan kommun, något som kan resultera i väntetider och ibland avbruten vårdkedja.
- **Barnperspektiv/barnens perspektiv** - Dessa barn har mycket svårt att känna trygghet och lita på vuxna. Risken är att det blir fråga om ett dubbelt svek och att de återigen kommer att tappa förtroendet då vi visar att de tyvärr inte var välkomna i Piteå utan vi skickar dem vidare. Svårigheterna att återhämta sig för barnen blir stora med ökad risk för dåligt mående, ohälsa och utanförskap som följd.
- **Upparbetade samarbeten inom kommunen för målgruppen upphör** – Den samverkan som byggts upp under många år kommer att avvecklas och om behov skulle uppstå kommer det att ta år att bygga upp igen.
- **Upparbetad kompetens och erfarenhet av målgruppen går förlorad** - då samtliga anställda på boendet måste avsluta sin anställning kommer de att gå till andra arbeten. Om behov skulle uppstå kommer det vara svårt (omöjligt) att få tillbaka kompetens och ta många år att bygga upp den igen.
- **Inga ensamkommande placeras i Piteå längre** – Beslutet innebär att det inte kommer finnas kvar något mottagande för ensamkommande barn i Piteå (Inte heller något boende kvar i Norrbotten). Vi ställer oss frågan om det verkligen är ett Piteå för alla?

Avslutningsvis

Vi hoppas att denna skrivelse har beskrivit det läge kommunen befinner sig i när det gäller verksamheten för ensamkommande barns vara eller icke vara.

Vi har försökt beskriva hur bakgrunden sett ut och hur vi byggt upp en fullt fungerande verksamhet som vi är stolta över.

Vi har också försökt beskriva nuläget där verksamheten inte kan bedrivas utan tillskjutande av kommunala medel, men där vi ser möjligheter till en fortsatt verksamhet genom kommunala medel, att sälja platser och/eller ta över andelar från andra kommuner.

Slutligen har vi försökt beskriva tre olika scenarion, ha kvar verksamheten, successiv nedläggning och omedelbar nedläggning. Där beskriver vi fördelarna med att ha kvar verksamheten och de konsekvenser vi ser av successiv och omedelbar nedläggning.

Med det lämnar vi över till er att komma till beslut kring fortsatt agerande i frågan.

Med förhoppning om ett väl övervägt men skyndsamt beslut.

Anna-Maria Nilsson
Avdelningschef Arbetsmarknad och integration
Samhällsbyggnad

Raimo Roininen
Avdelningschef Arbetsledning och stab
Socialförvaltningen

Ekonomiska konsekvenser för Socialförvaltningen gällande kommunens boenden för ensamkommande barn

Nedanstående beskrivning, som är ett tillägg till ”Skrivelsen gällande kommunens boenden för ensamkommande barn”, syftar till att beskriva de ekonomiska konsekvenser olika scenarion har för Socialförvaltningen ur ett ekonomiskt perspektiv.

Dessa tre olika scenarion är:

1. Kommunen väljer att ha kvar HVB/Stödboende för ensamkommande.
2. Kommunen väljer succesiv nedläggning.
3. Kommunen väljer omedelbar nedläggning.

Scenario 1 – Kommunen väljer att ha kvar HVB/Stödboende

Scenario 1 utgör ingen utökad kostnad för Socialförvaltningen.

Scenario 2 – Kommunen väljer succesiv nedläggning

Scenario 2 innebär en succesiv avveckling av verksamheten, där ungdomar flyttar från HVB-hemmet till stödboende. Detta alternativ ses som den mest troliga utvecklingen då antalet ungdomar på HVB-hemmet minskar och fler kan flytta till stödboende.

De ungdomar (5 st) som fyller 17 år under 2024 flyttas till stödboende.

En ungdom som har särskilda behov behöver troligen placering vid externt HVB-hem. Kostnaden för denna placering blir uppskattningsvis 1,8 milj kronor. Då ansvaret för placeringen sträcker sig till 21 års ålder blir totalkostnaden för placeringen 9 milj kronor. Det tillkommer även resekostnader och övertidskostnader i samband med besök och uppföljningar till den placerade ungdomen.

Om det anvisas nya barn/ungdomar till Piteå, behöver även de placeras, med ansvar till 21 års ålder, då tillkommer ytterligare placeringskostnader.

Scenario 3 – Kommunen väljer omedelbar nedläggning

Beslut fattas om att verksamheten ska avvecklas omedelbart.

Det mest kostsamma alternativet är omedelbar nedläggning. Vi har räknat på de idag placerade ungdomarna och där vi har ansvar för dem till 21 års ålder.

Den ungdom som nämns ovan placeras i 5 år till en kostnad av 9 000 000 kronor.

Fyra ungdomar placeras under 4 år till en kostnad av 25 920 000 kronor.

En ungdom placeras under 3 år till en kostnad av 4 860 000 kronor.

Den sammanlagda kostnaden blir ca: 39 780 000 kr

Det tillkommer även resekostnader och övertidskostnader i samband med besök och uppföljningar till de placerade ungdomarna.

Om det anvisas nya barn/ungdomar till Piteå, behöver även de placeras, med ansvar till 21 års ålder, då tillkommer ytterligare placeringskostnader.

Raimo Roininen
Avdelningschef
Socialförvaltningen

§ 90

Yttrande kring skrivelse gällande kommunens boenden för ensamkommande barn

Diariernr 23BUNI94

Beslut

Barn- och utbildningsnämnden beslutar att förorda skrivelsens scenario 2; en successiv nedläggning, men det hade varit önskvärt om skrivelsens scenario 1 hade utrett förutsättningar för full kostnadstäckning.

Reservationer

Maria Platni (V) reserverar sig till förmån för eget förslag.

Ulf Lindeberg (SD) reserverar sig till förmån för eget förslag.

Ärendebeskrivning

Hösten 2008 startade Piteå kommun sitt Hem för vård eller boende (HVB) för ensamkommande flyktingbarn. Finansieringen har sedan start skett enbart med statliga ersättningar från migrationsverket. Verksamheten utvecklades 2013, bland annat med ett s.k. stödboende för de barn som kommit längre i utvecklingen, för att sedan växa enormt i samband med flyktingvågen 2015. Sedan dess har inströmningen av ensamkommande barn minskat och successiv neddragning av antalet verksamheter har genomförts.

Idag består verksamheten i Piteå av ett kombinerat HVB och Stödboende. Piteå är den enda kommunen i Norrbotten som har ett särskilt/kommunalt HVB för ensamkommande barn, då övriga kommuner tvingats lägga ned. Flera kommuner hör därför av sig med önskan om att placera ensamkommande barn i Piteå då migrationsverket fortfarande anvisar samtliga kommuner och de då måste hitta platser på annan ort.

Inför år 2023 slogs det fast att boendena inte fick sälja platser eller ta över andelar från andra kommuner. Detta har gjort att verksamheten har en mindre beläggning av barn och med det följer en mindre ersättning från staten. Det står därmed klart att det inte är möjligt att driva boendet vidare med det beläggningsunderlag som finns idag. Boendena har en under en tid hankat sig fram genom att nyttja de generella statliga medel som tilldelats kommunens övergripande flyktingmottagning, men utifrån rådande regelverk, anvisningsförfarande och ersättningssystem står det klart att verksamheten inte går runt ekonomiskt.

Kommunfullmäktige bör därför se över frågan och fatta beslut kring Piteås framtida ställningstagande för målgruppen. I den skrivelse som går upp i ärendet beskriver handläggarna tre olika scenarion som de önskar fullmäktige tar ställning till:

1. Kommunen väljer att ha kvar HVB/Stödboende för ensamkommande.
2. Kommunen väljer succesiv nedläggning.
3. Kommunen väljer omedelbar nedläggning.

Eftersom beslutet, oavsett vilket det blir, i hög grad påverkar utbildningsförvaltningen och

Barn- och utbildningsnämnden ges nämnden möjlighet att lämna ett yttrande i frågan.

Förvaltningschef Malin Westling föredrar ärendet för nämnden.

Stängt ärende.

Yrkanden

Barn- och utbildningsnämndens arbetsutskott föreslår nämnden att förorda skrivelsens scenario 2; en successiv nedläggning, men det hade varit önskvärt om skrivelsens scenario 1 hade utrett förutsättningar för full kostnadstäckning.

Ledamot Maria Platni (V) yrkar på skrivelsens senario 1.

Ledamot Ulf Lindeberg (SD) yrkar på senario 3.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition och finner att nämnden beslutar enligt arbetsutskottets förslag.

Beslutsunderlag

- Följebrev tillärendet Boende för ensamkommande barn
- Ekonomiska konsekvenser för Socialförvaltningen gällande kommunens boenden för ensamkommande barn
- Skrivelse gällande kommunens boenden för ensamkommande barn
- §80 BUN AU Yttrande kring skrivelse gällande kommunens boenden för ensamkommande barn
- Reservation § 90

Paragrafen är justerad

§ 100

Verksamhetsanpassning av boende för ensamkommande barn (EKB)

Diariennr 23SBN447

Beslut

Samhällsbyggnadsnämnden förordar att Kommunfullmäktige beslutar enligt alternativ 2 om boende för ensamkommande barn.

Reservationer

Elisabeth Qvarnström (V) reserverar sig till förmån för eget förslag med följande motivering:

"Verksamheten för ensamkommande flyktingbarn har varit väl fungerande och att behålla den så länge det finns underlag skulle innebära positiva effekter på både befolkningsmål, arbetsmarknad och mål om öppenhet och mångfald.

Utredningen som ligger till grund för beslutet är begränsad till nuvarande förutsättningar. Detta är förutsättningar som kommunfullmäktige har möjlighet att ändra på om följande frågor utreds:

- Finansiering genom att sälja platser över hela landet
- Analys av långsiktigt underlag av ensamkommande barn med hänsyn till ovanstående."

Ärendebeskrivning

Verksamheten för ensamkommande barn startade upp hösten 2008 med sitt första boende. Verksamheten har sedan dess både utökats och minskats utifrån behov av platser. Verksamheten har enbart finansierats med statliga medel från Migrationsverket och har aldrig bekostats med kommunala medel.

Ersättningen från Migrationsverket har dock ändrats under resans gång, både gällande förutsättningar för att få betalt och nivåer på ersättningar. Från att från början vara ganska generösa till att de dragits ned och blivit mindre fördelaktiga för kommunerna.

Med dagens ersättningssystem krävs det således en viss beläggningsgrad av platserna för att verksamheten ska gå runt ekonomiskt. Volymerna på antalet anvisade ensamkommande barn har dessutom minskat de senaste åren. Prognosen för Piteå kommun har de senaste åren varit ca 3 - 4 anvisningar per år.

Sedan några år tillbaka är det bara Piteå kommun som har kvar verksamhet för ensamkommande barn inom länet. Alla övriga kommuner har tvingats lägga ner sina verksamheter då det inte funnits underlag för att bedriva boenden för ensamkommande barn. Piteå kommun har under föregående år, i samverkan med Länsstyrelsen som har en samordningsroll mellan kommunerna och Migrationsverket, tagit över andra kommuners andelar. Dels för att fylla på våra egna platser och därmed säkerställa att vi lyckas få verksamheten att gå runt ekonomiskt.

Men för i år 2023 så har det inte gjorts några överenskommelser om att ta över anvisningar på

Signatur justerare

Utdragsbestyrkande

grund av stopp från kommunens ledning. Övriga kommuner har dock signalerat att de gärna önskar fortsätta med dessa överenskommelser och gärna ser på en gemensam lösning.

Utifrån rådande regelverk, anvisningsförfarande och ersättningsystem så går inte verksamheten runt ekonomiskt länge. Ska verksamheten finnas kvar så måste kommunala medel tillskjutas. Summan som skulle behöva tillskjutas skulle kunna minskas genom att vi skulle kunna ta över andelar från övriga kommuner i länet och/eller sälja platser till andra kommuner för att fylla platserna och då få mer medel.

En konsekvensbeskrivning är gjord tillsammans med Socialtjänsten, där även Utbildningsförvaltningen och Överförmyndarnämnden fått ta del av skrivelsen med möjlighet att ge sina synpunkter.

Yrkanden

Elisabeth Qvarnström (V) yrkar att Samhällsbyggnadsnämnden förordar alternativ 1 till Kommunfullmäktige.

Anton Li Nilsson (C) och Magnus Nyström (S) yrkar bifall till arbetsutskottets förslag om att förorda alternativ 2 till Kommunfullmäktige.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på förslagen och finner att Samhällsbyggnadsnämnden beslutar enligt arbetsutskottets förslag.

Beslutsunderlag

- Utredning om boende för ensamkommande barn
- Ekonomiska konsekvenser – Budget för HVB

Paragrafen är justerad

§ 114

Gällande boende för ensamkommande barn

Diariernr 23SNI53

Beslut

Socialnämnden beslutar att förorda förslag enligt scenario 2, en stegvis avveckling av boende för ensamkommande barn.

Socialnämnden beslutar att överlämna ärendet till kommunfullmäktige för beslut.

Reservationer

Maria Fäldt (V) reserverar sig från beslutet till förmån för scenario 1. Verksamheten för ensamkommande flyktingbarn har varit väl fungerande och att behålla den så länge det finns underlag skulle innebära positiva effekter på både befolkningsmål, arbetsmarknad och mål om öppenhet och mångfald. Utredningen som ligger till grund för beslutet är begränsad till nuvarande förutsättningar. Delar av dessa förutsättningar har KF möjlighet att förändra.

Följande måste dock utredas:

1. Möjligheterna att göra ett nytt samarbetsavtal i Norrbotten.
2. Möjligheterna att sälja platser över hela landet.
3. Det långsiktiga underlaget av ensamkommande barn med hänsyn till punkt 2.

Anteckning

Cristian Bergvall (S) avstår från att delta i beslutet.

Ärendebeskrivning

Verksamheten för ensamkommande barn startade upp hösten 2008 med sitt första boende. Verksamheten har sedan dess både utökats och minskats utifrån behov av platser. Verksamheten har enbart finansierats med statliga medel från Migrationsverket och har inte bekostats med kommunala medel.

Ersättningen från Migrationsverket har dock ändrats under resans gång, både gällande förutsättningar för att få betalt och nivåer på ersättningar. Från att från början vara ganska generösa till att de dragits ned och blivit mindre fördelaktiga för kommunerna.

Med dagens ersättningssystem krävs det således en viss beläggningsgrad av platserna för att verksamheten ska gå runt ekonomiskt. Volymerna på antalet anvisade ensamkommande barn har dessutom minskat de senaste åren. Prognosen för Piteå kommun har de senaste åren varit ca 3-4 anvisningar per år.

Sedan några år tillbaka är det bara Piteå kommun som har kvar verksamhet för ensamkommande barn inom länet. Alla övriga kommuner har tvingats lägga ner sina verksamheter då det inte funnits underlag för att bedriva boenden för ensamkommande barn. Piteå kommun har under föregående år, i samverkan med Länsstyrelsen som har en samordningsroll mellan kommunerna och Migrationsverket, tagit över andra kommuners andelar. Dels för att fylla på våra egna platser och därmed säkerställa att vi lyckas få

verksamheten att gå runt ekonomiskt.

Men för i år 2023 så har det inte gjorts några överenskommelser om att ta över anvisningar. Övriga kommuner har dock signalerat att de gärna önskar fortsätta med dessa överenskommelser och gärna ser på en gemensam lösning.

Utifrån rådande regelverk, anvisningsförfarande och ersättningsystem så går inte verksamheten runt ekonomiskt länge. Ska verksamheten finnas kvar så måste kommunala medel tillskjutas. Summan som skulle behöva tillskjutas kan minskas genom att vi skulle kunna ta över andelar från övriga kommuner i länet och/eller sälja platser till andra kommuner för att fylla platserna och då få fler mer medel.

Kommunfullmäktige har tidigare tagit beslut om att Piteå kommun ska ta emot ensamkommande barn och tillhandahålla boende för dessa. Därför ser vi det nödvändigt att kommunfullmäktige ser över frågan igen, med fokus på kommunens övergripande mål, och fattar beslut kring Piteås framtida ställningstagande kring målgruppen.

En konsekvensbeskrivning är gjord tillsammans med Samhällsbyggnadsförvaltningen, där även Utbildningsförvaltningen och Överförmyndarnämnden erbjudits möjlighet att yttra sig, för underlag till beslut.

Socialtjänsten förordar en succesiv avveckling av boende för ensamkommande barn, med anledning av minskat antal anvisningar och för mest fördelaktiga övergång till stödboende för de ensamkommande barnen.

Beslutsunderlag

- Utredning
- Ekonomiska konsekvenser för Socialförvaltningen gällande boende för Ensamkommande barn

Paragrafen är justerad

Taxa för uthyrning av
lokaler Grans
naturbruksgymnasium
§236
21KS597

...

Piteå kommun

Taxa för uthyrning av lokaler Grans naturbruksgymnasium

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Senast antagen	Beslutsinstans
Taxa för uthyrning av lokaler Grans naturbruksgymnasium	Taxa	2023-11-27 §	Kommunfullmäktige
Administrationsansvarig	Version	Diarienummer	Giltig till
Barn- och utbildningsförvaltningen	2	21KS597,	2027-12-31
Dokumentinformation	Taxa för uthyrning av lokaler Grans naturbruksgymnasium		
Dokumentet gäller för	Barn- och utbildningsnämnden		

Piteå kommun

Om nyckel, eller blip, inte lämnas tillbaka efter hyrestillfället debiteras en extra kostnad på 1000 kr.

Vid behov av på- och av larmning/låsning av lokaler (fre em – sön, samt skollov) debiteras 1 000 kr extra.

Om den som hyr lokal utlöser larm så debiteras en extra kostnad på 1500 kr för uttryckning.

Om man vill ha extra tillbehör framburna/körda kostar det 700 kr extra och ska beställas senast 2 vardagar innan uthyrningstillfälle.

Någon teknisk support i lokalerna erbjuds ej kvällar och helger.

Vid önskemål om att få hyra lokal mer än 1 dag, t ex en hel helg, så lämnas speciell offert efter förfrågan. Samma gäller om speciell lokal efterfrågas som inte finns uppräknad nedan.

Pris inkl moms from 2018-01-01

Lektionssal/klassrum

Gransalen

Granrummet

Kök

Ridhus

320 kr/tillfälle (oavsett antal timmar per dag)

525 kr/tillfälle (kväll eller halvdag). 1050 kr/heldag

300 kr/tillfälle (oavsett antal timmar per dag)

800 kr/tillfälle (oavsett antal timmar per dag)

Uthyrning minst 3 timmar: 1 200 kr/tillfälle

Terminskort (1 jan – 30 juni och 1 juli – 31 dec): 2 000 kr/termin

För medryttare till "häst med terminskort"

ytterligare 1 000 kr/termin

Familjeterminskort: 2 000 kr/termin + 200 kr per familjemedlem.

Hundstall

400 kr/tillfälle (kväll eller halvdag). 800

kr/heldag

Idrottshall

110 kr/timme

Lokal	Hyra 2018	Förslag hyra 2024-01-01
Gransalen internt, halv dag	525 kr/tillf	415
Gransalen internt, hel dag	525 kr/tillf	830
Gransalen externt, halv dag	525 kr/tillf	630
Gransalen externt, hel dag	525 kr/tillf	1150
Granrummet/Gårdsrummet internt	300 kr/tillf	315
Granrummet/Gårdsrummet externt	300 kr/tillf	470
Idrottshall internt	110 kr/tim	115
Idrottshall externt	110 kr/tim	170
Lektionssal internt	320 kr/tillf	260
Lektionssal externt	320 kr/tillf	450

Hundstall, halv dag	400 kr	475
Hundstall, hel dag	800 kr	950

Pris internt gäller för kommunal verksamhet och ungdomsföreningar.

Beslut av KF 2023-11-26 §

Taxa och avgifter
måltidsservice 2024

§237

23KS567

...

Taxa måltidsservice

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Senast reviderad	Beslutsinstans
Taxa måltidsservice	Taxa	2023-11-27 §	Kommunfullmäktige
Dokumentansvarig/processägare	Version	Diarienummer	Giltig till
Fastighets- och servicenämnden	5	23KS567	2024-12-31
Dokumentinformation	Taxor och avgifter inom måltidsservice		
Dokumentet gäller för	Särskilt och ordinärt boende samt boenden inom stöd och omsorg, inom socialtjänsten		

Taxor och avgifter inom Måltidsservice

Biståndsbeslut av socialtjänsten

Särskilt boende, 90% kostnadstäckningsgrad

Måltidsabonnemang; 3 måltider + mellanmål/dag

Dags portion; 3 måltider + mellanmål
(korttidsboende)

Exklusive moms

~~4 211~~ **4 386** kr per månad

~~140~~ **146** kr per dag

Ordinärt boende, 100% kostnadstäckningsgrad

Måltid utan tillbehör

Exklusive moms

62 kr per måltid

Stöd och omsorg, 100% kostnadstäckningsgrad

Måltid utan tillbehör

Exklusive moms

62 kr per måltid

Ej biståndsbeslut, 100% kostnadstäckningsgrad

Gäst (betala för 10 kuponger få en gratis)

Frukost (betala för 10 kuponger få en gratis)

Inklusive moms

69 kr per måltid

34 kr per måltid

Taxa för nyttjande och
försäljning av kommunal
mark

§238

23KS580

...

Taxa för nyttjande och försäljning av kommunal mark

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Senast reviderad	Beslutsinstans
Taxa för nyttjande och försäljning av kommunal mark	Taxa	2023-mm-dd § zzz	Kommunfullmäktige
Dokumentansvarig/processägare	Version	Diarienummer	Giltig till
Samhällsbyggnad	6	23KS580	2025-06-30 2027-12-31
Dokumentinformation	Dokumentet reglerar samlar all prissättning för nyttjande samt försäljning av kommunal mark		
Dokumentet gäller för	Samhällsbyggnadsnämndens verksamhet		

Innehåll

Taxa för nyttjande och försäljning av kommunal mark	1
1. Priser för nyttjande och försäljning av kommunal mark	3
2. Prissättning för nyttjande av kommunal mark	4
2.1. Arrenden	4
2.1.1. Anläggningsarrenden	4
2.1.2. Bostadsarrenden	4
2.1.3. Lägenhetsarrenden	4
2.1.4. Jordbruksarrenden	5
2.1.5. Upplåtelse av kommunal mark som inte är gatumark	5
2.1.6. Upplåtelser för samhällsnyttiga funktioner	6
2.1.7. Avgift för återställning	6
2.1.8. Jordvärme	6
2.1.9. Nyttjanderätt trädgårds-/grönområde	7
2.2. Avtalsservitut	7
2.2.1. Ledningsrätt	7
2.2.2. Transformatorstation PiteEnerg AB	7
2.3. Tomträttsavgälder - avgäldsunderlag	8
2.4. Markanvisningsavgift	8
3. Priser för försäljning av kommunal mark	9
3.1. Flerbostadshus och lokaler	9
3.2. Småhustomter till försäljning	10
3.3. Försäljning av mark vid fastighetsreglering	11
3.4. Försäljning tomter handel och kontor, friköp	11
3.5. Tomter industri, friköp	12
4. Tomtköavgift	12
5. Fastighetsrättsliga kostnader	13

I. Priser för nyttjande och försäljning av kommunal mark

Dokumentet reglerar ~~samlar all~~ prissättning för nyttjande samt försäljning av kommunal mark.

Priser

Priserna grundar sig på marknadsvärde eller är i förekommande fall avsedda att täcka kommunens kostnad för den aktuella tjänsten. Avgifterna är inte momsbelagda.

Timkostnad

I de fall avgiften är avsedd att täcka kommunens kostnader för den aktuella tjänsten baseras de angivna priserna på en timkostnad. I prislistan anges det antal timmar som tjänsten tar i anspråk. Timkostnad 2023 är 877 kr ~~exl. moms~~. KPI indexuppräknings basmånad oktober 2018.

Definition fastighet

Den civilrättsliga definitionen av fastighet framgår av första kapitlet jordabalken. Där framgår att fast egendom är jord som är indelad i fastigheter. En fastighet är ett avgränsat markområde inklusive de växter, träd (skog) och fasta byggnader som finns på marken.

2. Prissättning för nyttjande av kommunal mark

2.1. Arrenden

2.1.1. Anläggningsarrenden

Definition: Anläggningsarrende föreligger när jord upplåts på arrende för annat ändamål än jordbruk samt arrendatorn enligt arrendeupplåtelsen har rätt att för förvärvsverksamhet på arrendestället uppföra eller bibehålla byggnad, som ej är av endast ringa betydelse för verksamhetens bedrivande.

Pris: 5 % av markvärdet per år, fastställt genom värdering eller prislista **för industrimark (se punkt 3.5)**. Formel: Avgift = 0,05 * (pris kr/kvm * antal kvm)

Administrativ avgift tillkommer, motsvarande 2 - 5 timmars handläggningstid beroende på ärendets komplexitet.

2.1.1.1 Anläggningsarrende elektroniska kommunikationsanläggningar

Anläggningsarrende för exempelvis telemaster, radiobasstationer, teknikbodas.

Pris: 16 000 ~~13-500~~ kr/år vid upplåtelseyta om ca 100 kvm.

2.1.2. Bostadsarrenden

Definition: Bostadsarrende föreligger när kommunen upplåter sin mark till privatperson med fritidshus. I dag tecknar kommunen inga nya arrendeavtal, men de som finns sedan tidigare löper vidare.

Pris: Uppräkning enligt upprättade bostadsarrendeavtal. Uppräkning enligt KPI. **Ingen ny upplåtelse.**

Vid överlåtelse av arrenderätt tillkommer en administrativ avgift motsvarande 2-5 timmars handläggningstid beroende på ärendets komplexitet.

2.1.3. Lägenhetsarrenden

Definition: En upplåtelse av jord räknas som lägenhetsarrende när den inte uppfyller förutsättningarna för att vara jordbruksarrende, bostadsarrende eller anläggningsarrende. Ett avtal om lägenhetsarrende kan vara muntligt.

Upplåtelse av mark för exempelvis

- parkeringsplats utomhus
- kolonilott med enklare byggnad som arrendatorn inte ska bo i
- kajplats
- lekplats
- upplagsplats

räknas normalt som ett lägenhetsarrende.

Om inte arrendatorn ska bedriva förvärvsverksamhet på arrendestället räknas också följande upplåtelser som lägenhetsarrende

- ~~idrotts~~ föreningars byggnader klubbhus
- sjöbod för bad eller fritidsfiske
- jaktkoja

Pris: 5 % av markvärde per år, fastställt genom värdering eller prislista för industrimark (se punkt 3.5). Formel: Avgift = 0,05 * (pris kr/kvm * antal kvm)
Administrativ avgift tillkommer, motsvarande 2 - 5 timmars handläggningstid beroende på ärendets komplexitet.

2.1.4. Jordbruksarrenden

Definition: Då jord upplåts till brukande.

Pris: 755 kr per hektar och år

Index: KPI indexuppräknning basmånad oktober 2018.

Administrativ avgift tillkommer, motsvarande 2 - 5 timmars handläggningstid beroende på ärendets komplexitet.

2.1.5. Upplåtelse av kommunal mark som inte är gatumark

Upplåtelse av kommunal mark till näringsidkare för uppställning och upplag vid exploatering och byggnationer (zoner enligt gällande översiktsplan, se karta på sida 5).

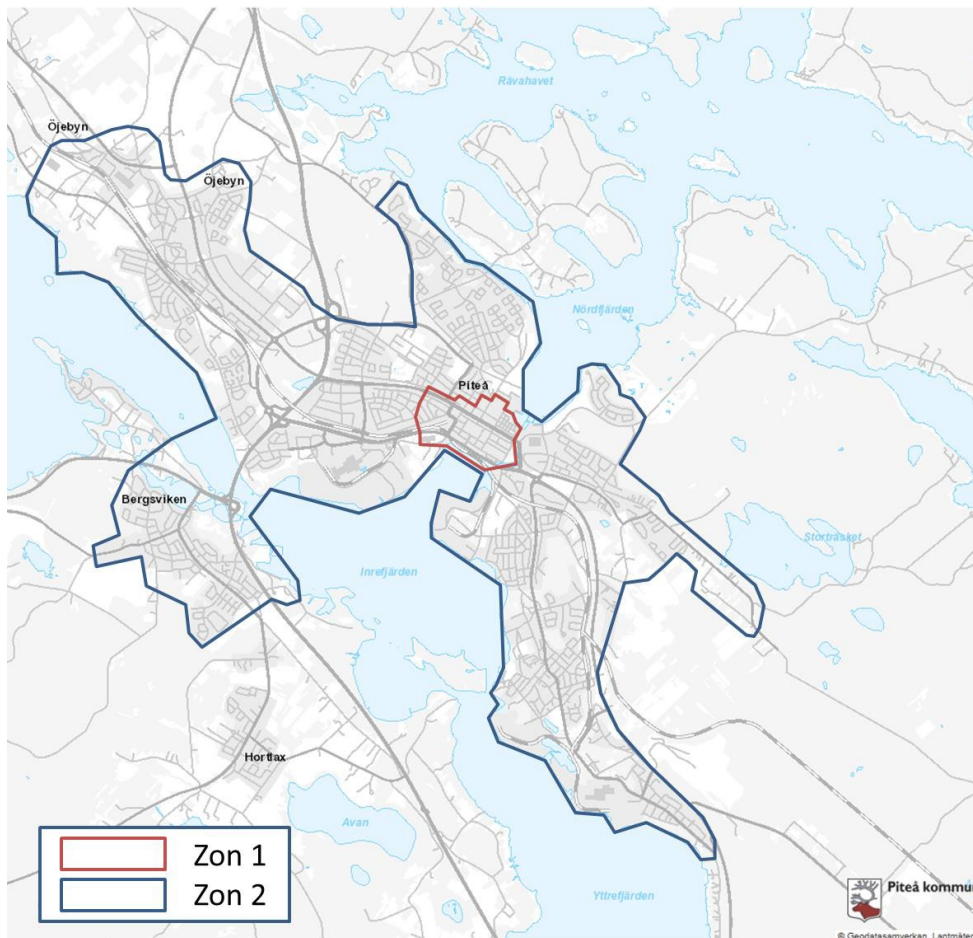
Pris zon 1: ~~36~~ 42 kr/kvm och påbörjad månad inom Piteå centrum

Pris zon 2: ~~12~~ 20 kr/kvm och påbörjad månad i Piteå stad

Pris zon 3: ~~6~~ 9 kr/kvm och påbörjad månad utanför Piteå stad

Kortare upplåtelser än 21 dagar ~~en månad~~ beräknas per dag (~~månad=30 dagar~~), dock lägst 2 000 kr.

Index: KPI indexuppräknning basmånad oktober 2018.

2.1.6. Upplåtelser för samhällsnyttiga funktioner

Vid upplåtelse för uppställning och upplag för samhällsnyttiga funktioner exempelvis vägar, energi, vatten och avlopp samt kommunikation är arrendet kostnadsfritt men en administrativ avgift utgår.

Pris: Administrativ avgift, innefattande besiktning före och efter nyttjande, motsvarande 45 timmars handläggningstid.

2.1.7. Avgift för återställning

Upplåtet område ska återställas till ursprungligt skick alternativt enligt överenskommen status. Om området vid efterbesiktning inte är tillfredsställande återställt tillkommer kostnad för återställning à ~~5 000~~ 7 000 kr.

Överstiger kostnaden för återställning ~~5 000~~ 7 000 kr faktureras faktisk kostnad.

2.1.8. Jordvärme

Definition: Upplåtelse av mark för rätt att dra anlägga jordvärme.
Kommunal mark upplåts endast i undantagsfall för jordvärme.

Pris: 35 45 kr/kvm, engångsbelopp samt en administrativ avgift motsvarande 2 4 timmars handläggning.

2.1.9. Nyttjanderätt trädgårds-/grönområde

Definition: Rätt att nyttja kommunal mark för till exempel odling, dock inte att uppföra byggnader.

Kommunal mark upplåts endast i undantagsfall för trädgårds-/grönområde.

Upplåtelsen sker kostnadsfritt, ~~dock tas~~ en administrativ avgift **tas** ut i samband med avtalets tecknande **eller vid överlåtelse.**

Pris: Administrativ avgift motsvarande **2 4** timmars handläggning.

2.2. Avtalsservitut

Definition: Servitut ger en fastighet rätt att t ex använda en annan fastighets väg eller brunn. Ett servitut är knutet till en fastighet, inte till en person. Servitutet gäller alltså oavsett vem som äger fastigheten. Ett servitut gäller i regel tills vidare och har inget slutdatum.

Priser:

Privat fastighetsägare och bolag		Engångsavgift 10 000 5 806 kr + 5 kr/kvm. Eventuellt virkesvärde tillfaller markägaren.
Pireva och PiteEnergi	Upprättat avtal finns mellan Piteå kommun och PIKAB	
PiteEnergi	Avtal finns gällande optokabel	
Skanova	Separat avtal enligt SKR. Avtalstid 5 år löpande. Uppsägning 2 år innan utgång.	Årlig avgift 1,01 kr * antal invånare i kommunen.

Index: KPI indexuppräknning basmånad oktober **2018.**

2.2.1. Ledningsrätt

Definition: Den som för en ledning eller annan anordning vill utnyttja ett utrymme inom en fastighet kan få rätt till det. En fråga om ledningsrätt prövas vid en lantmäteriförrättning. En ledningsrätt omfattar, enligt vad som bestäms vid förrättningen, befogenheten att inom fastigheten vidta de åtgärder som behövs för att dra fram och använda en ledning eller annan anordning.

Pris: ~~Ledningsrätters pris~~ **Pris för ledningsrätt** fastställs via lantmäteriförrättning. ~~För ledningsrätter inom PIKABs bolag gäller upprättat avtal mellan Piteå kommun och PIKAB.~~

2.2.2. Transformatorstation **PiteEnergi AB**

Definition Markyta: < 10 kvm **TA (tomtarea)**

Pris: 11 600 kr engångskostnad.

Definition Markyta: ~~>10 kvm~~ **10 - 30 kvm TA (tomtarea)**

Pris: 23 200 kr engångskostnad.

Index: KPI indexuppräknning basmånad oktober **2018.**

Definition: Nyttjad yta i kvm. Avser transformatorstation max 30 kvm TA (tomtarea). För större transformatorstationer sker prissättning via värdering.

2.3. Tomträttsavgälder - avgäldsunderlag

Nyupplåtelse av tomträtter för flerbostadshus och lokaler sker utifrån värdering. Värdering sker utifrån max byggrätt i detaljplan. Marknadsvärde BTA* pris/kvm. Garage under jord ingår ej i BTA.

Tomttyp	Tomtpris	Avgäldsrenta nyupplåtelse	Avgäldsrenta omförhandling 10 år	Avgäldsrenta omförhandling 20 år
Flerbostadshus och lokaler	Se prislista p 3.1	5 %	3,25 %	-
Fritidstomter	Ingen nyupplåtelse	-	3,25 %	4,25 %
Handelstomter	Se prislista p 3.4	5 %	3,25 %	4,25 %
Industritomter	Se prislista p 3.5	5 %	3,25 %	4,25 %

*Räkneexempel nyupplåtelse av industritomt på Backen, 5 000 m²
Tomträttsavgäld (100 x 5 000) x 0,05 = 25 000 kr/år.*

* Bruttoarea (BTA) av mätvärda delar av våningsplan inklusive ytterväggar (även när du inreder en vind), begränsad av de omslutande byggnadsdelarnas utsida eller annan för mätvärdet angiven begränsning. Exempelvis ytan av en helt inglasad balkong eller ett uterum. [Läs mer om BTA på mittbygge.se](http://Läs-mer-om-BTA-på-mittbygge.se)

2.4. Markanvisningsavgift

Definition: Markanvisning är en option för exempelvis ett byggföretag att under en viss tid, och på vissa villkor, ensam få förhandla med kommunen om förutsättningarna för att uppföra ny bostadsbebyggelse eller att genomföra annan exploatering inom ett visst markområde.

Pris:

~~Detaljplanelagt område~~ 25 000 kr avräknas köpeskillingen

~~Ej detaljplanelagt område eller där detaljplan behöver ändras:~~

Beräknat försäljningspris under 500 000 kr 25 000 50 000 kr
Avräknas köpeskillingen

Beräknat försäljningspris över 500 000 kr ~~50 000~~ 100 000 kr
Avräknas köpeskillingen

Beräknat försäljningspris över 60 prisbasbelopp 10 % av beräknad köpeskillning

detaljplanelagd mark. Avräknas köpeskillingen

Beräknat försäljningspris över 60 prisbasbelopp
icke detaljplanelagd mark. 5 % av beräknad köpeskilling
Avräknas köpeskillingen

Om markanvisning inte leder till försäljning har kommunen rätt att behålla hel eller del av avgift för nedlagda kostnader, enligt överenskommelse.

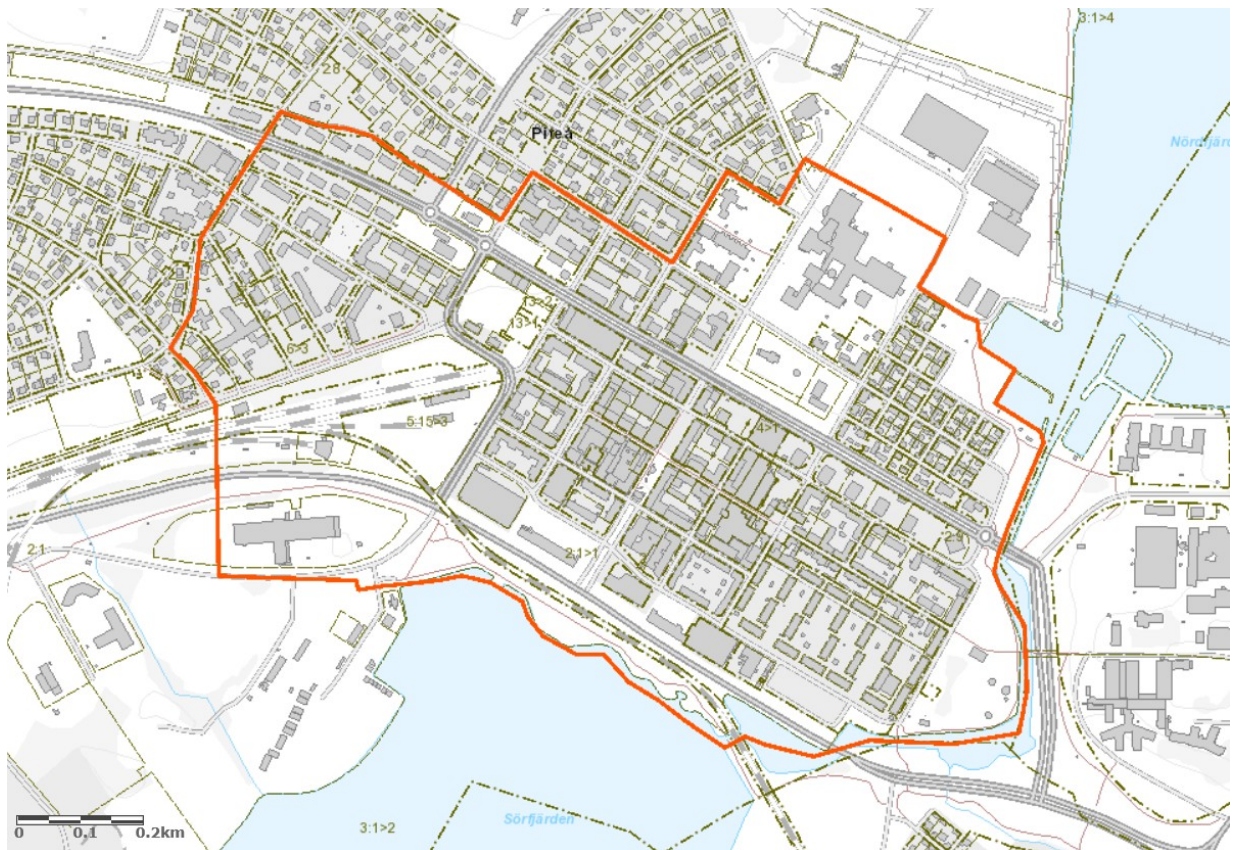
3. Priser för försäljning av kommunal mark

3.1. Flerbostadshus och lokaler

Piteå centrum

Mark för flerbostadshus inom Piteå centrum, enligt karta nedan, upplåts med tomträtt. Avgäldsunderlaget beräknas utifrån marknadsvärde BTA pris/kvm, enligt exploateringsgrad i detaljplan. Byggnation under mark ingår inte i BTA.

Kvarteret Rönnen är undantaget från begränsningen av friköp i enlighet med beslut i Kommunfullmäktige 2018-03-26 § 38.

Övriga områden flerbostadshus

Kommunen är indelad i fyra områden.

Stadsnära områden utanför Piteå centrum enligt ÖP2030	Stadsdelsecentra	Landsbygdsecentra	Övriga byar
Stadsnära områden som inte är Piteå centrum eller stadsdelsecentra	Bergsviken Munksund Öjebyn	Jävre Norrjärden Roknäs/Sjulnäs Rosvik Hortlax	
Stadsnära områden utanför Piteå centrum enligt ÖP2030		Värdering kr/kvm BTA	
Stadsdelsecentra		581kr/kvm BTA, enligt värdering 2018	
Landsbygdsecentra		58 kr/kvm TA enligt värdering 2018	
Övriga byar		Värdering kr/kvm TA	

Index: KPI indexuppräknings basmånad oktober 2018.

Stadsnära områden utanför Piteå centrum enligt ÖP2030 Stadsnära områden som inte är Piteå centrum eller stadsdelsecentra	Värdering kr/kvm BTA
Stadsdelsecentra Bergsviken Munksund Öjebyn	581 kr/kvm BTA
Landsbygdsecentra Jävre Norrjärden Roknäs/Sjulnäs Rosvik Hortlax	90 kr/kvm TA
Övriga byar	Värdering kr/kvm TA

Index: KPI indexuppräknings basmånad oktober.

3.2. Småhustomter till försäljning

Nya exploateringsområden

Pris per tomt beräknas för varje nytt exploateringsområde. Tomtpriset baseras på exploateringskostnader samt värdering.

Handpenning: 10 % av tomtpriset. Vid avbokning har kommunen rätt att behålla 10 000 kr.**Försäljning från tomtkatalogen**Tomtkatalogen (finns på www.pitea.se) utgör en prislista för lediga tomter. Alla nya kommunala tomter säljs erbjuds via tomtkön. De tomter som inte blivit sålda efter fördelning i tomtkön samlas i tomtkatalogen. **Kostnad för nybyggnadskarta**

tillkommer.

Dispositions rätt tomtkatalog: 1 000 kr, betalas inte tillbaka vid avbokning av tomt.

3.3. Försäljning av mark vid fastighetsreglering

Försäljning av markområden sker enligt värdering där föreslagen taxa saknas.

3.4. Försäljning tomter handel och kontor, friköp

Område	Se karta över område 1-5	Tomtpris TA kr/kvm	Exploaterings- grad
Hallgrensvägen	Område 1		
	Normaltomt	224	15 %
	Normaltomt – tomtfördubbling >2 ggr	448 672	15 % 15 %
Hallgrensvägen	Område 2 - 5		
	Normaltomt	149	15 %
	Normaltomt – tomtfördubbling > 2 ggr	298 447	15 % 15 %
Övriga områden		Värdering	-

Se räkneexempel under punkt 3.5. **Index:** KPI indexuppräknings basmånad oktober 2018.

3.5. Tomter industri, friköp

Område		Tomtpris TA (tomtarea) kr/kvm	Exploaterings- grad
Backen		116	-
Lillänget		116	-
Ollonborren		116	-
Hamnviken Heden		116 130	15%
Öhn	Normaltomt	93	15 %
	Normaltomt – tomtfördubbling	186	15 %
	> 2 ggr	279	15 %
Pitholm	Normaltomt	62	7,5 %
	Normaltomt – tomtfördubbling	124	7,5 %
	> 2 ggr	186	7,5 %
Haraholmen	Normaltomt	116 150	15%
	Normaltomt – tomtfördubbling	232 300	15 %
	> 2 ggr	348 450	15 %
Övriga områden	Rosvik	41	-
	Maran, Hortlax	41	-
	Norrfjärden	41	-
	Sjulnäs	41	-

Index: KPI indexuppräknning basmånad oktober 2018.

Normaltomt: Byggarea/Exploateringsgrad

Räkneexempel Öhns industriområde med 15 % exploateringsgrad:

300 m² byggnation inom Öhn ger en normaltomt på 2 000 m² (300/0,15). Om större tomt önskas, exempelvis 6 000 m² skulle tomtpriset bli:

$(1 - 2\ 000\ m^2 * \del{80} 93\ kr/m^2) + (2\ 001 - 4\ 000\ m^2 * \del{160} 186\ kr/m^2) + (4\ 001 - 6\ 000\ m^2 * \del{240} 279\ kr/m^2)$

Totalt tomtpris: ~~960 000~~ 1 116 000 kr.

4. Tomtköavgift

Piteå kommun har två tomtköer, en för permanentbostäder och en för fritidshus.

Piteå kommun har en tomtkö för småhustomter

Pris: Anmälningavgift 300 kr engångskostnad
Årlig avgift 300 kr per år

Årlig avgift utgår från och med kalenderåret efter det år anmälningavgiften betalades.

5. Fastighetsrättsliga kostnader

Fastighetsrättsliga kostnader som tillkommer vid försäljning av mark bekostas av köparen.

Antagen av Kommunfullmäktige 2019-02-18 § 2

Reviderad av Kommunfullmäktige 2020-12-14 § 285

Reviderad av Kommunfullmäktige 2021-05-24 § 65

Reviderad av Samhällsbyggnadsnämnden 2021-10-27 § 173, indexuppräknings och delegering indexuppräknings

Reviderad av Samhällsbyggnadsnämnden 2022-10-30, genom handläggares delegationsbeslut, punkt 3.38.

Reviderad av Kommunfullmäktige 2023-**mm-dd § zzz**

Indexreglering av taxan

Kommunfullmäktige beslutade 2020-12-14 § 285 att Samhällsbyggnadsnämnden årligen får indexuppräknings taxan upp till Konsumentprisindex (KPI). Basår för indexuppräknings är oktober 2018.

Samhällsbyggnadsnämnden ska delge Kommunfullmäktige beslut efter indexuppräknings.

Samhällsbyggnadsnämnden beslutade 27 oktober 2021, § 173, att delegera årlig indexuppräknings av taxan enligt KPI till mark- och exploateringshandläggare.

Risk- och
sårbarhetsanalys 2024-
2027
§239
23KS510

...

Risk - och sårbarhetsanalys 2024-2027

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Senast antagen	Beslutsinstans
Risk - och sårbarhetsanalys 2024-2027	Plan	2023-11-06 § 239	Kommunstyrelsen
Administrationsansvarig	Version	Diarienummer	Giltig till
Kommunledningsförvaltningen	4	23KS510	2027-12-31
Dokumentinformation	Risk - och sårbarhetsanalys 2024-2027		
Dokumentet gäller för	Förvaltningar och nämnder		

Begrepp och termer

Ansvarsprincipen – Den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden ska ha det också under en krissituation. Aktörerna ska även stödja varandra och samverka, det kallas ”den utökade ansvarsprincipen”.

Civilt försvar - Civilt försvar och arbetet med detta, tar sin utgångspunkt i samhällets krisberedskap och syftar till att inför och under höjd beredskap samt under krig värna befolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna samt bidra till Försvarsmaktens förmåga att möta ett väpnat angrepp.

Extraordinär händelse - Med extraordinär händelse avses en sådan händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av en kommun eller en region.

Geografiskt områdesansvar - Geografiskt områdesansvar betyder att det inom ett geografiskt område finns ett organ som verkar för samordning av tvärsektoriella krishanteringsåtgärder. Regeringen, länsstyrelserna och kommunerna har ett geografiskt områdesansvar.

Hot – omfattar en aktörs kapacitet och avsikt att genomföra skadliga handlingar. Ett hot kan även bestå av en händelse eller en företeelse som i sig framkallar fara mot något eller någon utan att det i sammanhanget förekommer aktörer med kapacitet och avsikt att orsaka skada.

Höjd beredskap - Regeringen kan besluta om höjd beredskap för att stärka Sveriges möjligheter att försvara sig. Det kan ske vid till exempel krig och konflikter i vårt närområde, eller om läget i omvärlden allvarligt påverkar vårt land eller hotar vår säkerhet och självständighet.

Klimatförändring – är variationer av jordens klimat över tiden, lokalt eller globalt. När sådana iakttagna fluktuationer bildar en trend över tidsperioder som sträcker sig över alltifrån decennier till miljontals år, talas det om klimatförändringar.

Klimatanpassning – eller anpassning av samhället till ett föränderligt klimat handlar om att samhällets robusthet och förmåga att hantera klimatförändringarna måste öka, för att undvika kostnader i samband med de pågående klimatförändringarna.

Kris - En kris är en oväntad händelse som drabbar många människor och stora delar av samhället och som hotar grundläggande värden och funktioner. Krisen kan inte hanteras med normala resurser och den vanliga organisationen, utan den kräver samordnade åtgärder från flera aktörer.

Krisberedskap - Samhällets krisberedskap kan beskrivas som förmågan att förebygga, motstå och hantera krissituationer. Syftet med svensk krisberedskap är att värna befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet och förmågan att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.

Krishantering – med krishantering avses den mer omedelbara och operativa hanteringen av en händelse eller störning som inträffar i samhället.

Kritiska beroenden – Svaret på frågan ”Vad är verksamheten beroende av för att kunna uppfylla sina prioriterade åtaganden?”

Likhetsprincipen - Under en kris ska verksamheten fungera på liknande sätt som vid normala förhållanden – så långt det är möjligt.

Närhetsprincipen - En kris ska hanteras där den inträffar och av de aktörer som är närmast berörda och ansvariga.

PDV – Pågående dödligt våld i publik miljö.

Risk – En sammanvägning av sannolikheten för att en händelse ska inträffa och de konsekvenser händelsen kan leda till.

Risk- och sårbarhetsanalys – Enligt lag ska kommuner analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten. Resultatet av arbetet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys.

Samhällsviktig verksamhet - Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.

Totalförsvaret – Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar) och är den verksamhet som behövs i händelse av krig.

Sårbarhet - de egenskaper eller förhållanden som gör ett samhälle, ett system, eller egendom mottagligt för de skadliga effekterna av en händelse.

Beskrivning av Piteå kommun och dess geografiska område

Piteå kommun är en kustkommun belägen cirka 14 mil söder om polcirkeln. Kommunen sträcker sig inåt landet cirka tio mil och upptar en totalt yta på 3086 km². Inom kommunen finns skärgård, kustlandskap, flertalet sjöar i varierande storlek och mycket skogsmark. Genom kommunen sträcker sig Piteälven, en delvis vild och forsande och delvis lugnt rinnande älv. Älven sträcker sig från Arjeplogs fjällvärld ner genom Arjeplog, Arvidsjaur, Älvsbyn och Piteå kommun innan den mynnar ut i Bottenviken. Inom kommunens gränser finns över 40 byar av olika storlek varav 12 klassas som tätorter. Folkmängden i kommunen uppgår till cirka 42 400 varav omkring 24 000 är bosatta i centralorten.

Piteå är en stark handels- och konferensstad som speciellt sommartid lockar många besökare vilket under perioder medför att befolkningen kan dubblas. Stora Nolia, Pite Summer Games, Piteå Dansar och Ler och Pite Havsbad är några exempel på evenemang och anläggningar som lockar många besökare. Piteå har även ett flertal större industrier varav flertalet klassas som farlig verksamhet enligt 2 kap. 4§ i Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO).

Kommunen har tre vägar som är nationellt och internationellt viktiga, väg 373, väg 374 och E4. Utöver dessa finns även ett par viktiga transportleder som nyttjas av pendlare, turism och näringslivet i stort. Via E4 nås Luleå och Skellefteå inom en knapp timmes bilresa och via 374 nås Älvsbyn på likvärdig tid. Stambanan med både person- och godstrafik passerar genom kommunens inre delar, Piteåbanan med godstrafik passerar genom centralorten och sträcker sig till Älvsbyn. Kommunägda Piteå Port & Hub är en djuphamn som är Bottenvikens ledande skogsprodukthamn. Inom kommunen finns ett mindre flygfält i Långnäs, närmaste större flygplatser är Luleå Airport och Skellefteå Airport.

Demografi

Statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) visar på en åldrande befolkning i Piteå kommun. Medelåldern i Piteå är 43,8 det vill säga högre än Riket på 41,6. Piteå har som mål att öka befolkningen och siktar på att till 2030 vara 46 000 och till 2050 att vara 50 000 invånare.

Kommunens ansvarsområde och uppgifter

Kommunerna är skyldiga att ha vissa verksamheter enligt lag. Andra verksamheter är frivilliga och beslutas av lokalpolitikerna.

Obligatoriska uppgifter

- Social omsorg (äldre- och handikappomsorg samt individ- och familjeomsorg)
- För-, grund- och gymnasieskola samt kommunal vuxenutbildning (komvux)
- Plan och byggfrågor
- Miljö- och hälsoskydd
- Renhållning och avfallshantering
- Vatten och avlopp
- Räddningstjänst
- Krisberedskap och civilt försvar
- Biblioteksverksamhet
- Bostäder

Frivilliga uppgifter

- Fritid och kultur
- Energi
- Sysselsättning
- Näringslivsutveckling

Kommunens organisation och kommunägda bolag

Piteå kommun består av sju förvaltningar: Fastighets- och serviceförvaltningen, Kommunledningsförvaltningen, Kultur, park och fritid, Räddningstjänsten Piteå & Älvsbyn, Samhällsbyggnad, Socialtjänsten och Utbildningsförvaltningen.

Piteå kommun har valt att organisera de flesta av sina bolag i ett av kommunen helägt holdingbolag, Piteå Kommunföretag AB (PIKAB) som utgör moderbolag i koncernen Piteå Kommunföretag AB. Piteå Kommunföretag AB har totalt sex helägda dotterbolag

- AB PiteBo
- AB PiteEnergi
- Piteå Hamn AB
- Piteå Näringsfastigheter AB
- Piteå Renhållning & Vatten AB
- Piteå Science Park AB

Bolaget har även delägarskap i Nolia AB.

Kommunens säkerhetsorganisation

Det kommungemensamma säkerhetsarbetet samordnas av kommunledningsförvaltningen. Utöver den interna säkerhetsorganisationen finns i kommunen även en förvaltnings- och bolagsövergripande säkerhetsgrupp.

Författningar som har beaktats i redovisningen av risk- och sårbarhetsanalysen

Exempel på författningar som beaktats:

- Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH)
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners risk- och sårbarhetsanalyser (MSBFS 2015:5)
- Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL)
- NIS-direktivet

Beskrivning av arbetsprocess och metod

Arbetsprocess för risk- och sårbarhetsanalysarbetet.

Kommuner och regioner ska analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen respektive regionen och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten. Resultatet av arbetet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys (RSA).

En risk- och sårbarhetsanalys är ett första steg i en kedja för att reducera risker, minska sårbarheter och förbättra vår förmåga att förebygga, motstå och hantera kriser och extraordinära händelser.

Denna risk- och sårbarhetsanalys har utformats i enighet med Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners risk- och sårbarhetsanalyser (MSBFS 2015:5). I framtagandet av risk- och sårbarhetsanalysen har representanter från samtliga förvaltningar och vissa av de kommunala bolagen varit delaktiga. Arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen har även integrerats med den förvaltningsspecifika kontinuitetshanteringen. Ingående aktörer introducerades i arbetet med en riktad utbildning vilken följdes av förvaltningsspecifika uppstartsmöten med säkerhetssamordnaren där frågeställningar gicks igenom och arbetet påbörjades/ fortgick. Risk- och sårbarhetsanalysen har sedan baserats på tidigare framtagen RSA samt kompletterats med nya bedömningar, analyser och resultat från förvaltningsspecifik kontinuitetshantering.

De metoder som använts i arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen.

I framtagandet av risk- och sårbarhetsanalysen (RSA) har följande material och underlag använts:

- Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO)
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners risk- och sårbarhetsanalyser. (MSBFS 2015:5)
- NIS-direktivet
- Plan- och bygglag (2010:900)
- Skollag (2010:800)
- Miljöbalk (1998:808)
- Trafikförordning (1998:1276)
- Socialtjänstlag (2001:453)
- Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)
- Vägledning – samverkan vid pågående dödligt våld i publik miljö (MSB)
- Piteå kommuns befintliga RSA
- Piteå kommuns handlingsprogram för räddningstjänst och förebyggande verksamhet
- Förvaltningsspecifikt arbetsmaterial kopplat till RSA samt kontinuitetsplanering.

Övrig aktuell lagstiftning återfinns i den verksamhetsspecifika kontinuitetsplaneringen.

Avgränsningar

Risk- och sårbarhetsanalysen baseras i stort på förvaltningarnas kontinuitetshantering samt föregående risk- och sårbarhetsanalys. Privata näringsidkare samt civilsamhället har inte varit delaktiga i denna version. Händelserna i denna risk- och sårbarhetsanalys ska kunna leda till en extraordinär händelse, vanliga olyckor, risker, hot och mindre kriser hanteras enligt ansvarsprincipen.

Identifierad samhällsviktig verksamhet inom kommunens geografiska område

En viktig samhällsfunktion är en sådan samhällsfunktion som är nödvändig för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet. Dessa funktioner upprätthålls och säkerställs av samhällsviktiga verksamheter.

Nedan redogörs för exempel på den samhällsviktiga verksamhet som bedrivs inom kommunen. Tabellen är inte heltäckande utan ger endast exempel på den samhällsviktiga funktion/verksamhet som bedrivs inom kommunen. Övrig information kring vad som betraktas som samhällsviktig verksamhet återfinns i den verksamhetsspecifika kontinuitetsplaneringen.

Område	Exempel på samhällsviktig funktion/ verksamhet
Barnomsorg och utbildning	Verksamhet inom förskola, förskoleklass, grundskola, gymnasieskola, fritidsverksamhet och annan pedagogisk verksamhet.
Dricksvattenförsörjning, avlopp och avfall	Avfallshantering, dricksvatten, avlopp
Ekonomisk säkerhet	Utbetalningar av ersättningar
Energiförsörjning	El, fjärrvärme
Finansiella tjänster	Verksamhet som säkerställer att betalningar går från betalningsavsändare till betalningsmottagare, kontanthantering, försäkring
Handel och industri	Bygg och anläggning,
Hälsa, vård och omsorg	Djurhälsovård, Hantering av avlidna och begravningar, Hälso- och sjukvård, hemsjukvård, Individ- och familjeomsorg, äldreomsorg, insatser för personer med funktionsnedsättning.
Information och kommunikation	Nyheter och samhällsinformation,
Livsmedelsförsörjning	Livsmedelsdistribution, livsmedelskontroll, måltidsverksamhet, primärproduktion
Offentlig förvaltning	Allmänna val, krishantering, styrning, ledning och förvaltning
Ordning och säkerhet	Skyddsverksamhet, upprätthållande av allmän ordning och brottsbekämpning
Personalförsörjning	Arbetsförmedling
Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen	Räddningstjänst, varning och alarmering
Transport	Järnväg, kollektivtrafik, sjötransporter

Tabell 1. Exempel på samhällsviktig verksamhet

Identifierade kritiska beroenden för kommunens samhällsviktiga verksamhet

Generella kritiska beroenden:

Personal

El

Vatten

IT

Övriga identifierade kritiska beroende för kommunens samhällsviktiga verksamhet omfattas av sekretess enligt OSL 18 kap. 13 § och återfinns i bilaga.

Identifierade och analyserade risker för kommunen och kommunens geografiska område

Övergripande riskbild

Ett flertal länder genomför cyberangrepp mot Sverige. I skrivande stund utkämpas ett krig i Europa. Sveriges stöd för Ukraina och ansökan om NATO medlemskap har ökat hotbilden mot Sverige från Ryssland. Intrångsmetoder för genomförande av dataintrång och cyberbrott vidareutvecklas fortlöpande för primärt monetära ändamål, men även sabotage av myndighetsutövning.

Riskbilden inom Piteå kommuns geografiska ansvarsområde är komplex och förändras ständigt. I kommunen finns stora skogsområden, sjöar och vattendrag, stora trafikleder, viss höghusbebyggelse men även stora industrier och publika anläggningar med flertalet större evenemang årligen. Det finns också stadsbebyggelse och flera tätorter vilket innebär en differentierad och komplex riskbild. Andelen äldre invånare i kommunen är relativt hög.

Större evenemang så som Piteå Summer Games, Stora Nolia, Pite Dansar och ler och diverse arrangemang på Pite Havsbud medför under perioder en stor befolkningsökning i Piteå med påverkan på riskbilden ur både trafik-, olycks- och brandaspekt. I Piteå finns ett flertal större industriverksamheter inom framför allt träindustrin och även ett flertal större kemiska industrier. I Piteå kommun finns flera farliga verksamheter (definition enligt 2 kap. 4 § LSO) varav en anläggning är klassad som Seveso högre kravnivå.

Riskidentifiering

Exempel på identifierade risker inom kommunens egen verksamhet och det geografiska området:

- Händelser kopplade till ett förändrat klimat.
- Pågående dödligt våld i publik miljö
- Händelse vid farlig verksamhet enligt 2 kap. 4 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor
- Antagonistiska hot och social oro
- Brand i särskilda objekt
- Elavbrott
- Epidemipandemi

Övriga identifierade risker samt fördjupade riskscenarion återfinns i bilaga.

Händelser kopplade till ett förändrat klimat

Behandlas inte vidare i denna analys utan hanteras i Piteå kommuns klimatanpassningsplan.

Pågående dödligt våld i publik miljö, PDV

Det finns ingen kort definition av vad som är en PDV-händelse. Begreppet omfattar ett spektrum av händelser, där det gemensamma består i att en eller flera gärningspersoner utsätter allmänheten för ett livsfarligt våld som oftast pågår tills våldet avbryts av någon annan än gärningspersonerna själva. Internationella och nationella händelser visar bland annat följande erfarenheter:

- Ofta småskaliga våldshandlingar som utförs med enkla medel
- Gärningspersonerna är ofta villiga att offra sina liv
- Våldshandlingarna är i de flesta fall över på 15 minuter
- Våldshandlingarna resulterar i många svårt skadade

Att rädda människors liv och hälsa vid pågående dödligt våld i publik miljö förutsätter effektiva och samordnade insatser, utifrån en aktörsgemensam inriktning. Det kräver att berörda aktörer är mentalt förberedda och att de gemensamt har planerat samt utbildat och övat sin personal (*Vägledning – samverkan vid pågående dödligt våld i publik miljö* (msb.se)).

Händelse vid farlig verksamhet enligt 2 kap. 4 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

Vid en anläggning där verksamheten innebär fara för att en olycka ska orsaka allvarliga skador på människor eller miljön, är anläggningens ägare eller den som utövar verksamheten på anläggningen skyldig att i skäligen omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom och i övrigt vidta nödvändiga åtgärder för att hindra eller begränsa sådana skador.

Den som utövar verksamheten är skyldig att analysera riskerna för sådana olyckor som anges i första stycket.

Antagonistiska hot och social oro

Den sociala oron är idag synlig bland annat genom stenkastning mot polis, räddningstjänst och ambulans i samband med räddningsinsatser på flera orter i landet. Incidenterna har förekommit i samband med ungdomsbråk, vandalisering och anlagda bränder (främst bilbränder) i förorter till Malmö, Göteborg, Stockholm och Uppsala. Liknande händelser har också uppstått i mindre städer. De senaste årens händelser med socialt betingad oro är exempel på en framväxande problematik som är komplex och svår att bemöta.

Brand i särskilda objekt

De flesta bränder som inträffar i Piteå kommun får begränsad påverkan på samhällsviktiga funktioner. Dock kan en brand i vissa särskilda objekt medföra stora konsekvenser för invånarna samt samhällsviktig verksamhet.

Elavbrott

Hur allvarliga konsekvenserna blir av ett elavbrott är bland annat beroende av hur långvarig störningen är, hur stort område som berörs och vilken årstid och väderlek som råder.

Konsekvenserna av ett omfattande elavbrott beror också på vilken reservkraft, med tillgång till bränsle och andra reservåtgärder som kan användas.

Epidemi/pandemi

En pandemi är en världsomfattande smittsam sjukdom som sprider sig genom befolkningsgrupper över ett stort område, till exempel en kontinent eller i hela världen. En epidemi är en smittsam sjukdom med stor spridning i ett mer begränsat geografiskt område, till exempel på en enskild ort, i ett enskilt län, i en eller flera landsdelar/provinser eller i en eller flera nationer. En epidemi/pandemi kan få stor påverkan på samhället som helhet om ett stort antal människor insjuknar.

Risکانالys

Risکانالysen utgår från ett urval av de identifierade riskerna vilka beskrivs utförligare i riskscenarion. Risکانالysen innehåller även en värdering av hur sannolikt det är att scenariot ska inträffa och vilka direkta konsekvenser som det kan medföra. I de fall då sannolikhetsbedömningen är förenad med allt för stor osäkerhet utelämnas bedömningen. Utgångspunkten för konsekvensbedömningen är befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet, grundläggande värden som rättssäkerhet och demokrati, samt skador på egendom och miljö.

Risکانالysen, sannolikhetsbedömningen samt riskmatris omfattas av sekretess enligt OSL 18 kap. 13 § och återfinns i bilaga.

Beskrivning av identifierade sårbarheter och brister i krisberedskap inom kommunen och dess geografiska område

Detta kapitel omfattas av sekretess enligt OSL 18 kap. 13 § och återfinns i bilaga.

Behov av åtgärder med anledning av risk- och sårbarhetsanalysens resultat

Detta kapitel omfattas av sekretess enligt OSL 18 kap. 13 § och återfinns i bilaga.

Information från
kommunchefen

§240

23KS8

...